

IV. 2. KÖZÉP-MAGYARORSZÁG

IV.2.1. Közép-Magyarország támogatásainak területi és célonkénti megoszlása

1996-2008 között a régió pályázói számára megítélt mintegy 53 milliárd forintnyi támogatás 3505 projekt megvalósítását segítette. Közép-Magyarország az ország legfejlettebb régiójaként viszonylag kevés számú kedvezményezett kistérséggel rendelkezik. A támogatható térségek alacsony aránya meghatározta a felzárkóztatás célzó területfejlesztési támogatások régióba jutó összegét is. A régió belüli fejlettségbeli különbségek tükröződnek az egyes fejlesztési célok támogatásában, hiszen a támogatások összetétele a főváros, a kedvezményezett térségek, illetve a régió többi része között jelentősen különbözött.

A régió településein megvalósult projektek mintegy 53 milliárd forintnyi támogatása 152,6 milliárd forint összköltségű projekt megvalósításához járult hozzá, azaz minden 1 forint támogatáshoz további átlagosan 2 forint fejlesztési forrás járult.

A támogatások közel 40%-a az 1104 fővárosi projekt – régió projektjeinek 32%-a – támogatására jutott. A fővárosi **támogatások forrásául** mindössze 4 előirányzat szolgált. 1996 és 1997-ben még csak a TFC előirányzatból érkezett minimális támogatás Budapestre. 1998-tól a CÉDE előirányzat támogatásaiból is valósulhattak meg projektek a fővárosban, melyek 2000-ig döntően útépitések, valamint 2000-től szennyvízberuházások voltak, 1998 és 2007 között összességében mintegy 2,8 milliárd forint támogatással. A legtöbb támogatást a TEUT finanszírozta, amely 2005-től állt rendelkezésre. A régió ilyen célú támogatásainak meghatározó hányada (85,2%-a) a fővárosban került, az országos TEUT keret 41,1%-a járult hozzá a főváros úthálózatának fejlődéséhez.

A régió hátrányos helyzetű kistérségeiben és településein a fenti támogatásokon kívül rendelkezésre állt még a TEKI előirányzat nyújtotta támogatási lehetőségek is, melyek útfejlesztések, humán- és lakossági infrastrukturális fejlesztések megvalósítását segítették. Ugyanezen térségek számára állt rendelkezésre 2003-ban a TTFC kerete is, amelyből a közlekedési beruházások mellett gazdaságfejlesztési és humán erőforrás-fejlesztési projektek támogatására is volt lehetőség. A fentiekén kívül 2005-2006 között a TEHU kerete terhére is megvalósulhattak települési hulladék közszolgáltatás fejlesztési projektek Pest megye településein.

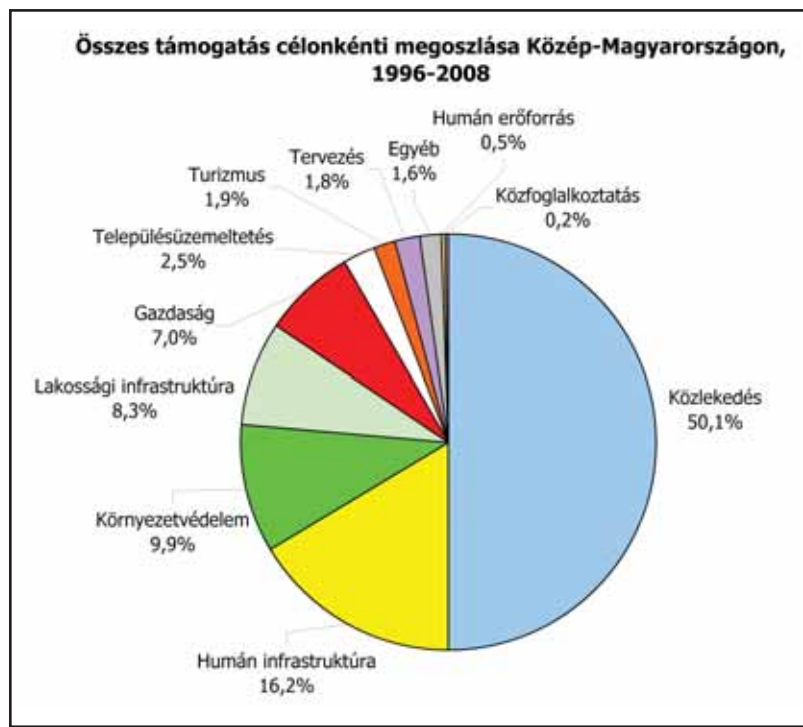
A decentralizált támogatási források területi kiegyenlítő hatását vizsgálva az a legfontosabb következtetés vonható le, hogy a főváros után a kedvezményezett kistérségek jutottak a legjelentősebb összegű támogatáshoz. A legkedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági helyzetben a Szobi kistérségben – mely a 2007-es kedvezményezetti besorolás alapján már csak az egyetlen hátrányos helyzetű Közép-Magyarországon -, az 1 főre jutó támogatások mértéke messze kiemelkedő (megközelítette a 250 ezer Ft/főt), az ország összes kistérsége között sorrendben ez a második legnagyobb egy főre jutó támogatási érték. A korábbi években kedvezményezett Ceglédi és Nagykátai kistérség a régió második és harmadik legtöbb támogatásban részesült kistérsége volt (8,3 illetve 4,7 millió forinttal).

A **célok szerinti megoszlás** alapján elmondható, hogy a Közép-magyarországi régió támogatási forrásainak fele a közlekedési infrastruktúra fejlesztését segítette. Egy cél támogatásának ilyen arányú koncentráltága egyetlen más régióban sem figyelhető meg, sehol másutt nem található olyan célterület, amely a támogatási források több mint 30%-át lekötötte volna. A közlekedésfejlesztésre fordított támogatások területi megoszlása is igen erős koncentráltást mutat, hiszen a források 64,8%-a a fővárosban került felhasználásra.

A közlekedés fejlesztését célzó támogatások döntő többsége, 96,4%-a az útépitésekre és útfelújítások fordítódott. A támogatási keretből 526 millió forint támogatás (2%) jutott járdaépítésére, 379 millió (1,3%) pedig kerékpárút-építésre.

A régióban a közlekedésfejlesztés mellett kiemelten támogatott célterület volt még a humán infrastruktúra-fejlesztés, valamint a környezetvédelem, melyekre az összes támogatási forrás 16,2 illetve 10%-át fordították. Ennek háttérében az áll, hogy a főváros fejlettségéből adódóan csak az előirányzatok kis részére tudott pályázni. Ezek közül a TEUT és TEHU eredendően egy-egy célterület fejlesztését célozta, a CÉDE forrásokat pedig elsősorban a külső kerületek csatornázási beruházásaira használta fel a város. A célterületek további regionális koncentrátságát jelzi tehát, hogy 3 cél megvalósítására fordították a támogatások több mint háromnegyedét (76,2%).

A humán infrastruktúra fejlesztését célzó támogatások döntően a CÉDE és a TFC keretéből valósultak meg, és többnyire (61,4%) az oktatási-nevelési intézmények fejlesztését szolgálták.

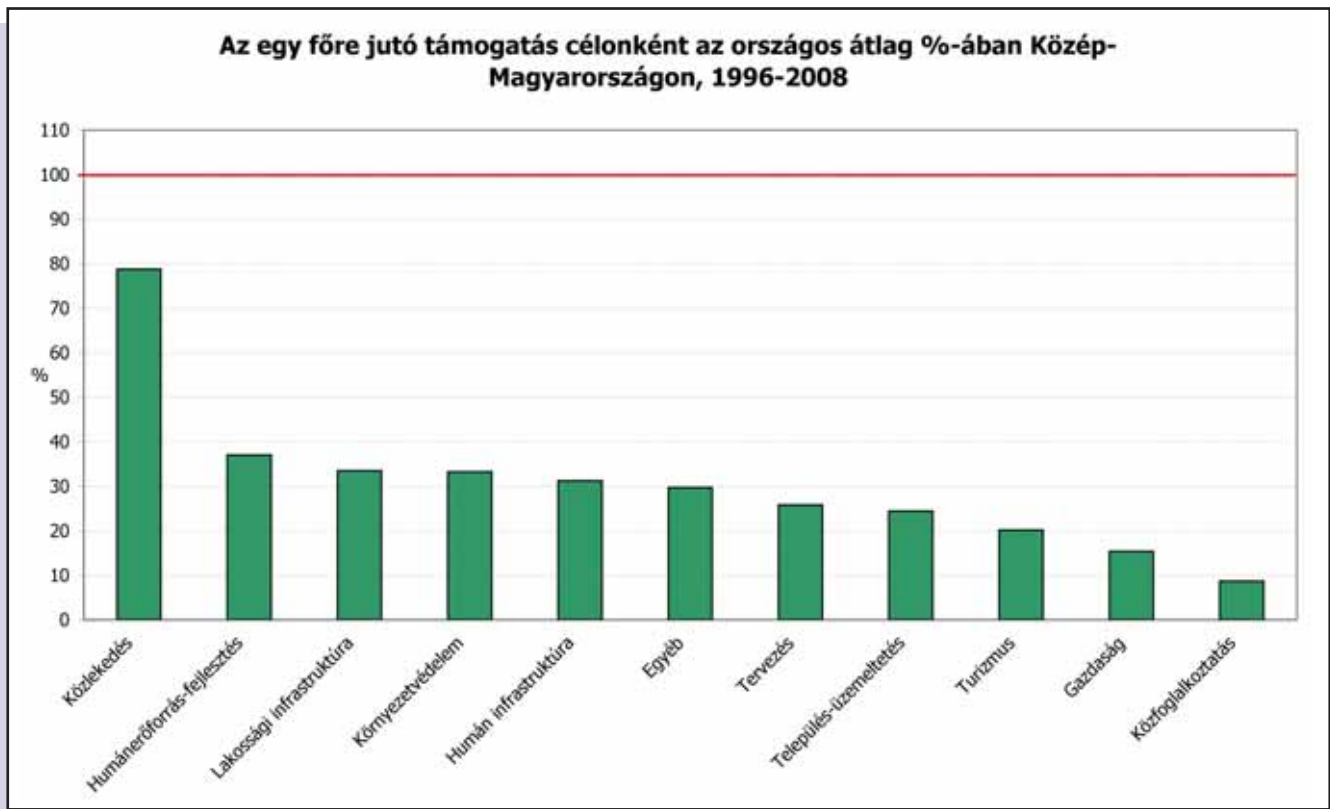

A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztésére fordított mintegy 5,3 milliárd forintos támogatási összeg kétharmada a szennyvízcsatorna hálózat kiépítését szolgálta, további 28% a megfelelő hulladékgazdálkodás kialakítását segítette.

A további célterületekre a támogatások kevesebb, mint ¼-e jutott, ennek harmada a lakossági infrastruktúra fejlesztését szolgálta. A gazdaságfejlesztésre fordított támogatások aránya a többi régióhoz képest rendkívül alacsony volt, 6,5%-át fordították a régióban.

Közép-Magyarország a legfejlettebb régiók közé tartozik, így az egy főre jutó támogatások mértéke valamennyi célterület esetében jelentősen elmaradt az országos átlagtól. Az összes támogatást tekintve az egy főre jutó területfejlesztési támogatás mértéke a régióban az országos átlag 39,6%-a volt.

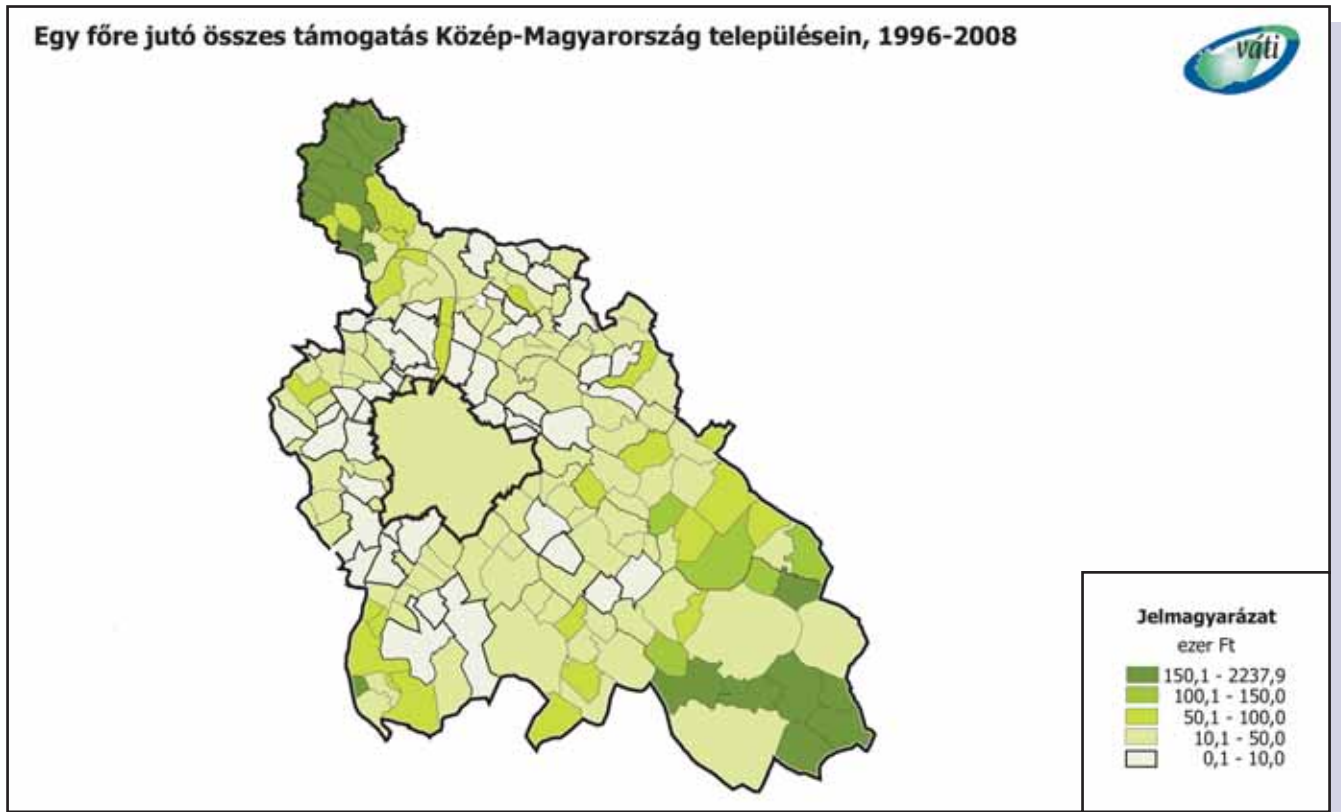
A viszonylag alacsony egy főre jutó támogatási összeg mellett, a **preferált célterületek** közül ki kell emelni a közlekedésfejlesztésre, elsősorban útfelújításra fordított támogatásokat, azonban utóbbiak egy főre jutó támogatási összege is csak az országos érték 78,7%-a volt. E támogatások odaítélésénél nem élveztek előnyt a hátrányos helyzetű térségek, sőt a TEUT esetében Budapest részesedése költségvetési törvényben is rögzített volt.

Az összes célt tekintve az egy főre jutó támogatások alacsony mértékének elsődleges oka, hogy számos előirányzat támogatásainak odaítélése az elmaradottsághoz kötődött; a régió viszont kevés számú pályázni jogosult kedvezményezett kistérséggel rendelkezett (Szobi, Nagykátai és Ceglédi). Így a területfejlesztési támogatások egy lakosra jutó értéke annak ellenére az országos átlag alatt maradt, hogy pl. a Szobi kistérség pályázói országos szinten is a második legnagyobb összegű egy főre jutó támogatási összeghez jutottak.

Számos cél – humán erőforrás-fejlesztés, lakossági infrastruktúra, környezetvédelem, humán infrastruktúra, tervezés és településüzemeltetés, turizmus – esetén az egy főre jutó támogatás mértéke az országos átlagnak mindössze 20-40%-a körül alakult. Mindez azt mutatja, hogy e célok közti arányokat illetően nem, csak a támogatások nagyságában volt jelentős eltérés az országos mutatókhoz képest. Az országos átlaghoz képest még jelentősebb volt az elmaradás a gazdaságfejlesztés és a közfoglalkoztatás területén megítélt támogatások egy lakosra jutó összegét illetően.

A Közép-magyarországi régióban az **egy főre jutó támogatás** átlagos összege kevesebb, mint 18 ezer forint volt. A régió települései között az egy főre jutó támogatás összege igen nagy szórást mutat: a legtöbb és legkevesebb egy főre jutó támogatást kapott település értékei között mintegy 800-szoros a különbség. A legtöbb egy főre jutó támogatás Lórév településre jutott (kb. 500 ezer Ft), míg Pilisborosjenő lakosonként csak 636 forintban részesült.

A településre jutó támogatás egy főre jutó mértékét jelentősen befolyásolta hogy a vizsgált időszak alatt kedvezményezett kistérségek települései általában magasabb támogatásban részesültek, mint a régió többi települése. Ezt támasztja alá a Szobi kistérség településeinek támogatottsága, valamint a Cegléd környéki települések magas egy főre jutó támogatási értékei. A Ceglédi kistérségben a nagyobb települések – Cegléd, Abony és Nagykőrös – között egybefüggő területet alkotnak az egy főre jutóan 150 ezer forintnál nagyobb támogatást kapott települések. A Szobi kistérségben is egybefüggő területet alkotnak a legmagasabb fajlagos támogatási kategóriába tartozó alacsony népességszámú települések.

A legmagasabb egy főre jutó támogatásban részesülő települések többségében – a kisebb volumenű támogatásokat igénylő fejlesztések mellett – általában jelentős humán infrastruktúra fejlesztés történt (pl. óvoda, iskola, orvosi rendelő építés, felújítás) vagy közlekedési infrastrukturális beruházás, zömében útpépítés, illetve felújítás valósult meg. Utóbbi kategóriába tartozik a Ráckevei kistérséghez tartozó mindössze 316 fő népességű Lórév község is, ahol új út épült mintegy 64 millió forint támogatással.

Az egy főre jutó legalacsonyabb összegű támogatások általában a főváros környéki településeken jellemzőek, közülük kettőben, Pilisborosjenőn és Kistarcsán ez az összeg nem érte el az 1000 forintot.

A régió **10 legnagyobb támogatásban részesült projektjéből** 8 Budapesten valósult meg. Az egyik kivétel éppen a legnagyobb támogatást elnyert projekt. E projekt keretében Gödöllő északi határában, az M3 autópálya mellett létesített termelőüzemet a SONY, erre 1996-ban a TFC keretéből kapott közel 265 millió forintos támogatást. E támogatás egy 3,8 milliárd forintos beruházás megvalósítását segítette, mely 750 új munkahely létrejöttéhez járult hozzá, jelentősen enyhítve ezzel Gödöllő és környékének foglalkoztatási gondjait. A másik nem fővárosi fejlesztés Vámosmikola gázhálózatának építése volt, 1996-ban.

Település	Projekt	Előirányzat	Döntés éve	Összköltség, millió Ft	Támogatás, millió Ft
Gödöllő	SONY munkahelyteremtő beruházás	TFC	1996	3 837,3	264,9
Budapest	V-VI. ker. Bajcsy-Zsilinszky út, Nyugati tér, Deák tér útfelújítás	TEUT	2005	524,9	262,5
Budapest	XIV. kerület M3 bevezető szakasza, Hungária krt., kerület határ útfelújítás	TEUT	2005	517,3	258,7
Budapest	III. ker. Szentendrei út, Mozaik u., Pók u. útfelújítás	TEUT	2005	479,4	239,7
Budapest	XVIII. ker. Üllői út, Szabó E. u., Szarvascsárda tér útfelújítás	TEUT	2005	451,5	225,8
Budapest	XXII. ker. 6-os sz. főút Kastélypark u. Budapest határ	TEUT	2005	421,5	210,8
Budapest	XXII. ker. 6-os sz. főút Vilmos u. Kastélypark u.	TEUT	2005	402,9	201,5
Budapest	XXII. ker. 6-os sz. főút kerület határ, Vilmos u.	TEUT	2005	393,7	196,9
Vámosmikola	Gázellátás	TEKI	1996	488,9	182,2
Budapest	IV. ker. Váci út Árpád út., Fóti út	TEUT	2005	350,3	175,2

Nyolc projekt homogén csoportot alkot, ezek azonos évben, azonos előirányzathoz kaptak támogatást, valamint a pályázó szervezet is megegyezett. Ezek összköltsége 350 millió és 525 millió forint között alakult, és mindegyike 50%-os támogatásban részesült. E projektek egy része a főváros különböző területein megvalósult útfelújítás volt, azonban a 6-os főút XXII. kerületi részén 3, egymással összefüggő útszakasz nyert külön-külön jelentős támogatásokat. A 10 legnagyobb támogatásban részesült projekt összességében mintegy 2,3 milliárd forint támogatásban részesült, ezáltal 7,5 milliárd forint fejlesztés valósulhatott meg.

A régió legtöbb támogatást elnyert kistérségei a főváros mellett Pest megye legfejletlenebb kistérségei, amelyek közül a Ceglédi, Nagykátai és Szobi kistérségek a vizsgált támogatási időszak alatt kedvezményezettnek minősültek. A támogatási összegek alapján tehát érvényesült a területi kiegyenlítés. Mindez még akkor is állítható, ha a legtöbb támogatott projekt és kiemelkedően legmagasabb támogatási összeg a fővárosra jutott, hiszen az egy főre jutó támogatások tekintetében a főváros már jócskán elmaradt a többi kistérségtől. A Ráckevei kistérség a régió legfejletlenebb kistérségeként számon tartott Szobi kistérségnél némileg magasabb támogatási összege szintén a magasabb népességszámnak köszönhető.

Megye	Kistérség	Projektszám	Támogatás, millió Ft
Budapest	Budapest	1 115	20 861,5
Pest	Ceglédi	4224	8 282,5
Pest	Nagykátai	317	4 720,2
Pest	Ráckevei	248	3 301,2
Pest	Szobi	281	3 134,0

Összességében az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségben 2383 projekt kapott támogatást, együttesen 40,3 milliárd forint értékben. Ez a projektek szám szerint közel hét-tizedét (69,1%) jelenti, a támogatási forrásoknak pedig több mint háromnegyede (76,7%-a) itt került felhasználásra. Ez egyrészt azt mutatja, hogy a támogatások igen koncentráltan kerültek felhasználásra,

hiszen egyetlen más régió esetében nem mutatható ki ilyen magas arány, másrészt az 5 kistérségben a régiós átlagnál nagyobb támogatású projektek megvalósítására került sor. A főváros fölénye a 4 másik legtöbb támogatást szerzett kistérségével szemben is kimutatható, hiszen az 5 kistérség projektjeinek 46,8%-át itt hajtották végre, amely a támogatások több mint felét (51,8%) kötötte le.

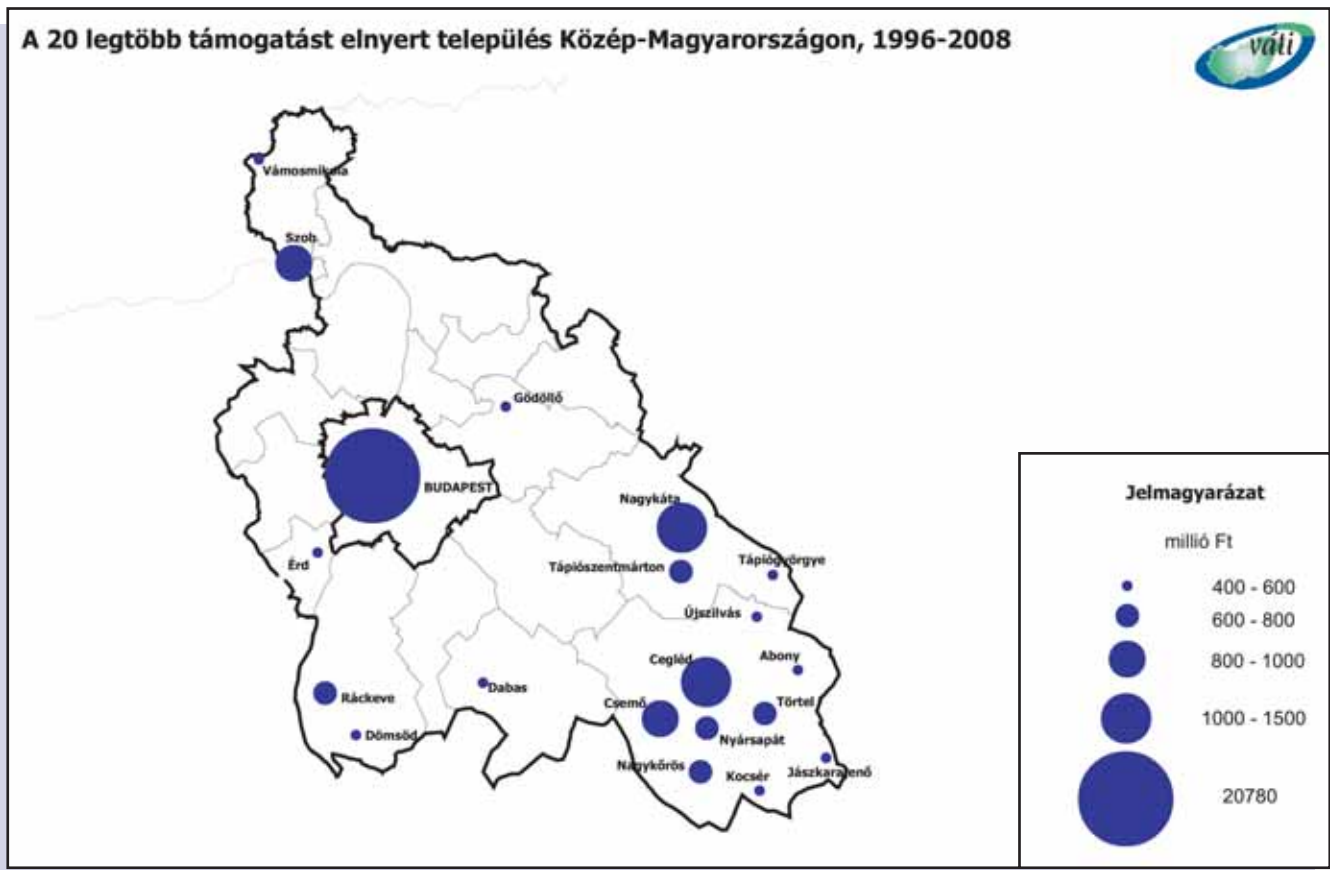
A támogatási források felhasználásánál a főváros más célok megvalósítását részesítette előnyben, mint Pest megye kiemelten támogatott kistérségeinek pályázói, elsősorban a számára hozzáférhető előirányzatok korlátossága miatt. Míg Budapesten túlnyomó többségében útépitésekre és -felújításokra költötték a támogatási forrásokat, a fővárosi összegeket jelentősen meghaladó összegeket fordítottak a Ceglédi és Ráckevei kistérségben gazdaságfejlesztésre, a Ceglédi és Nagykátai kistérségben humán-infrastruktúra beruházásokra (elsősorban oktatás, egészségügy és közösségi infrastruktúra fejlesztés), a Szobi kistérségben pedig lakossági infrastruktúra fejlesztésre is. Az abszolút számokat tekintve a főváros kistérségének támogatása kimagasló volt a közlekedési és környezetvédelmi infrastruktúra, valamint a humánerőforrás-fejlesztés területén.

A fővároson kívüli térségek közül a Ceglédi kistérség nemcsak a legtöbb, de a legtöbb célra felhasznált támogatásban is részesült. E támogatások nagyságát mutatja, hogy annak ellenére, hogy a kistérség a fejlett régióban található, csak Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön három megyeszékhely kistérsége kapott nagyobb összegű támogatást.

A 20 legnagyobb összegű támogatásban részesült település igen koncentráltan helyezkedik el a Közép-magyarországi régióban. Az ország összes települése közül is kimagasló volt a fővárosba jutó támogatás összege (20,8 milliárd Ft). A támogatás nagysága elsősorban a népességnagysággal magyarázható, hiszen az 1 főre jutó támogatások összege (18 ezer Ft) csak 40%-a volt az országos átlagnak.

A támogatások területi koncentráltságát jelzi, hogy a 20 legtöbb támogatásban részesült település közül 9 a Ceglédi, 3 a Nagykátai és 2 a Szobi kistérségben található. Ennek oka, hogy e kistérségek voltak a vizsgált időszak alatt hátrányos helyzetűek, illetve később átmenetileg kedvezményezettek a kistérségben. Ez megmutatkozik a támogatási összegekben is, mely a 3 kistérség székhelyén volt a legnagyobb, Szob kivételével (968 millió Ft) meghaladta az 1 milliárd forintot a vizsgált időszak alatt (Cegléd 1,5 milliárd Ft, Nagykáta 1,2 milliárd Ft). A Ceglédre jutó támogatások harmada (35,5%) a helyi egészségügyi intézmények fejlesztésére lett felhasználva, további egyharmad (32,2%) a gazdaságfejlesztést segítette elő az ipari park területének infrastrukturális fejlesztésével, illetve vállalkozások támogatásával. Nagykáta esetén a támogatási források a célok között egyenletesebben oszlottak el, de többségében a települési infrastruktúra fejlesztését szolgálták (vízelvezetés, útépités, oktatási-nevelési intézmények fejlesztése), gazdaságfejlesztésre jóval alacsonyabb összegű támogatás jutott (60,9 millió Ft). A támogatások célonkénti felhasználását tekintve Szob hasonló mutatókkal rendelkezik, ám itt jelentős összeget (124,8 millió Ft) fordítottak szennyvízcsatorna beruházásra is. A kistérségi központok mellett kiemelkedik még Csemő község támogatása is, mely szintén megközelítette az 1 milliárd forintot (954 millió Ft). E támogatás nagy része a település infrastrukturális helyzetének javítására fordítódott (víz- és szennyvízcsatorna-hálózat, útépités, oktatási-nevelési intézmények fejlesztése).

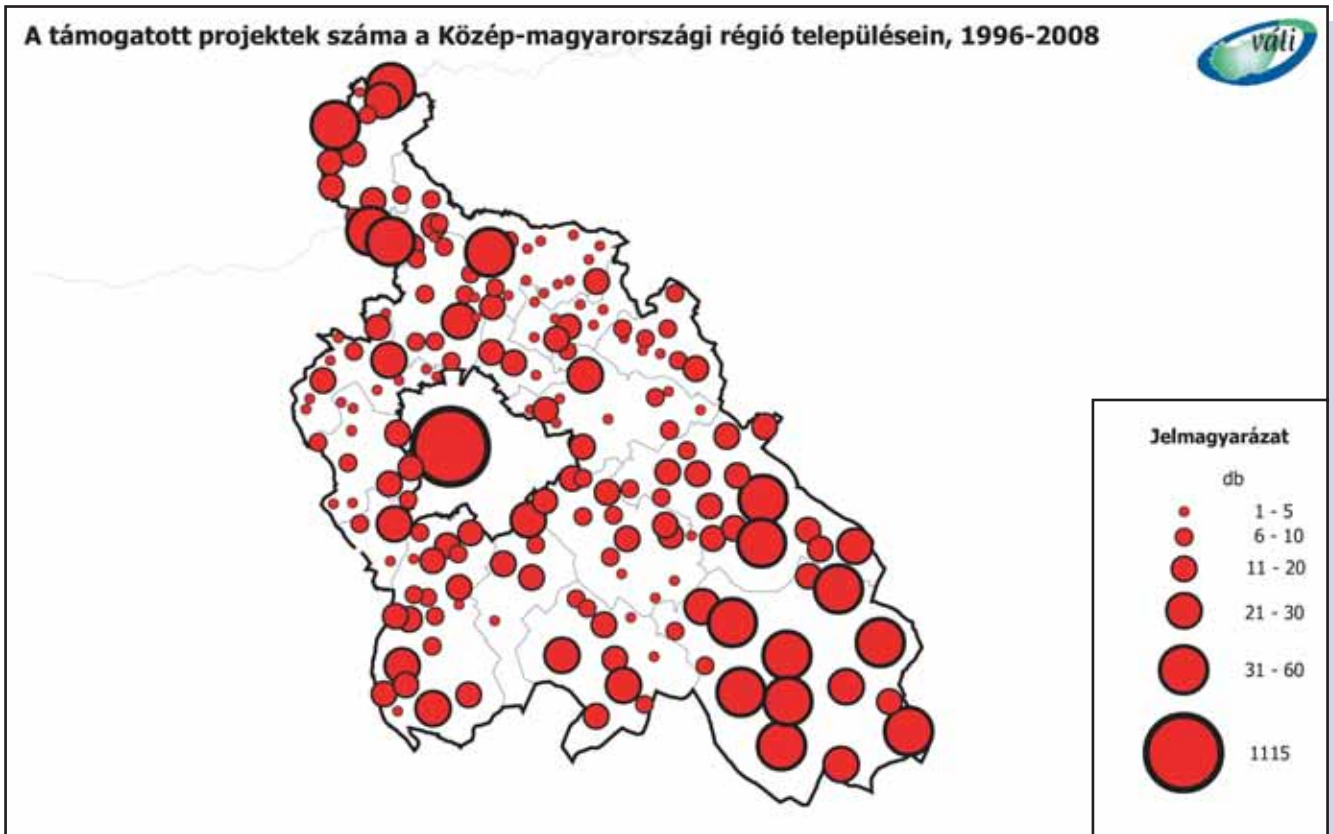
A régió nem kedvezményezett kistérségeiben csak Ráckeve, Érd, Gödöllő, Dabas és Dömsöd települések kerültek be a 20 legtöbb támogatást szerző települések közé. Ráckeven a támogatások 40,4%-át ipari park területének fejlesztésére fordították, további 35%-ból utak, járdák építése, felújítása történhetett meg. Emellett Ráckeve térségében szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésére került sor. Érden, ahol a támogatások viszonylag magas összege a magas népességszámnak is köszönhető, a támogatások jóval koncentráltabban kerültek felhasználásra, hiszen a források 57,1%-a útépitésekre fordítódott. Gödöllőn a támogatások 51,8%-a a SONY közel 4 milliárd forintos, 750 munkahelyet teremtő nagyberuházását segítette elő. Dabason a támogatások döntő többsége a települési infrastruktúra fejlesztését (útfejlesztések, oktatási-nevelési intézmények), és a korszerű hulladékgazdálkodást szolgálta.

A **támogatott projektek településenkénti száma** kiemelkedő volt Budapesten, ahol 1115 pályázatot támogattak a rendelkezésre álló előirányzatokból. A beruházások országosan is kiemelkedő száma elsősorban a magas népességszámból adódik; az 1000 főre jutó támogatások száma a régióban csak az Érdi (0,41 db) és a Dunakeszi kistérségben (0,55) volt alacsonyabb mint a fővárosban (0,65). A régióban az 1000 főre jutó projektek száma 0,85 volt (Pest megye területén ez az érték 2,9).

Kifejezetten alacsony volt a támogatott projektek száma a régió északkeleti részén fekvő kisebb településeken a Gödöllői, Veresegyházi és Váci kistérség területén, valamint nyugaton a Budaörsi és a Pilisvörösvári kistérség községeiben. Ezzel szemben a Szobi kistérségben még a kisebb településeken is magas volt a támogatott projektek száma (Szobon 60, Vámosmikolán 36, Zebegényben 33 projekt).

Az 1000 főre jutó támogatott projektek száma alapján szintén a Szobi kistérség van a legkedvezőbb helyzetben, hiszen településein ez az érték meghaladta a 22-t, és ez több mint ötszöröse a második legkedvezőbb Nagykátai értéknek (4,12). A projektek településre jutó számát tekintve a főváros után Nagykátán és Szobon egyaránt 60-60 projekt támogatására került sor, ezt követi a régiós rangsorban Vác (49), Nagykőrös (45) és Csemő (41). 30 feletti támogatott projekttel további 12 település bír, Ráckeve kivételével mindegyik a Ceglédi, Nagykátai vagy Szobi kistérségek valamelyikében.

A **gazdaságfejlesztés** főcélon belül a vállalkozásfejlesztés és az üzleti szolgáltatások-, üzleti infrastruktúra-fejlesztés alcélok mentén valósítottak meg fejlesztéseket. A vizsgált időszakban összesen 238 projekt keretében 24,8 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás nagysága 3,7 milliárd forint volt. Ez a régió összes támogatásának csupán 7%-a volt, az ilyen célú támogatásokat gyakorlatilag 90%-ban a TFC-ből ítélték meg.

1996 és 2008 között a két alcél közül vállalkozásfejlesztésre 202 pályázat keretében (85%) összesen 2,5 milliárd forintnyi támogatást kaptak Közép-Magyarország pályázói. A leggyakoribb fejlesztési cél a mezőgazdasági-, vagy ipari vállalkozás gépparkjának megteremtése, illetve felújítása, valamint a vállalkozásokhoz kapcsolódó munkahely teremtés, és -megőrzés volt. Az üzleti infrastruktúra fejlesztése során a vizsgált 13 év alatt 36 beruházás valósult meg, összesen 4,9 milliárd forintos költségvetéssel, és 1,2 milliárd forintos területfejlesztési támogatással.

A régió kistérségei közül a gazdaságfejlesztésre kapott támogatások tekintetében kiemelkedik a Ceglédi és Ráckevei kistérség. Előbbi 841 millió, utóbbi 788 millió forintot kapott erre a célra. A gazdaságfejlesztés kapcsán a legnagyobb költségvetésű és legnagyobb támogatást kapott projekt a Sony cég munkahelyteremtő beruházása volt Gödöllőn, amelynek beruházási költsége meghaladta a 3,8 milliárd forintot, a hozzá adott támogatás pedig a 264 millió forintot az 1996-os TFC-ből.

A **turizmusfejlesztés** főcélon belül a turisztikai fogadóképesség és vonzerő-fejlesztés kapott támogatást. Ez a célterület Közép-Magyarországon összesen 135 projektet jelentett a vizsgált időszakban, amelyek keretében 2,7 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás ebből 988 millió forint volt. Ezzel a régióban a turizmus a kevésbé támogatott célok közé tartozott.

A vizsgált időszakban a turisztikai fogadóképességre 24 beruházás kapott kisebb-nagyobb támogatást, összesen 273 millió forint értékben, amelyből valamivel több, mint 900 millió forint költségvetésű projektet terveztek megvalósítani. A leggyakoribb beruházások főként a falusi turizmus köré szerveződtek, a különböző vendégházak, szálláshelyek kialakításával.

A turisztikai vonzerő-fejlesztés területén 111 támogatott projekt volt ezekben az években, melyekből 1,8 milliárd forintnyi beruházást kívántak megvalósítani, 715 millió forint támogatással. Itt a legnépszerűbb fejlesztések a különböző turisztikai kiadványok, népszerűsítő anyagok kiadása, a települési, kistérségi turisztikai irodák eszközellátása voltak.

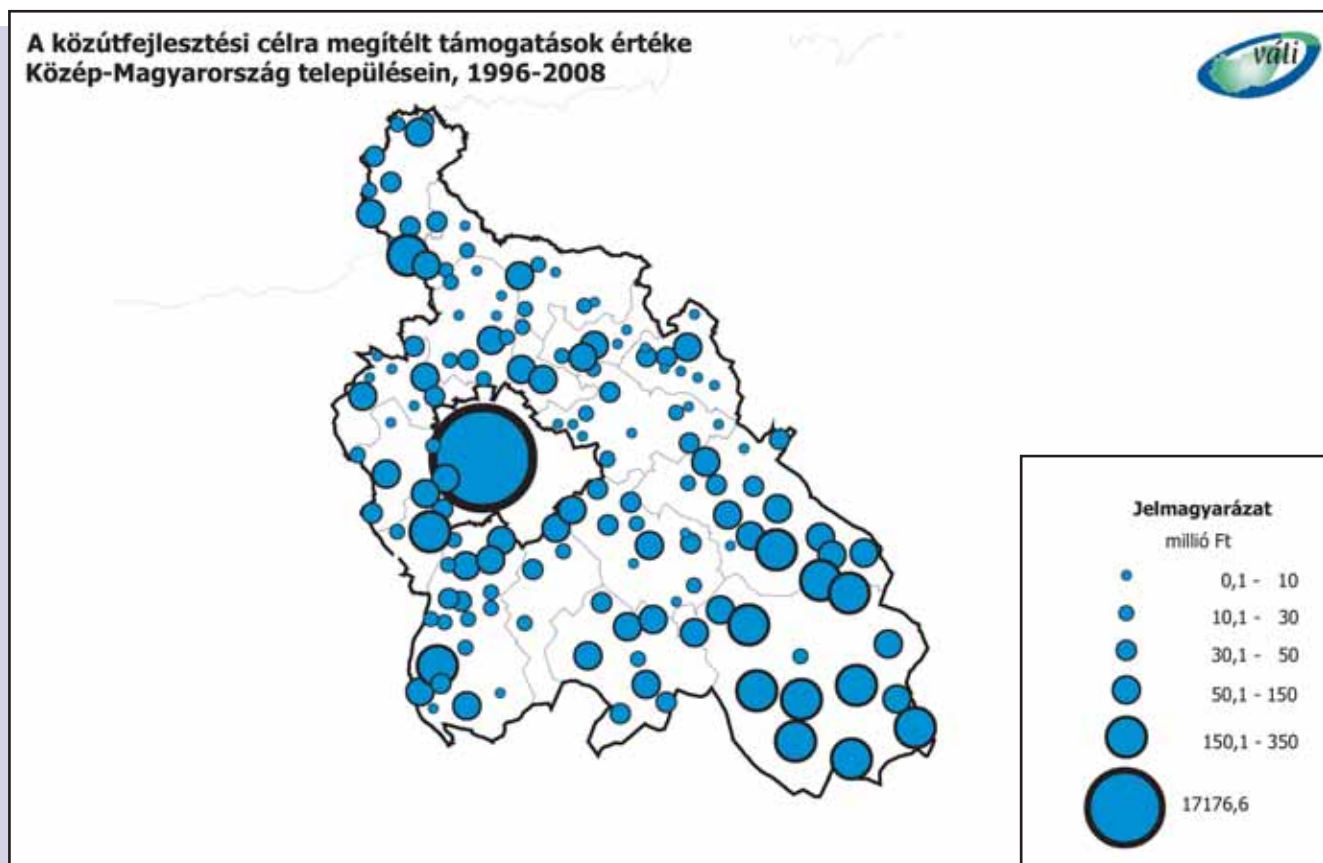
Közép-Magyarországon turizmusfejlesztésre három kistérség kapott 100 millió forintnál magasabb támogatást: Nagykátai (153,2 millió Ft), Pilisvörösvári (126,9 millió Ft) és a Ráckevei (102,7 millió Ft). Ezzel szemben a Gyáli kistérség a vizsgált 13 év alatt mindössze 726 ezer forint támogatást kapott erre a célra.

Közép-Magyarország turizmusfejlesztésének legnagyobb – állami támogatással megvalósult – beruházása egy szobi szállodaépítés első üteme volt, melynek beruházási költsége meghaladta a 198 millió forintot, és melyet segített a 2004-es TRFC 49,9 milliós támogatással. A legnagyobb támogatást pedig az ürömi faluközpont felújítása és fejlesztése kapta, ahol a 161,5 milliós költségvetés felét fedezte a 2005-ös TRFC támogatás.

A fő célok közül a legnagyobb támogatást a **közlekedésfejlesztési** célra kapta a Közép-magyarországi régió, 1512 pályázat keretében összesen 26,5 milliárd forint értékben. Ebből mintegy 25,6 milliárdot tett ki a közútfejlesztésre megítélt támogatás (1421 pályázat), a további 900 millió forint pedig járda-, kerékpárút- és buszmegálló építést, -felújítást támogatott (90 pályázat). A közlekedési cél átlagos támogatási nagysága 17,5 millió forint, ezen belül a közútfejlesztési alcél átlagos támogatási nagysága 18 millió forint volt. A régió összes támogatásának 48%-a szolgálta a közútfejlesztést. Erre az alcélra megítélt támogatások azonban jelentős területi és méretbeli eltéréseket mutattak.

A vizsgált években útépitésre, -felújításra a régió 186 településéből 150 kapott kisebb-nagyobb támogatást (ami országos összehasonlításban átlagosnak mondható érték). Az összesített támogatási összeg településenként döntően 1,5 millió és 350 millió forint között változott. Egyedül a főváros részesült kiugróan nagy támogatásban, Budapest a 17,1 milliárd forintos támogatási összegével (35,5 milliárd az összes beruházási költség) az egész régióra jutó forrás kétharmadát, míg az országosan megítélt 16,5%-át használhatta fel.

A régió belüli területi különbségek szembeötlők: nagyobb – összesítve 150 millió forint fölötti – támogatásban főként a régió elmaradottabb, Nagykátai, illetve Ceglédi kistérségeinek települései részesültek. E két kistérségben összesen 10 település jutott egyenként 150 millió forintot meghaladó támogatáshoz (a többi 14 kistérségben összesen 3 ilyen település volt). További jelentős támogatásban részesült az aprófalvas Szobi kistérség, ezzel szemben a fővárosi agglomerációs gyűrű települései ennél jóval kisebb támogatáshoz jutottak, esetükben nem volt ritka a 13 év során összesen elnyert 30 millió forint alatti támogatási nagyság (az agglomerációs települések közül egyedül Érd kapott 150 millió forintnál nagyobb összeget, csaknem 310 milliót).

A közútfejlesztési célból a legnagyobb beruházási költségű projekt (525 millió Ft) a budapesti Bajcsy-Zsilinszky út felújítása volt (a Nyugati és a Deák tér között), melynek 50%-a származott a 2005-ös TEUT-ból. Pest megyében a legnagyobb költségvetésű projekt Szobon a Köztársaság utca és tér felújítása és fejlesztése volt, ahol a 251,5 milliós költségvetésből 17,6 millió forintot fedezett a 2004-es TEKI.

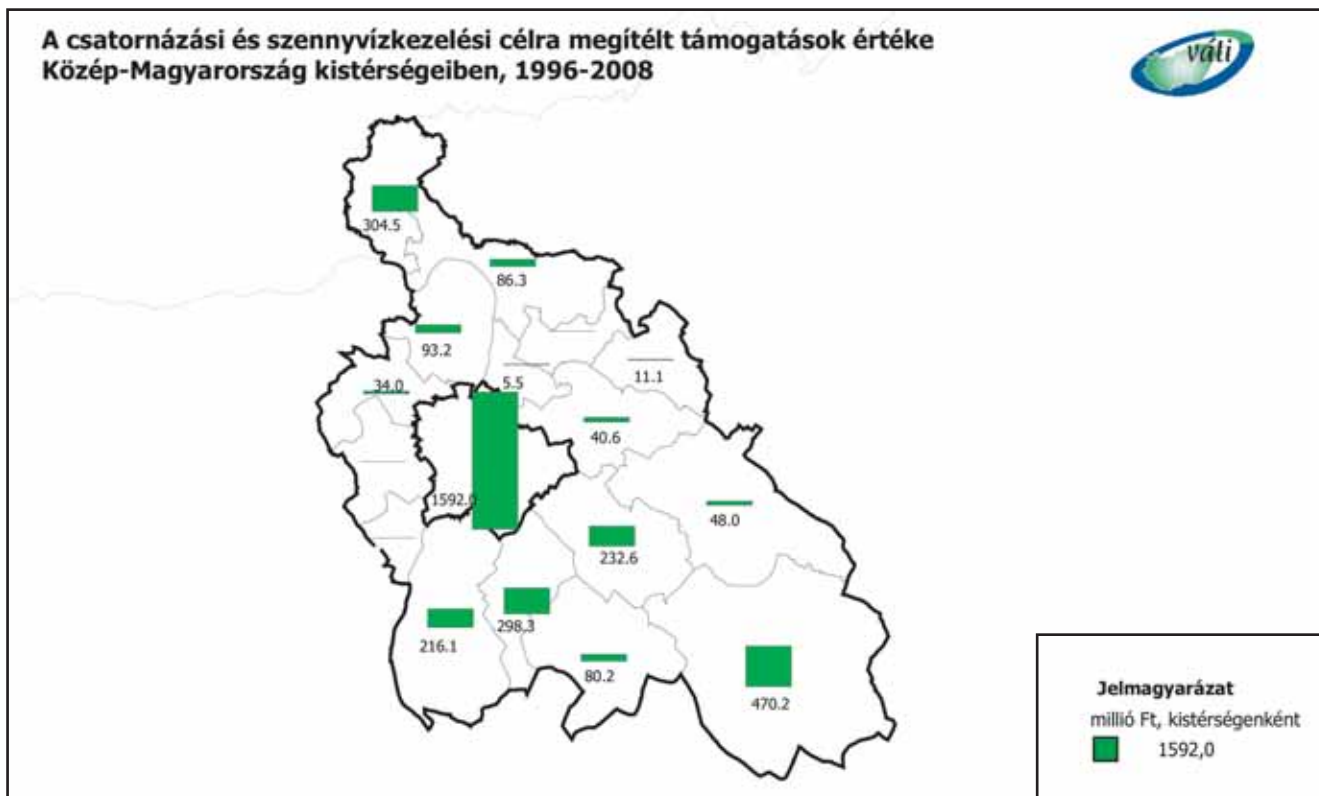
A **lakossági infrastruktúra-fejlesztés**re 4,4 milliárd forint támogatást kapott a régió 249 projekt keretében, a beruházások összköltségvetése meghaladta a 10,9 milliárd forintot. Az öt alcél közül szám szerint a vízrendezés projektjeiből volt a legtöbb, erre az alcélra a nyertes pályázatok összesen 1,6 milliárd forint támogatást kaptak. Ezen kívül jelentősen támogatott volt még az ivóvízhálózat-fejlesztés, melynek projektjei közel 1,3 milliárd forintnyi támogatásban részesültek. A projektek több mint 50%-ban a TEKI-ből kaptak támogatást, jelentősek voltak még a CÉDE támogatások (21%).

A lakossági infrastruktúra-fejlesztésre a Ceglédi kistérség kapta a legtöbb támogatást a vizsgált időszakban, mintegy 1,2 milliárd forintot, utána a legtöbbet a Nagykátai és a Szobi kistérségek kapták, 790 és 850 millió forint értékben. (Ezzel szemben a Gyáli kistérség egyáltalán nem kapott támogatást erre a célra.)

A legnagyobb költségvetésű és a legnagyobb támogatást élvező projekt Dunabogdány és térségének vezetékes földgázzal történő ellátása volt, melynek beruházási költsége 3,7 milliárd forint volt, s melyet az 1996-os TFC-ből támogattak összesen 531,9 millió forint értékben.

A **környezetvédelem** cél pályázatai a szennyvízkezelés, hulladékgyűjtés, természetvédelem, épített örökség, környezeti szemléletformálás, valamint kármentesítés területeken valósítottak meg fejlesztéseket. A 277 környezetvédelmi pályázat teljes költségvetése meghaladta a 35,2 milliárd forintot, amelyből a támogatás 5,2 milliárd forintot tett ki.

A Közép-magyarországi régióba jutó területfejlesztési források közül a harmadik legmagasabb támogatási összeg a környezetvédelmi célon belül a csatornázási- és szennyvízkezelési alcélra fordítódott. 1996 és 2008 között erre az alcélra összesen 3,5 milliárd forintnyi támogatást kaptak a térség települései (ez a régióba érkezett összes támogatás mindössze 6,5%-a), 177 pályázat keretében. Ezek közül kimagaslik a főváros csaknem 1,6 milliárdos támogatása, amely a fele a teljes támogatásnak, és csaknem tízszerese a rangsorban utána következő értékének (Csemő 165 millió Ft). A főváros fejlettsége miatt bizonyos forrásokkal (TEKI, TFC/TRFC, LEKI) egyáltalán nem rendelkezett, ugyanakkor a számára is rendelkezésre álló CÉDE források meghatározó részét a külső kerületek csatornázási beruházásaira fordította.

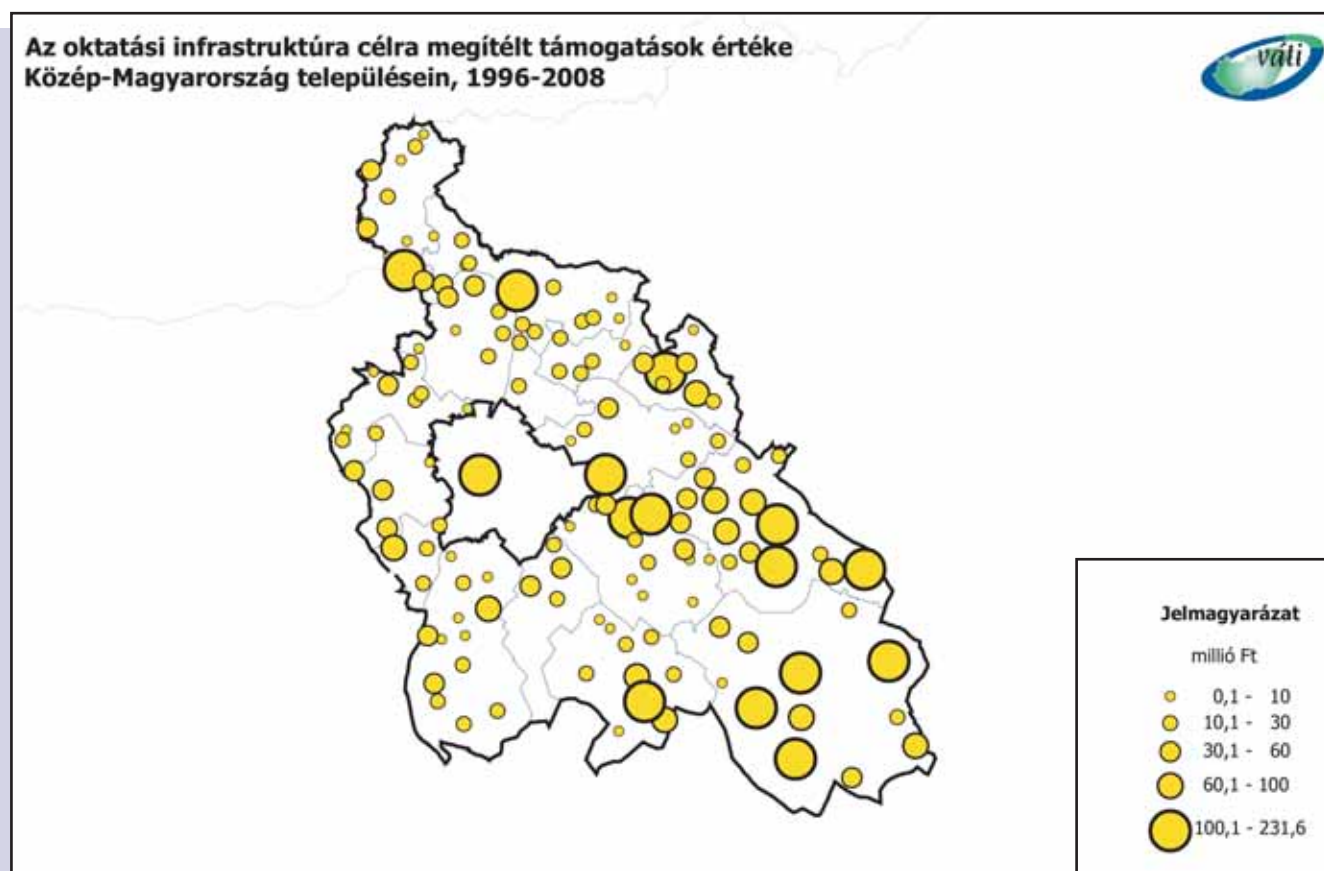

A régió 35 települése jutott támogatáshoz, de 100 millió forint feletti összeget – a főváros mellett – mindössze hat település kapott: Csemő, Törtel, Szob, Ipolytölgyes, Vecsés és Gyál. A kistérségek közül a Nagykőrösi, Szobi és Gyáli kapott 250 millió forint fölötti támogatást, viszont volt több olyan kistérség is, amelynek települései a vizsgálati időtávban egyáltalán nem kaptak támogatást csatornaépítésre, vagy szennyvízkezelésre (Veresegyházi, Érdi, Budaörsi). További 4 kistérség (Pilisvörösvári, Aszódai, Gödöllői és Nagykátai) volt, ahol mindössze 1-1 település kapott támogatást, minden esetben 50 millió forint alatti összegben, ami nem jelentős összeg erre a célra.

A támogatást kapott települések közül egyedül Ipolytölgyes számít aprófalunak, egyébként főként a 2-10 ezer lakosú községek és törpe városok, valamint a 10-30 ezer lakos közötti kisvárosok dominálnak. A legnagyobb költségvetésű régiós projekt a Ráckeve és térsége szennyvízhálózatának fejlesztése volt (5,1 milliárd Ft, melyhez a 19,3 millió Ft-nyi támogatást a 2000-es CÉDE-ből kapták), a legnagyobb támogatást kapott projekt pedig a budapesti Kaszás utcai szennyvízcsatorna-hálózat építés volt, amely 142,4 millió forint támogatásban részesült (ez az összköltségek 50%-át jelentette, melyet az 1999-es CÉDE finanszírozott). A 177 támogatott projektben a támogatás átlagos nagysága 19,8 millió Ft-ot jelentett, ami alig több mint fele az országos átlagnak (36,1 millió Ft).

A régióban a területfejlesztési források közül a második legtöbb támogatás a **humán infrastruktúra-fejlesztés**en belül került felhasználásra. Ezek a projektek összesen 19,4 milliárd forintnyi beruházást valósítottak meg, amelyeknek a 44%-át jelentették a területfejlesztési támogatások (8,5 milliárd Ft). A humán infrastruktúra-fejlesztési célra az átlagos beruházási költség 30,9 millió forintot, míg az átlagos támogatási összeg 13,2 millió forintot tett ki, utóbbi csak az Észak-Alföldön volt magasabb (13,8 millió Ft).

A régióban a fő célon belül az oktatási infrastruktúra-fejlesztés alcélra fordítódott 5,2 milliárd forintnyi támogatás (400 projekten keresztül, ezek összesített beruházási értéke 12,3 milliárd Ft volt), amelyek a régióba jutó összes támogatás 10 %-át jelentették. Összesen a régió településeinek 74%-a (137 település) részesült a támogatásból, ami kedvező értéknek mondható.

A támogatások főként óvodák, általános- és középiskolák felújítására, korszerűsítésére fordítódott, és egyértelműen a régió fejletlenebb kistérségeibe összpontosult (Ceglédi és Nagykátai, illetve a Szobi, Váci, Monori kistérségek). Azaz a támogatások a szűken vett agglomeráció kapacitásgondjait nem tudták enyhíteni, ami jelentős részt a támogatások területileg kötött felhasználásának köszönhető. Két település volt, ahol az e célra fordított összes támogatás mértéke meghaladta a 200 millió forintot is, Vác és Tápiógyörgye, mindkét helyen teljes óvoda-, általános iskola- és Vácra középiskola felújítás valósult meg a támogatás segítségével. Leszámítva egy 100 millió forintnyi támogatást meghaladó projektet, a régióra leginkább közepes-, vagy kis összegű támogatások voltak jellemzőek a vizsgált időszakban (10 millió forint alattiak). Ezek nem koncentráálódtak egyértelműen egyik kistérségben sem, a fővárostól északra, nyugatra és délre egyaránt magas arányban találhatóak.

A legnagyobb költségvetésű pályázat egyetemi kollégium építése (368,6 millió Ft) volt Pilisvörösváron, amelyhez 24,5 millió Ft támogatást kaptak a 2001-es TFC-ből, míg a legnagyobb támogatási összeggel bíró pályázat a 154 millió költségvetésű nagykátai Géza fejedelem Általános Iskola és Óvoda infrastrukturális fejlesztése volt (108 millió Ft támogatás a 2004-es TFC-ből).

A Közép-magyarországi régióban a célterületek közül a tizedik legtöbb támogatás a **humán erőforrás-fejlesztés**en belül került felhasználásra. A többi célhoz képest nagyon kevés, összesen 51 projekt valósult meg a régióban (országosan 325), melyek teljes költségvetése 447,3 millió Ft volt, amiből 288,6 millió Ft-ot tett ki a támogatás.

Budapest mellett a legtöbb támogatásban részesített település Gödöllő és Szokolya volt, míg a legtöbb projekt Gödöllő mellett Vámosmikolán valósult meg. A kistérségek közül a Gödöllői, a Szobi és a Váci kapta a legtöbb támogatást.

A projektek számát figyelembe véve ebben a régióban valósult meg az összes projekt 15,6%-a, mellyel a harmadik helyet foglalta el, a Nyugat-dunántúli és az Észak-alföldi régió után. A legtöbb projekt (21 darab az 51-ből) 2 és 5 millió Ft közötti támogatásban részesült. Az 51 fejlesztésből 20 Pest megyében, míg 31 Budapesten jött létre.

A humán erőforrás-fejlesztés területén a roma-, a sportprogramok, valamint a képzés területére pályázhattak a kedvezményezettek. A többi célterületet tekintve az ifjúsági-, szociális- és egészségügyi programok nem kaptak támogatást a Közép-magyarországi régió önkormányzatai, vállalatai és non-profit szervezetei. A humáninfrastruktúrára fordított támogatás nagyságát összehasonlítva a humán erőforrás-fejlesztésével, az utóbbi csak 3,4%-át tette ki az előbbinek a régióban.

A roma programok területén a támogatások elsősorban számítástechnikai eszközökre, a romák felkészítése az információs társadalom kihívásaira, valamint roma programok kidolgozására fordítottak. 122,5 millió Ft volt az összköltsége a 11 megvalósult projektnek, melyhez 33,9 millió Ft támogatást ítélték oda. Szám szerint ebben a régióban valósult meg a legtöbb roma program, 11-ből 1 történt Budapesten, a többi Pest megyében. A legtöbb támogatást a VÉDESE Rehabilitációs Foglalkoztató és Szociális Segítő Kht. (Isaszeg) nyerte el 7,9 millió Ft értékben az Alemány Erzsébet Szociális Foglalkoztató Központjának tetőtér beépítése roma nemzetiségű munkavállalók rehabilitációs foglalkoztatása céljából, melynek összköltsége elérte a 17,5 millió Ft-ot.

A sportprogramok területén 2 projekt valósult meg, melyek teljes költségvetése 6,5 millió Ft volt. Ezt 3,5 millió Ft-tal támogatták 2006-os TRFC forrásból. A Pest megyei Atlétikai Szövetséget támogatták 2,6 millió Ft-tal, melyet a Bécs-Budapest Szupermaraton régióban kifejtett marketing tevékenységére fordítottak. A másik pályázatot a Kocsér községi Önkormányzata adta be, melyre 929 ezer Ft támogatást nyert a VIII. Kocséri Pónifogathajtó Verseny megrendezésére.

A képzések területén 38 projekt valósult meg 318,4 millió Ft összköltségből, melyhez 244 millió Ft támogatást nyertek a pályázók, ez a régióra fordított támogatások 86,7%-a. A régióban volt a legtöbb projekt ezen a célterületen belül a 13 éves időtávot tekintve és ennek nagy része Budapesten valósult meg. A Pest megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány nyerte el a legtöbb támogatást, 12 millió Ft-ot a 2003-as TTFC-ből a Szobi kistérségben megvalósuló „Hátrányos helyzetű kistérségekben kkv-k felkészítése a strukturális alapok fogadásra” című projektjére.

A **közfoglalkoztatás** területén a régióban összesen 21 projekt keretében 128,7 millió Ft összköltségű beruházás valósult meg, melyből a támogatás nagysága 84,3 millió Ft volt. Ez a régió kapta a legkevesebb támogatást a közmunka fejlesztésére és a régió belül erre a célra jutott a legkevesebb támogatás.

A kistérségeket tekintve kiemelkedik a Szobi kistérség 11 projekttel, majd öt követi a Nagykátai 4-gyel, valamint a Ceglédi és a Ráckevei 3-3-mal. Ezek a projektek elsősorban olyan gépbeszerzésre vonatkoztak, melyek közhasznú munka végzéséhez szükségesek. A támogatás összegét tekintve a települések közül Nagykáta, Lórév és Csemő emelkedik ki. A legtöbb támogatást, 14,6 millió Ft-ot a 2005-ös TEKI juttatott Nagykátának Multicar teherautó és kosaras emelő beszerzésére. Ennek összköltsége 20,8 millió Ft volt.

A **településüzemeltetés** célba sorolt pályázatok a közigazgatás, közterület fejlesztés, a közvilágítás, a kegyeleti infrastruktúra, valamint a köz- és vagyonbiztonság területeken valósítottak meg fejlesztéseket. A 152 projekt teljes költségvetése elérte a 2,1 milliárd forintot, amelyből a támogatás 1,3 milliárd forintot tett ki. A legtöbb ilyen célú támogatás esetében a CÉDE előirányzat jelentette a támogatások forrását. A régiók közül itt valósult meg szám szerint a legkevesebb projekt, a támogatások összege pedig a második legalacsonyabb volt.

Összesen két projekt volt, amely támogatottsága meghaladta az 50 millió Ft-ot. Mindkettő a 2002-es TEKI forrásból kapott támogatást. Az egyiket Albertirsa Önkormányzata nyerte meg a nagyközségi piac bővítésére és felújítására, melynek teljes költségvetése elérte a 70,8 millió Ft-ot. A másik projekt Erdőkertes településközpontjának funkcióbővítésére fordítódott, mely összköltsége meghaladta a 65,6 millió Ft-ot.

A legtöbb projekt (152-ből 58) a kegyeleti infrastruktúrát fejlesztette, míg a köz- és vagyonbiztonságot csak 3 érintette. A két legtöbb támogatású, 20-20 millió Ft-ban részesített beruházás Dabas és Szada települések új ravatalozójának felépítése volt.

A Ceglédi, az Érdi és a Szobi kistérség részesült a legmagasabb összegű támogatásban. Összesen 186 településből 91-ben volt ilyen jellegű fejlesztés, a legtöbb 3000-5000 fős településeken. Budapest támogatottságát (67,6 millió Ft) megelőzi Nagykőrös (93,2 millió Ft), Érd (77,5 millió Ft) és Nagykáta városáé (76,7 millió Ft) is, viszont a beruházások tekintetében az első helyen Budapest és Szob áll 6-6 projekttel.

A Közép-magyarországi régióban 158 **tervezés** területét érintő projekt valósult meg 1,5 milliárd Ft összköltségből, melynek 63,3 %-a (949,5 millió Ft) támogatásként járult a fejlesztésekhez. A kedvezményezettek elsősorban önkormányzatok voltak. Az előirányzatok tekintetében a TFC biztosította a legtöbb projekt (91) számára a támogatási összeget.

A régióban a legmagasabb támogatottságú projekt esetében sem érte el a támogatás az 50 millió Ft-ot. 45,7 millió Ft-ot kapott a Budapesti Agglomeráció Fejlesztési Tanács a területfejlesztési koncepciójának és stratégiai programjának kidolgozására, melynek teljes költségvetése elérte a 65,3 millió Ft-ot. A projektek célonkénti megoszlása a következő: fejlesztési koncepciókra, programokra 66, településrendezési tervekre 60, valamint az egyéb tervezésekre 32 esetben adtak támogatást. Összesítésben a tervezésre a főváros és a Ceglédi kistérség kapta a legtöbb támogatást. A települések közül a 186-ból 81-et érintett beruházás, a legtöbb Budapesten, Fóton és Jászkarajenőn történt. A legtöbb támogatást pedig Budapest után Fót, Kiskunlacháza és Nagykőrös kapta.

1996 és 2008 között a régióban 58 olyan **egyéb** beruházás valósult meg, amelyet egyik korábbi főcél alá sem lehetett besorolni. Az ezekre a projektekre jutó támogatás meghaladta a 830 millió forintot, és mindebből 1,9 milliárd forint költségvetésű beruházás valósult meg.

IV.2.2. Mintaprojektek Közép-Magyarországon

Budapest, Újbuda

Innovációs park (Innostart Nemzeti Üzleti és Innovációs Központ Alapítvány)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Az INNOSTART Nemzeti Üzleti és Innovációs Központ 1994-ben PHARE támogatással alakult innováció segítő tevékenységi körben hagyományteremtőként. A telephely választásánál a 3 jelentős egyetem (BME, ELTE, BCE) közelsége illetve országos viszonylatban Budapest központi helyzete.

Alapítói között található a Magyar Innovációs Szövetség (MISZ), a Magyar Munkaadói Szövetség (ma: Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége), a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, az Innotech Műegyetemi Innovációs Park Kft. Az országban elsőként csatlakozott az Európai Unió Üzleti és Innovációs Központok hálózatához – az EBN-hez, amelynek tagja kizárólag a fenti hálózat által minősített, úgynevezett BIC (Business Innovation Centre) lehet. Jelenleg az országban összesen 4 ilyen szervezet van (Budapesten az INNOSTART mellett még Székesfehérváron, Kecskeméten és Budaörsön). Az INNOSTART tagja a Magyar Innovációs Szövetségnek is. Az Alapítvány, mint innovációs hídképző szervezet, első volt az országban.

Szolgáltatásai jelenleg is túlterjednek a XI. kerület határain, s alapítása óta meghatározó szerepet játszik elsősorban a Közép-Magyarországi régióban, de országosan is az induló, technológia-intenzív, innovatív vállalkozások számára

nyújtott szolgáltatásaival. Innovációs szempontból kiegészíti a fővárosban és a régióban meglévő, KKV-támogató szolgáltatásokat. (Ilyenek többek között Budapesti Vállalkozásfejlesztési Központ, Pest-megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány). A kerületi innovációs intézményekkel (BME, Infopark, Innotech, Bay Zoltán Alapítvány) szoros kapcsolatban van, közös projektekben tevékenykednek. A szervezet innovatív fejlesztéseket támogató szolgáltatásai elsősorban a mikro-, kis és közepes vállalkozásokat célozzák meg, különös tekintettel a megújuló energia, a biotechnológia, az IT, a kreatív ipar és a környezetvédelmi szektorokra. Az INNOSTART 6000 m² alapterületű Üzleti és Innovációs Parkot üzemeltet és menedzsel, melyben 2008. júniusában már 65 szervezet kapott helyet. A betelepült vállalkozások között hulladékgazdálkodással, szoftverfejlesztéssel és rendszerfelügyelettel, épületautomatikával, laboratóriumi készülékek kereskedelmével, egyéb ipari tevékenységgel foglalkozó cégek találhatóak. Közülük a legnagyobb a hulladékgazdálkodással foglalkozó vállalkozás. Az INNOSTART-nak helyt adó épület állami tulajdon (NKTH), az Alapítvány csak működtetője: ők üzemeltetik infrastrukturálisan, és ők újították fel, bővítették üzleti bevételeikből.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Az INNOSTART elsőrendű célja a kutatási-fejlesztési eredmények üzleti hasznosításának előmozdítása, új innovatív vállalkozások (KKV-k) elindításának és eredményes működésének, a vállalkozóvá válás folyamatának segítése. Mivel az ide települt vállalkozások közel 50%-a innovatív kategóriába tartozik, ezért szükségzerű volt az innovációs szolgáltatások jelentős bővítése. A fejlesztés célja a régióban működő KKV-k, elsősorban innovatív, induló vállalkozások hatékonyabb támogatása érdekében az Innovációs Park infrastrukturális fejlesztése, szolgáltatásainak bővítése. A pályázás operatív oka az volt, hogy a pályázatban meg-

fogalmazott célkitűzések egybe estek az INNOSTART fentebb kifejtett célkitűzéseivel is (eszköz és szolgáltatásfejlesztés, hogy hatékonyabban tudják segíteni az innovatív vállalkozásokat), és mivel az alapítvány non-profit szervezet, a projekt teljes költségének a 10%-át saját forrásként biztosította.

FINANSZÍROZÁS

A támogatás keretében 40 millió Ft-hoz jutottak hozzá, amiből bruttó kb. 13,5 millió Ft az eszközbeszerzést fedezte. A támogatás fennmaradó része a rendszerfejlesztést és a szolgáltatások bevezetését segítette. Az INNOSTART más pályázati forrást ehhez a projekthez nem használt fel, 4,5 millió Ft saját résszel járult hozzá a megvalósításhoz.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A projekt keretein belül elsősorban IKT-t és irodatechnikai eszközöket (szervereket, nyomtatókat, személyi számítógépeket és egy videokamerát, nagy kapacitású fénymásolót) szereztek be. A tervezett és sikeresen megvalósított rendszerfejlesztés alapja új ügyviteli szoftverek beszerzése volt, ez az alapszolgáltatásokra nézve egységes informatikai rendszer kifejlesztését és integrálását jelentette. Ezen kívül elindították a központban az e-learning programot, amely sikeresen működött.

Az eszközbeszerzésen és a rendszerbeszerzésen kívül két új szolgáltatás is bevezetésre került. Az ún. virtuális inkubálás segítségével 15 olyan KKV-t sikerült támogatni és fejleszteni, akik nem tudtak, vagy akartak betelepíteni az Innovációs Központba, de használni akarták annak üzleti,

jogi, irodai szolgáltatásait. A másik szolgáltatás lényege: technológiai transzfer biztosítása régiós KKV-k körében. Ennek keretein belül a témával összefüggő hazai és nemzetközi konferenciákon, megbeszéléseken vettek részt; Budapestet „Nemzetközi Technológia Transzfer és Bróker Szeminárium”-ot szerveztek, illetve egy hasonló ausztriai rendezvényre magyar cégeket vittek ki; az általuk menedzselte innovatív projektek közül néhánynak részvételi lehetőséget biztosítottak a MISZ által évek óta megrendezett INNOFÓRUM-on való bemutatkozásra; hagyományos és e-learning formában képzéseket szerveztek, ahol az EU csatlakozásra készítettek fel az érdeklődő vállalkozásokat, szervezetek. Ugyancsak e feladat keretében megjelentettek egy CD-t a „Technológia transzfer a gyakorlatban” témakörben, s ezzel új ismereteket tettek közzé a Magyarországon akkor még újdonságnak számító területen; és kb. 80 cég auditálását végezték el, melyben felmérték a cégek adottságait, és azt, hogy milyen szolgáltatásokkal tudna segítségükre lenni az Alapítvány.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Az e-learning rendszer kiépítésével a régióban működő 100-nál is több KKV vett részt a pályázatírói tanfolyamon, és ezzel jelentősen megnövelte az INNOSTART a virtuális inkubálás és az információs rendezvények terén vállalt tevékenységét. A tanfolyamokon a résztvevők tájékozódhattak a hazai- és nemzetközi pályázati lehetőségekről, az EU csatlakozás után igénybe vehető Strukturális Alapokról, ez pedig hozzájárulhatott versenyképességük növeléséhez.

A Technológiai Transzfer rendezvényeknek köszönhetően eredményes munkakapcsolatok születtek. Az INNOSTART sikeresen feltérképezte a régióban működő összes KKV-t,

és olyan adatbázist hozott létre számukra, amely jelentősen segíti a vállalkozások adatokhoz, információkhoz való hozzáférését. A pályázat sikerességét jelzi, hogy 55 mikro vállalkozás költözött a parkba.

Az Alapítvány tevékenyen részt vett a közsféra tevékenységében is. Tagja a Közép-Magyarországi Regionális Ügynökségnek egy egyesületen keresztül, az NKTH-val közös hosszú távú szerződéseik vannak, részt vett a régió Regionális Innovációs Stratégiájának kidolgozásában.

Mivel döntően közhasznú munkát végez, az adózást igénylő piaci/üzleti tevékenysége csekély. Ezen túlmenően azonban tevékenysége externális hatásaként a támogatott KKV-kör is pozitív adóhatást jelent a kerületre.

Az Alapítványnak társadalmi szerepvállalása a kerület életében nincs csekély üzleti erőforrásai miatt. Ehhez tartozik még, hogy kapcsolatuk az önkormányzattal érdemileg nincs, amin a későbbiekben javítani szeretnének. Fontos társadalmi hatás ugyanakkor, hogy az itt működni, fejlődni tudó vállalkozások munkaadók számára – közhasznú formában – jelentős oktatási és képzési tevékenység folyik az Alapítványnál, amely részben ingyenes, vagy kedvezményes. A gazdaságilag jelentős tevékenységeik közül kiemelhető a technológia transzferrel, az Üzleti Angyal Klub működtetésével kapcsolatos, illetve KKV-knak nyújtott komplex vállalkozásfejlesztési szolgáltatásaik. Infrastrukturális és környezeti szempontból azonban sem maga fizikailag az Alapítvány, sem annak tevékenysége nincs jelentős hatással környezetésre. Másrészt az önkormányzatnak sem voltak olyan fejlesztései, amelyek jelentős hatással lettek volna az Alapítvány életére.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az Alapítvány az elmúlt időszakban bővítette oktatási-képzési rendszerét, elsősorban innováció menedzsment, vállalkozásfejlesztés területén, továbbá a közeljövőben szeretnék fejleszteni, a piaci kereslethez igazítani az e-learning tananyagot és képzéseik akkreditációja folyamatban van. Élő nemzetközi kapcsolatokat építettek ki technológia-transzfer és oktatási területen, és nemzetközi viszonylatokhoz átformált tréningjeikkel a külföldi érdeklődőknek is lehetőséget adtak, illetve igény esetén adnak. Az Alapítvány tovább segíti a KKV vállalkozások üzleti kapcsolatainak kiépítését, információs szolgáltatásokat nyújt számukra az EU-s lehetőségekről, illetve tájékoztatást és tanácsadást a hazai pályázati lehetőségekről (pályázatfigyeléssel, illetve pályázatírási tanácsadói előadásokkal).

Az INNOSTART a projekt zárása óta is folyamatosan vesz részt hazai és nemzetközi pályázatokon. A legfontosabb hazai pályázatoknak a Baross Gábor, az Innocsekk és a KKC számítanak. Az INNOSTART nemzetközi, jelentősebb innovatív

tartalmú projektjei közül talán a legfontosabb az Európai Bizottság égisze alatt megvalósult Enterprise Europe Network (EEN) projekt. Ennek keretein belül elsősorban az innovatív KKV-k közötti technológia-transzfer támogatását oldották meg technológiai auditok végzésével, EU-s pályázatokról való tájékoztatással, tréningekkel, illetve partner- és befektető kereséssel. Az INNOSTART és az MTA között együttműködési megállapodás jött létre a kutatási eredmények üzleti hasznosításának előmozdítása érdekében, ez a jövőben kiemelt feladat lesz. További célként jelenik meg az Üzleti Angyal Hálózat és klub működtetése, az innovatív vállalkozások finanszírozása és új projektek megvalósítása érdekében, ahol is ezek a vállalkozások támogató befektetőkön keresztül forrásokhoz juthatnak.

Érd

Útburkolat felújítás

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Érd megyei jogú város nagy kiterjedésű kertvárosias jellegű agglomerációs település. 63500 fős lakossága évente 1300-1500 fővel gyarapszik. A betelepülő lakosság jelentős része fiatal, kisgyermekes. Az állandó betelepülés következtében Érdben alacsony a munkahelyek és a különböző intézményi férőhelyek száma (óvoda, bölcsőde, orvosi rendelő), éppen ezért napi rendszerességgel kb. 30 ezer fő ingázik, főként a fővárosba, munkalehetőség és egyéb szolgáltatások eléréséért.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Érd számára az egyik legfőbb problémaforrás, hogy a műszaki infrastruktúra rendszerek kiépítése nehezen tud lépést tartani a népességnövekedéssel. A vezetékes villany, ivóvíz és gáz gyakorlatilag elérhető a város bármelyik részéről, a csatornázási projekt az elkövetkezendő évek legnagyobb volumenű beruházása lesz.

Hasonló jelentőségű a belterületi útépités kérdésköre, a város útjainak kb. háromnegyede földút. Ebből adódóan országos szinten is kimagaslóan magas a levegő por tartalma. Az elmúlt évek útépitései nem csökkentették az e téren fennálló lemaradást, a rendkívül hiányos csatornahálózat miatt többnyire nem kezdtek neki az utcák megfelelő burkolásához.

Az a néhány főút, ami megfelelő burkolattal van ellátva, az elmúlt évek megnövekedett gépjármű forgalma miatt jelentősen elhasználódott. A vizsgált fejlesztés esetében is szükséges volt a burkolat felújítása, valamint a vízelvezetés szakszerű megoldása.

A Kossuth Lajos utca napi forgalma kb. 15 000 egységjármű/nap. Az érintett útszakasz felújítása a közösségi közlekedés szempontjából is fontos volt, a helyközi közlekedést biztosító szolgáltató társaság által üzemeltetett buszjáratok járatsűrűsége az érintett útszakaszon 55 járat/nap, többségében csuklós busz.

A fejlesztés indokoltságát támasztja alá, hogy az utóbbi években az úton gyakori volt a kátyúképződés, a nagy igénybevétel miatt összetöredezett a burkolat és az útalap egy része, az esőzések alkalmával az útfelület egyenetlenségeiben megállt a víz, ami közlekedésbiztonsági problémát jelentett. Mivel a szegély lesüllyedt állapota miatt a csapadékvíz befolyt a magáningatlanokra is, mindenképpen indokolt volt a szakasz javítása és felújítása.

FINANSZÍROZÁS

Az összköltségvetés a vizsgált projekt esetében meghaladta a 125 millió Ft-ot, melyből 44 milliót kapott a város a TEUT-ból, a többit saját forrásból egészítette ki.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A vizsgálat tárgyát képező út Érdben a Vadlúd utca – Kossuth Lajos utcát jelenti, ennek felújítása történt 2006-ban közel 2300 m hosszúságban. Megtörtént kétszer egy forgalmi sáv burkolatcseréje, az út szegélykövel lett kirakva mindkét oldalán, valamint a projekt tartalmazta az útpályába süllyesztett víznyelők elhelyezését és a csapadékvíz vizesárokba történő elvezetését, mivel az útszakasz kereszt-szelvényi kialakítása tetőszelvényes volt és maradt. Összesen 19 170 m² útfelület felújítására, valamint 5410 fm szegély építésére került sor.

Forrás: Google Maps, saját szerkesztés

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés eredményeként a vizsgált út különösen helyi viszonylatban kiváló minőségű. Az útpálya felújítás hatásaként jelentősen csökkent az út mentén élők számára a zajterhelés, valamint – az egyre intenzívebb csapadék képződés következményeként – az utat elborító havária- és a balesetveszélyt okozó vízfolyások száma. Pozitív irányba változott – bár konkrét eredményt nehéz mérni – az utat használó gépjárművekben bekövetkező amortizációs veszteség, leginkább a csöndesebb és egyenletesebb futásteljesítmények miatt.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A városban folytatódik a főutak felújítása, azonban a rendelkezésre álló keretből gyors javulás nem várható. A város az elkövetkezendő esztendőben 700 millió forintot tud útépítésre fordítani, amelyből 5 km új úton várható teljes körű kiépítés, megfelelő vízelvezető rendszer, járdák, szegélyek kialakítása. A város folyamatosan pályázik hazai és uniós forrásokra egyaránt, az elmúlt néhány évben egymást érték a sikeres pályázatok és ennek következtében a megvalósult beruházások (több iskola-felújítás, uszodaépítés, rendelőintézet-bővítés történt az elmúlt években). A város legfontosabb beruházása a rövidesen kezdődő csatornázási projekt. A 30 milliárd Ft-os hálózat építéssel több évtizedes lemaradást sikerül pótolni, ezt követően felgyorsulhat a város úthálózatának rendbetétele is.

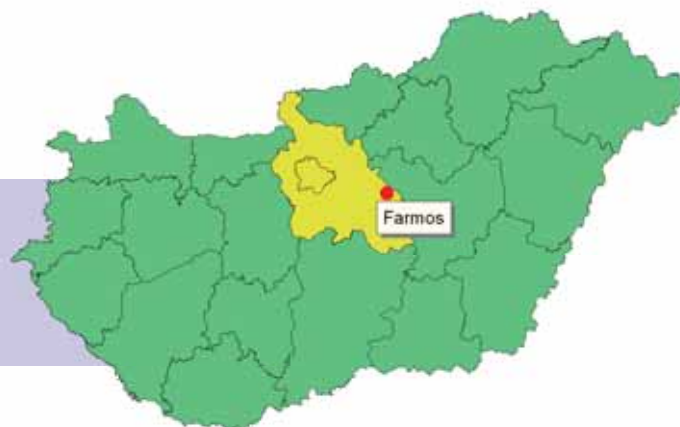
Az önkormányzata 2007-ben újabb eredményes TEUT pályázatot nyújtott be a Diósi út Aba utcától Balatoni útig

tartó szakasza szilárd burkolatának felújítására. Az összesen 110,5 millió Ft összköltségű fejlesztés megvalósításához 17 millió Ft összegű támogatásban részesült. A kivitelezésre – 2 ütemben – 2007. augusztusa és 2008. áprilisa között került sor.

2008-ban 4 pályázatot nyújtott be a város szilárdburkolat felújításra, melyek közül azonban csak egy, az Esküdt utca – Felvigyázó utca – Elnök utca – Vörösmarty utca Szabadság tértől a Kossuth Lajos utcáig tartó szakasza szilárd burkolatának felújítását célzó pályázat részesült 25 millió Ft összegű támogatásban. (Csak tartaléklistára került ugyanakkor a Kossuth Lajos utcától északra az M7-es autópálya irányába tartó Lócsei – Szóvátai – Sós-kúti utak szilárd burkolatának felújítása).

Farmos

Matolcsy - kúria felújítása, múzeummá alakítása (Tápió-vidék Természeti Értékeiért Közalapítvány)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Farmos Pest megye keleti részén, Budapesttől 70 kilométerre fekvő 3600 lakosú település. A jellemzően mezőgazdasági adottságú települést a mezőgazdaság háttérbe szorulása kedvezőtlenül érintette. A fővárostól való távolsága miatt csak kismértékben érintette a szuburbanizációs folyamat.

A térség táji-természeti értékekben rendkívül gazdag, hiszen a Tápió- és Hajta-vidék központjában, természetvédelmi területekkel körülvéve helyezkedik el.

A falu egykori nagybirtokos családjának nevét viselő Matolcsy-kúria korábbi sorsa jellegzetes példája az 1950-es években államosított nemesi kúriáknak. Az épület működött moziként, futball-öltözőként, diszkóként, majd az 1990-es évek elején az önkormányzat raktárként hasznosította. Mindezek mellett nem történt meg az épület állagmegóvása sem, aminek következtében az épület szinte teljesen leamortizálódott.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A település korábban is az ökoturizmus egyik fontos célterülete volt, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület éveken keresztül tartott táborokat a környéken. A szervezet később a Pest megyei Önkormányzattal közösen alapítója lett a Tápió Közalapítványnak.

Az épületet 2001-ben Farmos Község Önkormányzata a Tápió Közalapítványnak ajándékozta azzal a céllal, hogy abban a térség természeti értékeit bemutató múzeumot, kiállítást (Vízparti Élet Háza) hozzon létre. Mindezzel a térség és a

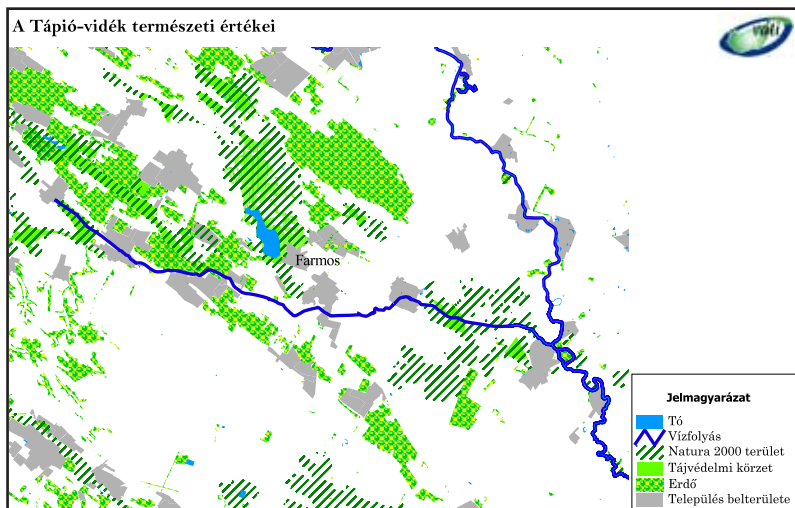
település idegenforgalmának erősödését kívánta elérni. A Tápió-vidék a Közép-magyarországi régió fejlesztési dokumentumaiban, mint lehetséges Natúrpark terület van nevesítve.

A fejlesztés több célt is szolgált: a múzeum és oktatóközpont kialakításának megalapozott igénye mellett mindenképp kiemelendő, hogy egyúttal a település egyik legrégebbi, legrövidebb épületének a megmentésére is sor került.

FINANSZÍROZÁS

A Tápió Közalapítvány 2002-ben a Térség- és Régiófejlesztési Célelőirányzat (TRFC) keretéből 2 millió forintos támogatásban részesült, amelyből elkészítette a kúria állapotörzítő terveit és felújítási tervdokumentációját.

2004-ben a Közalapítvány Farmos Önkormányzatával közös pályázatot nyújtott be a Matolcsy-kúria felújítására, múzeummá alakítására, valamint a környező közterület parkosítására, amelyet a Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács a TRFC keretből 50 millió forinttal támogatott. A pályázatban a Közalapítvány vállalta az épületfelújítást és a múzeum kialakítását, míg az önkormányzat a ház előtti közterület parkosítását vállalta. A 16,7 millió forintos önerőhöz a Közalapítvány 13,6 millió, míg az önkormányzat 3,1 millió forinttal járult hozzá. A beruházás lebonyolítását, az engedélyezési eljárásokat megkönnyítette, hogy a kúria épülete a település történelmében betöltött fontos szerepe ellenére nem élvez országos vagy helyi műemléki védeltséget. A kivitelezést egy nagykátai székelyű szövetség nyerte el. A kiállítás anyagának összeállításában – a tervezéstől a berendezésig – a térség elkötelezett természetvédelmi szakemberei vettek részt.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A parkosítás munkálatai, a ház kiállításai és belső berendezése 2006. májusára készültek el.

A fejlesztés során – bár a pályázat „csak” épület-felújítást és múzeummá alakítást tartalmazott – nem pusztán egy kiállítási épület, hanem egy természetvédelmi oktatóközpont létesült, amelynek funkciói messze meghaladják egy múzeumtól elvártat. A központi kiállítás a Tápió-vidék vízi világát mutatja be, de emellett a szennyvizek problémája és kezelése, valamint a Tápió-vidéki szennyvíztisztító rendszer terve is bemutatásra kerül.

Az épület teljes felújítása során a 270 négyzetméteres földszinten fogadó- és kiállítótér valamint a kiszolgáló helyiségek kialakítása történt meg, valamint létrejött egy 6 főt befogadni képes szálláshely is mellék helyiségekkel, konyhával. E szálláshely elsősorban a Tápió-vidéket kutató szakemberek elhelyezését hivatott szolgálni, de más, a faluba érkező vendéget is elszállásolnak itt (a településen nincs más kereskedelmi és magán szálláshely).

Az épület hátsó udvaránál 20 m²-es teraszt valamint sátorhelyeket alakítottak ki, amelyet a Közalapítvány által szervezett nyári táborok alkalmával is használnak.

Az épület homlokzata előtti téren – mely korábban futballpálya volt – játszótér, elkerített kosárlabda-pálya létesült, valamint egy közpark került kialakításra, utcabútorokkal.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A múzeum és oktatóközpont elsődleges célcsoportját az általános iskolai diákok jelentik. Ennek érdekében a Közalapítvány elsősorban az iskolák és a pedagógusok körében próbálja népszerűsíteni az intézményt. Ennek eredményeképpen 2006-ban 1408, 2007-ben 1516 látogatót regisztráltak, míg 2008-ban augusztusig 1145-en nézték meg a kiállítást.

A látogatók kb. 70%-át teszik ki az általános iskolai csoportok, melyek az ismertség növekedésével az ország egyre távolabbi helyeiről is érkeznek; további 30%-ot az óvodás csoportok, nyugdíjasok, családok látogatásai adják.

Mindeközben a bevétel is dinamikusan, évente 70-80%-kal növekszik. Ebben a látogatószám növekedése mellett jelentős szerepet játszik az is, hogy a látogatók, csoportok egyre inkább a komplex programokat részesítik előnyben, azaz a Közalapítvány által szervezett egyéb szolgáltatásokat is igénybe veszik. Ezek többek között:

- A kiállítás bemutatása szakvezetéssel
- Túrák, terepbejárások vezetése a Tápió-vidék tanösvényein

- Hagyományőrző kézműves foglalkozások
- Madárgyűrés és hulló bemutató
- Tanulmányi kirándulások szervezése, lebonyolítása
- Természetvédelmi táborok szervezése
- Szálláshely biztosítása

Jellemző program, hogy egy-egy iskolás csoport egész napos biológia-óra keretében ismerkedik a múzeummal, ahol előadáson is részt vesznek, majd a Farnoson biztosított ebéd után valamelyik tanösvényt járják végig. A növekvő feladatok és igények kielégítése érdekében új munkahely kialakítására is sor került, az Alapítvány egy gondnokot alkalmaz főállásban az épület és a kiállítás körüli teendők lebonyolítására.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A kúria felújítása, múzeummá és oktatóközponttá történő átalakítása fontos, de nem az egyetlen lépés volt a környék tájtermészeti értékeinek bemutatása és megóvása érdekében. 2007-ben a Leader programon keresztül 3 pályázaton is nyert a Közalapítvány, amely támogatás segítségével lehetővé vált a ház technikai berendezéseinek fejlesztése, túravezető-képző tanfolyam indítása, valamint napelemek beszerzése, melyek az akváriumok folyamatos energia-ellátását biztosítják.

A Közalapítvány vezetésének közeli tervei között szerepel a kúria mögötti területen egy szabadtéri színpad, fedett terasz, valamint szabadtéri tűzrakóhely kialakítása, amely főként a nyári táboroztatások változatos programjainak kialakításánál nyújthat segítséget.

A kúria felújításának és múzeummá történő átalakításának sikerességét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a tavalyi évben Farnoson a világ minden részéből összegyűlt Matolcsy család leszármazottai egyöntetűen elismerésüket fejezték ki az elvégzett átalakítással és a kialakított tevékenységekkel kapcsolatban.

Kóka

Víztározó kapacitás bővítése

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Kóka község Budapesttől 48 km-re helyezkedik el. A település népessége 1990-től folyamatosan nő, bár a növekedés üteme nem éri el a Budapesttel határos települések népességnövekedésének mértékét. Jelenleg 4500-an laknak a faluban, ez kb. 12%-kal magasabb az 1990-es lakosság-számnál.

A településen nincs jelentős foglalkoztató, a dolgozók nagy része a Budapestre vagy a főváros környéki településekre ingázik. A betelepülők döntő többsége a nyugodt, falusias környezet miatt választotta lakhelyéül a települést. Ugyanakkor a lakosság számára elvárás volt a megfelelő közműellátás – köztük a biztonságos és egészséges ivóvízellátás – amelynek a település nem tudott eleget tenni. Ennek oka részben a település fekvése, hiszen a falu egy völgyben fekszik, de – a terjeszkedés hatására – egyre inkább a magasabban fekvő területek is benépesülnek.

A közcatornahálózat kivételével – amelyet térségi összefogással a Kohéziós Alap segítségével próbálnak kiépíteni – a vonalas infrastruktúra hálózatai kiépítettek, telefon, vezetékes gáz és szélessávú internet is rendelkezésre áll a községben. Az utcák 97%-ban aszfaltozottak.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A vezetékes vízellátás biztosítása már a hálózat kiépítésének kezdetétől gondot jelentett a településen. Az első kapavágások még 1966-ban történtek a faluban, amikor egy 27 m³-es víztorony és egy törpe vízmű biztosította a falu legfontosabb pozíciót betöltő embereinek és a köztisztviselőknek a vezetékes vízellátást.

A 2005-ig működő vízmű az 1970-es évek közepén épült, de az alkalmazott technológia inkább az 1960-as évek színvonalát képviselte. A hálózat kiépítéséhez azbeszt-cement csöveket használtak, a beépített anyagok minősége is igen gyenge volt, ezért már a kezdetektől sok gondot jelentettek a csőtörések, szivárgások. A vízmű és a csővezeték-hálózat kapacitása alultervezett, ugyanakkor a vezetékes víz iránti lakossági igények jelentősen megnövekedtek (míg 1990-ben a lakások mindössze 44%-a csatlakozott csak a hálózatra, a vezetékes vízellátottság 2006-ban szinte 100%-os volt a településen): mindez azt eredményezte, hogy a csúcsidőszakokban nem tudták megfelelően ellátni a település magasabban fekvő területeit, ahol rendszeresen nyomáscsökkenés vagy akár vízhiány lépett fel. Az alacsony víznyomás nem felelt meg az

Országos Tűzrendészeti Szabályzat előírásainak sem, hiszen a magasabb területeken nem volt biztosítható az esetleges oltáshoz szükséges tűzvíz.

FINANSZÍROZÁS

Az önkormányzat egy gödöllői pályázatíró cég segítségével készítette el pályázatát, amely 2004-ben a régió TEKI keretéből 33,267 millió forint vissza nem térítendő támogatást nyert. A beruházás összköltsége bruttó 55,695 millió forint volt, amely a víztorony tervezésén és építésén kívül, tartalmazta az irányító rendszer korszerűsítését is. A kivitelezést a budapesti székhelyű Compack-Bau Kft. végezte el. Tekintettel a beruházás jellegére, a megvalósításhoz szükség volt megfelelő szakértelemmel rendelkező alvállalkozók bevonására is. Helyi szakemberek a villanyszerelésben vettek részt. A víztorony átadása 2005. szeptember 30-án történt meg.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés legfőbb beruházása egy 507 m³ térfogatú, 15 méter szármagasságú, 25 méter teljes magasságú víztorony létesítése volt a település északkeleti részén fekvő Margit-hegyen. A szigetelt acéltartály 10 méter átmérőjű, kúp-ból induló 5 m magasságú henger, amelyet egy másik kúp zár le. Az addigi analóg irányítást rádiófrekvenciás elven működő számítógépes vezérlési rendszer váltotta fel, amelynek segítségével ellenőrizhető a vízszint a toronyban és a víznyerő kutakban, valamint nyomon követhetők a vízhálózat biztonságos és zavartalan működtetéséhez szükséges adatok (pl. nyomásértékek, szivattyúk áramfelvétele). A beépített SMS modem a hálózatban bekövetkezett hirtelen nyomáscsökkenés esetén küld üzenetet, amelynek segítségével gyorsan megoldást lehet találni a fellépő esetleges üzemzavarokra.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés előtt a falu közepén a nyomás mindössze 2,5 bar volt, míg a jelenlegi víznyomás 4,5 bar, és még a legtávolabbi, legmagasabb részeken is meghaladta a korábbi maximális értéket. Így a rendszer az egész településen megfelel a tűzbiztonsági előírásoknak és a lakossági igényeknek. A kiépített rendszer lehetővé teszi a hálózat bővítését is, azaz újabb betelepülések, és az esetleges kisebb ipari beruházások létrejötte sem fogja veszélyeztetni az ellátást.

A kiépített új rendszer összeköttetésben áll a régi vízművel is, hiszen fizikailag egymás mellett helyezkedik el a régi tározó és a víztorony, tolózárral könnyen visszakormányozható, amely lehetővé teszi, hogy bármelyik rendszer üzemzavara esetén is biztosítva legyen a település folyamatos vízellátása. A beruházás másik eredménye, hogy a korszerű szivattyúk alkalmazásával mintegy 20%-os energia-megtakarítást is sikerült elérni, valamint csökkentek az üzemeltetési és karbantartási költségek is. Mindennek a helyi lakosság számára is megmutatkozó eredménye, hogy a településen az ivóvíz köbméterenkénti díja 200 Ft, ami jelentősen alacsonyabb a Pest megyei települések átlagánál.

A víztorony építése a település számára nem várt hasznot is teremtett. Mivel a torony tetejéről szinte az egész településre rálátás nyílik, azon a Dunaweb Kft. az önkormányzat hozzájárulásával vezeték nélküli internet-szolgáltatás kialakításához szükséges antennát helyeztet el. Ennek fejében a szolgáltató ingyen biztosítja a település közintézményeiben az internet-hozzáférést, míg a lakosság az eddigi szolgáltatóknál kedvezőbb árakon tud internetezni.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A fejlesztéssel a település egész területén megfelelő minőségben biztosított az ivóvízellátás. Ugyanakkor továbbra is gondot jelent a település elavult csővezeték-hálózata, amely egyre gyakrabban szorul javításra. Mindez azt vetíti előre, hogy a csőrendszer cseréjére a belátható jövőben jelentős összegeket kell fordítani.

Páty

Lakossági szelektív hulladékgyűjtés bevezetése

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Páty a budapesti agglomeráció területéhez tartozó település, a fővárostól 20 km-re a Zsámbéki-medencében található. A kedvező fekvésű, iparral nem terhelt falu vonzza a pihenési vágyókat, az elmúlt tíz évben több mint 25%-al nőtt a népessége, és meghaladja a 7000 főt is. A fejlesztés során az önkormányzattal együttműködő Saubermacher-Bicske Kft jogelődje 1993-ban alakult Bicske és a környező települések hulladékgazdálkodási feladatainak ellátására. Jelenleg 16 településen lát el a hulladékkezelési közszolgáltatói feladatot. A cég 83%-ban a Saubermacher Magyarország, 17%-ban Bicske város tulajdona.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A beruházás előtt a településen 2002 óta folyt szervezeten a kommunális hulladék begyűjtése, és voltak kísérletek a szelektív hulladékgyűjtés bevezetésére is. 2003-2004 között 2 db, 2005-2006 között 1 db szelektív hulladékgyűjtő sziget működött a településen. A fejlesztés során Páty és a kommunális hulladékszállításban korábban is együttműködő Saubermacher-Bicske Kft. közös célja az volt, hogy a teljes településre kiterjesszék a szelektív hulladékgyűjtést, elősegítve a hulladék újrafelhasználását, erősítve a lakosság környezet-tudatosságát.

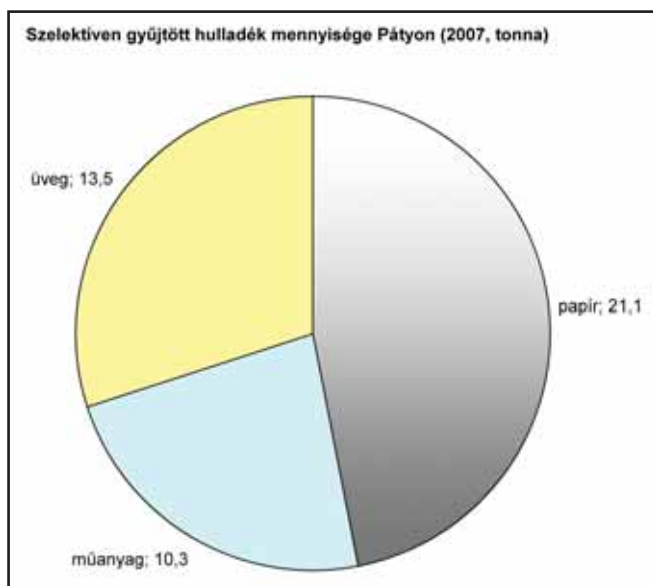

FINANSZÍROZÁS

A beruházás megvalósulását a TEHU 2005. évi pályázata tette lehetővé. A fejlesztés összköltsége 37,6 millió Ft volt, amihez 26,3 millió Ft támogatást nyertek el. A pályázaton a kiírásnak megfelelően az önkormányzat indult, de szorosan együttműködve a Saubermacher-Bicske Kft.-vel (akkori nevén Rumpold-Bicske Kft.). Az önkormányzat által biztosított önrész is abból a bérleti díjból térült meg, amit a cég fizet a beszerzett autó 10 éves használatáért.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A beruházás keretében 10 db hulladéksziget került kialakításra, amelyek egyenletesen lefedik a község területét, ezek közül az egyiket az üdülőterületen létesítették. A hulladékszigetek mindegyikén 4 egyenként 1,1 m³-es gyűjtőedény található. Ezek közül 2 műanyag, 1-1 papír és üveg hulladék gyűjtésére szolgál. A fejlesztés része volt továbbá egy 16 m³-es szelektív hulladékgyűjtő jármű beszerzése is.

Pátyon a lakosság hamar „megtanulta” és megkedvelte a szelektív hulladékgyűjtő szigetek használatát, ezáltal, különösen a gyermekek körében a környezettudatos nevelés fontos eszközévé vált a beruházás.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Rövidtávon az önkormányzat tervei közt szerepel, hogy térkövezéssel, valamennyi hulladékgyűjtő sziget környékét rendezettebbé tegye. Hosszútávon a szelektíven gyűjtött hulladék arányának a növelése a cél. A jelenlegi szigetek száma egyelőre elegendő, számottevő növekedést akkor lehetne elérni, ha a házhoz menő zsákos hulladékgyűjtés kerülne bevezetésre.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A megvalósítást követően 2007. februárja óta heti rendszerességgel gyűjtik a szelektív hulladékot, a műanyagot heti két, a papírt és üveget heti egy alkalommal. A településen összegyűjtött összes kommunális hulladéknak 5%-át teszi ki az ily módon begyűjtött hulladék mennyisége, azonban ez is 94 tonnát jelentett 2007-ben. Ebből 54 tonnát tett ki a papír, 17-et a műanyag, és 23-at az üveghulladék mennyisége.

A begyűjtött hulladékot, válogatás, bálázás után hasznosítással foglalkozó cégeknek adják tovább. Így pl. a papírt Dunaújvárosban, Csepelen működő papírgyárak dolgozzák fel (Dunapack). Az üveget a Zalai HUKÉ Kft-nek adják át, akik mivel hazánkban alacsony a feldolgozó-kapacitás, azt tovább szállítják Ausztriába.

A műanyagot Magyarországon értékesítik piaci alapon.

A nem szelektíven gyűjtött kommunális hulladék a cég Bicskén üzemeltetett 1,2 millió tömör m³ kapacitású, műszaki védelemmel ellátott kommunális hulladéklerakóba kerül.

A gépkocsi beszerzése, sofőr, rakodó munkaerő felvételét követelte meg, a begyűjtött hulladék mennyisége pedig a válogatóban növelte a munkaerő létszámot. Összességében, bár nem ez volt az elsődleges cél, a bicskei cégnél 5 új foglalkoztatott munkába állását is eredményezte a fejlesztés.

Annak érdekében, hogy kihasználják a kapacitásukat a Saubermacher-Bicske, a beszerzett gépjárművel más településeken is végez begyűjtést. Ezáltal a fejlesztés Bicske, Biatorbágy, Páty, Mány, Csabdi, Tök, Óbarok-Nagyegyháza, Remeteszőlős, Pilisvörösvár, Solymár, Budakalász, Üröm, Nagykovácsi, Piliszentkereszt, Pilisborosjenő, Csobánka településeken is hozzájárult a szelektív hulladékgyűjtés fejlődéséhez.

Szigetmonostor

Árnyas Sziget Ifjúsági Tábor
(Szalamandra egyesület)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Szigetmonostor Pest megyében a Szentendrei-sziget déli részén helyezkedik el, amely a Duna-Ipoly Nemzeti Park része. Lakosainak száma 2114 fő, amely az elmúlt 10 évben 40%-kal növekedett bevándorlásnak köszönhetően. A munkanélküliség az országos átlag alatt van és a jövedelmek magasabbak.

Az Egyesület kezdeti időszaka után egyre inkább civil összefogás irányába mozdult el, például szervezetfejlesztő tréninget tartott Szentendrén a többi civil szervezet részére. Alapvetően sport és turisztikai egyesületté vált.

Idővel az erdei iskola szolgáltatás kapott nagyon fontos szerepet a szervezet életében. Az erdei iskola működtetése során azonban komoly problémaként jelentkezett, hogy nincsen szállási lehetőség.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Szigetmonostoron 1988-ban indult egy úttörőtábor építése. Ám a rendszerváltást követően a tábort nem fejezték be, és 13 évig parlagon hevert ez a terület, melyet a Budapest I. Kerületi Önkormányzattal kötött bérleti megállapodás után kezdett az Egyesület befejezni és rendbe hozni.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás összköltsége 24,8 millió Ft, amely 20 millió Ft támogatást tartalmaz, utóbbi forrása a 2002 évi TTFC pályázat volt. Az ifjúsági és szabadidőközpont felújítása azonban jóval több forrást igényelt. Ez a támogatás a felújítás elindítását tette lehetővé, a teljes befejezéshez más forrásokra, többek között hitelfelvételre is szükség volt.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

Az egyesület a munkálatokat a takarítással, rendbetétellel kezdte, majd az épület-felújítással folytatta. Jelenleg 96 fő befogadására alkalmas a tábor, ami ifjúsági és szabadidőközpont lett. De itt kell megemlíteni, hogy a tábor jelenlegi állapota, és kihasználtságának jelenlegi szintje csak részben köszönhető a vizsgált projektnek, hiszen a finanszírozást nem egyedül ez a projekt biztosította.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Az erdei iskola szolgáltatás keretében átlagosan egy szezonban, azaz 5 héten keresztül három-három csoport, összesen 450 fő veszi igénybe. Emellett saját táborokat is rendeznek, melyek három fő téma köré szerveződnek: kerékpáros, madarász és az "Erdő titkai" (150 fő), melyeknek megvalósítását 30 darab kerékpár is segíti. Területileg elsősorban Budapest számít a tábor vonzáskörzetének, de az egész országból érkeznek ide csoportok. A nyári időszakban a szállást igénybevevők számára is kínálnak programot (10 hét, kb. 600 fő)

A tábor területén lényegében meghagyták az erdőt (a Duna-Ipoly Nemzeti Park területe is a tábor határánál kezdődik) ami egyedi élményt nyújt a gyerekeknek. Minősített erdei iskola szolgáltatást nyújtanak. Emellett kiadnak szálláshelyeket, külföldi csoportot is láttak már vendégül.

A szezonban, mely május elejétől szeptember közepéig tart, 80%-os kihasználtsággal működik a tábor, mely elsősorban az erdei iskola programjai köré szerveződik, ám az utóbbi

időkben a felnőtt korosztály is kezdi felfedezni magának. Elsősorban hétvégekre jönnek családok kisebb nagyobb számban elsősorban túrázás céljából. Korábban a hétvégék üresjáratokat jelentettek, ez a változás nagyrészt az üdülési csekk elterjedésének is köszönhető.

Az egyesületnél, ill. az alapítványnál összesen 3 fő (+1 gyeseen lévő munkatárs) dolgozik főállásban, 2 fő szerződésben áll velük. Ezen kívül alkalmanként környezeti nevelőket kérnek fel segíteni. Túravezetőkre is szükség van, ha például családok jönnek a táborba, akik túravezetést kérnek.

Pozitívum a falu számára, hogy miután a tábor éppen Horány mellett található, így javult az összkép azáltal, hogy helyreállították a tábort, folyamatosan karban tartják.

Szintén pozitívum a településnek a vendégforgalom megnövekedése. A '80-as években sokkal élénkebb élet volt itt, Horány felkapott üdülőhely volt. Ennek a hangulatát szeretnék visszahozni, hogy igazi rekreációs helyé váljon a sziget.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az egyesület a Budavári Önkormányzattól bérlő területet, kérdéses, hogy az önkormányzat meg fogja-e újabb 5 évre meghosszabbítani a bérleti szerződésüket.

A vízi turizmus fejlesztése érdekében nem motoros hajtású vízi járműveket terveznek venni, kenut, kajakot, csónakokat. Szükséges lenne még az akadálymentesítés is, amire eddig sikertelenül pályáztak.

Az erdei iskola program elindítása után született lényegében

ugyanazon szereplőkkel az Erdei iskola Alapítvány. Ennek az alapítványnak a segítségével a két civil szervezet együtt tudja előteremteni a működéshez szükséges forrásokat. Az utóbbi időben azonban a KvVM és az oktatási tárca megszüntette az erdei iskolák támogatását. A KMROP célkitűzései között is szerepel az erdei iskola szolgáltatás támogatása, ugyanakkor erre nem sikerült eredményesen pályázni.

A tábor felújítása és az erdei iskola program folytatása érdekében hitelt vettek fel, melynek havi 300 ezer Ft törlesztő részletét kell fizetni. Az alapítvánnyal együtt eddig közel 200 millió forint uniós támogatást szereztek.

IV. 3. KÖZÉP-DUNÁNTÚL

IV.3.1. Közép-Dunántúl támogatásainak területi és célonkénti megoszlása

A Közép-dunántúli régió a vizsgált időszak alatt mintegy 37,6 milliárd forint támogatásban részesült, mely 4161 projekt végrehajtását segítette elő. A támogatott fejlesztések száma Közép-Magyarország után itt volt a legalacsonyabb. Az alacsony projekt-szám, valamint a többi régióhoz képest alacsony támogatási összeg – amely tekintetében csak Nyugat-Dunántúlt előzi meg – a régió fejlettségéből adódik.

A 37,6 milliárd forint állami támogatás mintegy 188,4 milliárd forintnyi beruházás megvalósulását segítette, azaz minden 4 forint saját fejlesztési forráshoz 1 forint támogatás társult.

A **támogatások forrását** illetően a régió pályázói 8 különböző előirányzatból kaptak támogatást. A vizsgált időszak alatt szinte végig rendelkezésre álló CÉDE keretből összesen mintegy 6 milliárd forint támogatásban részesültek a régió projektjei, ezek elsősorban a humán és a lakossági infrastruktúra, valamint az utak fejlesztését szolgálták. A TEKI összesen mintegy 11,7 milliárd forint támogatást biztosított a régiónak, többségében ez is a lakossági és humán infrastrukturális fejlesztések megvalósítására jutott. A TFC keretéből 10,5 milliárd forint részben gazdaságfejlesztést is szolgáló támogatás jutott Közép-Dunántúlra 1996 és 2003 között. 2004 óta a TRFC kereteiből 3,9 milliárd forintnyi támogatás szolgált a legnagyobb részben a humán infrastruktúra fejlesztést, emellett közösségi közlekedési fejlesztések, örökségvédelmi és turisztikai beruházások is ebből a forrásból kaptak támogatást. A TTFC előirányzatából csak 2003-ban részesülhetett a régió, mely mintegy 1,5 milliárd forintnyi támogatást jelentett, amiből főként ivóvíz-, csatorna- és útberuházások történtek. A TEUT forrásaiból 2005 és 2008 között mintegy 3,7 milliárd forint támogatás segítségével történtek útfejlesztések. 2005-ben és 2006-ban a TEHU forrásaiból összesen mintegy 262 millió forint támogatás jutott a régió településeibe, zömében hulladékgyűjtéssel kapcsolatos kisléptékű fejlesztések megvalósítására és a hulladékgazdálkodással kapcsolatos megvalósíthatósági tanulmányok elkészítésére. Minimális forrásban részesült a régió 2003-ban a KITA keretből, melynek segítségével 2 hátrányos helyzetű település egészségügyi intézménye újulhatott meg mintegy 16 millió forint támogatásból, míg egy harmadikban 14 millió Ft támogatással útfelújításra került sor.

A régióban a fejlett Közép-Magyarországhoz és Nyugat-Dunántúlhoz képest nagyobb összegű támogatás jutott gazdaságfejlesztésre (6,5 milliárd Ft), ezen belül is az üzleti infrastruktúra fejlesztésére (2,9 milliárd Ft), viszonylag szerényebb támogatás humán erőforrás-fejlesztésre (129 millió Ft). E régió fordította a legkevesebb támogatási összeget útberuházásra (6,7 milliárd Ft), kerékpárút-építésre (69 millió Ft), járdaépítésre (198 millió Ft), kegyeleti infrastruktúra fejlesztésére (283 millió Ft), valamint turisztikai fejlesztésekre (834 millió Ft). Szennyvízcsatorna-beruházásra viszont csak Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön fordítottak nagyobb összegű támogatást.

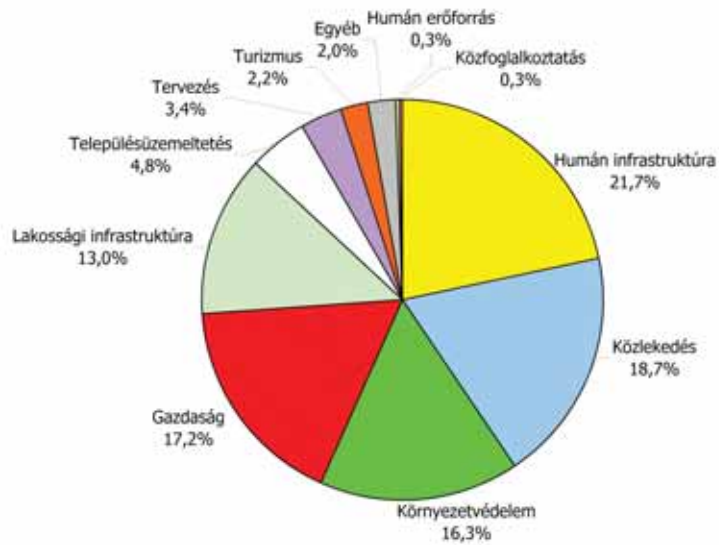
A régióban 2007 óta 5 kistérség, Fejér megyében az Abai, Enyingi és Sárbogárdi, Komárom-Esztergom megyében a Kisbéri, Veszprém megyében pedig a Sümegi minősül hátrányos helyzetűnek, melyek 1996-2008 között összesen 10,6 milliárd forint támogatásban részesültek. Ez a régiós keret 28,3%-a, viszont a népességnek csak 9,7%-a él e kistérségekben. A hátrányos helyzetű kistérségek egy lakosra jutó támogatási értéke a háromszorosa a régiós átlagnak, azaz a támogatások odaítélésénél érvényesültek a területi kiegyenlítés szempontjai. Leghátrányosabb helyzetű kistérség nincs a régióban.

A támogatások **célok közti megoszlást** vizsgálva elmondható, hogy Közép-Dunántúlon az összes támogatás 87%-a 5 célterület projektjeinek megvalósítását szolgált, azaz ebben a régióban is megfigyelhető a támogatások koncentrációja a célok tekintetében.

A legnagyobb összegű támogatás a humán infrastruktúra fejlesztését segítette elő. A 8,2 milliárd forintos támogatás közel fele (47,7%) az oktatási infrastruktúra fejlesztését segítette, míg a kulturális, közösségi infrastruktúra létesítményeinek fejlesztésére a támogatások negyede (24,4%) jutott.

A közlekedésfejlesztési támogatások döntő többsége (95,6%) ebben a régióban is az útfejlesztésekhez kötődik, ehhez képest kevesebb, mint 200 millió forint támogatás (2,8%) jutott járdaépítések megvalósítására.

Összes támogatás célonkénti megoszlása Közép-Dunántúlon, 1996-2008

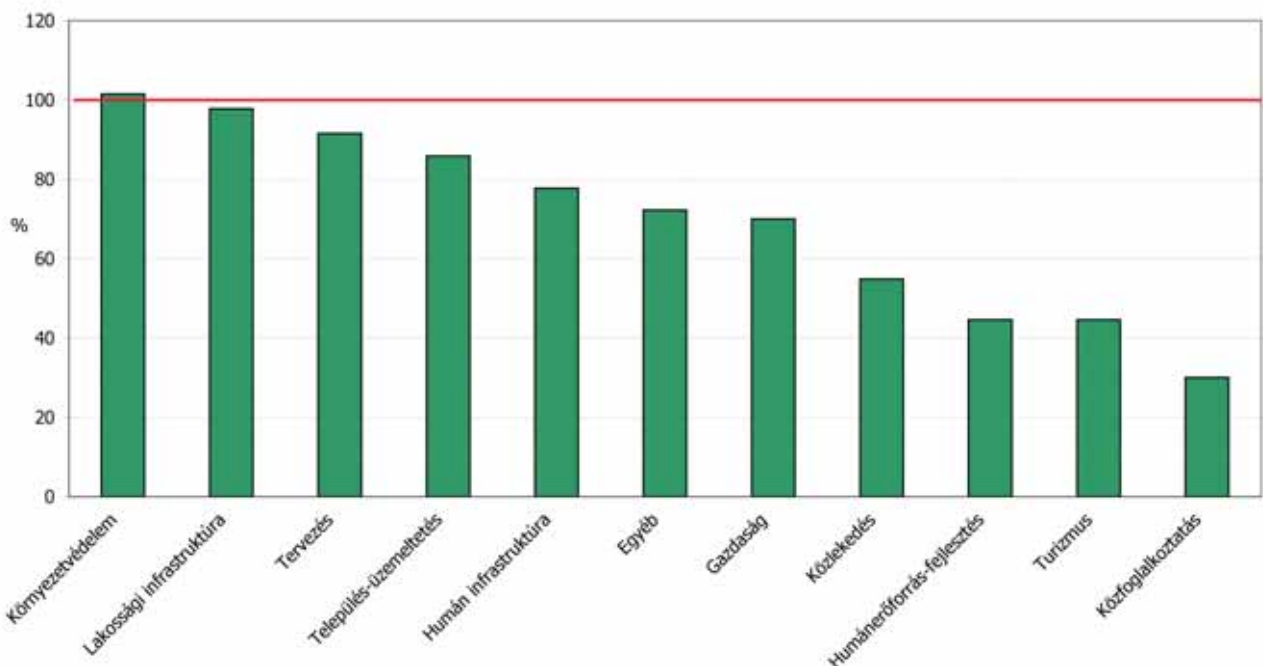
A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztéseinek támogatása az összes támogatás 16,3%-át jelentette, ami a régiók között a legmagasabb arány. A támogatások javarészt a szennyvízcsatorna-hálózat és a hozzá kapcsolódó tisztítórendszerek kiépítését és bővítését segítették, a környezetvédelmi támogatások 86,7%-át erre fordították. A hulladékgyűjtés megoldására a környezetvédelmi célú támogatások 10,0%-a jutott.

A gazdaságfejlesztési projektek megvalósítását az összes támogatás 17,2%-a segítette, ennek 55%-a munkahelyteremtő beruházásra, 45%-a az üzleti infrastruktúra fejlesztésére fordítódott.

A lakossági infrastruktúra fejlesztésére fordított – arányaiban a régiók között kiemelkedő (13%) mértékű – 4,9 milliárd forintos támogatás harmada a régió vezetékes gázhálózatának fejlesztését szolgálta, további 1/3-a a térség vízrendezési problémáinak (belvíz és csapadékvíz elvezetése) megoldását segítette, negyede pedig az ivóvíz-hálózat fejlesztéséhez kapcsolódott.

A további főbb célokra jutó támogatások a régió támogatásának csak mintegy 13%-át adják, ennek több mint 1/3-a a településüzemeltetést segítette. A régió turisztikai adottságaihoz képest igen alacsony volt az ágazat támogatása, a régió támogatási forrásainak mindössze 2,2%-a szolgálta a turizmus fejlesztését, zömében rendezvények támogatásával.

A Közép-dunántúli régió az ország fejlettebb régiói közé tartozik, ennek megfelelően az egy főre jutó támogatás értéke csak 67,7%-a volt az országos átlagnak. A **leginkább preferált támogatások köre** jelentősen eltér az országos arányoktól.

Az egy főre jutó támogatás célonként az országos átlag %-ában
Közép-Dunántúlon, 1996-2008

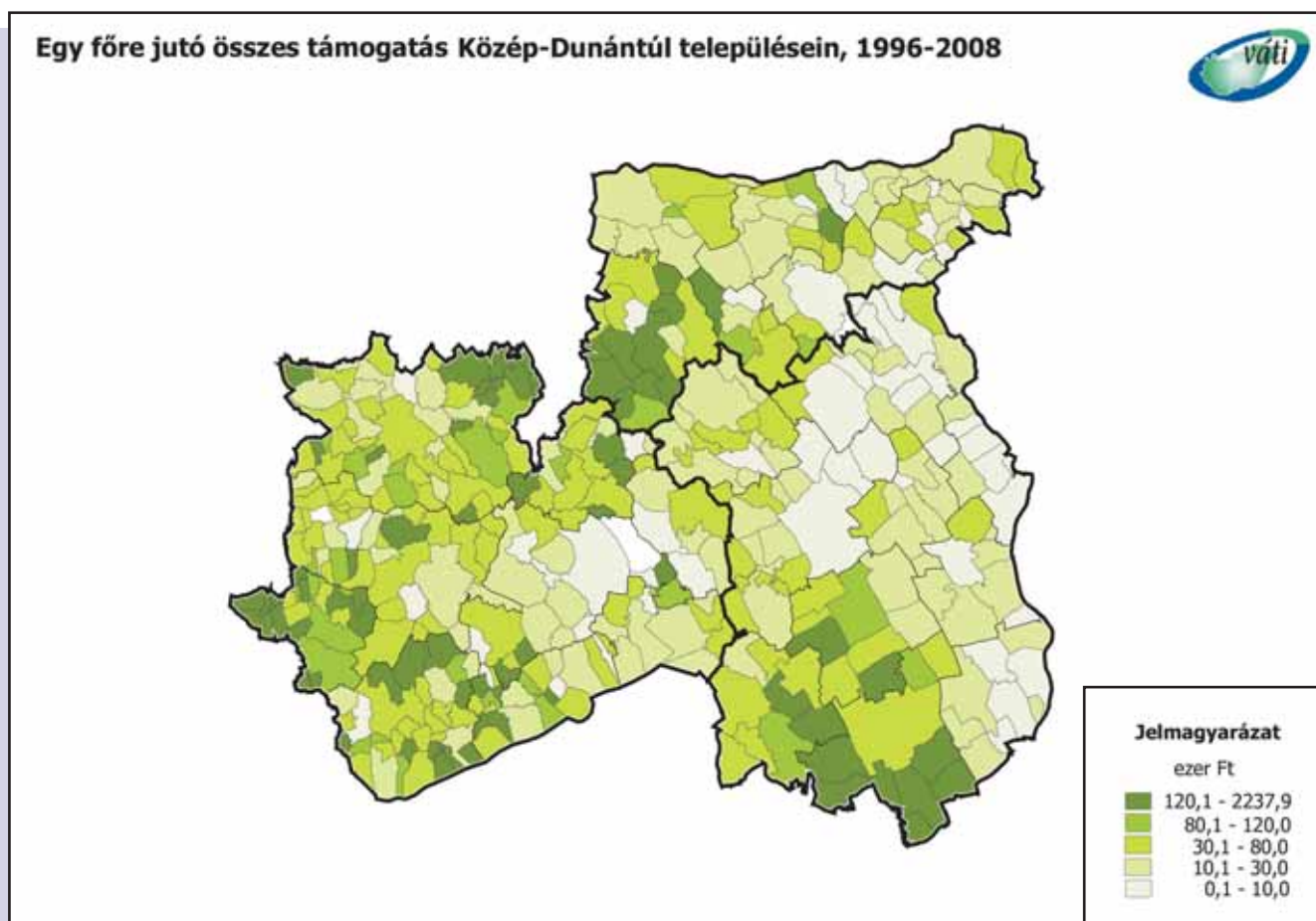
A környezetvédelmi beruházások egy főre jutó támogatási értéke a célok közül egyedüliként elérte, sőt, minimális mértékben meg is haladta az országos átlagot. E beruházások döntő többsége csatornázással, illetve hulladékgazdálkodással kapcsolatos fejlesztés volt. Ez azzal indokolható, hogy a környezetvédelmi infrastruktúra terén a régióban jelentős elmaradások voltak.

A lakossági infrastruktúra fejlesztésére – elsősorban az ivóvízhálózat bővítésére, a vízminőség javítására – is jelentős támogatásokat fordítottak, az ilyen jellegű támogatások egy főre jutó összege elérte az országos átlagot. Az országos átlaghoz képest valamivel nagyobb – de nem jelentős – a lemaradás a tervezés, a humán infrastruktúra fejlesztés és a településüzemeltetés egy főre jutó támogatási összegeinek tekintetében. A gazdaságfejlesztésre fordított támogatások egy főre jutó összege 70%-a volt az országos átlagnak, ami – tekintettel a régió gazdasági fejlettségére – igen kis mértékű különbség.

A közlekedés, a humán erőforrás-fejlesztés, a turisztikai fejlesztések és a közfoglalkoztatás tekintetében az egy főre jutó támogatások jelentősen (55-70 százalékponttal) elmaradtak az országos átlagtól. Ez a régió kedvező foglalkoztatási helyzetét tekintve érthető, turisztikai adottságait tekintve viszont némiképp meglepő.

A Közép-Dunántúli régióban az **egy főre jutó támogatás** értéke 34,1 ezer forint volt, de ez jelentős területi különbségeket takar. Néhány településen ez az érték alig haladta meg a 2 ezer forintot, míg 6 Veszprém megyei településen meghaladta a 400 ezer forintot. Ez abból adódik, hogy a zömében aprófalvas térségek a gázhálózat fejlesztésre jelentős állami támogatásokat kaptak a TFC-ből a vizsgált időszak legelején (1996-ban).

A legnagyobb egy főre jutó támogatással rendelkező települések a régió hátrányos helyzetű térségeiben találhatóak, így összefüggő területeket alkotnak Komárom-Esztergom megye délnyugati részén a Kisbéri kistérségben, Fejér megye déli részén a Sárbogárdi kistérségben, illetve Veszprém megye északi részén (Pápai kistérség) és legnyugatibb területein (Sümei kistérség). Szórva fordulnak még a Balaton-felvidéken, Tapolca környékén is.

Az alacsony egy főre jutó támogatási kategóriákba kerültek – elsősorban magas népességszámuk miatt – a megyeszékhelyek, 8-10 ezer Ft/fő közötti értékekkel. Alacsony fajlagos támogatás jellemezte továbbá Fejér megye északi és keleti részeit.

A **10 legtöbb támogatásban részesült beruházás** mindegyike Fejér vagy Komárom-Esztergom megyében valósult meg, a legtöbb támogatást kapott Veszprém megyei projekt a régiós rangsorban csupán a 17. helyen áll. A 10 legnagyobb projekt 7 településhez kötődik, mely között szerepel megyei jogú város (Székesfehérvár), város (Oroszlány, Komárom, Kisbér) és községi jogállású település is (Cece, Réde).

A régió két legnagyobb összegű és a 8. legnagyobb összegű, egyenként 363, 310 és 227 millió forint támogatásban részesült projektje a regionális gazdaságfejlesztést segítette elő, területileg azonban a megvalósulás helyszíne pontszerűen nem volt behatárolható. Mindhárom a 2002. évi TFC keretből kapott támogatást.

A Fejér megyei Cece a helyi telefonhálózat kiépítésére kapott 1996-ban és 1997-ben a TEKI támogatási keretéből összesen mintegy 543 millió forintot, amely egy 678 millió forintos beruházás megvalósítását tette lehetővé.

Megye	Település	Projekt	Előirányzat	Döntés éve	Össz-költség, millió Ft	Támogatás, millió Ft
		Innováció-orientált regionális gazdaságfejlesztés	TFC	2002	453,4	362,7
		Innováció-orientált regionális gazdaságfejlesztés	TFC	2002	477,1	310,1
Fejér	Cece	Távbeszélő helyi hálózat és telefonközpont kiépítése	TEKI	1996	342,0	273,6
Fejér	Cece	Telefonhálózat bővítése	TEKI	1997	336,4	269,1
Komárom-Esztergom	Oroszlány	0227 hrsz-ú autóiipari alkatrész-gyártó üzem technológiai beszerzése	TFC	2001	1 406,7	242,0
Komárom-Esztergom	Komárom	Kommunikációs és elektronikai alkatrész gyártókapacitások bővítése munkahelyteremtéssel	TFC	2002	967,6	236,0
Komárom-Esztergom	Kisbér	Autóiipari alkatrészgyártó üzem technológia beszerzése	központi TFC	2001	1 368,5	235,4
Fejér		Innováció-orientált regionális gazdaságfejlesztés	TFC	2002	349,8	227,4
Komárom-Esztergom	Réde	Önkormányzatok földgázellátó rendszere	TEKI	1996	594,2	215,5
Fejér	Székesfehérvár	Diesel motor befecskendező pumpa gyártóüzem létrehozásához gépbeszerzés	központi TFC	1997	517,7	202,1

A régió innováció-orientált gazdaságfejlesztési projektjei mellett az ipar régióban betöltött kiemelkedő szerepét támasztja alá az is, hogy a 10 legnagyobb támogatást elnyert pályázat közül három az autóiipari klaszterhez szorosan kapcsolódott, valamint egy pedig elektronikai ipari fejlesztést tartalmazott. Autóalkatrész-gyártó üzem támogatása valósult meg Oroszlányban, Kisbéren, és Székesfehérváron, míg Komáromban elektronikai alkatrészgyártási kapacitás bővíthetett támogatással. E támogatásokat minden esetben a TFC kerete finanszírozta.

A Cecén támogatással megvalósult infrastruktúra-beruházás mellett még egy infrastrukturális fejlesztés került a régió legnagyobb összeggel támogatott projektjei közé: Réde községben földgázellátó rendszer épült ki jelentős állami támogatással, a TEKI-ből még a vizsgált támogatási időszak legelején (1996).

A régió 10 legtöbb támogatást kapott projektje összesen mintegy 2,6 milliárd forint állami forrásban részesült, amely 6,8 milliárd forint értékű beruházás megvalósítását tette lehetővé.

A Közép-dunántúli **régió legtöbb területfejlesztési támogatási forrást szerző kistérségei** a Közép-magyarországinál jóval kiegyensúlyozottabban részesültek a támogatásokban. 3 milliárd forint felett támogatás csak a Pápai kistérségbe jutott, míg 2 milliárd forintot meghaladó összeggel a Sárbogárdi, Kisbéri, Tapolcai és Székesfehérvári kistérség mellett még két kistérség (Sümegei, Ajkai) gazdálkodhatott. E kistérségek közül csak a Sárbogárdi és Kisbéri kistérség hátrányos helyzetű, a Székesfehérvári kistérségben pedig a népességszám indokolja a magas támogatást. E viszonylag magas támogatási érték alacsony projektszámmal párosult: egyetlen más régióban sem lehetett 200-nál kevesebb projekttel az 5 legtöbb támogatást kapott kistérség közé kerülni. Közép-Dunántúlon azonban Székesfehérváron és környékén inkább a nagyobb támogatási összegű projekteket kaptak támogatást a támogatások elaprózása helyett. A régió mindhárom megyéjéből legalább egy kistérség megtalálható az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérség között.

Megye	Kistérség	Projektszám	Támogatás, millió Ft
Veszprém	Pápai	373	3 378,6
Fejér	Sárbogárdi	212	2 948,3
Komárom-Esztergom	Kisbéri	262	2 526,1
Veszprém	Tapolcai	281	2 498,6
Veszprém	Sümegei	173	2 117,7

Közép-Dunántúl fejlettsége miatt a régiók között viszonylag alacsony támogatásban részesült, ezért egy kistérségbe érkező nagyobb gazdaságfejlesztési vagy infrastrukturális támogatás jelentősen tudta befolyásolni a kistérségi sorrendet. Ez figyelhető meg a csatorna-beruházások esetén, ahol a régió 4 legnagyobb támogatásban részesült kistérsége közül háromban igen jelentős – a régióban a legmagasabb, 500 millió forint vagy azt meghaladó összegű – ilyen jellegű fejlesztés történt.

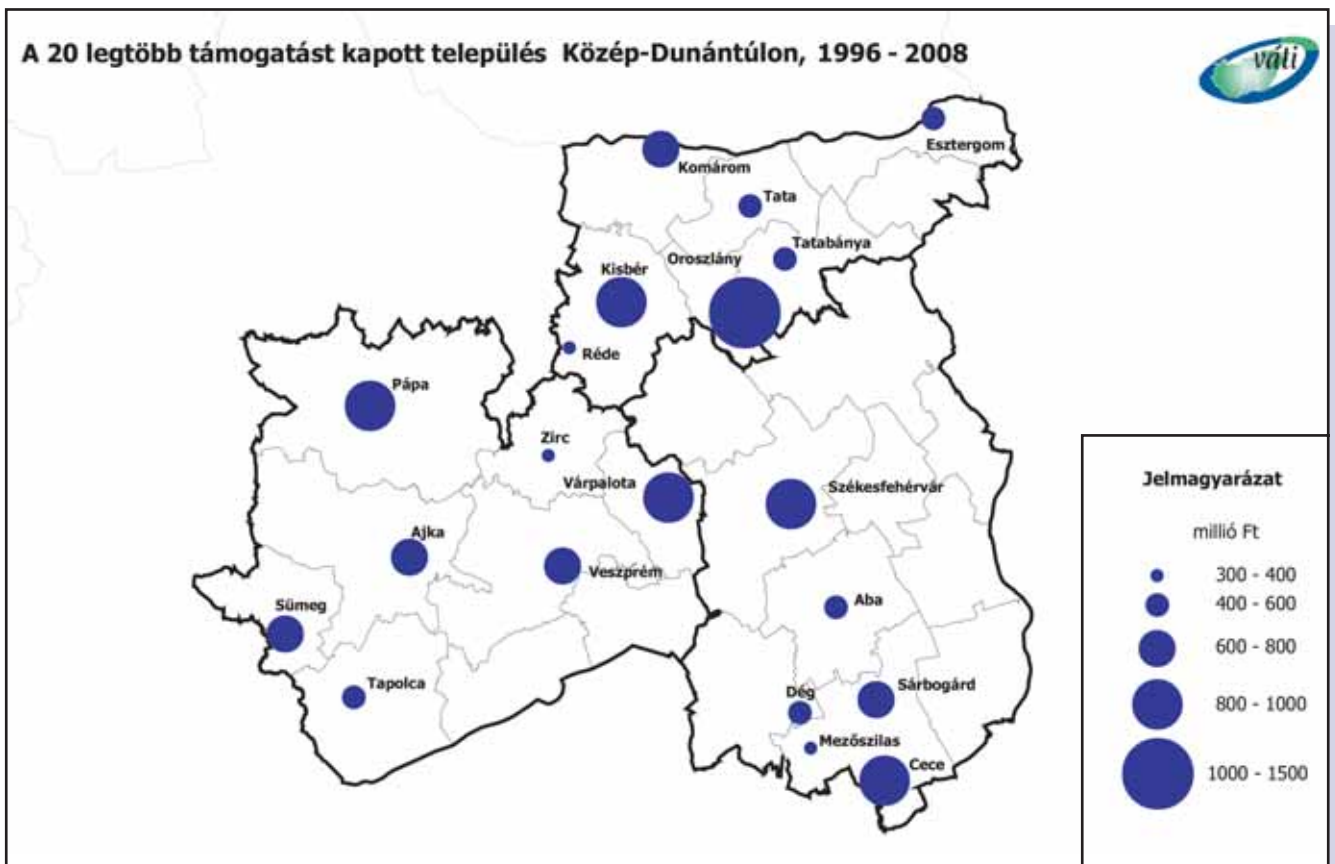
A régióban az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségben 1301 projekt valósult meg, amelyek 13,5 milliárd forint támogatási forrást használhattak fel. Ez a Közép-dunántúli pályázatok mintegy egyharmadát (34,8%) jelenti, a támogatási forrásoknak pedig négytizede itt került felhasználásra. A legtöbb támogatásban részesült Pápai kistérség mind projektszámát, mind a támogatási összeget tekintve 10%-ot képviselt a régióon belül.

A régió 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségei közül a Pápaiban gázhálózat kiépítésére, az egészségügyi infrastruktúra fejlesztésére, járdaépítésre, közterületek fejlesztésére, fejlesztési koncepciók, programok készítésére került sor. A Sárbogárdiban humán erőforrás fejlesztésre, hulladékgazdálkodásra, telefon- és ivóvízhálózat fejlesztésére, vízrendezésre, közigazgatás fejlesztésére és közfoglalkoztatásra, a Kisbériben villamosenergia-hálózat fejlesztésre, a Tapolcaiban csatornázásra, örökségvédelemre, a Sümegeiben pedig a humán infrastruktúra fejlesztésére fordítottak a régió többi kistérségénél nagyobb összegű támogatást.

A Közép-dunántúli régióban a **20 legtöbb támogatást nyert település** pályázóihoz került az összes régiós támogatás 36,5%-a, mintegy 13,6 milliárd forint. 1 milliárd forint feletti támogatást egy település kapott, Oroszlány ahol a támogatásokból 346 millió forintot fordítottak gazdaságfejlesztésre, ez mintegy 1,67 milliárd forintot beruházást indukált, melyből közel 1,4 forintnyit egy autóiipari alkatrészgyártó üzem (Ortech Europe) fejlesztése jelentette. Emellett a támogatások 26,8%-ából települési útfejlesztéseket finanszíroztak.

800 millió forintnál több támogatásban további 5 település részesült, Székesfehérvár, Pápa, Kisbér, Cece és Várpalota. Pápan szennyvízkezelő beruházás valósulhatott meg jelentős támogatással: a teljes településre jutó támogatás 33%-át fordították ilyen célra. Kisbéren a támogatások közel harmada (31%) a gazdaságfejlesztést szolgálta, ezen belül kiemelkedik egy autóalkatrész-gyártó üzem (Ushine Europe) fejlesztése. Cece községben még a vizsgált támogatási időszak elején (1996-97-ben)

valószínűleg meg jelentős összegű, összességében 542,7 millió forint támogatással a telefonhálózat fejlesztése. Várpalotán a támogatási források nagy részét (63%) a gazdaságfejlesztésre használták fel (zömében az ipari park fejlesztésére), közlekedési infrastruktúra fejlesztésére 19,4%-át, humán infrastruktúra-fejlesztésre 12%-át fordították a támogatásoknak.

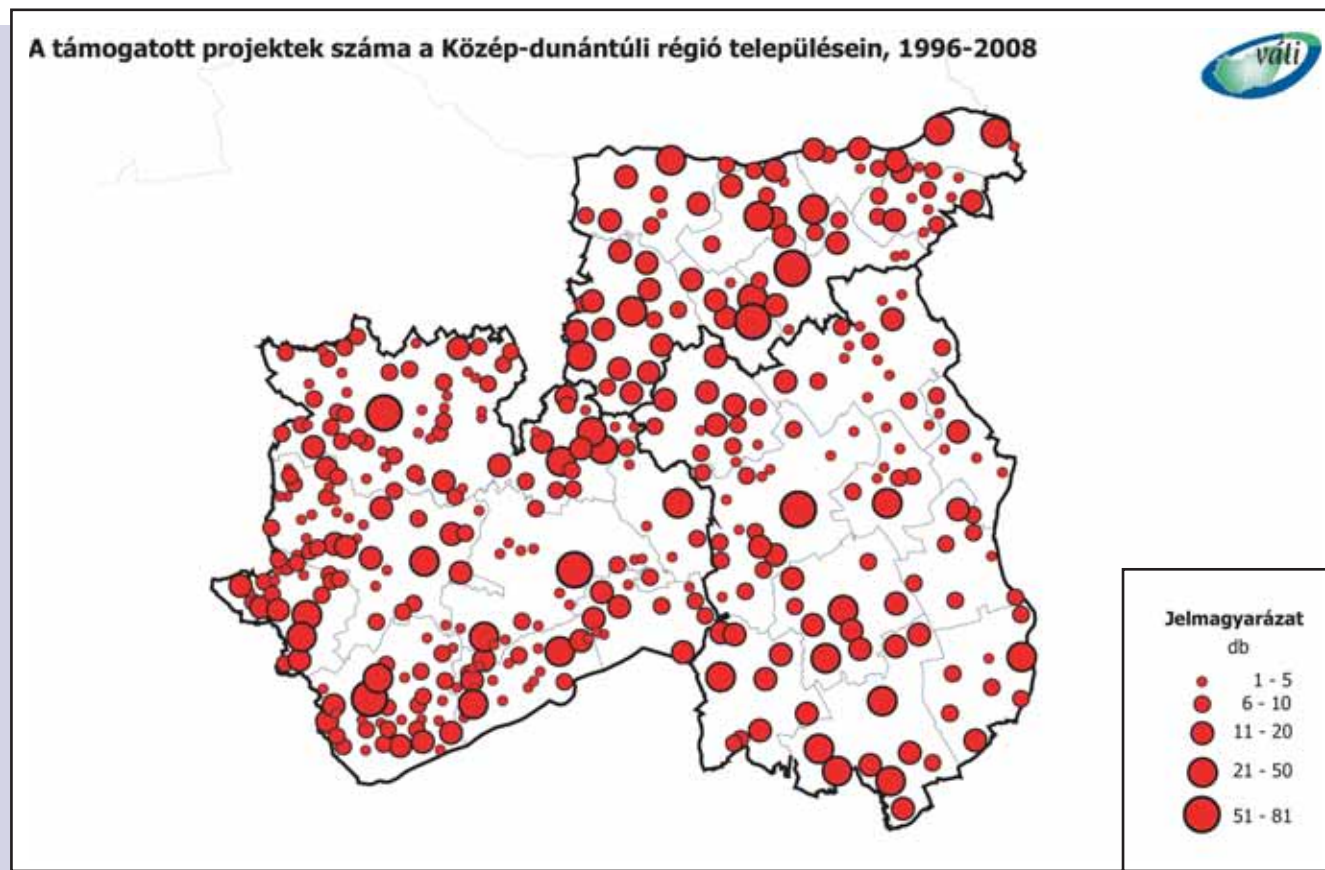
Kisebbségben nyertek el támogatást a régió nagyobb városai (Veszprém, Komárom, Esztergom, Ajka, Tatabánya, Tata), valamint az elmaradottabb térségek kisvárosi központjai (Sárbogárd, Aba, Zirc). A 20 legtöbb támogatást elnyert Közép-dunántúli település közé bekerült 4 községi jogállású település mindegyikében valamilyen vonalas infrastruktúra-beruházás kiépítésére került sor (Cece – telefonhálózat, Dég – útépités, Mezőszilas – szennyvízkozmű, Réde – földgázhálózat).

Összességében megállapítható, hogy a régió középső területein és Komárom-Esztergom megyében a nagyobb összegű támogatásban részesült településeken a gazdaságfejlesztési beruházások domináltak (az ipari parkok fejlesztése mellett elsősorban az autóiipari klaszter beruházásai), míg Veszprém megye nyugati és Fejér déli kistérségeiben az infrastruktúra fejlesztésére fordítottak jelentősebb támogatási összegeket. Mindez azt eredményezte, hogy a 20 legtöbb támogatáshoz jutó település a régióban viszonylag egyenletesen helyezkedik el, bár Fejér megye északi részén, illetve a Balaton északi partjának sávjában nincs olyan település, amely ebbe a csoportba tartozik.

A Közép-dunántúli régióban a területfejlesztési támogatások 4161 projekt megvalósítását segítették. A **támogatott projektek száma** a régiót alkotó három megye között egyenlőtlenül oszlott el. Fejér megyében 1174, Komárom-Esztergomban 1068, míg Veszprém megyében 1861 projekt megvalósítására kerülhetett sor a támogatásokkal. E különbségek még markánsabban jelentkeznek az ezer főre jutó támogatott projektek tekintetében, hiszen Fejérben ez az érték 2,7, Komárom-Esztergom megyében 3,4, Veszprém megyében pedig a Fejér megyei érték közel kétszerese, 5,1. A megyék eltérő településszerkezete miatt más értékek adódnak az 1 településre jutó átlagos projektszám tekintetében, mely Fejérben 10,9 db, Komárom-Esztergom megyében 14,5, Veszprém megyében mindössze 8,6.

A Közép-dunántúli régióban a legtöbb projektet Tatabányán támogatták (81 db), ezt Pápa követi (72), majd a régió másik két megyeszékhelye, Székesfehérvár illetve Veszprém, 62 illetve 61 projekt támogatásával. 50 feletti támogatott projektszámmal rendelkezik még Tapolca (52) és Oroszlány (51). A legkevesebb projekt (1-1 db) támogatására 15 településen került sor, ezek zömében Veszprém megyei aprófalvak.

Kistérségi szintet vizsgálva a legtöbb projektet a Pápai kistérségben támogatták (373 db), ezt másik két Veszprém megyei kistérség, az Ajkai (310) és a Tapolcai (281) követi. 200 feletti támogatott projekt valósulhatott meg a Kisbéri (262) és a Sárbogárdi (212) kistérségben. Ezek közül a 2007. évi besorolás szerint a Sárbogárdi és a Kisbéri számított hátrányos helyzetűnek. A legkevesebb projekt az Ercsi kistérségben kapott támogatást, mindössze 35 db, ez kevesebb, mint fele az utána legkevesebb támogatott projekttel rendelkező Adonyi (74) és Várpalotai kistérségnek (78). 100 alatti támogatott projekttel rendelkezik még a Gárdonyi, Bicskei, Dunaújvárosi, és Balatonalmádi kistérség, amelyek a régió fejlettebb kistérségei közé tartoznak, azaz kistérségi szinten kimutatható, hogy a nagyobb darabszámú projekt a kedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági helyzetű kistérségekben kapott támogatást.

A **gazdaságfejlesztés** Közép-Dunántúlon összesen 317 projektet jelentett a vizsgált időszakban, ezek keretében 47,5 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás nagysága 6,5 milliárd forint volt. Ez a régióban felhasznált összes támogatás 17,2%-a volt, ezzel az aránnyal a gazdaságfejlesztés ebben a régióban lényegesen előkelőbb helyen állt a támogatásokat illetően, mint például a Közép-magyarországi régió esetében. A célterületek között a megítélt támogatás alapján a gazdaságfejlesztés a harmadik helyen állt a humán infrastruktúra-fejlesztés, valamint a közlekedésfejlesztés mögött. A gazdaságfejlesztést az előirányzatok közül gyakorlatilag 90%-ban a TFC támogatta, csakúgy, mint más régiók esetében is.

1996 és 2008 között a gazdaságfejlesztésen belül vállalkozásfejlesztésre 248 pályázat keretében (74%) összesen 3,4 milliárd forintnyi támogatást kaptak a régió vállalkozásai. A leggyakoribb pályázati elképzelés a mezőgazdasági-, vagy ipari vállalkozások telephelyének kialakítása, a szükséges géppark megteremtése, illetve felújítása, ezeken keresztül a munkahelyteremtés, és -megőrzés volt.

Az üzleti infrastruktúra fejlesztése érdekében a vizsgált időszakban 69 beruházás valósult meg, összesen 7,2 milliárd forintos költségvetéssel, és 2,9 milliárd forintos állami támogatással. A legjellemzőbb projektek az ipari parkok, inkubátorházak infrastruktúrával történő ellátása, illetve az innováció orientált regionális gazdaságfejlesztés feltételeinek megteremtése volt.

A gazdaságfejlesztés területén a kistérségek rangsorát a Komáromi kistérség vezeti 657 millió forintos támogatással, ezt követi a Várpalotai 546 millió forinttal, majd harmadik az Ajkai 385 millió forinttal. (Az Ercsi és Bicskei kistérségek ugyanakkor nem kaptak támogatást a vizsgált időszakban gazdaságfejlesztésre.)

Közép-Dunántúlon a gazdaságfejlesztési legnagyobb költségvetésű projektje a két részletben támogatott, a Nokia mobiltelefon gyár gépeinek összesen 12,1 milliárd forintos beszerzése volt Komáromban, amelyhez a megítélt támogatás összességében elérte a 134,5 millió forintot. A legnagyobb támogatást elnyert beruházás pedig egy oroszországi autóalkatrész-gyártó üzem technológiai beszerzése volt, melynek beruházási költségvetése megközelítette az 1,5 milliárd forintot, a megítélt támogatás pedig meghaladta a 240 millió forintot, melyet a 2001-es TFC-ből biztosítottak.

A **turizmusfejlesztés** Közép-Dunántúlon összesen 218 esetben kapott támogatást a vizsgált időszakban, ennek keretében 4,7 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás összege ebből 834 millió forint volt. Ez annyiban érdekes, hogy pl. Közép-Magyarországgal összehasonlítva, itt majdnem kétszer akkora volt a beruházások nagysága, viszont kevesebb volt az ösztámogatás. Ezzel a turizmus a régióon belül a kevésbé támogatott célok közé tartozott. Ezek a turisztikai projektek főként a TRFC-ből kaptak támogatást (75%), ezen kívül a TFC részesedése volt még érdemben mérhető (20%).

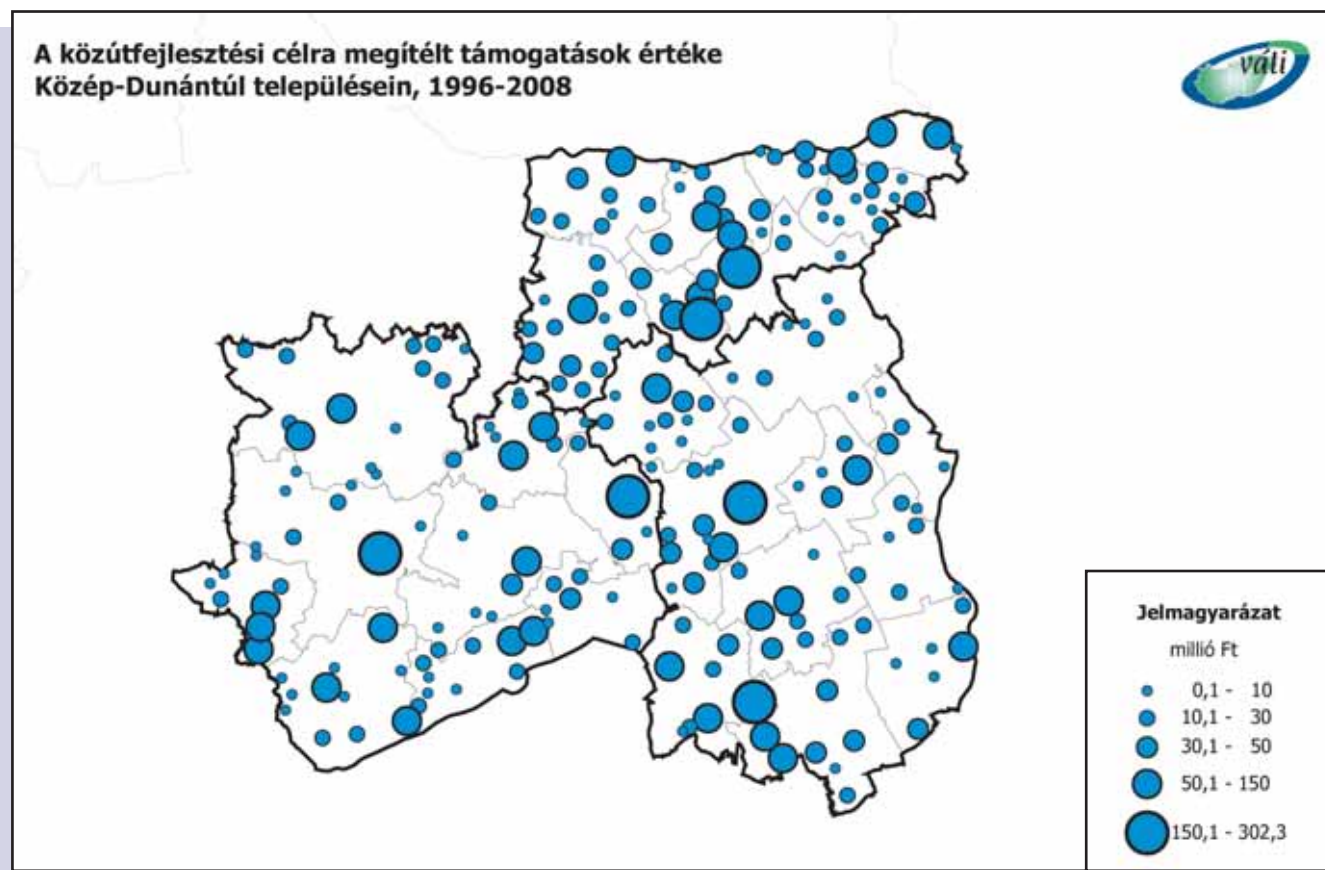
Az 1996-2008 között a turisztikai fogadókapacltas növelésére 29 beruházás kapott kisebb-nagyobb támogatást, összesen 134 millió forint értékben, amelyből csaknem 900 millió forint költségű beruházást valósítottak meg. A leggyakoribb beruházások főként a falusi turizmus köré szerveződtek, a különböző vendégházak, szálláshelyek kialakítása ebben a régióban is nagy népszerűségnek örvendett.

A turisztikai vonzerő-fejlesztés területén 189 támogatott projekt volt ezen évek alatt, melyekből 3,8 milliárd forintnyi beruházást valósítottak meg, 700 millió forintos támogatással. Itt a leggyakoribb fejlesztések a különböző turisztikai kiadványok, kulturális rendezvények szervezése, különböző turisztikai marketing anyagok megjelentetése voltak.

A Közép-dunántúli régió kistérségei közül egyedül a Balatonfüredi kistérség kapott erre a célra 100 millió forintnál többet a vizsgált 13 évben (125,7 millió Ft), emellett 80 millió forint fölötti támogatással gazdálkodhattak a Tapolcai és a Zirci kistérségek pályázói. (Az ellenpélda, hogy Komárom-Esztergom megyében például a legtöbb támogatást kapott Tatai kistérségnek is meg kellett elégednie mindösszesen 22,4 millió forinttal.)

A régió legnagyobb költségvetésű beruházása a pápai termál projekt volt, melynek keretében a több mint 1,8 milliárd forintos költségvetést mintegy 20 millió TFC támogatás egészítette ki. A legnagyobb támogatás az eplényi sípálya-fejlesztéséhez járult hozzá, amely 72 millió forintos támogatást (a beruházási költség fele volt) kapott a 2005-ös TRFC-ből.

A fő célok közül a Közép-dunántúli régió pályázói a legnagyobb támogatást **közlekedési** célra kapták, 865 pályázat során összesen 7 milliárd forint értékben. Ebből mintegy 6,7 milliárd forint volt a közútfejlesztésre megítélt támogatás (801 pályázat), a további 300 millió forint pedig a járda-, kerékpárút- és buszmegálló építés, -felújítás alcélok között oszlott meg (64 pályázat). A közlekedési cél átlagos támogatási nagysága 8,1 millió forint volt, ezen belül a közútfejlesztésre átlagosan 8,4 millió forint jutott, mindkettő kis mértékben az országos átlag alatt van.

A vizsgált években útépitésre, -felújításra a régió 397 településéből 225 kapott kisebb-nagyobb támogatást (57%, ami országos összehasonlításban rendkívül alacsony hányad). A településenkénti támogatási összeg 0,3 millió és 302,3 millió forint között változott. 200 millió forint fölötti támogatást Dég, Oroszlány, Székesfehérvár és Tatabánya kapott, további 10 település támogatása pedig 100 és 200 millió forint között alakult. A támogatási intenzitásból jól kirajzolódik a régió településszerkezete: míg a 100 millió feletti támogatású pályázatok – Dég kivételével – mind közép- vagy nagyvárosokhoz köthetőek, addig a kis támogatást nyert pályázatok főként az aprófalvakban jellemzőek. Ugyanakkor feltűnő Veszprém városának népességszámához képest viszonylag alacsony támogatása.

A támogatások eloszlása rendkívül eltérő volt. Komárom-Esztergom megyére inkább a közepes- és nagy támogatású projektek voltak jellemzőek, Veszprém és Fejér megyékben viszont inkább az egészen alacsony és az egészen nagy összegű támogatások domináltak. A vizsgált időszakban 150 millió forint támogatás feletti támogatásban részesülő településekből a régió mindhárom megyéjében 2-2 található, ezekből főként települések közötti összekötő útépités, illetve települési belterületi útfejlesztés történt.

Nem volt olyan kistérség, amelyben ne lett volna támogatott projekt, sőt mindegyikben legalább 4-5 útfejlesztés történt a vizsgált időszakban.

A közútfejlesztési célból a régió legnagyobb beruházási költségű projektje (612,8 millió Ft) az oroszlányi belterületi útfelújítás volt, melynek a 30%-a származott támogatásból a 2000-es TEKI-ből (183,2 millió Ft).

A **lakossági infrastruktúra** fejlesztésére 4,9 milliárd forint támogatást kapott a régió 347 projekt keretében. Ezeknek a projekteknek a beruházási költsége közelített a 13,9 milliárd forinthez. A régióban a lakossági infrastruktúra-fejlesztés öt alcélja közül a vízrendezés projektjeiből volt a legtöbb (153 db), erre a nyertes pályázatok közel 1,5 milliárd forint támogatást kaptak. Ezen kívül jelentősen támogatott volt még az ivóvízhálózat-fejlesztés (115 projekt), melynek támogatására 1,2 milliárd forintnyi támogatást ítélték oda. A hazai területfejlesztési előirányzatok közül a lakossági infrastruktúra-fejlesztés projektjei főként a TEKI-ből kaptak támogatást (56%), ezen kívül a CÉDE támogatás volt nagyobb arányban (20%).

A lakossági infrastruktúra-fejlesztések közül leginkább a települési gáz- és vízellátás, vízvezetés, ivóvízhálózat kiépítése, illetve a megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása voltak a leggyakoribb beruházások. A régió kistérségei közül a lakossági infrastruktúra-fejlesztésre a Sárbogárdi kistérség kapta a legtöbb támogatást a vizsgált időszakban, összesen 1,1 milliárd forint értékben. Utána a Pápai kistérség részesedett mintegy 946 millió forintos támogatásban, harmadik legtöbbet pedig a Kisbéri kistérség kapta (455 millió Ft). Ezzel szemben a Tatabányai, illetve az Ercsi kistérségek a vizsgált 13 évben alig kaptak támogatást erre a célra, előbbi 8,7 millió forintot, utóbbi mindösszesen 10,1 millió forintot kapott lakossági infrastruktúra-fejlesztésre.

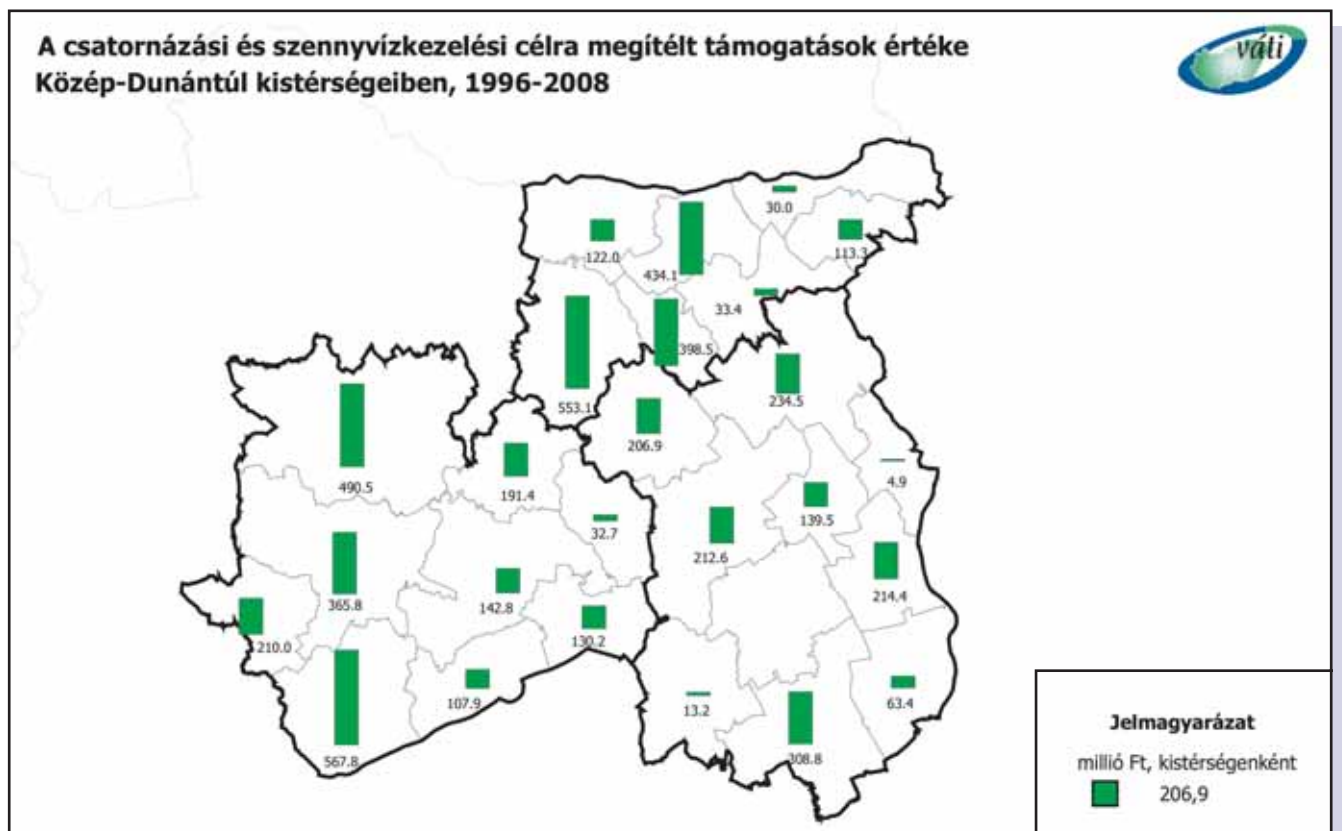
A lakossági infrastruktúra-fejlesztésen belül a legnagyobb költségvetésű projekt a 12 gerezsei települést érintő kistérségi vezetékes földgázellátó-rendszer kiépítése volt, amelynek beruházási költsége meghaladta a 629,7 millió forintot, és amelyre a kistérség közel 35 millió forintot kapott az 1996-os TEKI-ből.

A legnagyobb támogatást élvező projekt a helyi távbeszélő hálózat és telefonközpont létesítése volt Cecén, ahol a 342 millió forintos költségvetéshez 274 millió forint támogatást tudtak biztosítani az 1996-os TEKI-ből.

A **környezetvédelem** cél pályázatai a szennyvízkezelés, hulladékgyűjtés, természetvédelem, épített örökség, környezeti szemléletformálás, valamint kármentesítés alcélok támogatását foglalták magukba. A 240 környezetvédelmi pályázat teljes költségvetése meghaladta a 74 milliárd forintot, amelyből a támogatás 6,1 milliárd forintot tett ki.

A Közép-dunántúli régióba jutó területfejlesztési források közül a második legmagasabb támogatási összeg a környezetvédelmi célon belül a csatornázási- és szennyvízkezelési alcélra fordítódott. 1996 és 2008 között a csatornázási- és szennyvízkezelési alcélra összesen 5,3 milliárd forintnyi támogatást kaptak a térség települései (ez a régióba érkezett összes decentralizált támogatás 14,1%-a), 171 pályázat keretében. A támogatások közül kimagasló – 200 millió Ft feletti – Komárom-Esztergom és Veszprém megyékben egyaránt 2-2 településen volt (Kisbér, Tata, illetve Pápa, Tapolca), Fejér megyében ilyen nagyságú támogatásban egyetlen település sem részesült a vizsgált időszakban.

A régió településeinek egynegyede jutott szennyvízvezetéssel, -kezeléssel kapcsolatos támogatáshoz, azonban mindössze egy kistérség volt, ahova nem jutott támogatás egyik településre sem (az Abai Fejér megyében). További három kistérségben (Enyingi, Esztergomi és Tatabányai) mindössze 1-1 település kapott támogatást, minden esetben 50 millió forint alatti összegben. Kimagaslóan nagy összegű (500-600 millió forint) támogatást kaptak a régióban a Tapolcai, Kisbéri és Pápai.

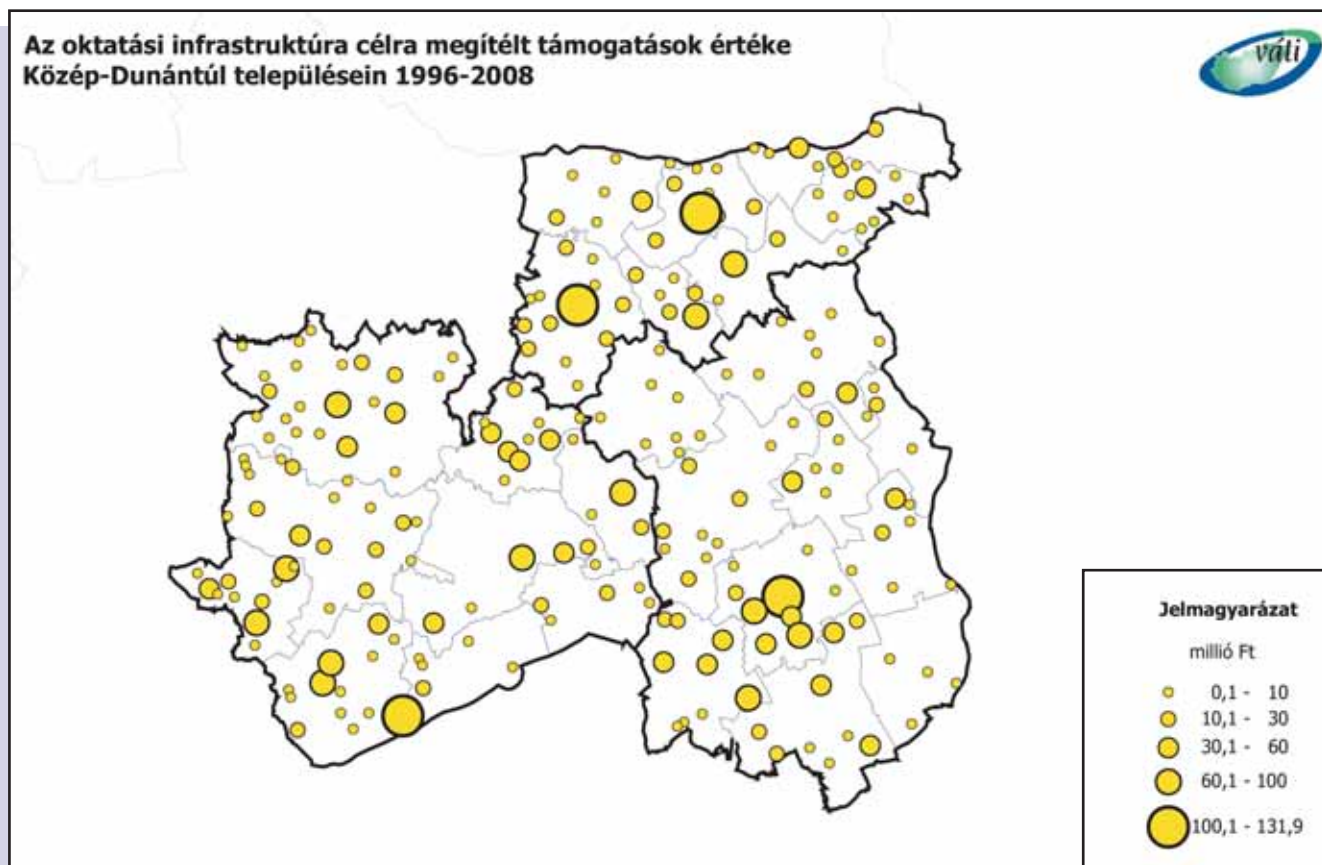

A támogatások területi koncentrációját tekintve, egyedül a Balaton északi part menti- és a Balatonfelvidék települései emelhetők ki, ahol a tó vízminőségének védelme miatti szükséges beruházások kaptak támogatást. A támogatásokat főként a TEKI és TFC finanszírozták 2,8 milliárd, illetve 1,9 milliárd forint értékben, melyek segítségével összesen 58,8 milliárd forint költségvetésű beruházás valósult meg.

A Közép-dunántúli régióban a területfejlesztési források közül a legtöbb támogatás a **humán infrastruktúra** fejlesztésén belül került felhasználásra. Ez csaknem 1300 projektet és összesen 26,6 milliárd forintnyi beruházást jelentett, amelyeknek a 30%-át fedezték a megítélt támogatások (8,2 milliárd Ft). A humán infrastruktúra-fejlesztés célon belül az egészségügyi-, szociális-, kulturális-, sporthoz kapcsolódó-, gyermek- és ifjúsági-, valamint a legnagyobb arányban oktatási infrastruktúra-fejlesztés volt támogatott.

Utóbbi alcélra összesen 568 projekt kapott támogatást a régióban mintegy 3,9 milliárd forint értékben, amelyből 9,2 milliárd forint költségű beruházást sikerült megvalósítani. Az átlagos beruházási költség nagysága 16,3 millió forint, az átlagos támogatási nagyság projektenként pedig 6,8 millió forint volt, mindkettő országos átlag alatti érték.

A vizsgálati időszakban a régió településeinek közel 60%-a kapott támogatást oktatási infrastruktúra-fejlesztésre, amelyek főként általános- és középiskolák, illetve óvodák felújítását, bővítését jelentették. A legnagyobb támogatások nem köthetők nagyvárosokhoz, a négy, 100 millió forintnál magasabb támogatást kapott település Aba, Kisbér, Révfülöp és Tata. Az Abai kistérségben 6 település jutott legalább 30 millió forintnyi támogatáshoz, a legelmaradottabbak közé tartozó Enyingi, Sárborgárdi kistérségekben is további 6 település kapott 30 millió forintnál magasabb támogatási összeget. Az oktatási infrastruktúra területén a legtöbb projekt 10 millió forint alatti volt a vizsgált időszakban.

A kistérségek mindegyikében jellemzően több támogatott beruházás is megvalósult. A legnagyobb költségvetésű beruházás egy ászári általános iskola építése volt, az 523 millió forintos költségvetésből 64,8 millió forintot tett ki a támogatás (12%) a 2005-ös TEKI-ből. A legnagyobb támogatási összeg (75,6 millió Ft) egy tatai általános iskola, speciális szakiskola és diákotthon felújítására fordítódott, ahol a támogatás a beruházási költség 70%-át jelentette.

A régióban a **humán erőforrás-fejlesztés** területén 1996 és 2008 között 213 millió Ft összköltségből 23 projekt valósult meg, ezekre 129,2 millió Ft támogatást adtak a TTFC, a TRFC és a TFC forrásokból. A támogatások mértéke különösen csekély a humán-infrastruktúrát fejlesztő támogatás értékéhez (8,2 milliárd Ft) képest. A régió pályázói kapták a legkevesebb támogatást humán erőforrás-fejlesztésre. Az alterületek közül az egészségügyi-, a roma- és az ifjúsági programra egyáltalán nem kaptak támogatást.

A szociális programok keretében egy projekt valósult meg 2006-os TRFC-ből 2,6 millió Ft támogatással az Abai kistérségben, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás bevezetésére.

A sportprogramok közül is egy projekt kapott támogatást a 2006-os TRFC-ből a Felső-Dunántúli regionális és megyei négyes-fogathajtó bajnokság. Ennek összköltsége 1,4 millió Ft, míg a támogatás 1 millió Ft volt. A kedvezményezett a Pápai Lovasbarátok Egyesülete volt.

2001-ben a régió, mint Phare tükörrégió a humán erőforrás-fejlesztési alprogramjára 17 projektet támogatva, a TFC-ből 117,4 millió Ft támogatást nyújtott. Ezek összköltsége elérte a 197,9 millió Ft-ot. A képzések, tanfolyam keretében 4 projekt valósult meg.

A **közfoglalkoztatás** területén a Közép-Dunántúlon 34 projekt keretében 161,4 millió Ft összköltségű beruházás valósult meg, a döntően TEKI forrásból származó támogatás nagysága 111,7 millió Ft. Ez az összeg csak a Közép-magyarországi régióban volt alacsonyabb. A kistérségek közül kiemelkedik a Tapolcai 8, valamint az Ajkai és a Pápai 6-6 projekttel. A legtöbb projekt 500 fő alatti településen valósult meg. A legtöbb támogatást elnyert kistérség a Sárbogárdi, a legtöbb támogatást elnyert település Soponya volt.

A legnagyobb összegű támogatás, 21,1 millió Ft-ot volt a Sárbogárdi kistérségben, közmunkához kapcsolódó eszközbeszerzésre a 2005-ös TRFC-ből jutott támogatás. E projekt összköltsége 30,1 millió Ft volt, mellyel a legmagasabb költségvetésű is volt a régióban.

Ebben a régióban volt a második legtöbb **településüzemeltetési** beruházás, ezek a közigazgatás, közterület fejlesztés, a közvilágítás, a kegyeleti infrastruktúra, valamint a köz- illetve a vagyonbiztonság területeken valósítottak meg fejlesztéseket. A 344 projekt teljes költségvetése elérte a 3,2 milliárd forintot, amelyből 1,8 milliárd forintot tett ki a támogatás, a CÉDE 159, valamint a TEKI 152 projektet támogatott.

A legtöbb támogatást, 81,3 millió Ft-ot Kisbér Önkormányzata nyert a térség közvilágításának korszerűsítésére. A legnagyobb összköltségű, 257,7 millió Ft-os projekt a székesfehérvári megyeháza homlokzat felújítása volt. A kistérségek közül a Pápai kistérség emelkedik ki 227,4 millió Ft-tal, a Sárbogárdi és az Enyingi kistérség 134,6-158 millió Ft-ot kapott. A fejlesztések összesen 216 települést érintettek a 397-ből, Veszprém, Alap és Dabronc települések szereztek meg a legtöbb támogatást.

A közigazgatás területén megvalósított 176 fejlesztés közül a támogatások (971,3 millió Ft) nagysága Veszprém, Székesfehérvár mellett Alap településen volt a legmagasabb. A kegyeleti infrastruktúra 83 fejlesztési projektjére összesen 282,8 millió Ft támogatás jutott.

A régióban 281 **tervezést** célzó projekt valósult meg 2,2 milliárd Ft összköltségből, ehhez 1,3 milliárd Ft támogatás járult. A településrendezési tervekre 142 esetben adtak támogatást, összesen 411,5 millió Ft értékben, a fejlesztési koncepciókra, programokra 414,2 és 458,7 millió Ft jutott. A legtöbb projekt (125) támogatási forrása a TFC volt.

A legnagyobb összegű támogatást a 77,4 millió Ft-ot a Bakonyjákó önkormányzata nyerte Pápa és környéke települési önkormányzatok általános fejlesztési terveinek elkészítésére. A beruházás összköltsége 110,6 millió Ft volt. Ez az egy projekt volt, amely 50 millió Ft feletti, a többség 2 és 5 millió Ft közötti támogatásban részesült.

A legtöbb támogatásban a Pápai kistérség részesült, míg a projektek az Ajkai, Kisbéri, valamint a Tapolcai kistérségben valósultak meg a legnagyobb számban. A régióban lévő 397 településből összesen 216 településen folyt támogatott tervezési tevékenység a 13 év alatt, a legtöbb támogatást Veszprém, Zirc, Pápa és Sárbogárd kapta. Emellett összesen 57 olyan projekt volt, amely megvalósulása nem kapcsolható egyetlen település területéhez sem.

1996 és 2008 között a régióban 199 olyan **egyéb** célú beruházás valósult meg, amelyet egyik korábbi főcél alá sem lehetett besorolni. Az ezekre a projektekre jutó támogatás meghaladta a 768,9 millió forintot, és mindebből 1,8 milliárd forint költségvetésű beruházás valósult meg.

IV.3.2. Mintaprojektek a Közép-Dunántúlon

Lajoskomárom

Vízmű vas- mangán- és ammóniamentesítése

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

A 2500 lelkes nagyközség Fejér megye délnyugati részén fekszik.

Lajoskomárom turisztikai vonzereje természeti értékeiben rejlik. A településen átfolyó Kutas-ér mentén 1879-ben létrehozták az első halastavat. Ma már öt horgászto várja a pihenni vágyókat. A Kutasi-tavon 1932 óta strandfürdő működik, az itt talált meleg víz termálmencedét táplál. A településtől délre található Külsősáripusztán működő lovarda és panzió a lovasturizmus kedvelt célpontja.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Az egészséges ivóvíz biztosítása kötelező önkormányzati alapfeladat. A településen az 1960-as években vezették be a vezetékes ivóvizet. A beruházás évében (2002) 99%-os volt a bekötöttség, a 880 lakásból 869 rendelkezett vezetékes ivóvízzel, a településen 4 közkút is működött. A kutak vize azonban határérték feletti vas- és ammónia-tartalmú volt, ezért vált szükségessé az új technológia beszerzése. Egyre gyakrabban okozott problémát a víz nitrít tartalma és bakterológiailag is kifogásolható volt a vízminőség. A korábbi technológiával nem volt lehetséges az előírt szintű tisztítást elérni. A beruházás már a 2001-es rendezési tervben is szerepelt, a fejlesztéshez szükséges támogatásra a település először ekkor pályázott, ezt azonban forráshiány miatt elutasították.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás összköltsége 67,5 millió Ft volt és az ehhez megítélt TEKI támogatás összege 41,6 millió Ft. A fennmaradó összegből 14 millió Ft volt a település által biztosított saját forrás. A többit a megyei önkormányzatok víz-, és csatornamű társasága, a Fejérvíz Zrt. fizette, melynek Lajoskomárom is a tulajdonosai közé tartozik.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A beruházás keretében egy új 640 m³/nap kapacitású víz-tisztító berendezés beszerzésére került sor, amely – Középbogárd településrész kivételével – az egész Lajoskomáromot ellátó vízmű által szolgáltatott ivóvizet tisztítja. Középbogárdnak önálló vízműve van, a kitermelt víz paraméterei itt nem haladják meg a határértékeket. Különleges berendezésről lévén szó a beruházás nem köthető helyi vállalkozásokhoz, egy kaposvári cég végezte.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés eredményeképp az ivóvíz mutatói jelentősen javultak, és megfelelnek az előírt határértékeknek. Ezzel biztosítani lehet a településen élők számára az egészséges ivóvizet, a vezetékes ivóvízzel ellátott lakásokban, közintézményekben, a településen működő közutaknál. A fejlesztés hatására további az ivóvíz minőségét kiemelten kezelő termelő, feldolgozó cég nem telepedett meg a községben, a sajtgyár már a beruházás előtt is működött Lajoskomáromban.

Az új technológia beszerzésének hatására a vízminőség az alábbiak szerint változott.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A település a régóta feltárt termálvízre alapozva a fürdőturizmus fejlesztését tervezi, a tervek szerint évi 300 ezer vendéget fogadó létesítmény létesülhetne Lajoskomáromban. A Kutasi-tavon a strandfürdő és termálfürdő 1986-ig működött. Új fürdő építésére folyamatosan keresnek beruházót. Ez jelentősen megnövelné az ivóvízkitermelés, és így a –tisztítás igényeit is, a víztisztító kapacitások azonban lehetővé teszik a további növekedést. A fürdőhöz kapcsolódó vízkitermelés pedig nem veszélyezteti az ivóvízellátást, mivel más-más rétegből származnak.

A további tervekhez tartozik még a szennyvízcsatornázás megoldása is. Kétfordulós KEOP pályázaton pályáztak a szennyvízcsatornázás megoldására (Déggel közösen). Az I. fordulót sikerrel vették, most a II. forduló pályázatán dolgoznak. A beruházás alapfeltétele a község továbbfejlődésének.

Vizsgált paraméter	Régi technológia (mg/l)	Új technológia (mg/l)	Határérték (201/2001. Korm. rendelet) (mg/l)
Összes vas	0,15-0,2	<0,2	0,2
Ammónium	0,9-1,1	<0,03	0,5
Nitrit	0,1-0,8	<0,02	0,5

Sárbogárd

Városközpont turisztikai célú rehabilitációja

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Sárbogárd Fejér megye déli, elmaradott területén, a Mezőföld közepén elhelyezkedő kistérségi központ. A megye kisvárosai között a legnagyobb kiterjedésű (18934 ha). A nagy közigazgatási terület kialakításában jelentős szerepet játszottak a különböző területszervezési eljárások. Az utóbbi években az elvándorlások miatt folyamatos a népességcsökkenés, lakossága 13341 fő. A munkanélküliség jóval az országos átlag felett van és a háztartások jövedelme is alacsonyabb.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A sárbogárdi városközpont a település forgalmas, több fontos intézményt körbeölelő központi területe. A polgármesteri hivatal mellett itt található például a bíróság, a művelődési központ épülete is. A felújítás előtt a Hősök tere és környéke egyaránt nagyon elhanyagolt, leromlott állapotban volt. Különösen nehéz volt a közlekedést megoldani. A közlekedési nehézségek mellett az is motiválta a beruházást, hogy ez a terület szerve része Sárbogárd belvárosának.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás összköltsége 54,2 millió Ft volt, amelyhez 43,4 millió Ft támogatást kapott a város a TEKI turisztikai célú önkormányzati fejlesztések, „támogatás a turizmushoz, a környezet- és a természetvédelemhez, valamint a szociális foglalkoztatáshoz kapcsolódó önkormányzati fejlesztésekhez” kiírása keretében.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés keretében felújították a már meglévő járda burkolatát, valamint utcabútorokat helyeztek el. Az alábbi fejlesztések kerültek megvalósításra:

- 1890 folyóméter térburkolatot,
- 45 padot,
- 60 szeméttartót,
- 10 biciklitárolót,
- 3 hirdetőtáblát
- 120 virágtartót helyeztek el a téren.

Az utcabútorokat egy jászberényi cég gyártotta, hiszen nincs is Sárbogárdon ilyen tevékenységet folytató vállalkozás. A burkolat felújítását egy helyi vállalkozás nyerte el.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Mindenképpen pozitív összhatásról beszélhetünk a projekt megvalósulását követően. A gazdasági hatások abban teljesedtek ki, hogy a beruházás lebonyolítását egy helyi vállalkozás végezte. Ennél sokkal szélesebb körű a társadalomra, annak közérzetére és a településképre gyakorolt hatás. A lakosok használják a városközpontot és annak új elemeit, ugyanakkor nincsen rongálás, mely jelentős amortizációt eredményezett volna az utcabútorokban vagy

akár a térburkolatban. A városkép, a lakosok közvetlen életterének az állapota nagyban befolyásolja az ott élők életminőségét, az általános közhangulatot. A vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken a 2005-06-ban kétezer éjszaka alatt volt, 2007-re ez a szám 3535-re nőtt.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az utóbbi évek belterületi útfelújításai 87 belterületi útból több mint 60-at érintettek. Ezek a fejlesztések adtak lendületet a további városfejlesztésekhez. Ezt a városközpont felújítást most már kiindulópontnak tekintik egy sokkal nagyobb léptékű fejlesztéshez. Az integrált városközpont felújítás keretében szeretnének a további beruházásokhoz pályázati forrást szerezni. Ennek keretében felújítják a polgármesteri hivatalt, a művelődési központot, amelyek mind a már felújított központ körül helyezkednek el, illetve áthelyezik a parkolót a térről, így biztosítva közösségi teret a helyi lakosság részére. A projekt lényegesen nagyobb léptékű, így nagyobb területet is érint. A városközpont rehabilitációs pályázatra még nem sikerült forrást szerezni, így tovább folytatják a pályázati lehetőségek felkutatását, kihasználását.

Tárkány

Ivóvízellátás

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Tárkány 1616 lakosú település Komárom-Esztergom megye délnyugati részén. A községet súlyosan érintette a Bábolna Zrt. megszűnése, mivel a volt állami gazdaságnak 17 telepe működött a falu – mintegy 6500 hektáros – területén. Ez az amúgy is hátrányos helyzetben lévő településnek hatalmas adóbevétel kiesést okozott. A településhez több lakott külterület is tartozik (kb. 350 fő lakossal). Ilyen Alsó- és Felső-Vasdinnyepusztá, illetve Vasdinnye-Szőlőhegy, ahol mintegy 60 ingatlan található, és 112 fő él. Utóbbi egy családi házas övezet, ahol korábban heti rendszerességgel, lajtos kocsikkal biztosították az ivóvizet. A terület egy része a szomszédos Ete településhez tartozik.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A fent említett vízellátási probléma, illetve az elmúlt időszak száraz időjárása és a közelben nyílt bányá miatt a kutakban drasztikusan csökkenő vízszint, valamint tűzvédelmi okok miatt vált egyre égetőbbé a vízvezeték-hálózat kiépítése. Erre a célra már 1994-ben egyszer pályáztak, akkor még sikertelenül. A megye fejlesztési tervében is fontos szerepet kapott a 100%-os egészséges ivóvíz ellátás biztosítása.

FINANSZÍROZÁS

A fejlesztés összesen nettó 72,0 millió Ft-ba került. Ebből 6,2 millió Ft-ot a Vízközmű Társulat fedezett hitelből. A település önrésze 1,4 millió Ft volt. Az önrész 11%-át Ete állta, mivel Vasdinnye-Szőlőhegy egy része közigazgatásilag hozzá tartozik. Továbbá a TEKI támogatásból nyertek 36 millió Ft-ot, Vízügyi célélőirányzatból pedig 28,4 millió Ft-ot. Tárkány a területfejlesztési szempontból kedvezményezett Kisbéri kistérséghez tartozik, ezért pályázott a TEKI-re. A megvalósult műtárgyak 89%-ban Tárkány, 11%-ban pedig Ete tulajdonában állnak, működtetésre pedig bérbe adták az ÉDV Zrt.-nek, amely a beruházást a tervek elkészítésével támogatta.

A munkálatokban helyi vállalkozások nem vettek részt, mivel nincs helyben olyan cég, amely a kellő szakértelem és kapacitás birtokában lenne. A kivitelezést közbeszerzésen egy tatabányai cég nyerte meg.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A beruházás eredményeként, egy Vízközmű Társulat segítségével (az érintett lakosság 100 %-os részvételével) megépült 5587 folyóméter vízvezeték (2530 folyóméter bekötővezeték, 2761 folyóméter elosztó hálózat, 296 folyóméter víztoronyüritő és túlfolyó vezeték), valamint egy víztorony, egy klórozóház és 60 db házi bekötés. Kiépült továbbá az irányítástechnika, a villamos-energiaellátás és a szükséges szerelvények.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés legfőbb hatása az volt, hogy a településrészen élő emberek egészséges ivóvízhez jutottak, jelentősen javult az életminőségük. Az új hálózat kapacitáskihasználtsága 100%-os, mivel az összes ingatlan rákötött.

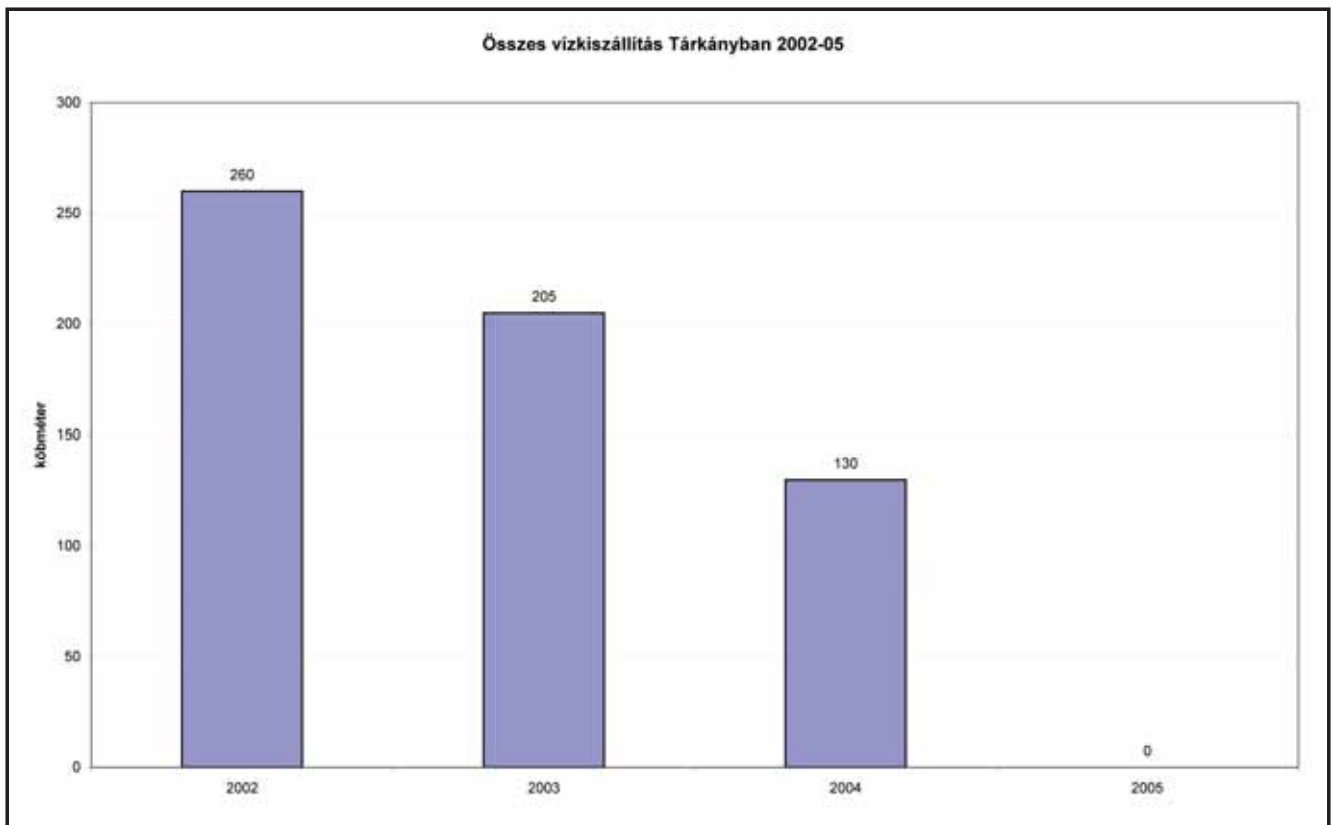
Pozitív társadalmi hatás az is, hogy a megvalósulás óta évente 1-2 új ház épül (összesen már 12-13 üdülőjellegű ingatlan van), és megállt, vagy legalábbis lassult Vasdinnye-Szőlőhegy elnéptelenedése.

A beruházást illetően jelentős gazdasági hatásokról nem beszélhetünk, de a területen működő egyetlen, mezőgazdasági családi vállalkozás megtartásában komoly szerepet játszott. A vállalkozás az állattartáshoz nem rendelkezett kellő minőségű vízzel, így a tejfelvásárló nem kívánta már tovább átvenni a gazdától a tejet, ami az új vízvezeték-hálózatnak köszönhetően megoldódott.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A település többi külterületén is jelentős gondot okoz a vízellátás. A jövőben szeretnék ellátni Alsó-Vasdinnyepusztát és Felső-Vasdinnyepusztát egészséges ivóvízzel (ez 56 családot érintene), erre már a tervek az ÉDV Zrt. segítségével el is készültek, de nincs rá pályázati lehetőség. Ezt megkönnyíti a megvalósult szőlőhegyi vízvezeték-hálózat, amelyre könnyen rácsatlakoztatható lenne a majdani alsó és felső-vasdinnyepusztai rendszer.

A jövőben pályázati forrásokból (KEOP) kiépítik Tárkány belterületén a szennyvízcsatorna-hálózatot (1,3 milliárd Ft értékben). Gond a szippantott szennyvíz kezelése, mivel 50 km-re kell elszállítani. A külterületeken (például: Vasdinnye-Szőlőhegyen) az egyedi, vagy kis kapacitású ún. kazettás, így bővíthető, tisztítás kialakítása is tervbe van véve. De a faluban épülő tisztítómű alkalmas lesz szippantott szennyvíz befogadására is, így a jövőben megoldódik a szennyvízszállítás kérdése is.

Farkasgyepű

Faluház létesítése

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Farkasgyepű a Bakony egyik legtisztább levegőjű települése, Pápától délre tölgy-, bükk- és fenyőerdők teszik kiránduló utak központjává. A település szubalpin klímájú, ezt kihasználva már 1920 óta szanatóriumot működtetnek. A falu lakosainak száma 430 fő, növekvő tendenciájú. A munkanélküliségi ráta az országos szint alatt van. A település jellegzetessége, hogy a legutóbbi népszámlálás alkalmával a megkérdezettek harmada német nemzetiségűnek vallotta magát.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Az új faluházban működő intézmények korábban a település több pontján, szétszórva működtek. Ez megnehezítette működtetésüket, ellenőrzésüket, a fenntartási költségek (pl. takarítás, fűtés) is jóval magasabbak voltak a széttagoltság miatt. Emellett az egyes intézményeknek helyt adó épületek is korszerűtlenek voltak, illetve egyáltalán nem volt megoldott az intézmény elhelyezése.

A régi kultúrház épülete 1800-as évek végén épült, állapotára jellemző, hogy azóta már életveszélyessé nyilvánították. Átépíteni nem lehetett, olyan kis területen állt, még vizes blokkja sem volt. Az orvosi rendelőt, ahol a háziorvos, házi gyermekorvos, védőnő dolgozott, az ÁNTSZ be akarta záratni, mert nem felelt meg a feltételeknek. A korábbi önkormányzati hivatal két szobából állt, pedig a településen kisebbségi önkormányzat is működik.

A falugyűléseket megfelelő közösségi hely hiányában, az étteremben tartották, szabadtéri rendezvényeket az étterem parkolójában tartották (a forgalmas 83-as főút mellett), kölcsön székekkel, sátrakkal. A házasságkötések alkalmából korábban használt helyiségbe tíz fő sem fért be.

A fenti problémák miatt 1990 után három tanulmányterv is készült a faluházra, igaz még más helyszínekre. Az első évben, amikor pályáztak, még elutasították a pályázatot, de a következő évben, 2002-ben már sikeresen pályáztak.

FINANSZÍROZÁS

A 2002-ben elnyert támogatás csak 40%-a volt az előzetesen kértnek, a település azonban belevágott a fejlesztésbe (az építési engedélyek már meg voltak), és végül több lépcsőben valósította meg a fejlesztést. Az első ütemben TEKI támogatással (32,77 millió Ft) maga az épület került kialakításra. Az összesen 82,057 millió Ft költséghez a település 8 millió Ft-ot a település biztosított, a többit egyéb

támogatásból finanszírozták. 2004-ben és 2005-ben szintén TEKI, majd 2007-ben TRFC támogatás segítette (később részletezendő módon) a beruházás teljessé tételét. Az önkormányzat azért pályázott megyei hatáskörbe utalt fejlesztési forrásra, mert bíztak abban, hogy a hozzájuk közelebb álló területi szinten jobban ismerik a problémájukat.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A részben önkormányzat, részben magánszemély tulajdonában álló telken, a falu központjában, a 83-as főút mellett épült meg az új faluház. A faluház a következő intézményeknek ad helyt;

- polgármesteri hivatal (70 m²)
- háziorvosi, védőnői rendelő (38 m²)
- könyvtár, teleház (48 m²)
- ifjúsági klub (52 m²)
- nagy rendezvényterem (120 m²)
- kis rendezvényterem (egyben házasságkötő terem) (97 m²)
- szabadtéri színpad (60 m²)

Az épület teljesen akadálymentesített. A beruházás során elsősorban a tereprendezési munkákat tudták helyi lakosok bevonásával elvégezni, valamint több helyi vállalkozó jelentős kedvezményrel adott építőanyagot, illetve végzett szakipari munkát.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A beruházás eredményeképp egy helyszínen, korszerű épületben működnek a falu közösségi intézményei, így azok fenntartása is olcsóbbá, áttekinthetőbbé vált. Megfelelő körülmények közt működhet a település polgármesteri hivatala, a kisebbségi önkormányzat. A bezárással fenyegetett épületből megfelelő körülmények közé került az egészségügyi alapellátás. Amíg a korábbi kultúrházban nem volt rá hely, itt működhet a nyugdíjas klub, havonta egyszer 30-40 fővel. Létrehoztak egy ifjúsági klubot. A korábbi teleházban csak 5 gép működött, itt 10 elhelyezésére nyílt lehetőség, az épületben helyezték el a szélessávú Internet hálózat fejállomását is. A faluházban lehetőség van a könyvtár állománygyarapítására is. A 200 fő befogadására alkalmas nagyterem rendszeresen rendezvényhelyszíne a térségben működő „Somló-Marcalmante LEADER Akciócsoport”

rendezvényeinek. A településen működő tudószanatóriummal is szoros a kapcsolat, rendszeresen tartanak orvostovábbképzéseket, tanfolyamokat. Az 1970-es években megszűnt német nemzetiségi csoport újjáalakult, és ismét rendezvényeket tart, de a faluház a környező települések művészeti együtteseinek is fellépési lehetőséget jelent, de tartott már előadást a székesfehérvári Szabad-Tér-Színház is. A faluház tehát a település közösségi életének centruma, emellett szerény piaci bevételt is termel, elsősorban áru-bemutató cégek veszik bérbe, havonta akár 20 alkalommal is.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az épület kialakítását követően a járdák, a színpad, a nézőtér került megépítésre. Mindez 13,1 millió forintba került, 2004-ben ehhez 7,3 millió Ft támogatást nyert el a település, a többit hitelből fedezték. 2005-ben szintén TEKI támogatást nyertek (20,936 millió Ft) a parkoló kialakítására, akadálymentesítésre, hangosításra, technikai fejlesztésekre. A 27,915 millió Ft-hoz hiányzó összeget hitelből fedezték. 2007-ben pedig TRFC forrásra pályáztak sikerrel 1,9 millió Ft értékben 1,050 millió Ft támogatással (a többi saját erő) berendezéseket vásároltak (ezek egy része származik ugyanis csak a korábbi épületekből), és az ifjúsági klub hangszigetelése készült el. A további tervek közt, berendezések beszerzése mellett a könyvtár állományának átköltöztetésének befejezése szerepel.

A település egyéb hosszú távú tervei a gyógyturizmushoz kötődnek, így ezt előtérbe helyezve készítették el a település-rendezési tervet is, valamint megvalósíthatósági tanulmány szintjén rendelkezésre áll a Wellness központ terve is.

Kerta

Technológiafejlesztés munkahelyteremtéssel (Czirók Kft.)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

A Veszprém megye nyugati részén elhelyezkedő Kerta 667 lakosával az Ajkai kistérség környező aprófalvas települései közt viszonylag népesnek számít. A településen a mezőgazdaság mellett mindig is számottevő ipari tevékenység folyt. Ezt jelzi, hogy a 2001-es népszámlálás időpontjában a naponta bejáró foglalkoztatottak száma több mint háromszorosa volt (269) a naponta eljárókének (76). A támogatott Czirók Kft. mellett még egy betonáru gyártó üzem (Atlasz Kft.), egy faüzem (Lumber-Fa Kft.) egy bútorgyártó üzem (Licit Kft.) valamint a Sága Foods Zrt. pulykatelepe számít a legjelentősebb foglalkoztatónak. A munkanélküliség kedvezőbb mind az országos, mind a kistérségi átlagnál, ennek ellenére a község népessége az elmúlt 10 évben a kistérségi átlagnál is jobban csökkent. Czirók Sándor vállalkozóként 1994 óta végzi tevékenységét Kertán az egykori Bakony Művek telephelyén, miután lakóhelyén, Jánosházán már szűkösen bizonyult a terület. A Czirók Kft. 1997-ben alakult meg, fő tevékenysége fémmegmunkálás, felületkezelés.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A Czirók Kft. fém álpadló tartókat készít. A korrózióvédelem érdekében termékeiket cink bevonattal látják el, amelyet a partnerek igényei szerint sárgára, kékre vagy feketére passziválnak. A fejlesztés előtt meglévő galvánsor kapacitása műszakonként 2500 kg volt, műszakonként 600 kg fémet bér-munkában kellett galvanizáltatni. A bér-galvanizálás igen drága volt, jelentős szállítási költséggel is járt, hiszen Jánosházán, Győrben és Székesfehérváron végezték. Emellett a cég kevésbé tudott rugalmasan termelni, hiszen ki volt szolgáltatva az alvállalkozóknak, a minőséget is kevésbé tudta garantálni. A cél az volt, hogy a saját termékeket gyorsan, olcsón, és a kívánt minőségben tudják helyben galvanizálni.

FINANSZÍROZÁS

A cégnek szerződése volt az ICT Európa Kft.-vel, amely megbízásukból figyelte a pályázati lehetőségeket. Ők hívták fel a figyelmet a TTFC pályázata, és szintén ők írták meg a pályázatot is. 2003-ban a 62,219 millió Ft-os beruházáshoz 24 millió Ft támogatást nyert el a Czirók Kft. A cég saját forrása 23,299 millió Ft volt, ez 15 millió Ft hitellel egészült ki.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A kertai telephelyen egy galvánsor került kialakításra, amelyhez 24 méteres darupálya, két átemelőkocsi tartozik. Beszerzésre került még a sor működését irányító automatika, 23 db kád, 5 ikerdob, valamint egyenirányítók, csavarkompresszor. A beruházáshoz közvetlenül kapcsolódva 16 új munkahelyet sikerült megteremteni a galvanizáló üzemben.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A beruházás közvetlen eredménye, hogy bér-galvanizálást már nem kell igénybe venni, ezáltal javult a cég jövedelmezősége, versenyképessége, egyenletesebb minőséget tudnak biztosítani, rugalmasabban tudnak alkalmazkodni a megrendelésekhez. Az új galvanizálóssal havi 10,5 millió Ft-ot tudnak megtakarítani, a bér-galvanizálás költsége háromszorosa az új galvánsor önköltségével szemben. A cégnél dolgozók létszáma közvetlenül 16 fővel nőtt (78 főre), de azóta tovább gyarapodott, jelenleg 89 foglalkoztatott alkalmaznak, közülük 79 férfi. 55%-uk középfokú, 44%-uk alacsony fokú végzettséggel rendelkezik. Mint sok más vállalkozás esetében, itt is gondot okoz a megfelelő szakmunkások hiánya, mivel a közelben nincs ilyen profilú iskola, a cég maga igyekszik betanítani alkalmazottait.

A munkavállalók fele kertai, másik 50%-a mintegy 10 km-es vonzáskörzetből jár be, Jánosházáról a cég kisbusza szállítja a dolgozókat. A felhasznált alapanyagok közül a fém jelenti a legnagyobb tételt, ezt az ország távolabbi pontjairól szerzik be (Budapest, Győr, Szekszárd, Miskolc, Dunaújváros, Salgótarján). Az értékesítés pedig 98%-ban külföldön történik (Németország, Szlovákia, Svájc, Olaszország). A térség gazdaságára tehát (beszállítók, értékesítés) nincs jelentős hatással a cég, de a településen, és környezetében jelentős szereplő a munkaerőpiacon.

A közel 90 fős létszámmal a cég a község legnagyobb foglalkoztatója. Emellett a cég a község legnagyobb adófizetője is, 2007-ben 2,5 millió Ft iparűzési adót fizetett. A település valamennyi cégre 1,7%-os iparűzési adót vetett ki, a maximálisan lehetséges 2 helyett.

A cég és a település közti kapcsolat kiváló. A beruházást örömmel látták a településen, hisz korábban is voltak hagyományai az ipari tevékenységnek, ráadásul a beruházás barnamezős volt, a Bakony Művek egykori telephelyén. A cég a foglalkoztatás mellett a helyi labdarúgócsapat támogatásával vállal szerepet a falu társadalmi életében.

Az 1997-98-ban a településen megvalósított gázberuházás a cég számára is hasznos volt, a telephelyet is rákapcsolták a hálózatra. Ugyanakkor a község számára is kedvező volt, hogy a településen működnek jelentős vállalkozások, amelyek nagyobb összeggel járultak hozzá a fejlesztéshez. Ezek hiányában a lakosság illetve az önkormányzat kellett volna, hogy nagyobb önrésszel szálljon be a beruházásba.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A fejlesztéssel érintett galváncsarnokban 2004-ben elnyert GVOP támogatással (25 millió Ft), egy zsírtalanító sor valósult meg, ezen kívül saját erőből folyamatos az eszközök, berendezések fejlesztése. A cég továbbra is hosszútávon tervez a településen, és az önkormányzat is igyekszik fenntartani a település, ipari-agrár jellegét. Az egyes cégekkel kialakított jó kapcsolat mellett igyekeznek közvetítő szerepet is betölteni a vállalkozások közt, elősegítve esetleges együttműködésüket.

IV. 4. NYUGAT-DUNÁNTÚL

IV.4.1. A Nyugat-Dunántúl támogatásainak területi és célonkénti megoszlása

A Nyugat-Dunántúl a vizsgált támogatási időszakban 31,6 milliárd forint támogatásban részesült, ami a régiók között a legkevesebb, és mintegy 6,3 milliárd forinttal marad el a második legkevesebb támogatást kapott Közép-Dunántúl mögött. Ennek legfőbb okai a régió többi régióhoz viszonyított fejlettségében és alacsony népességszámában keresendők. Az 1996 és 2008 között nyújtott támogatások 5415 projekt végrehajtását segítették elő: ez a szám 30%-kal magasabb a Közép-dunántúli, és 54%-kal a Közép-magyarországi projektszámnál, ami – figyelembe véve az alacsonyabb támogatási összeget – azt jelzi, hogy az átlagos támogatások jóval alacsonyabbak voltak, mint a másik két fejlettebb régióban. A régióban nem voltak kiemelkedően magas támogatások, a legnagyobb egy zalaegerszegi gazdaságfejlesztési beruházás támogatás volt mintegy 173 millió forinttal, ez az országos rangsorban csupán a 112. legnagyobb támogatás volt.

Mivel a régióba viszonylag alacsony összegű támogatás érkezett, számos cél megvalósítására itt fordították a legkevesebb forrást: ez megmutatkozik pl. az üzleti infrastruktúra fejlesztésére fordított támogatásokon (csak ebben a régióban nem érte el az 1 milliárd forintot), valamint az oktatási és egészségügyi intézményekre, a környezetvédelmi, a lakossági és a települési infrastruktúra fejlesztésére fordított támogatások nagyságában.

A 31,6 milliárd forint állami támogatás összesen mintegy 126,0 milliárd forintnyi fejlesztést indukált, azaz minden 1 forint támogatás átlagosan 3 forint további fejlesztési forrást egészített ki.

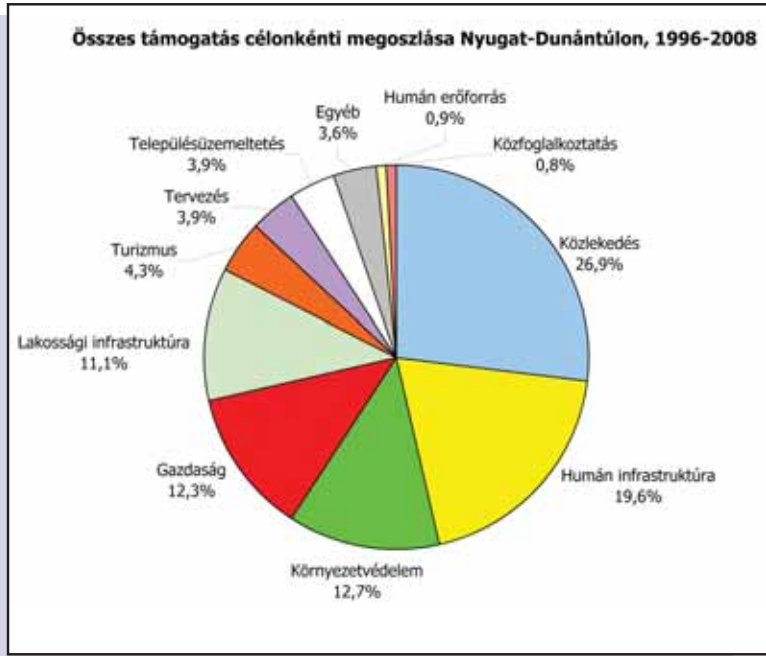
A régióba az összes vizsgált **támogatási forrásból** érkezett támogatás, köztük a KITA és LEKI keretből is, amelyből a másik két fejlett régió nem részesült. A legtöbb támogatás, mintegy 8,4 milliárd forint, a TEKI előirányzat forrásaiból származott, hozzájárulva ezzel főként az infrastrukturális fejlesztések megvalósításához. E támogatások nagyrészt a régió kevés számú hátrányos helyzetű térségében valósultak meg. A CÉDE előirányzatból 7,5 milliárd forint támogatás érkezett a régióba, mely javarészt a vonalas infrastruktúra fejlesztésekhez járult hozzá. 2003-ig a TFC kerete több célra is jelentős, összességében mintegy 7,7 milliárd forintnyi támogatást biztosított. A támogatási célok között a gazdaságfejlesztés volt a legjelentősebb. 2004 után a TFC-hez hasonló célú támogatásokat támogatott a TRFC 3,4 milliárd forint értékben. Hasonló célokra összesen mintegy 747,2 millió forint támogatáshoz lehetett jutni a hátrányos helyzetű térségekben a TTFC keretéből 2003-ban. 2005 és 2008 között a TEUT keretéből több mint 3,2 milliárd forint állt rendelkezésre az útfelújítások végrehajtásához. Ezek mellett a TEHU előirányzat a régió egész területén támogatta a hulladékgazdálkodás fejlesztését 2005-ben és 2006-ban összesen mintegy 290 millió forinttal.

A speciális helyzetű térségeket a TTFC mellett három előirányzat is segítette: 2003-ban a VÖC keretéből kaphatott gazdaságfejlesztésre 129,3 millió forint támogatást a Lenti Vállalkozási Övezet néhány települése. Ugyanebben az évben a KITA keretéből 80 millió forint segítette a leghátrányosabb helyzetű térségek településeinek humán és lakossági infrastruktúra fejlesztését. A LEKI forrásból 2006-2007-ben biztosított 73 millió forint támogatás csak az Őriszentpéteri kistérségben került felhasználásra, nagyrészt a közösségi és kegyeleti infrastruktúra fejlesztésére.

A 2007. évi kedvezményezetti lehatárolás szerint a régió 25 kistérsége közül összesen 6 számít hátrányos helyzetűnek, leghátrányosabb helyzetű kistérség nincs a régióban. Zala megyében a Letenyei, Pacsai, Zalakarosi és Zalaszentgróti, Vas megyében pedig a Vasvári és az Őriszentpéteri kistérség hátrányos helyzetű. E kistérségekbe a vizsgált időszakba mintegy 7,7 milliárd forint támogatás érkezett, a régiós keret 24,5%-a. Tekintve, hogy a népességnek csak mintegy 8%-a él ezekben a kistérségekben, ez jelzi a decentralizált források területfejlesztési célokhoz igazodó felhasználását.

Nyugat-Dunántúlon a támogatási források **célonkénti megoszlása** az ugyancsak fejlett Közép-dunántúlihoz igen hasonló képet mutat. Ez esetben is ugyanaz az 5 cél kapott kiemelt támogatást: a közlekedési, a humán és a környezetvédelmi infrastruktúra, a gazdaságfejlesztés és a lakossági infrastruktúra támogatására az összes támogatás 81,9%-a jutott.

A Közép-Dunántúllal szemben a Nyugat-Dunántúlon a célok közül a közlekedési infrastruktúra fejlesztésére fordították a legtöbb támogatási forrást, a regionális támogatási keret 26,7%-át, mintegy 8,4 milliárd forintot. A támogatási források 83,5%-a utak fejlesztését segítette elő, 8,4%-a járdák, 4,4%-a kerékpárutak megvalósítását tették lehetővé. Zalaegerszegen és Sármelléken a repülőterek fejlesztésére is nyújtottak támogatást, összességében mintegy 150 millió forintot.

Humán infrastruktúra fejlesztésre a régió támogatások ötödét fordították. A mintegy 6,1 milliárdos támogatás 36,6%-a oktatási intézmények fejlesztését segítette, 22,3%-a közösségi intézmények fejlesztését szolgálta, ötödéből (19,7%) szociális intézmények újulhattak meg, és a keret 16,9%-a jutott egészségügyi intézmények fejlesztésére.

A környezetvédelmi beruházások megvalósítása az összes támogatás 12,6%-át használta fel. Ennek 85%-át, mintegy 3,4 milliárd forintot fordítottak csatorna-beruházásokra.

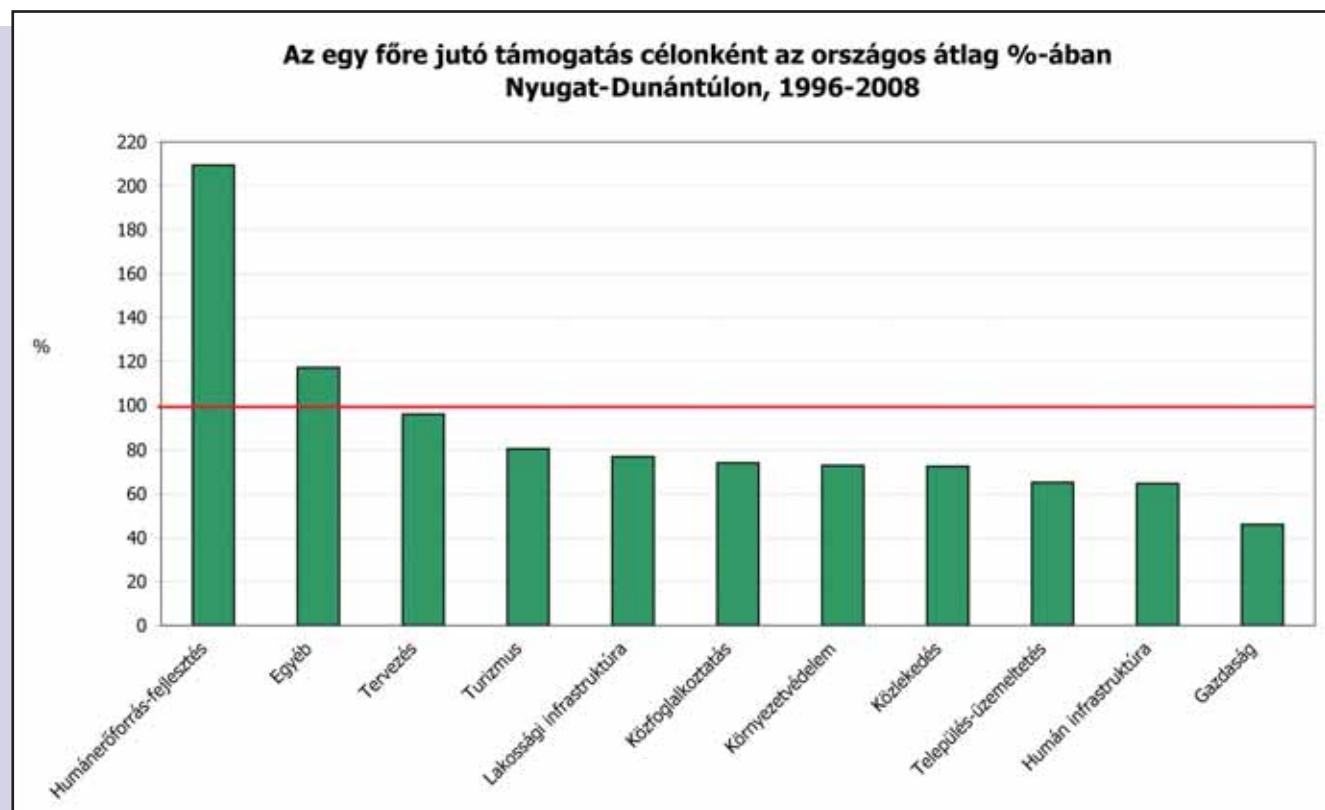
A regionális gazdaságfejlesztésre fordított mintegy 3,8 milliárd forint háromnegyed részben munkahelyteremtő beruházás megvalósítását segítette elő, negyed részben az üzleti infrastruktúra fejlesztését szolgálta.

A lakossági infrastruktúra fejlesztésére biztosított 3,5 milliárd forint több mint fele (56,8%-a) a gázhálózat kiépítését segítette, további 22,8% vízrendezési feladatok ellátását tette lehetővé.

A többi célterület támogatására a régió támogatások mindössze 18,1%-a jutott. Ezen belül a turisztikai fejlesztések támogatása volt a legjelentősebb (az összes támogatás 4,3%-a), amelyek segítségével vonzerő-fejlesztésre (elsősorban fürdőfejlesztések) és szálláshelyek fejlesztésére is sor kerülhetett.

A **leginkább preferált célokat** vizsgálva Nyugat-Dunántúlon az egy főre jutó összes területfejlesztési támogatások nagysága az országos átlag mintegy kétharmadát (62,9%) tette ki, ez Közép-Magyarország után a legalacsonyabb érték, ami a régió fejlettségéből adódik.

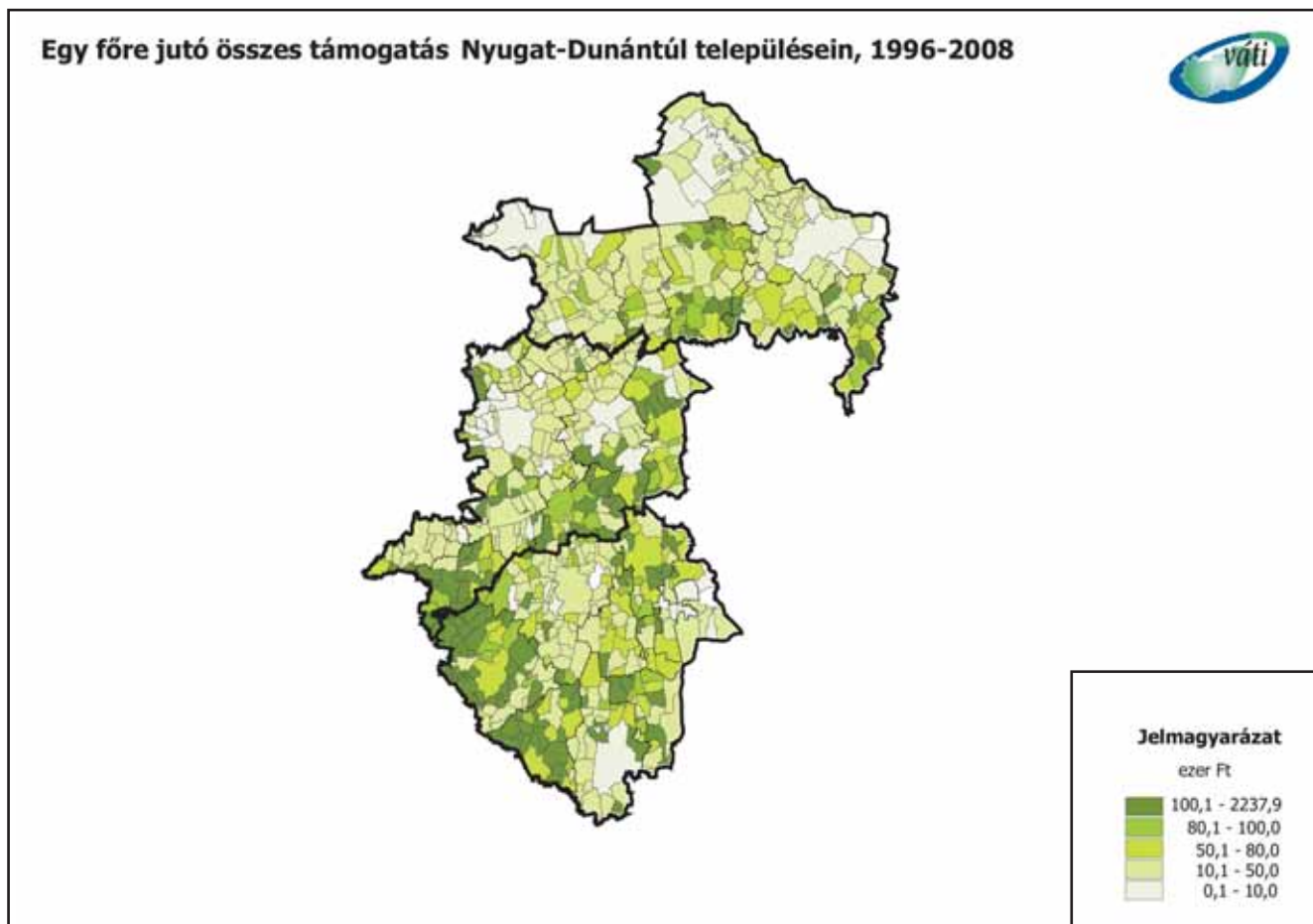
A támogatások főbb célok közti megoszlása nagyjából követi az országost, ezt jelzi, hogy a legtöbb vizsgált cél esetén az egy főre jutó támogatás az országos átlag 60-80%-a között volt, azaz közelített a régió átlagos egy főre jutó támogatási arányaihoz. Mindez megfigyelhető a turizmus, a lakossági infrastruktúra, a közfoglalkoztatás, a környezetvédelmi és a közlekedési infrastruktúra, a településüzemeltetés és a humán infrastrukturális fejlesztésekhez kapcsolódó fejlesztések és beruházások támogatása esetén.

Az országos átlag mindössze 46,1%-át érte el az egy főre jutó támogatási érték a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó beruházások esetén. Utóbbiak döntő többségükben alacsonyabb összegű munkahelyteremtő KKV fejlesztési támogatások voltak, a nagy összegű, 100 millió forintot meghaladó gazdaságfejlesztési támogatások száma és aránya csekély volt. A gazdaság fejlesztését célzó támogatások esetén a kedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági helyzetű térségek élveztek előnyt, így e források jelentős része Vas és Zala megye hátrányos helyzetű kistérségeinek fejlesztéseit támogatta.

A régióban kimagasló volt a humán erőforrás-fejlesztés támogatása, az ilyen célra fordított támogatás egy főre jutó érték az országos átlag több mint kétszerese volt.

A Nyugat-dunántúli régióban az egy főre jutó támogatás átlagosan 32 ezer forint volt, ami mintegy 7%-kal elmarad a másik hasonló társadalmi-gazdasági helyzetű Közép-Dunántúli régiótól. Az egy főre jutó támogatások települési differenciái általában követik a társadalmi-gazdaság fejlettség különbségeit.

A legnagyobb fajlagos támogatással bíró települések igen koncentráltan helyezkednek el: legtöbbjük a Zala és Vas megyei aprófalvas térségekből kerül ki. A legmagasabb egy főre jutó támogatási kategóriába (100 ezer Ft/fő felett) eső települések elsősorban a Letenyei és a Lenti kistérségben alkotnak viszonylag zárt tömböt, utóbbihoz szervesen kapcsolódnak az Óriszentpéteri kistérség ugyancsak jelentős támogatásban részesült települései. E térségek magas egy főre jutó támogatása inkább a települések alacsony népességszámának, mintsem a magas támogatási értéknek köszönhető. E települések többnyire a kisebb humán- és lakossági infrastrukturális fejlesztésekre és/vagy közlekedési infrastruktúra fejlesztésére (utcák, járdák) kaptak támogatásokat (kivételt képez ez alól Óriszentpéter, amely többféle célok megvalósítására is kapott támogatásokat (pl. gazdaságfejlesztés, szennyvíz-beruházás, örökségvédelem). Szintén magas egy főre jutó támogatásban részesült Vas megyében a Vasvári kistérség, Győr-Moson-Sopron megyében pedig a Csornai kistérség néhány települése.

Alacsony egy főre jutó támogatási összegek jellemzőek a megyeszékhelyekre – közülük Zalaegerszeg rendelkezik a többenél magasabb összegekkel, de itt is elérte a támogatás a régiós érték felét. A térség fejlettségéből is adódik, hogy Győr-Moson-Sopron megye északi részén (M1 autópálya közelében fekvő településeken) az egy főre jutó támogatás mértéke alacsony volt, csakúgy, mint a Sopron, Szombathely és Keszthely környéki települések nagy részén.

A nyugat-dunántúli régió **10 legnagyobb összegű támogatásban részesült projektjeinek** megvalósulási helyszínei területileg viszonylag egyenletesen helyezkednek el; közülük 4 található Győr-Moson-Sopron megyében (közülük az egyik projekt térségi, több települést felölelő fejlesztést valósított meg), 3 Vas és további 3 Zala megye területén.

A 10 legtöbb támogatást szerzett projekt a TEKI, a TFC és a TRFC támogatásával valósult meg. A támogatási döntéseik 1996 és 2002 között születtek, ezen időszak minden évre jutott egy kiemelkedő összeggel támogatott projekt. Emellett 2004-ben született döntés egy kapuvári projekt támogatásáról.

Megye	Település	Projekt	Előirányzat	Döntés éve	Összköltség, millió Ft	Támogatás, millió Ft
Zala	Zalaegerszeg	Telephely áthelyezés, kialakítás	TFC	2002	173,2	173,2
Vas	Óriszentpéter	Szennyvízkezelés	TEKI	2000	605,1	164,9
Győr-Moson-Sopron	Kapuvár	Kapuvári Ipari Park I. és II. jelű útjainak építése	TRFC	2004	209,1	144,3
Zala	Zalaegerszeg	Hűtő- és gyártási kapacitásbővítő beruházás	központi TFC	1997	307,3	113,6
Zala	Becsehely	Szennyvízcsatorna építése	TEKI	1996	554,0	110,8
Győr-Moson-Sopron	Kóny, Enese, Bágyszovát, Mérges, Rábacsécsény, Bodonhegy	Kóny és térsége szennyvízcsatornázása és tisztítótelepe	TEKI	1999	3 097,6	109,3
Vas	Óriszentpéter	Külterületi vezetékes földgáz kiépítése	TEKI	2001	179,2	109,0
Győr-Moson-Sopron	Fertőd	Szennyvízcsatornázás II. ütem	TFC	1998	417,4	102,3
Győr-Moson-Sopron	Lövő	Szennyvízcsatorna-hálózat és tisztító építés	TFC	1998	1 936,0	96,6
Vas	Vasvárr	Szennyvízkezelés, szennyvíztisztító telep létesítése	TEKI	2000	421,3	93,8

A régió legnagyobb összegű támogatásban részesült projektjei közül 3 a gazdaság erősítését szolgálta, míg 7 infrastrukturális fejlesztések megvalósításához járult hozzá.

A gazdaság fejlesztését szolgáló támogatások közül kettő munkahelyteremtő beruházás végrehajtását segítette: Zalaegerszegen egy építőipari vállalkozás telephelyének kialakításához járult hozzá (ez a régió legnagyobb támogatásban részesült projektje), és ugyancsak Zalaegerszegen valósulhatott meg egy hűtőkapacitás-bővítő beruházás is. Az üzleti infrastruktúra fejlődését segítették a Kapuvári Ipari Park területén végrehajtott utépítések is.

A támogatott települési infrastrukturális beruházások egy esetben vezetékes földgáz-hálózat kiépítését jelentették Óriszentpéteren, további 6 esetben szennyvízberuházások történtek ugyancsak Óriszentpéteren, valamint Becsehelyen, Fertődön, Lövőn, Vasváron illetve a Csornai kistérség hat településén. Az óriszentpéteri szennyvízberuházás kivételével az infrastrukturális beruházások kevesebb támogatásban részesültek, mint a gazdaságfejlesztési beruházások.

A 10 legtöbb támogatást kapott projekt össztámogatási értéke mintegy 1,2 milliárd forint, ami kevesebb, mint a fele a Közép-dunántúli hasonló értéknek. Ugyanakkor a támogatásokkal megvalósult beruházások összértéke 7,9 milliárd forint, ami magasabb volt a másik két fejlett régió 10 legnagyobb támogatást kapott projektjének összköltségénél. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a Csorna térségét érintő csatorna-beruházás összköltsége igen nagy volt (meghaladta a 3 milliárd forintot), amihez képest a 109 milliós támogatási összeg igen alacsonynak tekinthető.

A Nyugat-dunántúli régió az ország egyik legfejlettebb térsége, viszonylag csekély számú kedvezményezett kistérséggel. Az **5 legtöbb támogatásban részesült kistérség** közül 2 (Lenti és Celldömölki) tartozik ebbe a kategóriába, míg a Zalaegerszegi és Győri kistérségek népességszámuk miatt részesülhettek nagyobb támogatásban. A Csornai kistérség 5 legtöbb támogatást szerző Nyugat-dunántúli kistérség közé kerülése elsősorban az ott végbement közlekedési infrastruktúra fejlesztési beruházásoknak köszönhető, melynek végrehajtásához a térség mintegy 956 millió forint támogatást kapott.

Megye	Kistérség	Projektszám	Támogatás, millió Ft
Zala	Zalaegerszegi	439	2 512,8
Győr-Moson-Sopron	Csornai	400	2 427,8
Zala	Lenti	461	1 934,3
Győr-Moson-Sopron	Győri	280	1 914,4
Vas	Celldömölki	253	1 843,6

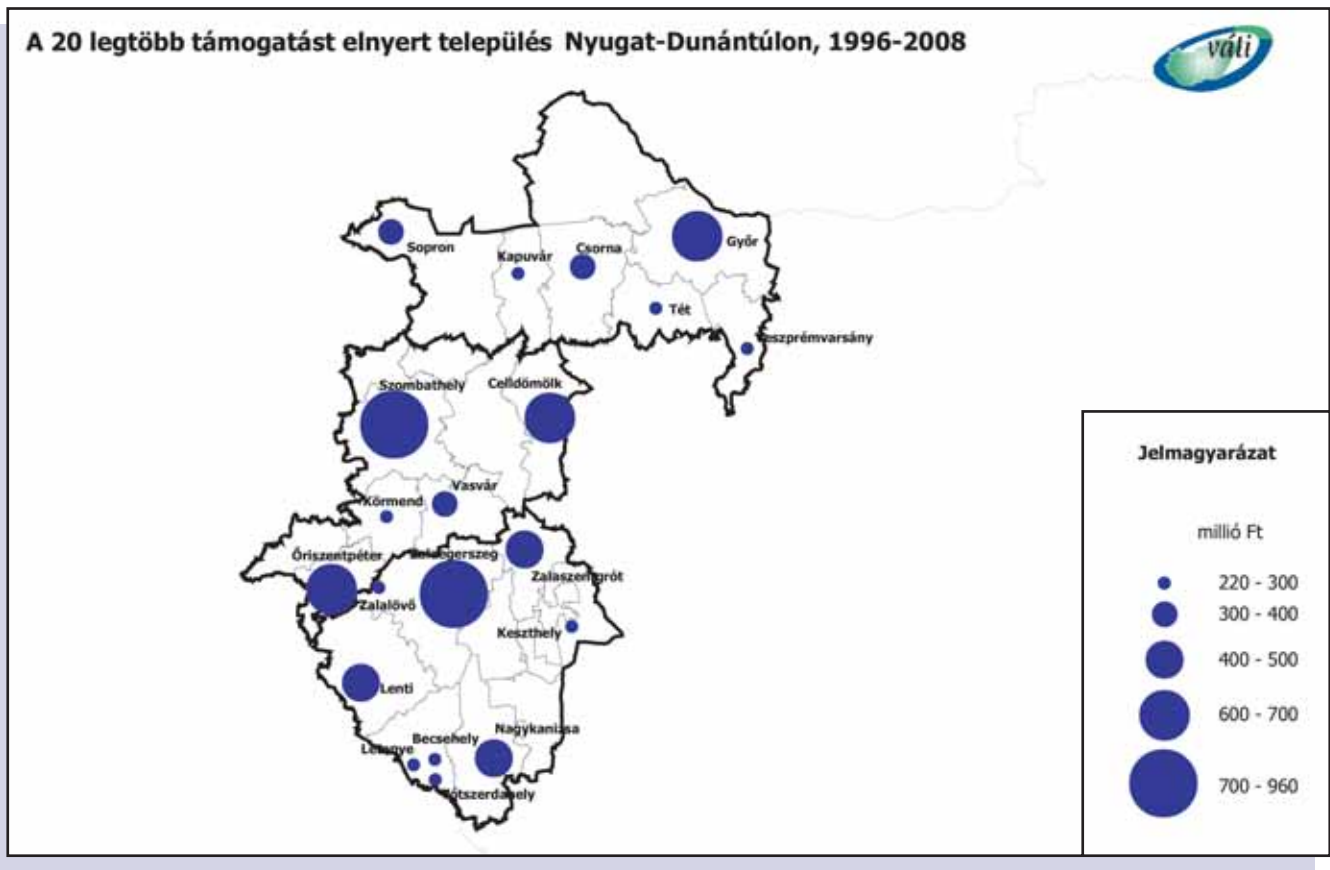
Annak ellenére, hogy az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérség a régió mindhárom megyéjét érinti (2 Győr-Moson-Sopron, 2 Zala és 1 Vas megyében helyezkedik el), földrajzi elhelyezkedésük mégis koncentrált, hiszen a Győri, Csornai és Celldömölki, valamint a Zalaegerszegi és a Lenti kistérségek egymással szomszédosak.

A régióban az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségben 1833 projekt kapott támogatást, amelyek 10,6 milliárd forint támogatási forrást használtak fel. Ez mind a projektszámot, mint a támogatási összeget tekintve a régiós érték 37%-a.

A legtöbb, 2,5 milliárd forintot meghaladó összegű támogatásban a Zalaegerszegi kistérség részesült. Ugyanakkor az összes régió legtöbb támogatásban részesült kistérsége közül ez a legalacsonyabb érték. Másik szélsőség, hogy egyetlen más régióban nem lehetett az 5 legtöbb támogatásban részesült kistérség közé 2 milliárd forintnál kevesebb támogatással bekerülni, a Nyugat-Dunántúlon viszont 3 kistérség is (Lenti, Győri, Celldömölki) ennél kevesebb támogatással szerepel a régió legtámogatottabb térségei között. Ez egyrészt a régióknak juttatott alacsony – a régiók között a legalacsonyabb – támogatási összegekkel magyarázható, másrészt azzal, hogy a támogatások kistérségek közötti megoszlása viszonylag egyenletes volt.

A régió 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségei közül munkahelyteremtésre, egészségügyi intézmények fejlesztésére és településrendezési tervek készítésére a Zalaegerszegi járda- és utépítésre valamint IKT-beruházásra és közigazgatás fejlesztésre a Csornai, távhő beruházásra a Lenti, közösségi közlekedési infrastruktúra fejlesztésére, közvilágításra, roma programok és képzések megvalósítására, környezeti szemléletformálásra, fejlesztési koncepciók, programok készítésére a Győri, közösségi infrastruktúra fejlesztésre, örökségvédelemre a Celldömölki kistérség részesült a régió többi kistérségénél nagyobb összegű támogatásban.

A Nyugat-dunántúli régióban már 224 millió forintos támogatással be lehetett kerülni **a legtöbb támogatást szerző 20 település** közé, ehhez az Észak-Alföldön 879 millió Ft kellett. Ez egyrészt magyarázható a régióba jutó összes támogatás fejlettségéből adódó alacsony mértékével, másrészt adódhat a források egyenletesebb eloszlásából is.

Legjelentősebb támogatásban a megyeszékhelyek részesültek, közülük is kiemelkedik Zalaegerszeg 957 millió forint támogatási összeggel. E támogatás 43,7%-a gazdaságfejlesztési célt szolgált, emellett a közlekedés-, valamint a lakossági és humán infrastruktúra fejlesztésre fordítottak jelentősebb támogatási összegeket.

Szombathely 729,9 millió forintos támogatásának közel ötödét (18,9%) útépitésre, útjavításra fordították. Míg a lakossági- és humán infrastruktúra-fejlesztések viszonylag magas arányban kerültek felhasználásra a támogatásokból, a gazdaságfejlesztésre fordított támogatások összege (43,1 millió Ft) igen alacsony volt. A 671,4 millió Ft támogatásban részesült Győrben 28,5%-ot fordítottak gazdaságfejlesztésre valamint 23,1%-ot a közutak fejlesztésére. Viszonylag magas (7,1%) volt a tervezésre fordított támogatások aránya.

Magas támogatási összeg jutott a régióban viszonylag kevés számú hátrányos helyzetű kistérség székhelyére. Celldömölkön a 626 millió forintos támogatás ötödét fordították turisztikai fejlesztésre, de jelentős volt a szennyvízcsatorna-beruházásra felhasznált támogatás is (16,3%). A 2000 lakosnál kisebb lélekszámú Óriszentpéter 600 millió forint támogatásban részesült, melynek több mint harmada (34,5%-a) a szennyvízcsatorna-, további 22,8% a földgázhálózat kiépítését segítette. Több mint 100 millió forint támogatást kapott a település gazdaságfejlesztésre is. Lenti és Zalaszentgrót fejlődését mintegy 450 millió forint támogatás segítette. Előbbi településen a gazdaságfejlesztésre fordítottak jelentős támogatásokat (41,7%), utóbbiban a turisztikai fejlesztéseket – elsősorban egy termálfürdőhöz kapcsolódó beruházást – kezelték kiemelten. Nagykanizsán a támogatások közel felét, mintegy 168,5 millió forintot útépitésekre fordították. Vasváron a földgázhálózat kiépítésére a 392 millió forintos támogatás 38,9%-át fordították, míg további 23,9%-a a szennyvízkezelés elősegítését szolgálta. Egyenként 280-380 millió forint támogatást kaptak a Győr-Sopron tengely mentén fekvő városok, közülük Kapuváron volt említésre méltóan magas a gazdaságfejlesztésre fordított támogatások aránya (58,7%).

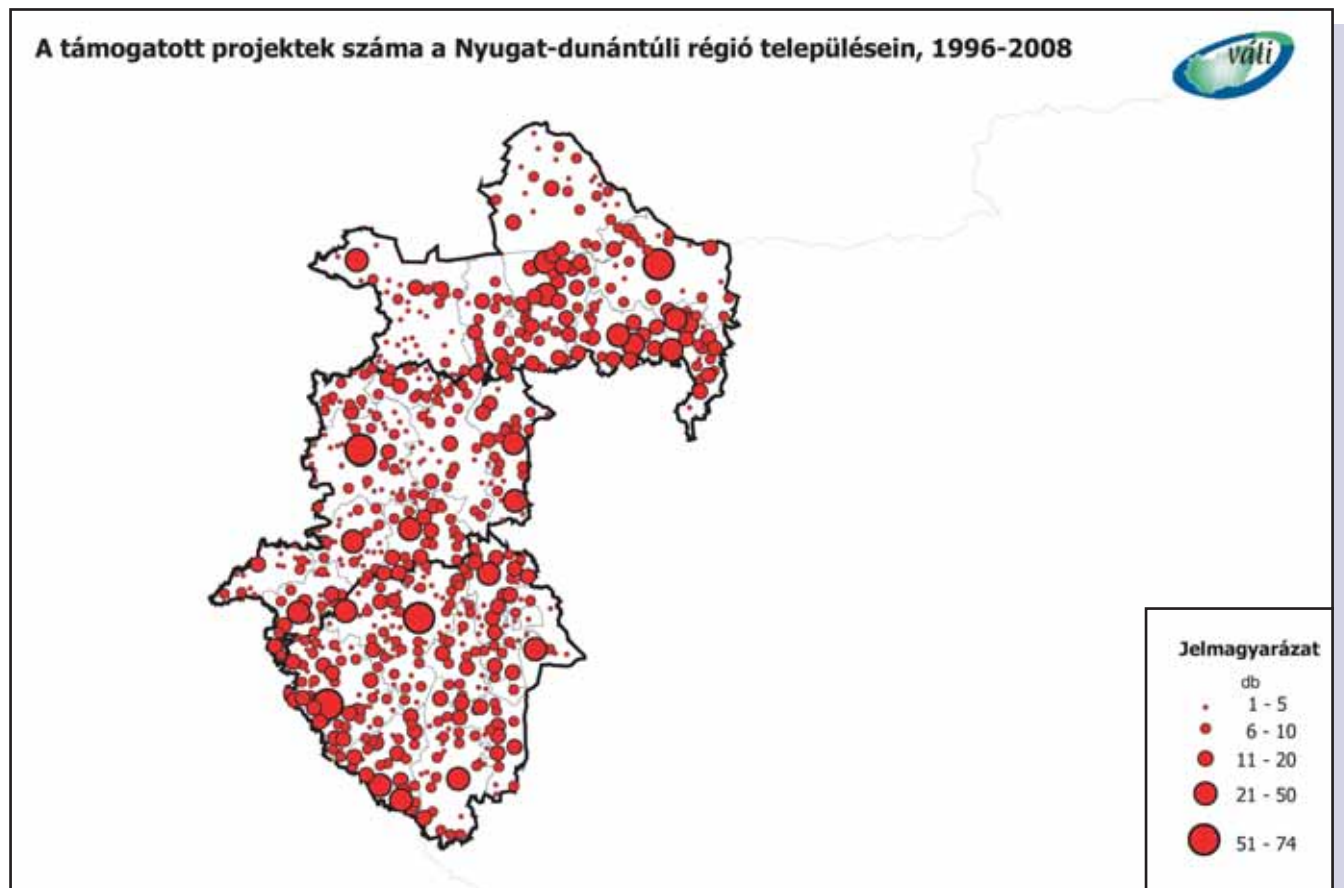
A Letenyei kistérségben – elsősorban a térség kedvezményezetti státuszának köszönhetően – 3 települési is bekerült a legtöbb támogatásban részesült 20 Nyugat-dunántúli település közé. Letenyén a források 30 illetve 24,6%-a került gazdaságfejlesztésre illetve útépitésre felhasználva, Becsehelyen a településre jutó támogatások 58,7%-a a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítését segítette, míg Tótszerdahelyen a források 28,6%-a a gazdaságfejlesztést szolgálta, ötödéből pedig belterületi kerékpárutak létesültek.

A 20 legtöbb támogatáshoz jutó nyugat-dunántúli település elhelyezkedése, a támogatási források nagysága tükrözi a régió belüli társadalmi-gazdasági különbségeket, hiszen e települések körébe a megyeszékhelyek mellett jórészt a periférikus elhelyezkedésű kisvárosok és községek találhatóak. Itt is általánosan megfigyelhető, hogy a fejlettebb településen magasabb a gazdaságfejlesztésre felhasznált források aránya (Szombathely kivételével), míg a kisebb és/vagy periférikus elhelyezkedésű településeken magasabb az infrastrukturális fejlesztésekre (pl. útépités, csatorna-beruházás, oktatási-nevelési intézmények fejlesztése) fordított támogatások aránya. A 20 legtöbb támogatást kapott település a régió belül viszonylag egyenletesen helyezkedik el, nagyobb „fehér foltként” Mosonmagyaróvár és Sárvár térsége tűnik ki.

A Nyugat-Dunántúli régióban összesen 5415 projekt támogatására került sor, ez mintegy 30%-kal több, mint a hasonló társadalmi-gazdasági fejlettségű Közép-Dunántúl esetében. A **támogatott projektek** régió belüli aránya kiegyenlített, Győr-Moson-Sopron megyében 1678, Vasban 1570 és Zalaiban 2128 fejlesztés támogatására került sor.

Az 1000 főre vetített támogatott projektek száma már jelentősebb területi különbségeket takar, Győr-Moson-Sopron megyében ez az érték 3,7, Vasban 5,7 és Zalaiban 7,9 volt. A településhálózat területi különbségeinek hatása jelentkezik a településekre jutó átlagos projektszám megyei különbségeinek vizsgálata során is. Míg a kevesebb, de nagyobb lélekszámú településekkel rendelkező Győr-Moson-Sopron megyében 1 településen átlagosan 9,2 projekt támogatására került sor, addig a már aprófalvas Vas megyében és a még nagyobb településszámú Zalaiban ez a szám 7,8.

A régióban a legtöbb projekt a megyeszékhelyeken kapott támogatást, Győrben 74 db, Szombathelyen és Zalaegerszegen 66 illetve 63 db. 40-nél több projekt kapott támogatást ezeken kívül még 3 hátrányos helyzetű kistérség székhelyén, Lentiben (53), Zalaszentgróton (47) és Celldömölkön (41) valamint a megyei jogú város Sopronban (41). Valamint 1-1 projekt kapott támogatást 25 településen, melyek 4 kivételével aprófalvak, 500 fő alatti népességgel.

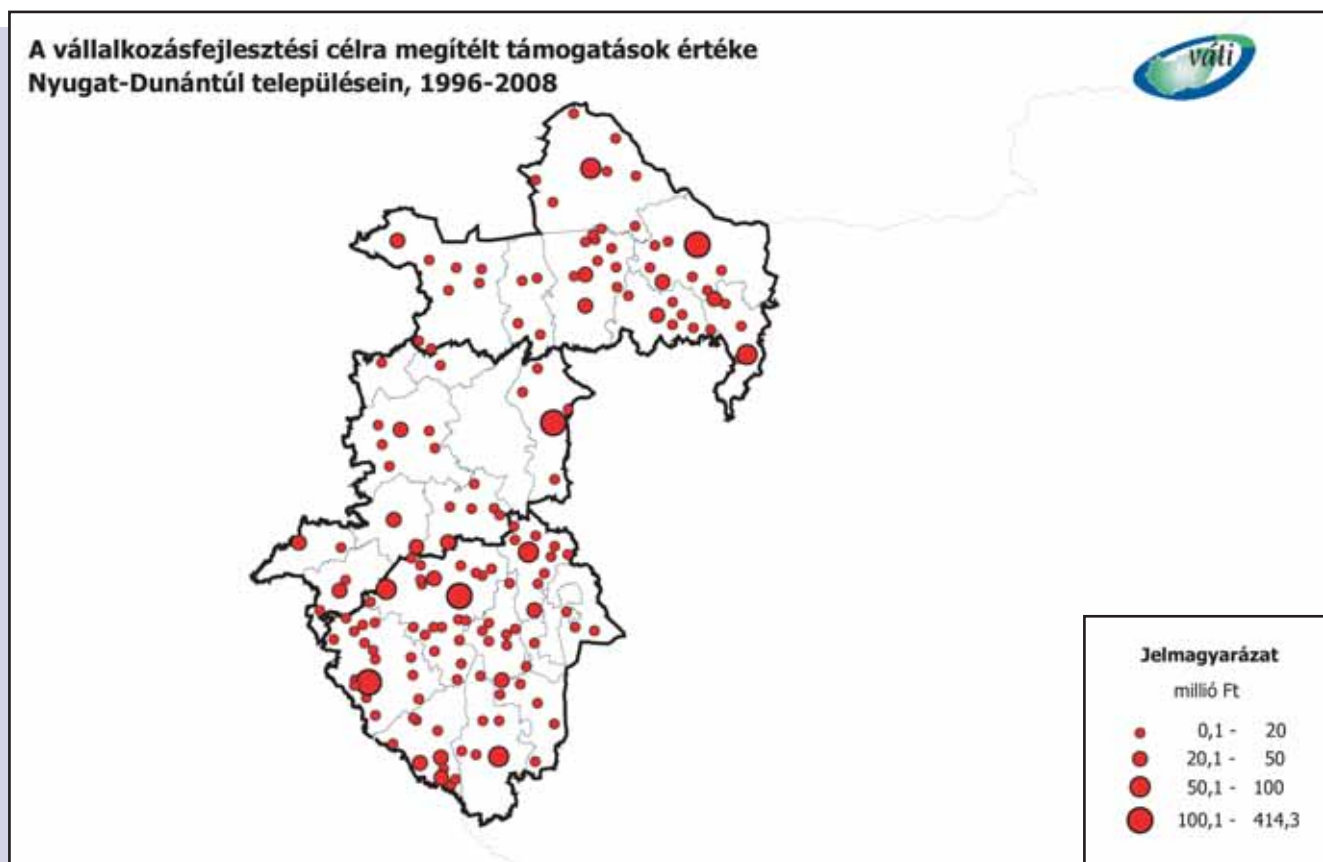

A kistérségek közül a legtöbb támogatásban részesült projekt Zala megyében a Lenti (461) és a Zalaegerszegi kistérségben (439) valósulhatott meg. Éppen 400 projekt kapott támogatást a Csornai kistérségben. E 3 kistérség támogatott projektjeinek a száma a régióban kimagasló, 300 és 400 közötti projektszámmal egyetlen más kistérség sem rendelkezett, de 10 kistérségben is meghaladta a támogatások száma a 200-at. E kistérségek zöme vagy nagyvárosokhoz kötődik (megyei jogú városok kistérségei), vagy jelenleg illetve régebben hátrányos helyzetűek voltak. A legkevesebb projekt támogatására a Hévízi kistérségben került sor (38), emellett a Szentgotthárdi és a Csepregi kistérségben sem haladta meg a támogatott projektek száma a 100-at (78 illetve 97 db).

A **gazdaságfejlesztés** keretében a vállalkozásfejlesztés és az üzleti szolgáltatások-, infrastruktúra-fejlesztés területén valósítottak meg fejlesztéseket. Ez a célterület a Nyugat-Dunántúl esetében összesen 401 projektet jelentett a vizsgált időszakban, amelyek keretében 21,2 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás nagysága 3,8 milliárd forint volt.

A régióba jutó területfejlesztési források közül a harmadik legmagasabb támogatási összeg a vállalkozásfejlesztési al célra fordítódott. 1996 és 2008 között 351 pályázat keretében összesen 2,9 milliárd forintnyi támogatást kaptak a térség települései (ez a régióba érkezett összes területfejlesztési támogatás 9,2%-a, tehát relatíve alig támogatott célról van szó).

A régió településeinek negyede kapott támogatást vállalkozásfejlesztésre, főként gépvásárlásra, telephely, üzem, gyáregység felújításra, bővítésre és növénytelepítésre. A legjellemzőbb a támogatások elaprózódása, a támogatott települések legtöbbje (130) 20 millió forint alatti támogatásban részesült. Volt olyan kistérség, ahol egyetlen település sem kapott támogatást (Sárvári), és volt több, ahol csak 1-2 település kapott a támogatásból (pl. Kőszegi, Csepregi, Szentgotthárdi). Érdekes, hogy Győr-Moson-Sopron és Zala megyékben jóval nagyobb számban és térben egyenletesebb eloszlásban voltak a támogatott települések, mint Vas megye esetében.

A támogatások átlagos nagysága elmaradt a többi régiótól, amelyet a fejlettségbeli különbségek okozhatnak, de amíg több régióban volt 500 millió forint támogatás fölött kapott település (sőt Észak-Magyarországon pl. 3 település is 1 milliárd forint fölötti támogatásban részesült), addig a Nyugat-dunántúli régióban a legmagasabb támogatást kapott település – Zalaegerszeg – sem kapott többet 418,4 millió forintnál.

A vállalkozásfejlesztési alcélból a legnagyobb költségvetésű projekt egy készétel gyártó üzem (Fein Frost) építése volt Zalaegerszegen, ahol a 3,1 milliárdos beruházás 28 millió forint TFC támogatást kapott. A legnagyobb támogatást nyert fejlesztés pedig szintén Zalaegerszegen volt, ahol 173,2 millió forint támogatást kapott a Securo Zaunbau egy telephely áthelyezésre és kialakításra.

A **turizmus**, mint fejlesztési célterület a Nyugat-Dunántúl kistérségeiben összesen 242 projektet jelentett a vizsgált időszakban, amelyek keretében 5,1 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás ebből 1,4 milliárd forint volt. A turisztikai projektek főként a TRFC-ből kaptak támogatást (a projektek 61%-a), ezen kívül a TFC volt nagyobb arányban a támogatást biztosító előirányzat (24%).

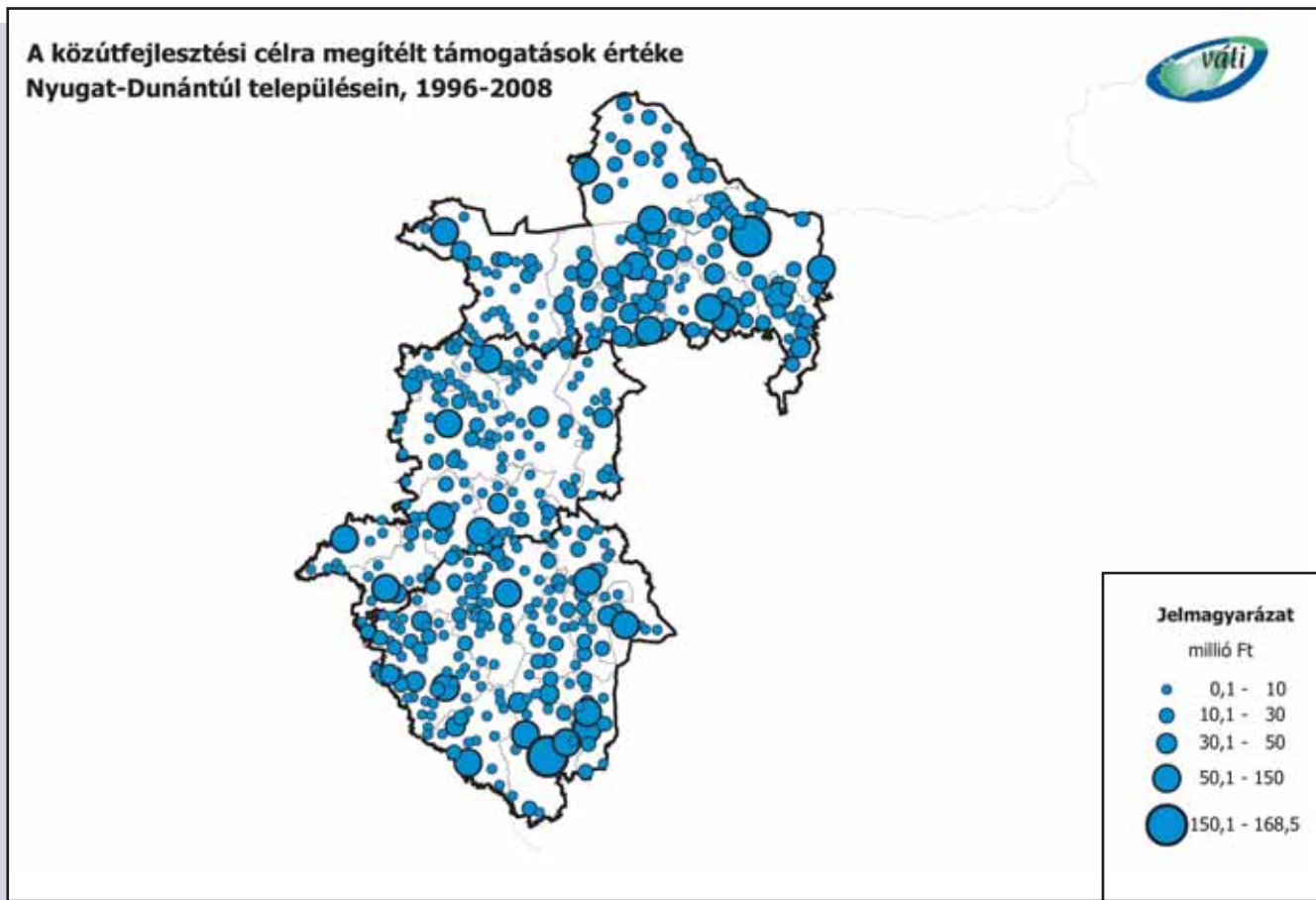
1996 és 2008 között a turisztikai fogadóképítések növelésére 61 beruházás kapott támogatást, összesen 1,07 milliárd forint értékben, amelyből valamivel több, mint 2 milliárd forint költségvetésű projektet valósítottak meg. A leggyakoribb beruházások főként a falusi turizmus köré szerveződtek, a különböző vendégházak, turistaszállók, kempingek, panziók kialakításával.

A turisztikai vonzerő-fejlesztés 181 támogatott projektet jelentett a vizsgált években, amelyekből 3 milliárd forintnyi beruházás megvalósítása történt, magába foglalva az 1,1 milliárdforintnyi támogatást. Az alcélon belül a legnépszerűbb fejlesztések a különböző turisztikai és kulturális események megszervezésére, kiadványok, marketing tevékenység támogatása volt.

A Nyugat-Dunántúlon a turizmusfejlesztési célra 3 kistérség kapott 100 millió forintnál magasabb támogatást: Zalaszentgróti (264,7 millió Ft), Celldömölki (184 millió Ft) és a Letenyei (151,1 millió Ft). Győr-Moson-Sopron megyében 53 millió forint volt a legmagasabb támogatási összeg (Sopron-Fertődi kistérség), egyébként a legalacsonyabb támogatási összegek ugyanebben a megyében 4 kistérségnél nem érték el a 10 millió forintot. Ilyen alacsony támogatási nagyság Vas megyében egy esetben volt, Zala megyében pedig egy sem.

A fő célok közül a legnagyobb támogatást a **közlekedésfejlesztési** célra kapták a Nyugat-Dunántúl pályázói, 1501 pályázat keretében összesen 8,4 milliárd forint értékben. (Érdekesség, hogy a Közép-magyarországi régióban szintén a közlekedésfejlesztési cél volt a legnagyobb támogatást kapott cél, a pályázatok száma szinte megegyezett (ott 1512), viszont az összes és az átlagos támogatási nagyság is háromszorosa volt, mint a Nyugat-dunántúli régió esetében.)

Ebből mintegy 7 milliárdot tett ki a közútfejlesztésre megítélt támogatás (1194 pályázat), a további 1,4 milliárd forint pedig a többi alcélra fordítódott (járda-, kerékpárút-, buszmegálló-, valamint vízi- és légi kikötő építést, -felújítást támogatott 307 pályázat).

A vizsgált években útépítésre, -felújításra a régió településeinek 70%-a kapott támogatást, ami nem számított kiemelkedő arálynak a többi régióhoz képest. Az összesített támogatási összeg településenként 0,4 millió és 168,5 millió forint között változott. A legmagasabb kategóriába – 150 millió forint felett – Győr és Nagykanizsa került, és további 6 település kapott 100 milliónál több támogatást (Zalaegerszeg, Tét, Sopron, Körmend, Szombathely, Csorna).

A támogatások területi megoszlását vizsgálva a régióban jellemzően a nagyobb települések és kistérség központok jutottak nagyobb támogatásokhoz, egyébként rendkívül elaprózódott a támogatási nagyság. Összesen 277 település kapott 10 millió forintnál kevesebb támogatást, ami jól mutatja a régió aprófalvas szerkezetét. Vannak nagyobb támogatás intenzitású területek (Nagykanizsa, Tét, Csorna környéke), ahol szomszédos települések egyaránt jelentősebb támogatásokhoz jutottak.

A régió legnagyobb közútfejlesztési költségvetésű projektje egy őriszentpéteri útfelújítás volt (a 265 millió forintos összköltségvetésből 27,7 millió volt a támogatás, 10,4%), míg a legnagyobb támogatási összeget a Rétalap és Mezőórs közötti összekötő útépítés jelentette.

A **lakossági infrastruktúra-fejlesztésre** összesen közel 3,5 milliárd forint támogatást kapott a régió 389 projekt keretében, a főcél beruházásainak összköltségvetése meghaladta a 15,6 milliárd forintot. A hat alcél közül a gázhálózat-fejlesztés (157 projekt – 40%) és a vízrendezési projektek (136 darab – 35%) voltak a leginkább támogatottak, ezekre az alcélokra a nyertes pályázatok összesen 2,7 milliárd forint támogatást kaptak. Ezen kívül jelentősebb alcél volt még az ivóvízhálózat-fejlesztés (64 beruházás – 16%), melynek projektjei közel 469 millió forintnyi támogatásban részesültek.

Az előirányzatok közül ennek a főcélnek a projektjei legnagyobb arányban a TEKI-ből kaptak támogatást (43%), ezen kívül jelentősek voltak még a TFC (30%) és a CÉDE támogatások (24%).

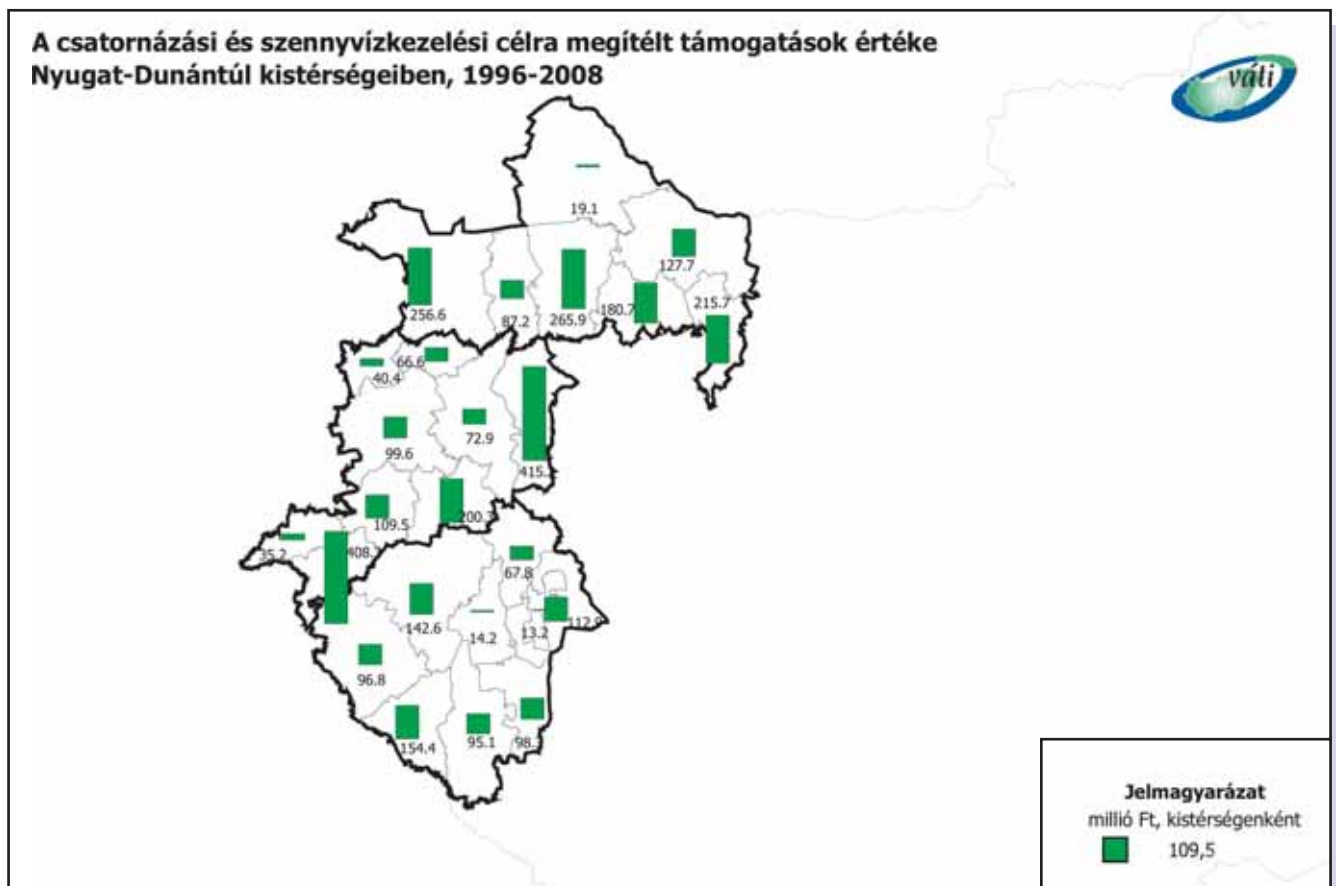
A lakossági infrastruktúra-fejlesztésen belül a települési gázellátás, vízvezetés, ivóvízhálózat kiépítés, illetve rendszer-bővítés, villamosenergia-hálózat fejlesztés voltak a legnépszerűbb fejlesztési elképzelések. A lakossági infrastruktúra-fejlesztésre a Vasvári kistérség kapta a legtöbb támogatást a vizsgált időszakban, mintegy 430,1 millió forintot, majd a Szombathelyi és Sárvári kistérségek következtek, 290 és 273 millió forint támogatással. Mindhárom kistérség Vas megyében található, ezek mellett még Zalában található 2 kistérség 200 milliós támogatás fölött, Győr-Moson-Sopron megyében viszont mindössze 180 millió forint volt a legmagasabb támogatási összeg. Ebben a célra a legkevesebb támogatást a Zalakarosi kistérség kapta 16,1 millió forint értékben.

A lakossági infrastruktúra-fejlesztésen belül a régió legnagyobb költségvetésű beruházása a Csornai kistérségben Bezi község gesztorságával megvalósított és 10 települést érintő földgázvezeték-hálózat kiépítése volt, amelynek összesen 598 millió forint volt a költségvetése, és ezen belül 25,3 millió forint volt az 1997-es TEKI támogatás nagysága.

A legnagyobb támogatást elnyert projekt pedig Óriszentpéter külterületi vezetékes földgázhálózatának megépítése volt, amelynél a 179 milliós költségvetésből 109 millió volt a 2001-es TEKI-ből kapott támogatás nagysága.

A támogatások közül a **környezetvédelem** pályázatai a szennyvízkezelés, hulladékgyűjtés, természetvédelem, épített örökség, környezeti szemléletformálás, valamint kármentesítés területeken valósítottak meg fejlesztéseket. A 213 környezetvédelmi pályázat teljes költségvetése meghaladta a 40,4 milliárd forintot, amelyből a támogatás 4 milliárd forintot tett ki (9,9%). A legtöbb támogatás a csatornázási- és szennyvízkezelési alcélra fordítódott, 136 ilyen jellegű beruházás történt a régióban (az összes projekt csaknem kétharmada), 37,1 milliárdos költségvetéssel és 3,4 milliárdos támogatás felhasználásával.

A támogatások több térségben koncentrálnak: aránylag nagy támogatást kaptak Győr-Moson-Sopron megye belső periferián lévő kistérségei és települései is (Pannohalmi, Téti, Csornai kistérségek). Ugyanez igaz Vas megye kistérségeire is, itt kimagaslik a Celldömölki, Óriszentpéteri és Vasvári kistérség néhány települése, ahol több, 50 millió forintot meghaladó támogatásban részesült projekt is elkészült. 100 millió forint felett öt település részesült a vizsgálati időtáv alatt: Óriszentpéter (az egyetlen, amely 200 millió forintot is meghaladó támogatást kapott), Becsehely, Kemenessömjén, Celldömölk és Fertőd.

Egyébiránt jól kirajzolódik a régió aprófalvas jellege, a támogatást nyert beruházások legnagyobb 40%-a 20 millió forint alatti támogatásban részesült, amelyek főként aprófalvak beruházásaihoz köthetőek. Érdekesség, hogy a vizsgált területfejlesztési támogatásokból a Szigetköz településeiben nem történt ilyen célú fejlesztés, ezen kívül több „fehér” folt található Zala megye középső és déli részén, valamint Vas megye középső részén is.

A beruházási költség tekintetében a legnagyobb projekt Kóny és térségének csatornázása és szennyvíztisztítójának megépítése volt, ahol összesen hat település volt érdekelt a 3,1 milliárdos pályázatban, amelyhez 109,3 millió forint támogatásban részesültek az 1999-es TEKI-ből (3,5%). A legnagyobb támogatást kapott projekt pedig Óriszentpéter szennyvízkezelési problémájának megoldása volt, ahol a 605,1 millió forintos költségvetés 164,9 millió forintnyi támogatást tartalmazott (27%).

A Nyugat-dunántúli régióban a területfejlesztési források közül a **humán infrastruktúra-fejlesztés**en belül 1301 projekt összesen 15,8 milliárd forintnyi beruházást jelentett, amelyeknek a 38%-át tették ki a megítélt támogatások (6,1 milliárd Ft). A humán infrastruktúra-fejlesztés célon belül mind a hat lehetséges alcél kapott támogatást (az egészségügyi-, szociális-, kulturális-, sporthoz kapcsolódó-, gyermek- és ifjúsági-, valamint az oktatási infrastruktúra fejlesztése). Az előirányzatok közül a projektek legnagyobb arányban (73%-ban) a CÉDE támogatásokat vették igénybe.

A legtöbb támogatás az oktatási infrastruktúra fejlesztésére jutott, összesen 427 beruházás során 2,2 milliárd forint támogatási értékben. Összesen a régió településeinek 35%-a (231 település) részesült ebből a támogatásból. A megvalósult projektekből főként óvodák, általános- és középiskolák felújítását, korszerűsítését végezték el. A régióon belül területileg főként a nagyobb városok jutottak a legnagyobb támogatásokhoz, emellett leginkább a fejlettebb kistérségek részesültek a jelentősebb támogatásokban. 500 millió forint fölötti támogatást a Letenyei és Celledömölki kistérségek kaptak erre az alcélra, de 350 millió forintot kapott a Csornai, Győri, Sopron-Fertődi, Szombathelyi és Zalaegerszegi kistérség is. A legkevesebbet a Hévízi kistérség kapta, mindössze 8,7 millió forintot abban a régióban.

A humán infrastruktúra-fejlesztés legnagyobb költségvetésű pályázata a celledömölki Kemenesaljai Művelődési Központ és Könyvtár bővítése volt, amely 2005-ben minimális CÉDE támogatás mellett 470 millió forintos beruházási költséggel bírt. A legnagyobb támogatást a nagysimonyi óvoda bővítése, hozzá a konyha és étterem kialakítása kapta, amelyre a 2004-es TRFC-ből 49,5 millió forintot biztosítottak.

A Nyugat-dunántúli régióban **humánerőforrás-fejlesztés**re fordított támogatások nagysága 548,5 millió Ft volt. Az 51 projekt megvalósításának összköltsége 912,1 millió Ft volt. A támogatott projektek száma megegyezik a Közép-Magyarországon és az Észak-Alföldön megvalósulókkal. 20 projekt a képzéseket, tanfolyamokat, 16 projekt az egyéb (nem részletezett) humán erőforrás fejlesztést, 5-5 projekt a roma- és szociális programokat, 3 a sportprogramokat, valamint 1-1 az egészségügyi- és ifjúsági programokat jelentett. Ez az egyetlen olyan régió, amely a humánerőforrás-fejlesztés minden területén kapott támogatást. Azonban a többi célterülethez viszonyítva ez is csak a közfoglalkoztatást előzi meg a területfejlesztési támogatások nagyságát figyelembe véve, azaz a régióon belül csak a tizedik helyen áll.

A 3 megye közül Győr-Moson-Sopron megye pályázói 13, míg Zala és Vas megye pályázói 11-et valósítottak meg. A legtöbb projekt Győrben és Szombathelyen valósult meg és összesen 22 településen történtek fejlesztések. A támogatások összegét tekintve viszont Zalaegerszeg, a Győr és Vasvár kapta a legtöbbet.

A roma programok a 2001-es és a 2000-es TFC előirányzat keretéből kaptak támogatást. Az 5 projekt megvalósításához szükséges 28,2 millió Ft volt, mely 23 millió támogatást tartalmazott. Ez az a régió, ahol szám szerint a második legtöbb támogatott roma program valósult meg, de a támogatás értékét figyelembe véve csak a negyedik.

A szociális programok közül a legtöbb támogatást, 6,4 millió Ft-ot nyert a 2002-es TFC-ből az európai szociális alap forrásainak fogadására történő felkészítő programra. A pályázó a Pannon Térségfejlesztő Egyesület, míg a megvalósítás helye Szombathely.

A sportprogramokra mindössze 19,8 millió Ft támogatást nyert a régió, de így is első helyen áll az országos rangsorban.

A régióban egy ifjúság program valósult meg, amely támogatása 16,2 millió Ft volt (országosan a legmagasabb). Ezt az összeget a felnővekvő nemzedék lenni és folytatni létprogramjára fordították Tótszerdahelyen.

Az egészségügyi programokat támogató 32,4 millió Ft-tal szintén ez a régió van a legjobb helyzetben. Ez az összeg egy 1 projekt megvalósítására jutott. A projekt a kistérségben élő túlsúlyos gyermekeknek szóló egészségmegőrző program volt, melyre a 32,4 millió Ft támogatást a Zalaegerszegi Felsőfokú Oktatásért Alapítvány nyert meg.

A **közfoglalkoztatás** területén a régióban összesen 99 projekt keretében 365,8 millió Ft összköltségű beruházás valósult meg, melyből a támogatás nagysága 249,1 millió Ft volt. A támogatások nagysága alapján az ötödik helyen áll a régiók között, csak a Közép-Magyarországit és a Közép-Dunántúlt megelőzi. A régió három megyéje közül kiemelkedik Zala megye, ahol 70 beruházás valósult meg. A legnagyobb támogatás ebben a régióban 10 millió Ft volt. 3 kistérségi közmunkaprogram (Pacsai, Pannonhalmai, Zalakarosi) is ekkora támogatásban részesült. Összességében legtöbb támogatásban a Lenti és a Letenyei kistérség részesült, míg a települések közül Pacsa és Pannonhalma. A régióban 75 településén megvalósított 99 projektből 46 esetében 1 millió Ft alatt volt a megítélt támogatás. Ezek a kisprojektek elsősorban fűnyíróra, fűkaszára, bozótvágóra és kisképek beszerzését jelentették. A 99 projektből 74 1000 fő alatti településen valósult meg.

A 431 **településüzemeltetési** projekt teljes költségvetése elérte a 2,5 milliárd forintot, amelyből a támogatás 1,2 milliárd forintot tett ki. Ebben a régióban volt a legkevesebb beruházás ezen a területen. A legtöbb ilyen célú támogatás forrását a CÉDE előirányzat jelentette (308 esetben). A településüzemeltetés célon belül csakúgy, mint más régiókban 2 fő terület a közigazgatás (190 projekt) és a kegyeleti infrastruktúra (199 projekt) emelkedik ki, mindkettő 550 millió Ft körüli támogatási összeggel, a többi alcél támogatottsága jelentősen elmaradt ezektől. A Csornai, Letenyei és az Őriszentpéteri kistérség részesült a legtöbb támogatásban, míg a legtöbb projekt a Sárvári és a Lenti kistérségben valósult meg. A régióban a 650 településből összesen 303-ban volt fejlesztés, melyek többsége az 500 fő alatti településeken valósult meg.

A **tervezés** célterületen belül Nyugat-dunántúli régióban 474 tervezésre fordított projekt valósult meg 2,1 milliárd Ft összköltségűből, melynek 56,5%-a (1,2 milliárd Ft) támogatásként járult a fejlesztésekhez. Ebből mintegy 610,4 millió Ft-ot tett ki a településrendezési tervek elkészítésére megítélt támogatás, a további 605,1 millió Ft-ot pedig a fejlesztési koncepciók, programok és az egyéb tervezések között oszlott meg. A településrendezési tervekre 355 esetben, míg egyéb tervekre összesen 119 esetben adtak támogatást. Az egyéb tervezésbe tartoznak a tervdokumentumok, melyek legtöbb esetben egy-egy konkrét beruházáshoz köthető megvalósíthatósági tervek, tanulmányok, rekultivációs tervek, pályázati dokumentációk. Az előirányzatokat tekintve a CÉDE 175, a TEKI 170, valamint a TFC 121 projektet támogatott.

A legtöbb terv támogatása 1 és 2 millió Ft között volt, egyiké sem haladta meg az 50 millió Ft-ot. A legtöbb támogatásban, 35,4 millió Ft-ban részesített Szombathely a gyorsforgalmi út 81,5-90 km szakasz engedélyezési terve (összköltsége 53,1 millió Ft), valamint az M85 sz. gyorsforgalmi út Enese település elkerülő szakasz engedélyezési terve volt. Az utóbbi terv elkészítésének teljes költségvetése 67,3 millió Ft volt, mely a tervezés területén a régió legmagasabb összköltségű projektje.

A legtöbb támogatásban a Győri kistérség részesült, míg a legtöbb projekt a Csornai és a Zalaegerszegi kistérségben valósult meg. A településeket tekintve a 650-ből összesen 365-öt érintett fejlesztés, 205 beruházás az 500 lakosú alatti, míg 107 az 500 és 1000 fő közötti népességű településeken valósult meg. A legtámogatottabbak Szombathely, Győr, Enese, Zalabér és Tét, a beruházásokat tekintve a fentiek mellett Lenti városa is. Összesen 58 olyan terv, program volt, mely nem köthető településhez, kistérségi, megyei, vagy regionális szintű tervdokumentum volt.

1996 és 2008 között a régióban 313 olyan beruházás valósult meg, amelyet egyik korábbi főcél alá sem lehetett besorolni. Az ezekre az **egyéb célú projektre** jutó támogatás meghaladta a 1,1 milliárd forintot, és mindebből 2,3 milliárd forint költségvetésű beruházás valósult meg.

IV.4.2. Mintaprojektek a Nyugat-Dunántúlon

Kapuvár

Ipari park útépités

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

A 11 ezer fős Kapuváron már az 1960-as évektől jelentős ipari tevékenység zajlott (gép-, textil-, élelmiszeripar). 2003-ban megszűnt az 1970-es években idetelepült, 800 főt foglalkoztató Rába telephely, a húszüzem nagy részét is felszámolták és

a textilipar jelentősége is egyre csökkent, ezért a 2000-ben elindult ipari park fejlesztése, illetve újabb cégek idecsábítása kiemelten fontossá vált. Kapuvár, az ipari parkon kívül marketingtevékenységgel, valamint támogatásokkal (képzési) és átképzések indításával igyekszik cégeket a városba csábítani. Korábban, amíg lehetőség volt rá, adókedvezménnyel is segítették a cégek betelepülését. Kapuváron működnek a 19 településből álló kistérség legjelentősebb foglalkoztatói, így sokan ide járnak dolgozni a környező településekről.

A 85-ös számú út mentén a város nyugati határában 67 hektáron elterülő Kapuvári Ipari Parkban főként elektronikai összeszerelő cégek működnek, de megtalálhatók még fémipari, élelmiszeripari, mezőgazdasági és egyéb (üzem- és kenőanyag értékesítés, textilipar) vállalkozások is. A cégek fluktuációja nem jellemző, a már letelepült cégek nem vándoroltak el. Az ipari park vonzáskörzete az egész kistérségre kiterjed, jelentős az ingázás a falvakból. Az ipari parkban jelenleg 26 cég működik, zöme 2000-ben települt le, de 2006-ig folyamatosan érkeztek újabb vállalkozások, azóta azonban nem jelent meg új betelepülő.

A Kapuvári Ipari Parkban működő 5 legnagyobb foglalkoztató

Cég	Betelepülés éve	Tevékenység	Foglalkoztatott (fő)
Diadal Ruhaiipari Zrt.	2000	női és férfi alsóruházat készítése	616
Lővér Sütő Zrt.	2000	sütőipari termékek gyártása	142
Kapuvári Ruhaiipari Zrt.	2000	textilruházat készítése	127
Provertha Zrt	2002	elektronikai részegységek gyártása	101
Cserpes István EV	2003	tejfeldolgozás	71

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Az ipari park minősített cím használati jogát a Kapuvári Ipari Park Kft. a Gazdasági Minisztérium pályázatán 2000. évben nyerte el. Ezt követően kezdődött meg a park területén az infrastruktúra bővítése, fejlesztése. A fejlesztést az indokolta, hogy az önkormányzat 7 új telket (összesen 4,5 ha) alakított ki az ipari park területén, és ezek megfelelő elérhetőségét kívánta biztosítani. A település 2001-ben készítette el gazdaságfejlesztési programját, erre épülnek a további fejlesztési programok. A végrehajtott fejlesztés szorosan illeszkedett a város és a térség fejlesztési dokumentumaihoz, mivel az ezekben meghatározott két fő prioritás a turizmusfejlesztés és az ipartelepítés.

FINANSZÍROZÁS

Az igényeket figyelembe véve, az önkormányzat számára a TRFC kínálta a legjobb feltételeket. A teljes beruházás költsége 188,405 millió Ft volt, amihez 130 millió Ft támogatást nyertek. Ehhez az ipari park hozzáadott 5 millió Ft-ot, a többi (53,405 millió Ft) pedig az önkormányzat állta. A pályázatot teljes mértékben az önkormányzat készítette el, mivel a hazai támogatások kevésbé bonyolultak, mint az európai uniós pályázatok, amelyekhez már külső cég segítségét kell, hogy igénybe vegyék.

Az útépitést nem helyi vállalkozás végezte, a szennyvíz-csatorna kiépítését viszont a részben a város tulajdonában lévő, és Kapuváron is telephelyet fenntartó Pannon-Víz Zrt. végezte. Az ipari parkban működő cégek, bár anyagilag nem járultak hozzá a beruházáshoz, igyekeztek megkönnyíteni az önkormányzat dolgát, így például a parkolók kialakításához saját területük egy részét is átengedték.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A projekt keretében, 2004-ben, további zöldmezős területek feltárása érdekében épült egy „L” alakú új út az ipari park területén. A beruházás során 652 folyóméter új (irányonként egy-egy sáv) út, és a hozzá kapcsolódó közművek (szennyvíz-csatorna, tisztítóakna, átemelő, csapadékvíz-elvezetés, közvilágítás), valamint 800 folyóméter járda épült és parkolókat is kialakítottak. Ezen kívül felújításra került a már meglévő 550 folyóméter régi út is. A beruházás során maximálisan figyelembe vették a terhelhetőség iránti elvárásokat.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés révén egyelőre még nem valósultak meg új munkahelyek, nem telepedett le egy cég sem az ipari parkban. Ennek egyik oka, hogy nem épült még meg az új csomópont a 85-ös úton, mivel a város nem tudta vállalni ennek 100 millió Ft-os nagyságrendű költségeit. Az új betelepülő cégek elmaradásának további oka, hogy a telkek nagy része magántulajdonban van, a tulajdonos pedig egyelőre nem kívánta értékesíteni, vagy beépíteni a területeket. Az önkormányzat kialakított hét új telket – amelyek a tulajdonában maradtak – ahol a közeljövőben várhatóan új munkahelyek létesülnek. A megvalósult útszakasz pedig része lesz a majdani kerülőútnak, így mindenképpen egy nagyobb rendszerbe fog illeszkedni. Az infrastrukturális hatást figyelembe véve fontos az is, hogy az úttal párhuzamosan megtörtént a környező telkek közművesítése is.

A környezet állapotát tekintve meg kell említeni, a projekt keretében kiépült modern szennyvíz- és csapadékvíz-elvezető hálózat pozitív hatásait.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A továbbiakban a város és az ipari park tervei közt szerepel egy új csomópont kiépítése a 85-ös úton, ami jobban elérhetővé tenné az ipari területet, és javítaná a közlekedés-biztonságot is. Az önkormányzat szeretne új ipari területeket kialakítani, amihez újabb földeket kell, hogy megvásároljon. Ezen potenciális telkek feltárását is segíti az új út.

Mórichida

Gázhálózat kiépítése (Mórichida, Árpás, Rábaszentmiklós)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

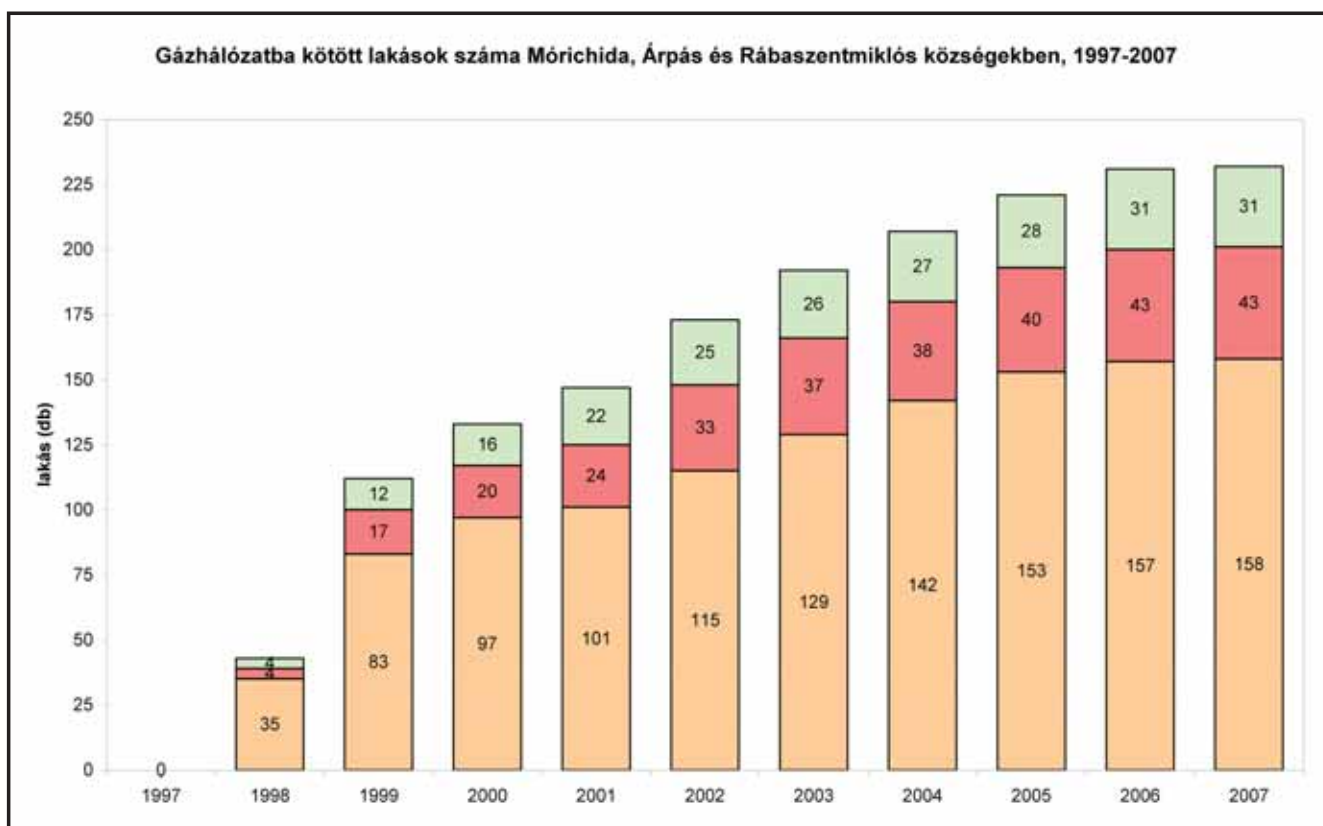
Mórichida a Kisalföldön a Marcal és a Rába völgyében helyezkedik el, Győr-Moson-Sopron megye délkeleti részén, csökkenő népességű település, amelynek 866 fő lakosa van. A fejlesztéshez csatlakozó másik két település a 128 fős Rábaszentmiklós és a 254 fős Árpás. A térségben munkanélküliségi ráta az országos szint alatt van, ennek megfelelően a jövedelmi viszonyok is kedvezőtlenebbek az átlagnál.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás összköltsége 1998-ban 33,956 millió Ft volt, ehhez TEKI forrásból 15 millió Ft támogatást sikerült elnyerni. A különbözetet az önkormányzatok saját erőből finanszírozták, (az összeget egymás közt lakosságárányosan megosztva), illetve a lakosság is fizetett hozzájárulást. A beruházást – speciális jellege miatt – nem helyi cég végezte.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A település és a beruházáshoz társult Árpás és Rábaszentmiklós már évek óta tervezte a vezetékes gázhálózat kiépítését, a környező településeken korábban már kiépült a hálózat. A fejlesztéssel a lakosság, a közintézmények számára korszerű, gazdaságos, kényelmes energiaellátás kialakítása volt a cél.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés során a gázvezeték kiépítésére került sor a három településen, a hozzá tartozó elosztó berendezésekkel együtt.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A kiépült hálózatra folyamatosan csatlakoztak rá a lakások, a gázhálózatba kötött lakások aránya 2007-ben Árpáson 33, Móríchidán 44, Rábaszentmiklóson 50%-os volt.

A lakások mellett a közintézmények bekötése is megtörtént a településeken (iskola, óvoda, orvosi rendelő, kultúrház, polgármesteri hivatal), részben egyéb állami támogatással. A településeken nem folyik számottevő gazdasági tevékenység, így a beruházásnak nem volt hatása a gazdasági életre, esetlegesen új cégek betelepülésére.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Móríchidán a gázhálózat kiépítését követően 2001-ben valósult meg a kultúrház fűtéskorszerűsítése, amihez CÉDE támogatást kaptak. Szintén hasonló projekt valósult meg 2002-es CÉDE támogatásból (360 ezer Ft támogatás, 600 ezer Ft költség) Rábaszentmiklóson is. Árpáson 2000-ben nyertek el 1,24 millió Ft támogatást CÉDE forrásból 1,76 millió Ft beruházáshoz, amelynek célja önkormányzati intézmények fűtéskorszerűsítése volt.

Óriszentpéter

Kutatási és fejlesztési központ építése (ANTRO Kht.)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Az osztrák-szlovén-magyar határ mentén fekvő Óriszentpéteri kistérség az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségei közé tartozik. Egyediségét a nemzeti parki és natúrparki környezet adja 60% feletti erdőszűtséggel, kulturális hagyományokkal és örökséggel. A kistérségi központ Óriszentpéter 2007 óta város, 1219 lakosával az ország legkisebb városi jogállású települése.

Az alternatív energiák iránt érdeklődő ANTRO Kht. 2000-ben alakult meg Óriszentpéteren, tevékenységi köre az alternatív járművek fejlesztése. Céljuk olyan variábilis járműcsalád kifejlesztése, amely a kor – elsősorban környezeti – problémáira ad versenyképes, innovatív megoldást úgy, hogy a mai járművek (autók, motorok) teljes értékű alternatíváját kínálja.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A cég megalakulása után négy évvel – egy kétéves projekt végére pontot téve – állt elő az első magyar alternatív családi autó tervével, majd autóját 2005-ben bemutatta a nagyközönségnek több kiállításon is. 2005-2006-ban a cég felépítette kutatási és fejlesztési központját, azóta pedig a Solo-duo névre keresztelt alternatív autója működő prototípusának felépítésén dolgozott ebben a központban. A gyártás megkezdéséhez a 2008-ban elkészült autón még vannak fejlesztési feladatok, és azt követően történhetnek meg a forgalomba helyezéshez szükséges engedélyeztetések. Az autóból – ha a többevonások jól sikerülnek – 2011-12-re lehet forgalomba helyezhető jármű.

A megújuló energiákkal kapcsolatos kutatásuk, tevékenységük a helyi fejlesztési elképzelésekbe, stratégiai tervdokumentumokba, jövőképbe tökéletesen beleillett.

A Kht. két alapítója az idei évig a saját mérnöki tevékenységével teremtette elő a cég pályázataihoz a saját erőt. A telephelyválasztás az, hogy Nyugat-Magyarországon az alternatív, megújuló energiához kapcsolódó megoldások irányába nagy az affinitás. Ebben Burgenland közelségének van nagy szerepe, hiszen a güssingi Megújuló Energiák Európai Központja az egyik legjelentősebb európai kutatóközpont e területen. Az építési telekre megvásárlásakor a víz be volt vezetve, szennyvízcsatorna és vezetékes gáz is rendelkezésre állt a településen, a gázt azonban a cég nem vette igénybe. A telephely forgalmas út mellett van, az épülethez betonút vezet fel, tehát az infrastrukturális adottságok jók.

Az ANTRO Kht. első pályázatát 2002-ben a győri Széchenyi István Egyetemmel közösen adta be alternatív jármű fejlesztésére. E pályázat kapcsán két találmányuk is született: az egyik két jármű összekapcsolása, a másik a hármas hibridhajtás (emberi erő–elektromos hajtás–belső égésű motor). A Kht. ekkor még az alapító otthonában működött, azonban a tevékenység egyre inkább kinőtte az ott rendelkezésre álló teret, így egy saját központ felépítése elkerülhetetlenné vált.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás összértéke 55,6 millió Ft, a 2005-ös TRFC-s támogatás ehhez 50 millió Ft-ot biztosított, a maradék összeg saját erő volt, hitel nélkül. Hiteltcsakapályázat előfinanszírozásos jellege miatt volt elengedhetetlen felvenniük.

Az Őrszentpéteri önkormányzat a mások érdeklődésére is számot tartó telket kedvezményes áron bocsátotta a Kht. rendelkezésére az építkezés megkezdése előtt, amit az önerőből meg tudott vásárolni. Az épület egy helyi, Őrszentpéteri kivitelező munkája.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A megépült hasznos alapterület 304,5 m². A fejlesztésbe bele tartozott az épületben kialakított irodák bútorzata, a szerszámokat azonban nem ebből a pályázatból vásárolták. A műszaki átadásra 2006 őszén, a hatósági átadásra 2007 márciusában került sor. A cég 2007 januárjában költözött ide.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Ha ez az épület nem épül meg a támogatás révén, az a fejlesztésekben, a kutatásokban jelentősen visszavetette volna a céget.

A Kht.-ban 2003-ig két ember dolgozott, ekkor egy távmunka-pályázat eredményeként egy mérnököt vett fel. A TRFC támogatás következtében tehát 3 új munkahely létesült. A megépült cégközpont adta meg az alapot, hogy jelenleg az Antro Kht.-én túl, létrehozták a Solo-Duo Zrt.-t és a Moveo Zrt.-t is, és ezekben kívánják a fejlesztési eredményeiket megvalósítani. Az ezt követő időszakban az aktuális pályázataikból befolyó támogatások nagyságától függően tudtak bővíteni. Jelenleg 8 főállású alkalmazott dolgozik az ANTRO Kht.-nál, a felépült központ minden alkalmazottnak képes helyet biztosítani. A központban dolgozó 4 fő helyi lakos, a távdolgozók pedig az ország különböző részein laknak. A távmunkában dolgozók a munkájuktól függően hosszabb rövidebb ideig szoktak a központban tartózkodni. Így jelenleg az Antro csoportnál dolgozók létszáma összesen 14 fő (4 érettségizett, 10 diplomás).

A cég három oktatási intézménnyel tart fenn rendszeres kapcsolatot: a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemmel, a győri Széchenyi István Egyetemmel, illetve a szombathelyi Puskás Tivadar Fém- és Villamosipari Szakképző Iskolával, amely az európai szoláriskolák csoportjának tagja.

A céggel való együttműködés eredményeként a győri egyetem műszaki oktatásának és kutatás-fejlesztési tevékenységének váltak mára részévé az alternatív járművekkel kapcsolatos kutatási eredmények. A céghez rendszeresen jönnek szakmai gyakorlatra hallgatók Szombathelyről és 2007-ben egy-egy szakdolgozó ipari termék- és formatervező-hallgatót is fogadtak a BME-ről. Az elmúlt két évben évente 2 fő diplomatervező készítette náluk a diploma tervét, és idén 2 hallgató végezte a nyári gyakorlatát.

A cég jelenleg az Európai Unió CoSpace projektjében is benne van, amelyen belül 5 magyar autófejlesztő társasággal van összekötöttesben. A társaságokat egy számítógépes tervezési felület köti össze, amely felület a fizikai térben különböző helyeken lévők számára egy virtuális munkakörnyezetben kínál kollaboratív munkamegoldásokat. Jelenleg a PANAC autóipari klaszterrel van élő (akár napi) kapcsolatuk, aki tömöríti a hazai autógyárakat, és beszállítóikat.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A projekt óta elkészült a Kht. által tervezett Solo-Duo nevű alternatív autó, amelyet 2008-ban ősszel mutattak be a párizsi autókiallításán. Ezen kívül megszületett a Moveo nevű összecukható robogó terve. A fejlesztésekre 2007 ősze óta két különböző céget hozott létre a Kht., a Solo-Duo Zrt.-t és a Moveo Zrt.-t. A cég fejlesztéseihez jelenleg nem lát alkalmas pályázati kiírást, így kockázati tőkebefektetőket vár a továbblépéshez. 2008-ban a Moveo Zrt.-hez már betársult egy kockázati tőkebefektető, és az összecukható alternatív robogó fejlesztő csapata így újabb két mérnökkel bővült.

A cég később, amikor járműveinek sorozatgyártására sor kerül, mindenképpen a térségbe szeretné telepíteni az összes, itt helyben megvalósítható részfolyamatot, hogy munkahelyet hozzanak ide. Ezt a tervet egyedül a gazdaságosság módosíthatja, de a helyi munkaerőt nem tartják drágának.

Pankasz

Szennyvízcsatornázás (Pankasz, Kisrákos, Viszák)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Az őrségi Pankasz, Kisrákos és Viszák községeknek jelenleg összesen 982 lakosa van (számuk folyamatosan csökken).

A térségben kevés a munkalehetőség kevés van, kisebb vállalkozások működnek 5-10 fővel. Óriszentpéteren 2008. júliusig működött egy cipőgyár, ami korábban 200, majd 2006-tól már csak 50 fő alkalmazásával még nagy foglalkoztatónak számított (6-10 pankaszi lakos is dolgozott ott). Jelenleg az Opel szentgotthárdi és a Flextronics zalaegerszegi üzemében, illetve kisebb vállalkozásoknál vagy kényszervállalkozóként dolgoznak a helyiek. 15-20 évvel ezelőtt volt egy téglagyár is Pankaszon, ahol 200 fő is dolgozott, a helyi lakosságból 40-50 főt foglalkoztatott. Az ÁFÉSZ a faiparban alkalmazott 70 főt, valamint a Nyugat-magyarországi Fagazdasági Kombináttnak is volt itt egy 150-200 főt foglalkoztató kihegyezett telepe. A helyi téglagyárat az osztrák Wienerberger konzern a felvásárlás után hamarosan felszámolta.

A turizmusban, a térségben Óriszentpéter és Szalafő településeknek vannak leginkább perspektívái, Pankaszon foglalkoztak korábban kosárfonással, de a mesterséget úzők közül a faluban már csak 1-2-en élnek. A termőföldek nagy részét évek óta osztrákok bérlik.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A falvak morfológiai viszonyai miatt, elsősorban a magas talajvízi adottságok következtében a nagyobb esőzések idején, - különösen a települések mélyebben fekvő részein - ki voltak téve a szennyvízzel keveredő talajvízi elöntéseknek (napi gyakorisággal kellett ilyenkor szippantani). Bár a csapadékvíz elvezetése már megoldott volt – szintén a Zalába -, a magas talajvíz egyértelművé tette, hogy a csatornázás az egyetlen megoldás a problémákra, nem beszélve arról, hogy a korábbi, naponta akár többszöri szippantás jelentős költséget jelentett a lakosoknak. A szennyvízkozmű-rendszer kiépítésével alapvetően ezt a környezeti problémát kívánták orvosolni.

A három község a pályázat idején kis mérete miatt uniós forrásokban nem gondolkozhatott, ezért pályáztak hazai forrásokra. A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002. (II.27.) Korm. Rendelet alapján az Óriszentpéteri szennyvíz-agglomerációba tartozó településeken lehetőség volt a pályázati kiírások alapján a közműfejlesztésre. A pályázatot külső tanácsadó segítségével írták.

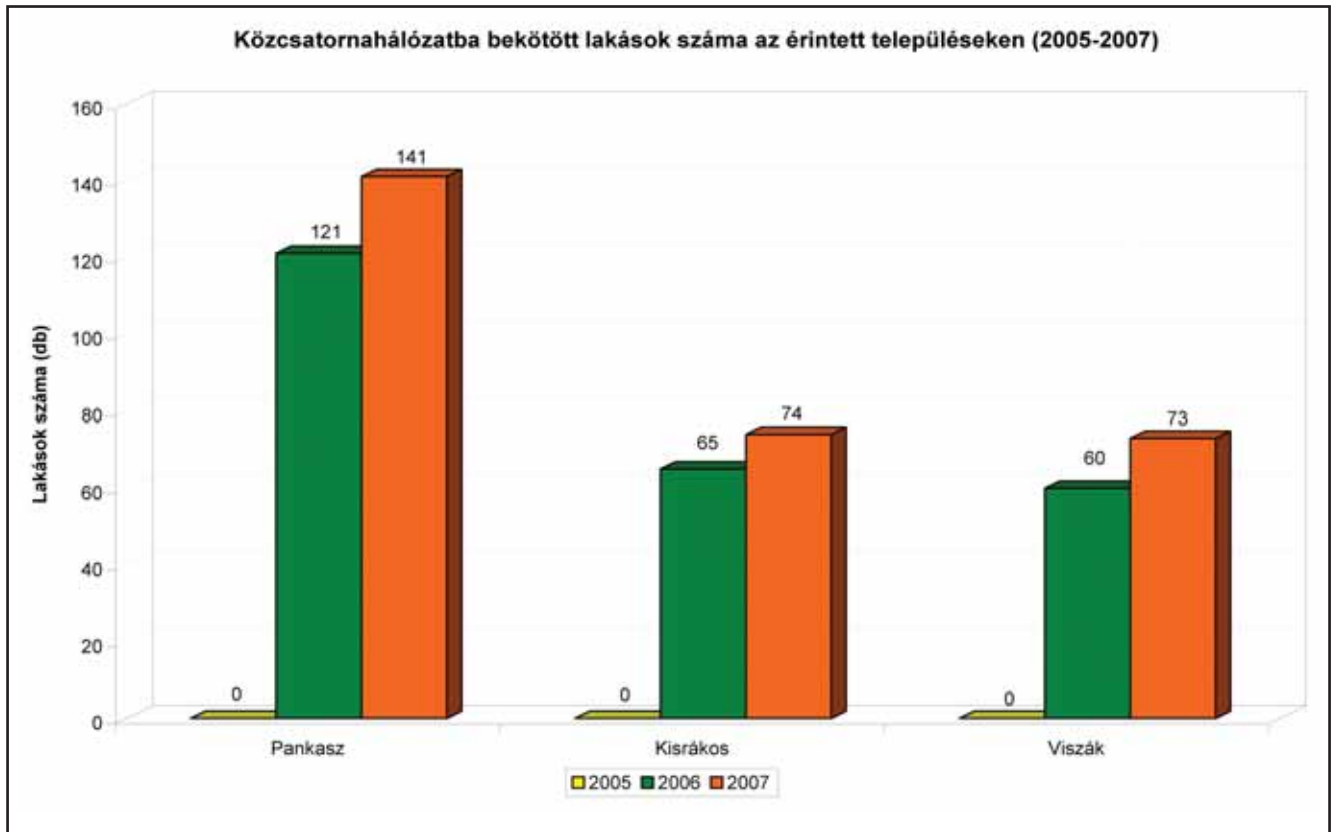
A három település közül Pankasz fekvése a legalacsonyabb, egy súlyosabb esőzés okozta szennyvíz-elöntése országos médianyilvánosságot kapott még közvetlenül a beruházás előtti időszakban. Ez is szerepet játszhatott abban, hogy a három település végül 2003-ban támogatást nyert közösen szennyvízcsatornázásra.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás 446 millió 247 ezer forintból valósult meg, ami a következő 5 részből tevődött össze: kaptak 30 millió Ft TTFC-s támogatást, 44 millió 625 ezer Ft-ot vízügyi pályázaton nyertek, a TEKI-ből 56 millió 928 ezer Ft-ot, céltámogatásként pedig 260 millió 880 ezer Ft-ot kaptak, a fennmaradó 53 millió 814 ezer Ft-ot 2009 júniusában lejárató lakossági takarékpénztárból fedezték. Nem volt olyan cég, amely anyagilag hozzájárult a beruházáshoz. A szerződést a lakosság 92%-a kötötte meg, 74 hónapra szól, és a befizetett összeg 30%-át az állam tette hozzá. A beruházás terveit a szombathelyi Hydroép Kft. készítette, míg a kivitelezést a Swietelsky Kft. soproni irodája irányította és helyi vállalkozókat nem vontak be.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés során 10155 m összhosszúságú szennyvíz-vezeték, 8649 m-nyi szennyvíz-nyomóvezeték és 12 db szennyvíz-átemelő műtárgy épült a három településen, 421 ház lett bekötve. A használatba vétel 2006. február 16-án történt meg.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSAI

A három község szennyvizének kezelését, tisztítását a 2000-re három szakaszban megépült őrszentpéteri szennyvíztisztító végzi, amelynek már a tervezése úgy történt, hogy képes legyen befogadni a sajátján kívül hat környező település szennyvizét is. Üzemeltetését pedig a Pécsi Vízműhez tartozó Vár-Vi-Za Kft. végzi, a hét községből két fő foglalkoztatásával. A tisztított szennyvizet a Zala folyó fogadja be. A csatornára kötési arány Pankaszon 67,2%, Kistrákoson 66,3%, Viszákon 47,6% és a tisztított szennyvíz mennyisége Pankaszon 12 ezer m³, Kistrákoson 6 ezer m³ és Viszákon pedig 5 ezer m³. Ebből adódik, hogy az őrszentpéteri szennyvíztisztító ezekkel együtt összesen 23 ezer m³ szennyvizet hatástalanít.

A szennyvízközmű-rendszerre a lakossági rákötéseken túl az önkormányzat intézményei (iskola, óvoda, egészségügy, hivatal) és a 3 településen lévő üzemek is rákötöttek, azonban az utóbbiak csak kisebb 10-20 főt foglalkoztató üzemek, így különösebben nem volt számukra égetően fontos a rákötés. A szennyvízcsatornázás hatásai elsősorban a lakosság életminőségének javításában, a környezeti kockázat csökkenésében mérhetők.

A beruházás óta Pankaszon 2, Viszákon 1 új ház épült, a betelepülést tehát kimondottan nem élénkítette, a falvak képe viszont jelentősen javult. Kistrákoson és Viszákon üdülési céllal is vásárolnak ingatlanokat mind magyarok, mind osztrákok.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az infrastrukturális ellátottság teljes, ám az utak szintén felújításra szorulnak.

Olyan beruházót várnak ide, amelynek tevékenysége nem környezetszennyező, és tudna helyeket foglalkoztatni. Több ízben érkeztek a polgármesterhez munkahely létesítésének ígéretét is hordozó megkeresések, konkrét megegyezések azonban még nem születtek.

Jelenleg Pankaszt és több más őrségi települést képviselve a Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság pályázott sikeresen 100,4 millió Ft-ra a NYDOP-2.2.1/B-ből. A 118 millió Ft-os összköltségű fejlesztés részeként Pankaszon egy régi kovácsműhely áthelyezésére és felújítására, valamint az 1755-ben épült szoknyás fa harangláb felújítására kerül sor.

Csörnyeföld

Borászati szaktanácsadások és találkozók megrendezését szolgáló szálláshely kialakítása (Bussay Kft)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Csörnyeföld 1977-ig volt önálló község, majd 1992-ig Muraszemenyével egy közigazgatási egységként Szemenyecsrönye néven volt ismert. Az 1992 óta ismét önálló, 451 fős falu a szlovén és a horvát határ közvetlen közelében, a Letenyei kistérségben helyezkedik el, határában az M70-es autópályával. Az infrastruktúra teljes körűen kiépített.

Hosszú ideig a mezőgazdasági termelés volt az elsődleges megélhetési forma, különösen a kukoricatermesztésnek kedvez itt a klíma. Sokan jártak Lenti üzemibe és Lovásiba is, ahol az olajmezőkön és intézményeikben dolgoztak. Az elmúlt időszakban a MOL Rt. csaknem teljesen felszámolta ottani tevékenységét, a környékbeli tsz-ek is összeomlottak. Ma is jelentős a háztáji állattenyésztés, a gyümölcs- és szőlőtermesztés, valamint az erdőgazdaság. A faipari vállalkozók minőségi, egyedi bútorokat készítenek.

A községet körülölelő dombok, a klimatikus adottságok kiválóan alkalmasak szőlőtermesztésre. Csörnyeföldön az 1990-es években néhány vállalkozó jelentős szőlőtelepítésbe kezdett, 2000-ben megalakították a szervezett borútát. A borvidék korábban a „balatonmelléki” jelzöt viselte, de 2006 óta újra „zalai”-ként ismert. Csörnyeföld a Kerka- és Muramenti Hegyközséghez tartozik.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A Bussay család 1998-ban telepített először szőlőt, akkor még csak saját célra, majd 1999-ben kezdték el az első nagyobb telepítést, amihez vásároltak az önkormányzattól és magánszemélyektől egy jelentős, 5,5 hektáros egybefüggő földterületet a Kövecs-hegy oldalában, ami elhagyott, akáccal benőtt volt akkoriban, illetve egy kisebb különállót, amin ma olaszrizling terem. A termesztett szőlőfajták az olaszrizlingen kívül rajnai rizling, szürkebarát, tramini, sárgamuskotály és 2007 óta vörösszőlő is (pinot noir). A megvásárolt birtokra 1999-ben, 2000-ben és 2002-ben telepítették a szőlőket.

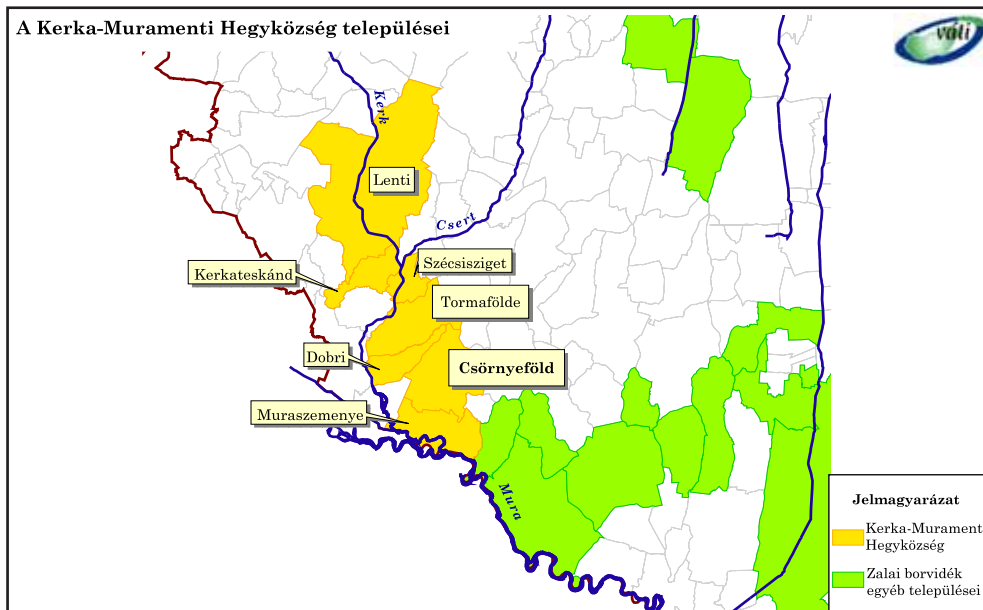

A cég a termékek 90 %-át belföldön értékesíti, ebből kb. 70%-ot nagykereskedőn keresztül, a többit kiskereskedelemben, illetve helyben. Az első pince- és szőlőfeldolgozó-rész 1992-ben készült el, ahogyan az ültetvények nőttek, úgy kellett a tároló- és feldolgozó-kapacitást is növelni. Ekkor merült fel a szálláshely kialakítása is, ugyanis a térségből sok termesztő érkezett hozzájuk tanácsért, de 2002-ben csak egy magánzállás volt a községben 7 férőhellyel.

FINANSZÍROZÁS

2003-ban, a TTFC-ből nyert el a Bussay Kft. 9 millió Ft-ot a szálláshely kialakításra. A beruházás összköltsége 15 millió 781 ezer Ft volt. A Kft. a 6 millió 781 ezer Ft-os önerőt hitel felvétele nélkül állta. Az építkezést egy letenyei vállalkozó végezte el, a borkóstoló helységbe az asztalosmunkákat csörnyeföldi asztalos készítette.

A pályázatírásban egy zalaegerszegi tanácsadó cég nyújtott segítséget. A korábbi pályázatokat maguk írták, mivel egyszerűbbek voltak a pályázatok és jóval személyesebb volt az ügyintézés. A megítélt támogatáson túl egyéb segítséget a Magyar Államkincstár zalaegerszegi irodájától kaptak a támogatás lehívásával és elszámolásával kapcsolatban.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A támogatásnak köszönhetően a cég 10 férőhely, a kiszolgáló helységek, és a 15 férőhelyes borkóstoló helység kialakítását valósította meg 2004-ben.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés legfőbb eredménye, hogy a méltatlanul elfelejtett zalai borvidék újra egyre nagyobb ismertségre tesz szert az országban a cég saját, díjnyertes borai és az által, hogy lehetővé teszi, hogy kóstolásra ideérkezzenek az érdeklődők (nagy számban fővárosi éttermek tulajdonosai), és terítsék a bort-, illetve vigyék jó híret az ország többi részébe. Ezen kívül a sikeres példa több helyi termelőt is ösztönzött a termelés hagyományainak újraélesztésére, ami ma már olyan méreteket ölt, hogy a környék a turizmus egyik alappilléret látja a borászati hagyományokban és szolgáltatásokban, amit fejleszteni és ápolni kíván. Érkeznek hozzájuk bortermesztők többek közt Tokajból, a villányi borvidékről, a horvátországi Kapronca-Krizsevác (Muraköz) megyéből, Szlovéniából – ám a szállást nem pénzért adják ki, mivel az elsődleges cél a szakmai tapasztalatok cseréje. A szakmai társaságokon kívül a borkóstolás és –vásárlás céljából ideérkező partnereik számára szoktak szállást biztosítani. Csupán szakmai köröknek tudnak a rendelkezésére állni, mert a szálláshelyként egész évben való üzemeltetés és étkeztetés a bortermesztés mellett nem fér bele a cég munkaerő-kapacitásába.

A cég csak palackozottan értékesíti borait, a termelt bor mennyisége tavalyig évi 25-30 ezer palack volt, 2008-ban 40 ezer palack, ennek 80%-át a fővárosi nagykereskedők vásárolják fel, külföldről pedig egy belga kapcsolatuk van, aki már 3-4 éve folyamatosan vásárol tőlük.

A cégnél egész évben 1 fő állandó alkalmazott dolgozik (szakközépiskolai végzettséggel), nyáron idénymunkában a helyi lakosok közül foglalkoztatnak munkavállalókat. A térségben két szakképző intézménnyel a (Thury György Kereskedelmi Szakközépiskolával Nagykanizsán és a Lámfalussy Sándor Szakközépiskolával Lentin) van kapcsolatuk, ezek vendéglátással, turizmussal foglalkoznak, borászati képzés nincs náluk.

A Kft. székhelye Muraszemenyén van, így oda is és

Csörnyeföldre is adózik. Az önkormányzat adókedvezményt nem tud biztosítani, de 2000-ben a birtokhoz a hegyre felvezető út kiépítésével, 2004-ben a vezetékes víz bevezetésével, valamint a legújabb rendezési tervben a beépíthetőség módosításával segítette a vállalkozást. A cég rendszeresen támogatja saját boraival a falunapi rendezvényeket. Vencenapkor pincejártást szerveznek a helyiek, amikre 3 ország szlovén, horvát és magyar borászai látogatnak el. A környező falvakban is alapoznak már a bortermelésre, mivel a vízi turizmus egyre inkább fellendülőben van a Mura és Kerka mentén, ezáltal többen látogatnak erre és ismerkednek meg a gasztronómiával is. A szőlőföldeket és a pincéket nagy számban bérlik horvátok. A horvátok uniós csatlakozásától a zalai borok exportjának óriási fellendülését várják a helyi gazdák.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A fejlesztést követően körülbelül évente 60-80 fő érkezett borkóstolásra és birtoklátogatásra, így a cég egy fedett, de szabadtéri borkóstoló-hűssütő helyet épít, hogy növelje befogadóképességét legalább 20 főre. Tavaly palackozó berendezést vásároltak, de ehhez támogatásra nem pályáztak. Az egyetlen, megoldásra váró kérdés még a boroknak a környéken való értékesítése, Zalakaroson, Hévízen, Badacsonyan ugyanis már más borvidékek termékei uralják a piacot, az itteni borokat meglepő módon jobban (el)jsermek a fővárosban, mint a felsorolt helyeken. Kilátásban hollandiai és amerikai export van, ezek még kezdetleges fázisban vannak. A turisták igényeinek kiszolgálására, a borkóstoltatásra, elszállásolásra és étkeztetésre most fogott össze a cég két másik helyi vállalkozóval, szolgáltatásaikat pedig hamarosan a világhálón is közzéteszik.

Zalaegerszeg

Gépészmérnök képzés beindítása (Zalaegerszeg Felsőfokú Oktatásáért Közalapítvány)

mert bár a régió iparilag fejlett, a cégek igényeit kiszolgáló műszaki felsőoktatás legközelebb csak Győrben volt. A városnak van ugyan egy „Hazavárunk” programja, de eddigi tapasztalataik szerint majdnem reménytelen, hogy egy, a fővárosban végzett mérnök visszatérjen, ugyanis Budapesten legalább 30%-kal magasabb bért tudnak fizetni. A város kereste fel a Budapesti Műszaki és Gazdasági Egyetemet (BME), mivel a régió vállalatainak igénye volt a helyi műszaki képzés megjelenése. Zalaegerszegen van a „Mechatronikai Klaszter” központja is.

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

A 62 ezer fős városban 1970 óta volt felsőfokú oktatás (Pénzügyi és Számviteli Főiskola, illetve 1990 óta Egészségügyi Főiskola). Bár ezek az intézmények állami, és nem önkormányzati fenntartásúak, az önkormányzat nagy hangsúlyt fektet a támogatásukra. A zalaegerszegi önkormányzat 2000-ben hozta létre a Zalaegerszeg Felsőfokú Oktatásáért Közalapítványt (ZFOK), melynek feladata az önkormányzati és egyéb támogatásokat továbbítsa a felsőoktatási intézmények felé.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

2001-ben fogadta el az Akkreditációs Bizottság az ZFOK Alapítványnak a gépészmérnök-képzés beindítására irányuló kérvényét. A város egy régebbi laktanya területét és épületét alakította át főiskolai városrészé még 2000-ben egy 1,2 milliárd Ft-os céltámogatás keretében. Egy kollégium értékesítéséből befolyó összeggel a város is hozzájárult a fejlesztéshez, épületeit használatra a számviteli főiskolai képzést gondozó Budapesti Gazdasági Főiskolának adta át, és ide telepítette az új, műszaki jellegű képzést, a PSZF mellé. A ZFOK kuratóriumában a felsőoktatási intézmények vezetői és majdnem minden érdekelt cég jelen van.

A fejlesztést a munkaerőpiac, a régió iparvállalatainak a műszaki értelmiségi foglalkoztatottak iránti igénye hívta életre, az önkormányzat pedig felkarolta a kezdeményezést,

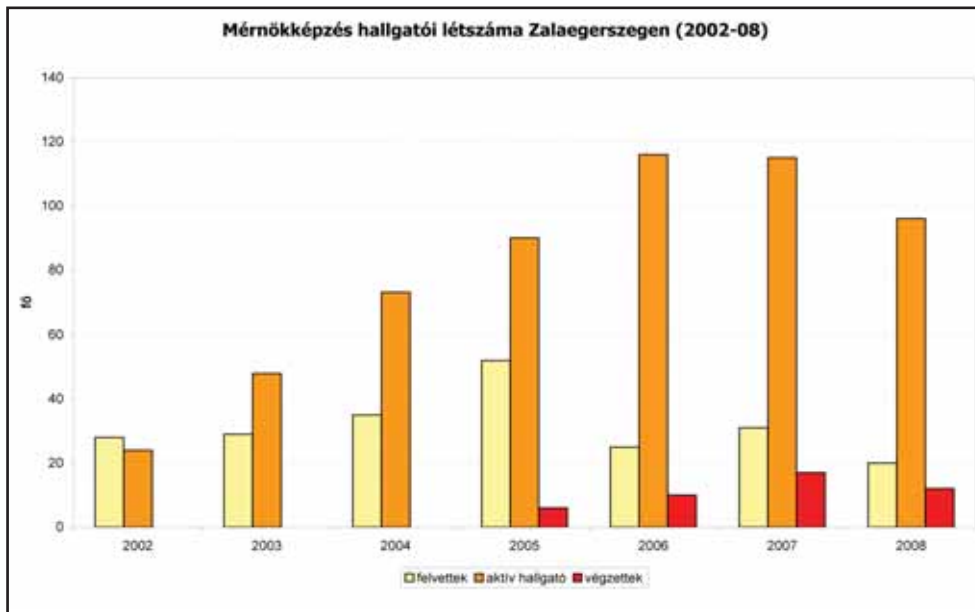
FINANSZÍROZÁS

A projekt összköltsége 30,6 millió Ft, ebből a területfejlesztési támogatás (TFC) 25 millió Ft volt. A pályázat megírásában a városi önkormányzat pályázatiíró csoportja nyújtott segítséget.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A gépészmérnök-képzés 2002-ben indult a BME kihelyezett tagozataként, a pályázati támogatást annak eszköz-, és laboratóriumi háttérének kialakítására használták fel. A fejlesztés pontos tartalma a tantermek, a HÖK-iroda, a hallgatói információs iroda, illetve a tanári szoba felszerelése, oktatástechnikai eszközök beszerzése, az informatika szakirányhoz szükséges laboratórium felszerelése, illetve a gépészmérnöki alapszakhoz szükséges laboratóriumok fejlesztése, eszközök beszerzése voltak. A támogatási összegből az előadásokhoz szükséges termek felszerelésére 2,586 millió Ft, az oktatástechnikai eszközök beszerzésére 4,0 millió Ft, a számítógépes labor felszerelésére 6,1 millió, egyéb laboratóriumok eszközeinek beszerzésére pedig 17,8 millió forintot használtak fel.

A képzést a BME Gépészmérnöki Kara indította 2002-ben egy szakos, 6 féléves gyártástechnológia-informatika szakirányos gépészmérnöki főiskolai szakon, 2004-ben mechatronikai szakirány indult. Majd 2005-ben, a hagyományos képzés utolsó évében újra visszatértek a gyártástechnológia-

osztrák, német cégekkel, nemzetközi konzorciumokkal, és valamennyinél fontos szempont, hogy van-e helyben képzés. Amióta a képzés megjelent a városban lévő vállalatok, többek között a Flextronics és a Schneider Electric növelte termelését. Ennek következtében a helyi ipari park mára a Dunántúl legnagyobb ipari parkja. A térségből kapott szakképzési támogatást szigorúan az ottani képzéshez használja fel a BME, ez 2007-ben 27 millió Ft volt.

informatika szakirányra. 2006-tól a Kar Zalaegerszegen is áttért a kétlépcsős rendszerre (Bsc, Msc), de csak mechatronikai mérnök alap szakkal. Ez a Bsc-s képzés már 7 félévből áll és ezt követően van lehetőségük Msc-re menni.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A támogatás közvetlen eredménye a műszaki felsőoktatás megtelepedése a városban. A hallgatók 92-95 %-a a régióból való és a végzettek is döntően itt helyezkednek el (45-ből 44). Több mint 40%-ban Zalaegerszegen végezték a középiskolát is, nagy számban érkeznek Vas megyéből hallgatók, külföldi hallgató nincs. A képzés beindítása csak az adminisztrációs feladatokra három munkahelyet hozott létre közvetlenül – közülük a tanulmányi előadó a BME dolgozója, két fő szerződéses megbízásban dolgozik. Az oktatók kb. 50%-a helyi (PSZF oktatói, a laboratóriumi oktatásokhoz gyakorlatvezetők a szakiskolákból, nyelvtanárok, gyakorlati szakemberek az üzleti jog területéről), akik az alapképzéses tárgyakat oktatják, 50%-uk a BME oktatói, akik Budapestről járnak szakmai tárgyakat tanítani.

A jelentősebb ipari termelővállalatok Zalaegerszegen településénél kiindulópont, hogy van-e a városban műszaki felsőoktatás. Bár a képzés beindulása óta nagy cég nem települt a városba, a 4 évvel korábban betelepült Flextronics nagy számban vesz fel hallgatókat. A helyi cégek az anyagi támogatásokon (szakképzési támogatás) felül készségesen fogadják a hallgatókat szakmai gyakorlatra, illetve szakdolgozat-írásra (a teljes 7. félév), és már ekkor előszerződéskötnek velük nem csak a nagyobb cégek, hanem a kis- és középvállalkozások is. Az eddig végzett hallgatók el tudtak helyezkedni a térségben. Jelenleg is folynak tárgyalások

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Az intézmény legutóbb 2008-ban egy kutatási központ megvalósítására indult egy 2,3 milliárd Ft-os TIOP-pályázatban, ezt azonban nem sikerült elnyerni. A „Mechatronikai Klaszter” révén a Baross Programban rendszeresen pályáznak. A ZFOK-nak volt 2004-ben egy 24 millió Ft-os nyertes mechatronikai laborfejlesztési pályázata, 2005-ben pedig két sikeres pályázata is: egy biomechanikai és egy terhelés-élettani kutatólaboratórium (45 millió Ft), és egy ultrahangos laboratórium (53 millió Ft). Ezen kívül campus fejlesztésre pályázott most sikeresen a TIOP-ból 597 millió Ft-ra, amit a campus egy épületének felújítására, egy infokommunikációs tudásközpont létrehozására fordít.

A megvalósított fejlesztések a gyártástechnológiáról a mechatronikára való átállás miatt voltak szükségesek, ezen újabb mérési helyek, laborok kialakítása, informatikai fejlesztések értendőek, illetve megtörtént olyan eszközök beszerzése, amelyek az anyaintézmény és a képzéshely közti interaktív kapcsolatot tudják létrehozni.

2008 szeptemberétől egy újabb felsőfokú képzés jelent meg a városban, a Pécsi Tudományegyetem kihelyezett andragógia-iffúságsegítő képzése, 2008. szeptember 9-én pedig megalakult a Zalaegerszegi Regionális Tudásközpont, az ország első, közös fenntartású regionális felsőfokú tudásközpontja.

IV. 5. DÉL-DUNÁNTÚL

IV.5.1. A Dél-Dunántúl támogatásainak területi és célonkénti megoszlása

A Dél-dunántúli régió 1996 és 2008 között mintegy 59,0 milliárd forint támogatásban részesült. Ez az összeg alacsonyabb, mint a többi fejletlenebb régió támogatási összege. A régióba érkező támogatások 11291 projekt megvalósításához nyújtottak segítséget, ami a legtöbb a régiók között. Az ország többi régiójához képest kimagaslóan sok projekt segítette a humán infrastruktúra fejlesztését (3300), a közfoglalkoztatást (311), a lakossági infrastruktúra fejlesztéseit (871), és a településüzemeltetést (1408).

A régióba érkezett támogatás 180,1 milliárd forintnyi beruházás megvalósulásához járult hozzá. Ez az érték kevesebb, mint a fejlett régióknak számító Közép-Dunántúl jelentősen kevesebb támogatásból megvalósított beruházási értéke. A régiók közül a támogatási összeg és a projektek megvalósításához biztosított saját erő aránya a Dél-Dunántúlon volt a legkedvezőtlenebb.

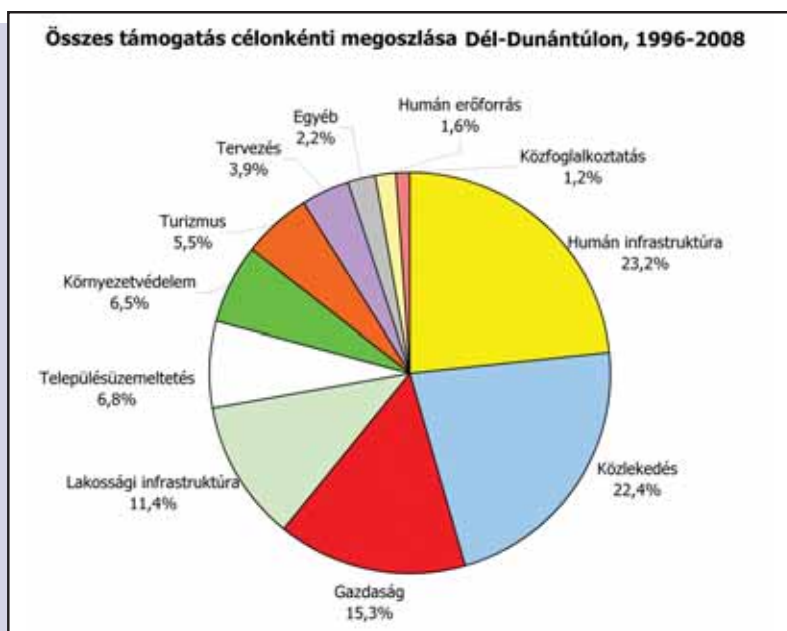
A régió pályázói mind a 10 vizsgált **előirányzat**ból részesültek támogatásban. Legtöbbet (mintegy 18,2 milliárd forintot) a TEKI keretből, mely segítségével főként humán és lakossági infrastruktúra fejlesztési projektek megvalósítására volt lehetőség, de emellett támogatta a gazdaságfejlesztést is. A 2003-ig rendelkezésre álló TFC keret 14,9 milliárd forint összértékű támogatást biztosított a régióknak, főként gazdaságfejlesztési beruházások ösztönzésére. Hasonló célokat valósíthattak meg 2004 után a 6,6 milliárd forintos TRFC keretből is. A TEUT mintegy 3,3 milliárd forintot biztosított a régió útfejlesztéseinek támogatására. A 2005-2006 között rendelkezésre álló TEHU keret mintegy 380 millió forint támogatás felhasználását tette lehetővé a régióban.

A régió elmaradott térségeinek felzárkóztatása érdekében néhány előirányzat célzottan e térségek települései számára biztosított támogatási forrásokat. A TTFC 2003-ban mintegy 3,1 milliárd forint forrást fordított a humán, lakossági és közösségi infrastruktúra fejlesztésére, de gazdaságfejlesztési beruházások megvalósítására is volt támogatási lehetőség. A LEKI kerete 2006 és 2008 között állt rendelkezésre, és ez idő alatt mintegy 2,6 milliárd forint összeggel támogatta főként a régió leghátrányosabb helyzetű településeiben a humán, a települési és közlekedési infrastruktúrájának javítását. 2003-ban a KITA keret is a leghátrányosabb helyzetű térségeket segítette, mintegy 653 millió forint támogatással. A vállalati övezetek fejlesztését szolgáló VÖC keretéből mintegy 173 millió forint támogatás állt rendelkezésre, ennek 80%-a a Mohácsi, 20%-a a Barcsi vállalati övezetbe jutott.

A Dél-dunántúli régióban a 2007. évi lehatárolás szerint a Barcsi, Csurgói, Kadarkúti, Kaposvári, Lengyeltóti, Sásdi, Sellyei, Szentlőrinci, Szigetvári, Tabi és Tamási kistérség tartozott az elmaradott kistérségek közé, közülük a Kaposvári és a Szentlőrinci hátrányos helyzetű, míg a többi a leghátrányosabb helyzetű kistérségnek minősül. A régió kedvezőtlen társadalmi-gazdasági

helyzetére utal, hogy a népesség közel egyharmada (31,3%), mintegy 300 ezer fő ilyen térségekben él. E térségekbe a támogatások csaknem fele (47,2%) jutott, azaz ha nem is olyan markánsan, mint a fejlett régiókban, de kirajzolódik a hátrányos helyzetű térségek támogatási többlete a régió többi kistérségéhez képest.

Dél-Dunántúlon a támogatások 72,3%-a 4 fő cél – humán infrastruktúra-, a közlekedés-, a gazdaság- valamint a lakossági infrastruktúra fejlesztések megvalósítását segítette elő. A **célok** közül az összes régió közül a Dél-Dunántúlon volt a legnagyobb arányban támogatva a turizmusfejlesztés és a humán erőforrás-fejlesztés, melyekre a régiós keret 5,5 illetve 1,6%-át fordították.

Legnagyobb támogatási összeggel (13,7 milliárd forinttal) a régióban a humán infrastruktúra fejlesztését szolgáló projekteket támogatták. Ezen belül az oktatási infrastruktúra fejlesztésére fordítottak a támogatások 37,6%-át, a támogatások 22,7%-ával a szociális infrastruktúra létesítményeinek fejlesztését, a támogatások ötödével pedig a kulturális és közösségi intézmények megújítását tették lehetővé.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztésére felhasználható támogatás 13,2 milliárd forint volt. Ennek háromnegyedét (76,0%-át) utak építésére és felújítására fordították, 15,4% segítette a járdaépítéseket, valamint mintegy 627 millió forint támogatás jutott repülőterek fejlesztésére is (Pécs-Pogány, Taszár, Ócsény).

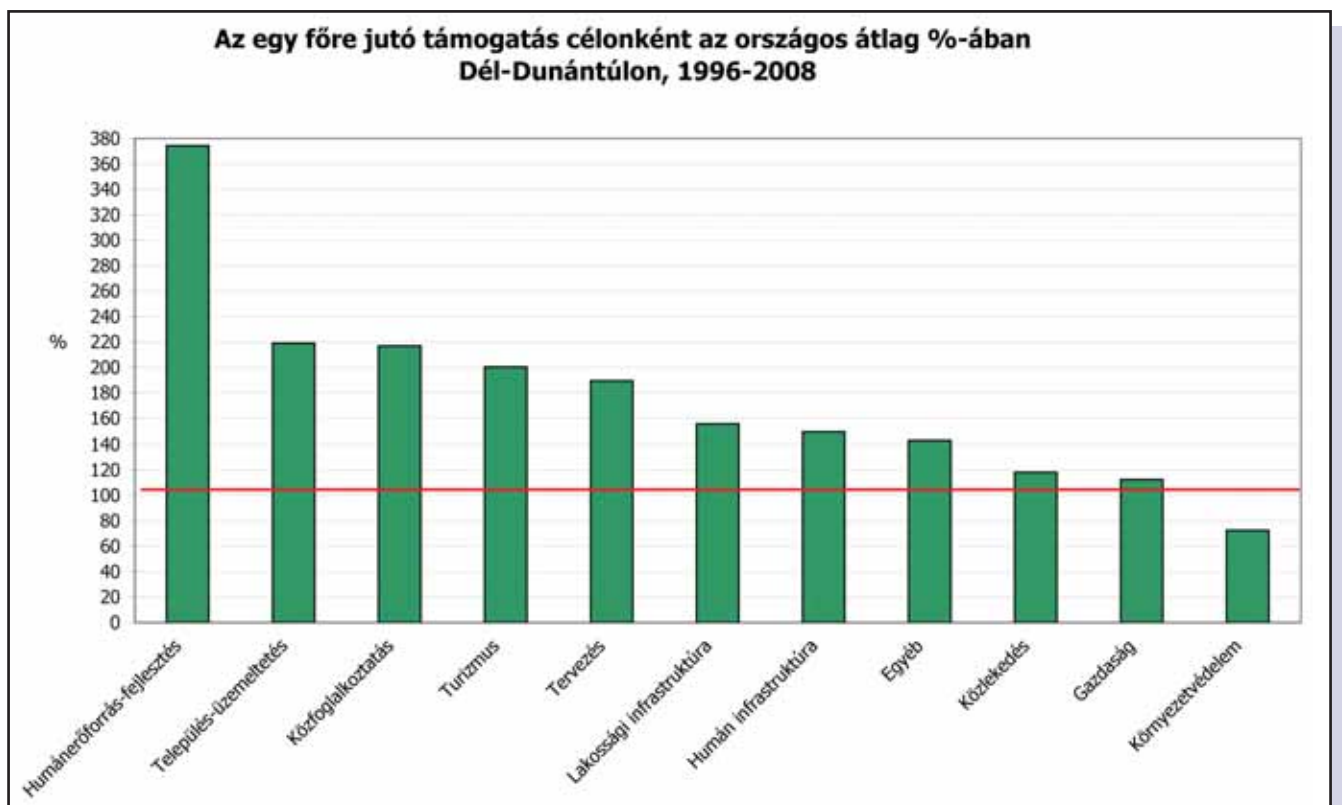
A gazdaságfejlesztési célok megvalósítását 9 milliárd forint segítette, e források $\frac{3}{4}$ részéből munkahelyteremtő beruházások, $\frac{1}{4}$ részéből üzleti infrastruktúra fejlesztési beruházások történtek.

A lakossági infrastruktúra fejlesztési beruházásait 6,7 milliárd forinttal támogatták, melynek 48%-a a gázhálózat kiépítését segítette. Az e célra felhasznált támogatások további negyede a vízrendezési, vízvezetési feladatok megoldását, ötöde a vezetékes ivóvízellátás színvonalának javítását szolgálta.

A **kiemelten támogatott célok**at illetően, mivel a Dél-Dunántúl a fejletlenebb régiók közé tartozik, átlagon felül részesedett az időszak területfejlesztési forrásaiból. Az egy főre jutó támogatás 33,8%-kal haladta meg az országos átlagot, a környezetvédelem célterületet kivéve ez a többlet-támogatás minden cél esetén megmutatkozik, igaz, különböző mértékben.

Az országos átlaghoz képest kiemelkedő volt – közel négyszeres – a humán erőforrás fejlesztési támogatások egy főre jutó összege, igaz a régió összes támogatásának így is csak 1,5%-a szolgálta ezt a fejlesztési célt.

A településüzemeltetés és a közfoglalkoztatás területén az egy főre jutó támogatások meghaladták az országos átlag kétszeresét. Az aprófalvas régióban a településüzemeltetés támogatása keretében javarészt hátrányos helyzetű kistelepülések önkormányzati intézményeinek, kegyeleti infrastruktúrájának fejlesztését támogatták, míg a közfoglalkoztatási projektek döntő többsége 1000 fő alatti kistelepüléseken lettek valósult meg. A turisztikai támogatások egy főre jutó összege is elérte az országos átlag kétszeresét, a régió belül a Balaton és a Dráva menti térségek voltak a fejlesztés fő területei.

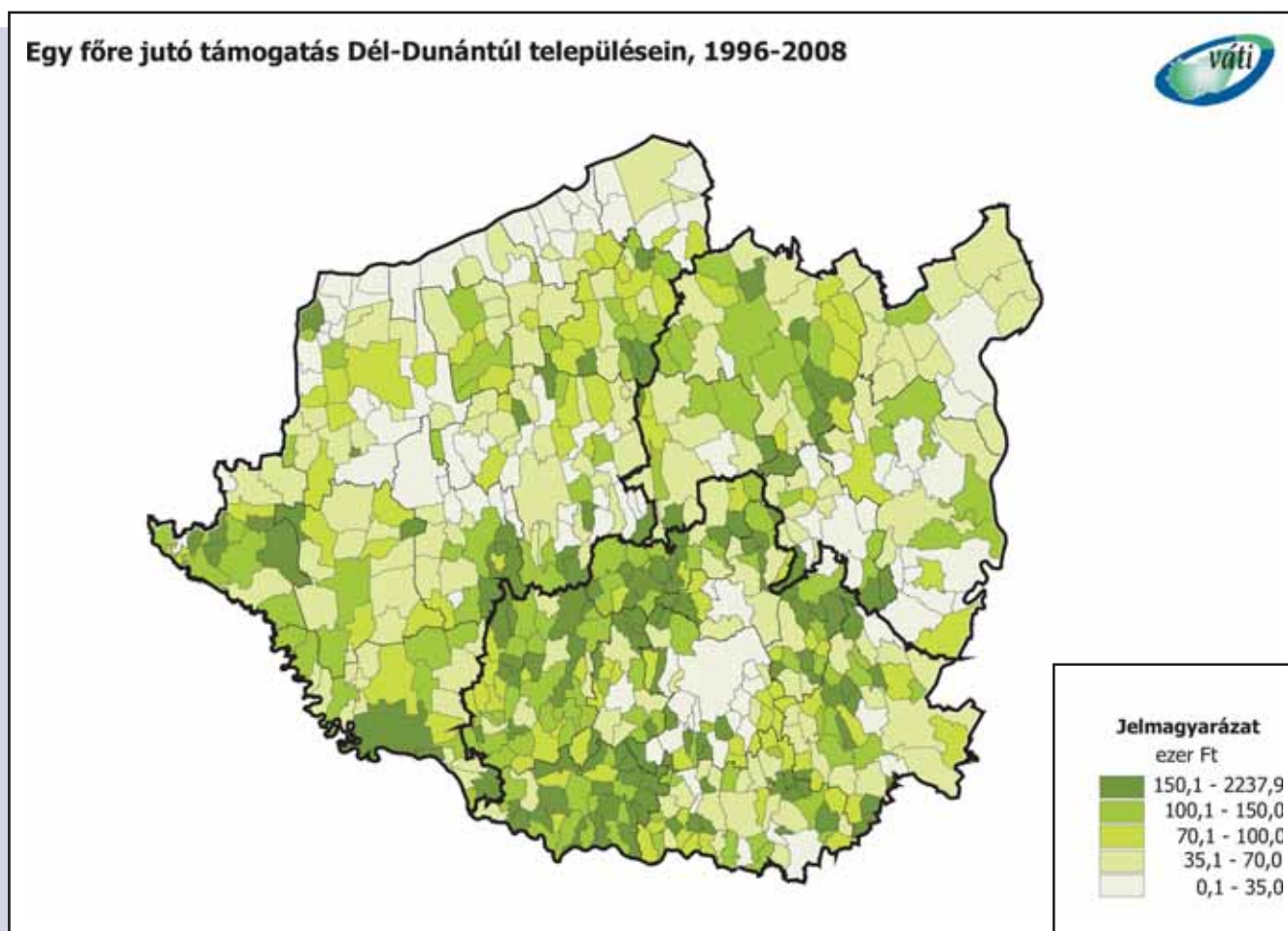

A lakossági és humán infrastruktúra beruházások egy főre jutó támogatási összegei jelentősen (50-55%-kal) meghaladták az országos átlagot, ami azt mutatja, hogy a régión belül e területek fejlesztése kiemelt célként szerepelt.

A közlekedési infrastruktúra fejlesztés és a gazdaságfejlesztés célok esetében az egy főre jutó támogatás 12-18%-kal haladta meg az országos átlagot, ami – tekintettel arra, hogy a régióban az összes támogatás 33,8%-kal haladta meg az országos átlagot – azt mutatja, hogy e célok megvalósítása viszonylag kevesebb figyelmet kapott. Különösen a gazdaságfejlesztési támogatások esetén figyelemreméltó a Dél-Dunántúl viszonylagos lemaradása a másik két elmaradott régióhoz (Észak-Magyarország, Észak-Alföld) képest. Legjelentősebb a lemaradás a környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztéseinek támogatása esetén, ahol az egy főre jutó régiós támogatás az országos érték $\frac{3}{4}$ -ét sem érte el (72,5%). A régió aprófalvas térségeiben a szennyvízcsatorna-hálózat - kiépítettsége továbbra is alacsony.

A Dél-dunántúli régióban az **egy főre jutó támogatás** átlagos nagysága meghaladta az 58 ezer forintot, ami közel kétszerese a Nyugat-dunántúli átlagnak. E régióban is megfigyelhető – tekintettel egyes térségek aprófalvas jellegére –, hogy a lakosságszám igen jelentősen befolyásolja a mutató értékét: 4 településen (melyek össznépessége alig 360 fő) az egy főre jutó támogatási érték meghaladta az 1 millió forintot.

Itt is jellemző tehát, hogy az aprófalvas térségekben a megyei vagy regionális léptékben mérve jelentéktelen összegű támogatások (pl. kegyeleti infrastruktúra fejlesztés, járdaépítés) is több százezer forintot egy főre jutó támogatási összeget eredményeztek. (A fenti, szélsőségesen magas, 1 millió forint/fő feletti értékek emellett már jelentősebb infrastrukturális fejlesztéseket – útfejlesztés, gázhálózat kiépítés – is tartalmaztak.)

Mindezek alapján nem meglepő, hogy a legmagasabb egy főre jutó támogatásokhoz jutó települések elsősorban az aprófalvas területeken képeznek többé-kevésbé összefüggő területeket (Dél-Baranya, Zselic), emellett általában magasabb támogatásban részesültek a rurális, periférikus helyzetű térségek: ez jellemző például a Tabi, Tamási, Csurgói kistérségek településeire. Igen jelentős támogatásban részesült Barcs is, hiszen az egy főre jutó támogatási érték meghaladta a 150 ezer forintot. A városban jelentős útépitések illetve humán infrastrukturális beruházások történtek.

Az alacsony egy lakosra jutó támogatással rendelkező települések elhelyezkedése is határozottan kirajzolódott: ilyenek a megyeszékhelyek és környező településeik, valamint a Balaton parti települések, ahol – egy-két kivételtől eltekintve – sehol nem érte el az egy főre jutó támogatás a régiós átlag felét. A kivételek közé tartozott Siófok, ahol megközelítette a 70 ezer forintot. A régió legkisebb egy főre jutó támogatásával éppen a regionális központ Pécs rendelkezett, az érték nem érte el a 6 ezer forintot. Emellett 3 településen, közöttük éppen a fentebb említett Siófok közvetlen szomszédságában fekvő Zamárdiban és Balatonszabadin sem érte el az 1 főre jutó támogatás összege a 10 ezer forintot.

A Dél-Dunántúli régió **legnagyobb támogatási összeggel rendelkező 10 projektjének** megvalósítási helyszínei területileg igen koncentráltan helyezkednek el. Erre utal, hogy a projektek közül 7 Somogy megyében (köztük a hat legnagyobb támogatást kapott projekt), valamint 2 Baranyában és 1 Tolna megyében valósult meg. A Somogy megyén belüli területi koncentrátságot mutatja, hogy 4 támogatás is Siófokhoz köthető, a régió két legnagyobb támogatású projektje is ehhez a városhoz kapcsolódik. A vizsgált projektek közül 9 a TFC vagy TRFC keretéből finanszírozott támogatással, további 1 a TEKI segítségével valósulhatott meg.

A támogatott célok változatosabbak voltak, mint a többi dunántúli régió esetén: a siófoki projektek (amelyek mindegyikéről 2001-ben és 2002-ben született támogatási döntés) a gazdasági infrastruktúra, a turizmus és a humán erőforrások fejlesztéséhez köthetőek. Siófok a 4 projekt megvalósítására összesen közel 1 milliárd forint támogatást kapott.

Megye	Település	Projekt	Előirányzat	Döntés éve	Összköltség, millió Ft	Támogatás, millió Ft
Somogy	Siófok	Turizmus fejlesztése	TFC	2002	349,0	349,0
Somogy	Siófok	Gazdasági infrastruktúra fejlesztése	TFC	2002	283,1	283,1
Somogy	Barcs	Elkerülő út építése	TEKI	1997	359,1	250,5
Somogy	Taszár	Repülőtér polgári terminál kialakítása II. üteme, szilárd burkolatok kialakítása	TFC	2002	295,6	225,1
Somogy	Siófok	Humán erőforrás fejlesztése	TFC	2002	212,5	212,5
Somogy	Kaposvár	61. sz. főút Kaposvárt északról elkerülő I/a. ütem	TFC	1999	1 190,0	210,0
Tolna	Ócsény	Repülőtér fejlesztési projekt II. fázis	TFC	2002	219,5	197,5
Baranya	Sámod	Vezetékes földgázellátó rendszer kiépítése	TRFC	2004	224,1	194,3
Somogy	Siófok	Turizmusfejlesztés pályázat lebonyolítása	TFC	2001	194,2	194,2
Baranya	Kisszentmárton, Adorjás, Cún, Drávapiski, Hegyszentmárton, Ózdfalu, Rádfalva, Tésénfa	Vállalkozói és humán infrastruktúra létesítményei vezetékes földgázellátó rendszerének megépítése	TRFC	2005	228,5	190,4

Somogy megyét a régió 10 legtöbb támogatásban részesült projektje közül az előbbieken kívül 3 beruházás érintette, melyek a közlekedési infrastruktúra fejlesztését szolgálták: Baracson és Kaposváron elkerülő út épült, míg Taszáron a repülőtér fejlesztésére került sor.

Tolna megyében az Ócsényi repülőtér fejlesztése kapta a legtöbb támogatást, a taszári és a pécs-pogányi repülőtérhez hasonlóan a TFC 2002. évi támogatási keret terhére.

Két TRFC-ből finanszírozott beruházás segítette a dél-baranyai aprófalvas, leghátrányosabb helyzetű térségeiben a vezetékes gázhálózat kiépítését. E beruházások egyike Sámodon valósult meg, a másik térségi összefogással 8 településen épült ki.

A régió 10 legtöbb támogatásban részesült projektje összességében 2,3 milliárd forint állami támogatást kapott, amelynek segítségével 3,3 milliárd forintos beruházás valósulhatott meg.

A régióban az **5 legtöbb támogatásban részesült kistérség** településein 3418 projekt részesült támogatásban, amelyek 19,9 milliárd forint támogatási forrást használtak fel. Ez a Dél-dunántúli projektek kevesebb, mint egyharmadát (30,7%-át) jelentette, a támogatási forrásoknak pedig 34,8%-a került e kistérségekben felhasználásra. A Dél-dunántúli régióban a két megyeszékhely (Kaposvár, Szekszárd) kistérsége mellett egy hátrányos helyzetű (Mohácsi) és két leghátrányosabb helyzetű (Tamási, Barcsi) kistérség kapta a legtöbb támogatást. E kistérségek közül 2 Somogy megyében, 2 Tolnában és 1 Baranyában található, azaz a régió mindhárom megyéje rendelkezik olyan kistérséggel, amely a régióban az egyik legjelentősebb összegű támogatást kapta. A Kaposvári kistérség mintegy 5,1 milliárd forintos támogatása közel 30%-kal volt magasabb, mint a második legtöbb támogatásban részesült Szekszárdi kistérség értéke. Ilyen nagy arányú különbség csak Közép-Magyarországon volt tapasztalható. A Kaposvári kistérségben nemcsak a támogatási összeg, hanem a projektszám is kiugróan magas, az ország kistérségei közül – Budapestet nem számítva – ez volt a legmagasabb érték (856).

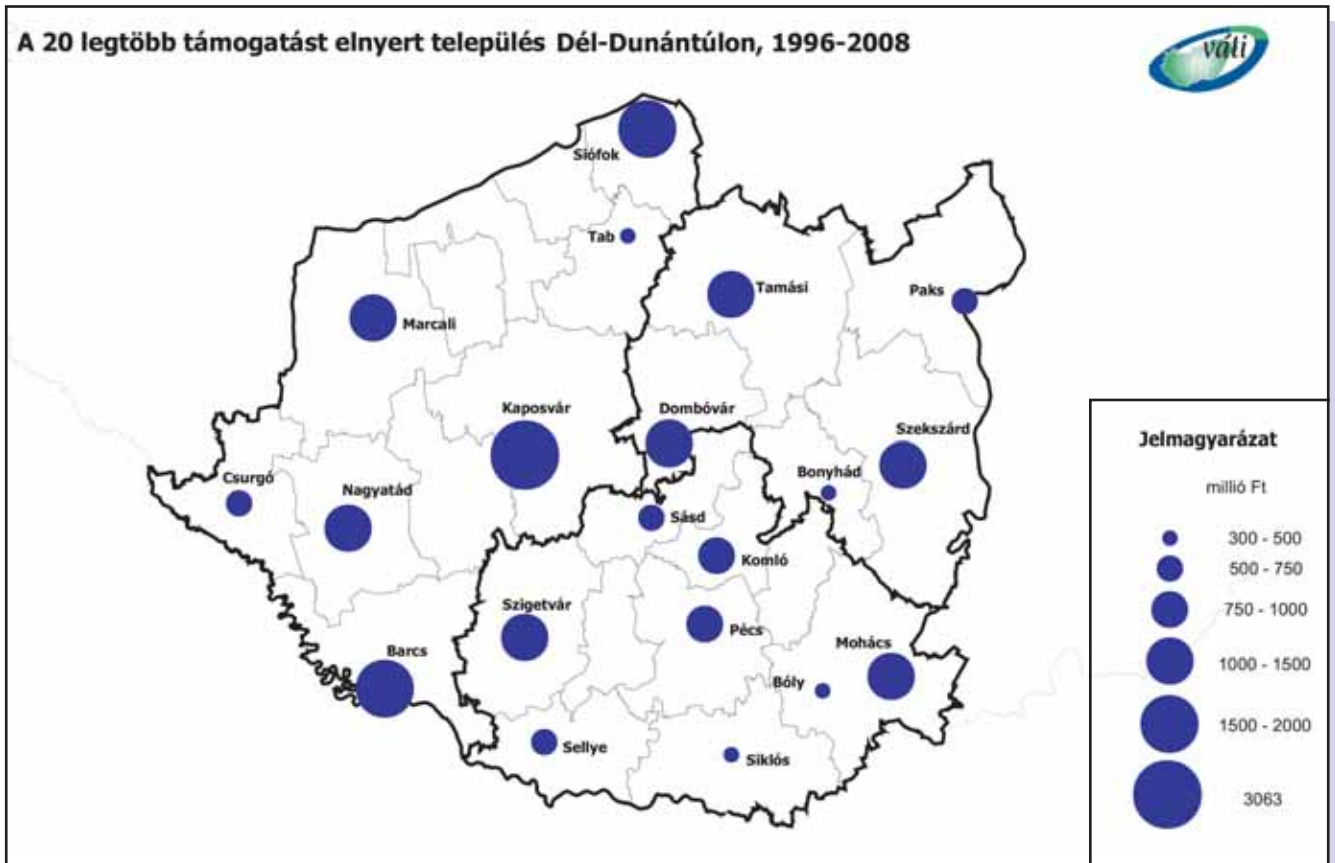
Megye	Kistérség	Projektszám	Támogatás, millió Ft
Somogy	Kaposvári	856	5 145,6
Tolna	Szekszárdi	613	3 990,4
Tolna	Tamási	679	3 973,6
Baranya	Mohácsi	718	3 657,1
Somogy	Barcsi	534	3 199,3

A régió 5 legtöbb támogatásban részesült kistérségei közül munkahely-teremtésre, oktatási és egészségügyi infrastruktúra fejlesztésére, útpítésre és -felújításra, a közbiztonság javítására és szálláshelyfejlesztésre a Kaposvári, szennyvízcsatorna-hálózat fejlesztésére, valamint területfejlesztési koncepciók programok készítésére és turisztikai vonzerőfejlesztésre a Szekszárdi kistérségben került sor. Szociális infra-

struktúra fejlesztésre és programokra, a közigazgatás javítására, közfoglalkoztatásra, a közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek javítására, IKT fejlesztésre, valamint az ivóvízhálózat kiépítésére a Tamási, ifjúsági infrastruktúra fejlesztésére és kármentesítésre a Mohácsi, kerékpárút építésre a Barcsi kistérség részesült a régió többi kistérségénél nagyobb összegű támogatásban.

Dél-Dunántúlon a 20 legtöbb támogatásban részesített település összességében a régióba jutó támogatások több mint egyharmadát (35,6%) kapta. Bár ezen települések földrajzilag viszonylag egyenletesen helyezkednek el a régióban, a források területileg egyenlőtlen eloszlására utal, hogy a 4 legtöbb támogatásban részesült település Somogy megyében található.

Kaposvár 3,1 milliárd forintnyi támogatásban részesült, ez 220 fejlesztés égrehajtatását segítették elő. Mindkét szám kiemelkedően magas a régióban. Bár e projektek minden nagyobb célterületet érintettek, viszonylag magas volt a gazdaságfejlesztésre felhasznált pénzek aránya (27%). E források mintegy 3,7 milliárd forintnyi beruházást indukáltak. Útépítésre, felújításra a támogatások 22,6%-át fordították. Emellett jelentős egészségügyi, humán és oktatási infrastrukturális beruházások, turisztikai fejlesztések is történtek a támogatásokból a megyeszékhelyen.

A régió második legtöbb támogatásban (1,9 milliárd Ft) részesült települése a 12 ezer fős Barcs. A támogatási források legnagyobb részét itt is gazdaságfejlesztésre (30%) és útépitésre, -felújításra fordították (27,7%), de mintegy 253 millió forint támogatásban részesültek a termálfürdő-fejlesztéshez kapcsolódó beruházások, szolgáltatások.

Siófokon az összes támogatás (mintegy 1,6 milliárd Ft) 39,4%-a került a turizmus területén felhasználva, alkalmazkodva a település adottságaihoz. Egyéb gazdaságfejlesztésre 34,4%-ot fordítottak. Nagyatádon is gazdaságfejlesztésre (38,2%) és útépitésekre (15,3%) fordították legnagyobb arányban a támogatásokat, és összességében a támogatások 18,5%-a szolgálta az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztését. Somogy megyében Marcali kapott még 1 milliárd Ft feletti támogatást (1,1 milliárd Ft), melynek 29,5%-át fordították gazdaságfejlesztésre, de jelentős humán infrastruktúra és turisztikai fejlesztéseket is végrehajtottak. Csurgó elsősorban a szennyvízhálózata és az oktatási-nevelési intézményeinek-fejlesztésre kapott támogatásnak köszönhetően került a régió 20 legtöbb támogatást szerző települése közé. E körbe tartozott még Tab, ahol a támogatás negyedét szennyvízkezelő-beruházás megvalósítására fordították.

Tolna megyében mindössze 5 település került a régió 20 legtöbb támogatásban részesült települése közé, ám közülük Dombóvár, Szekszárd és Tamási támogatási összege meghaladta az 1 milliárd forintot. Dombóváron több mint 300 millió forint támogatásból valósulhatott meg szennyvíz-beruházás, ugyanakkor a gazdaságfejlesztésre fordított támogatások alig érték el az össztámogatás tizedét. Szekszárdon az összes támogatások (mintegy 1,316 milliárd Ft) 31,1%-a köthető humán infrastruktúra fejlesztésekhez, további 27,7% gazdaságfejlesztéshez, ugyanakkor a közlekedési célra a támogatásoknak mindössze 10,1%-át fordították. Tamásiban a gazdaságfejlesztési célra jutott a támogatások 38,8%-a. A megyében Paks és Bonyhád szerepel még a vizsgált települések között, előbbi helyen inkább az útépitésekre fordítottak támogatásokat (38%), utóbbiban emellett a gazdaságfejlesztésre is (25, illetve 20%).

Baranya megyéből ugyan 8 település is bekerült a régióban legtöbb támogatásban részesült 20 település közé, de e támogatások átlagos mértéke nem érte el Tolna és Somogy településeinek értékeit. Baranyából csak Szigetvár (1,1 milliárd Ft) és Mohács (1,1 milliárd Ft) részesült 1 milliárd forintnál nagyobb támogatásban. Szigetváron a gazdaságfejlesztés (22,2%), a humán infrastruktúra-fejlesztés (19,9%) és az útépitések (18,6%) voltak a fő prioritások, Mohácson a támogatások mintegy harmadát,

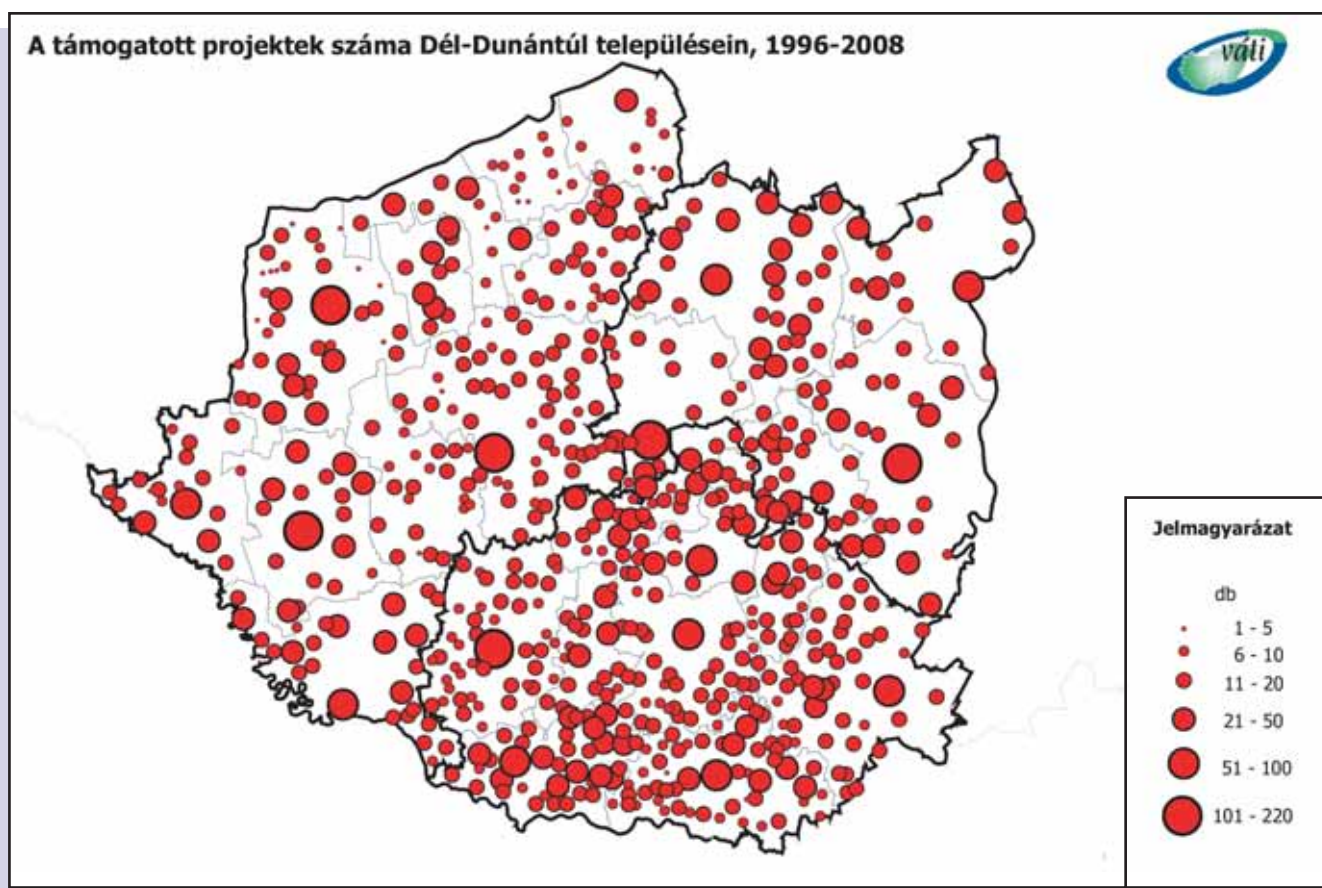

32,2%-át fordították gazdaságfejlesztési célú beruházásokra, míg 16%-át útépitésre, útfelújításra. Pécs összesen 913 millió forint támogatásban részesült. Ennek 16,1%-ából 41 turisztikai fejlesztés valósulhatott meg, de ugyanilyen összegű támogatást kaptak a közlekedési beruházások is. Jelentős támogatásban részesültek még az oktatási intézmények, és képzésekre is több mint 100 millió forintot fordítottak. A gazdaságfejlesztési célú támogatások aránya 22,5% volt. Komlón ez az arány 17,8%, emellett az infrastrukturális feltételek javítása volt a fő prioritás (pl. vezetékes gáz, hulladékgyűjtés). Sellyén turisztikai – döntő többségében termálfürdőhöz kapcsolódó – fejlesztésekre fordították a támogatások 22%-át, ugyanakkor gazdaságfejlesztést mindössze 14 millió forint (2,3%) szolgált. Sásdon ezzel szemben a gázhálózat-fejlesztésre (19%) és az útfejlesztésre (26%) szánt források mellett viszonylag magas volt a gazdaságfejlesztésre fordított támogatások aránya is (32%). Még magasabb volt a gazdaságfejlesztési támogatások aránya Bólyon (50,8%), míg Siklós a támogatások jelentős részét (27,5%-át) a gázhálózat kiépítésére használta fel, emellett az önkormányzati feladatok színvonalas ellátásához szükséges fejlesztések (iskola-rekonstrukció, útfelújítás, csapadékvíz-elvezetés) kerültek előtérbe.

A Dél-dunántúli régió az egyetlen a dunántúli régiók között, ahol csak városi jogállású település került a 20 legtöbb támogatásban részesült település közé. Az érintett települések elhelyezkedése földrajzilag viszonylag egyenletes, ugyanakkor a vizsgált települések támogatási összegei tekintetében erőteljes somogyi túlsúly érvényesült, elsősorban a baranyai városok kárára.

A Dél-dunántúli régió 655 településén összesen 11291 támogatott projekt valósult meg az 1996 és 2008 közötti időszakban. Ezzel ebben a régióban valósult meg szám szerint a legtöbb támogatott fejlesztés. A **támogatott fejlesztések** a három megye között úgy oszlanak meg, hogy Baranya megyében 301, Somogy megyében 245, valamint Tolna megyében 109 települést érintett. Baranya megyében jól megfigyelhető, hogy az aprófalvas térségekben mindegyik településen valósult meg fejlesztés, ha csak 1-10 projekt is.

A legtöbb beruházás Kaposvár (220), Szekszárd (181) és Nagyatád (164) városokban valósult meg, melyek Kaposvár esetében elsősorban közlekedés és gazdaság, Szekszárdnál humán infrastruktúra, Nagyatád esetében pedig közlekedés és humán infrastruktúra fejlesztését célozták meg. Kaposvár kiemelkedik a 3 milliárd Ft támogatottságával, mert Szekszárd és Nagyatád ennek közel csak a felét kapták (1,3-1,5 milliárd Ft).

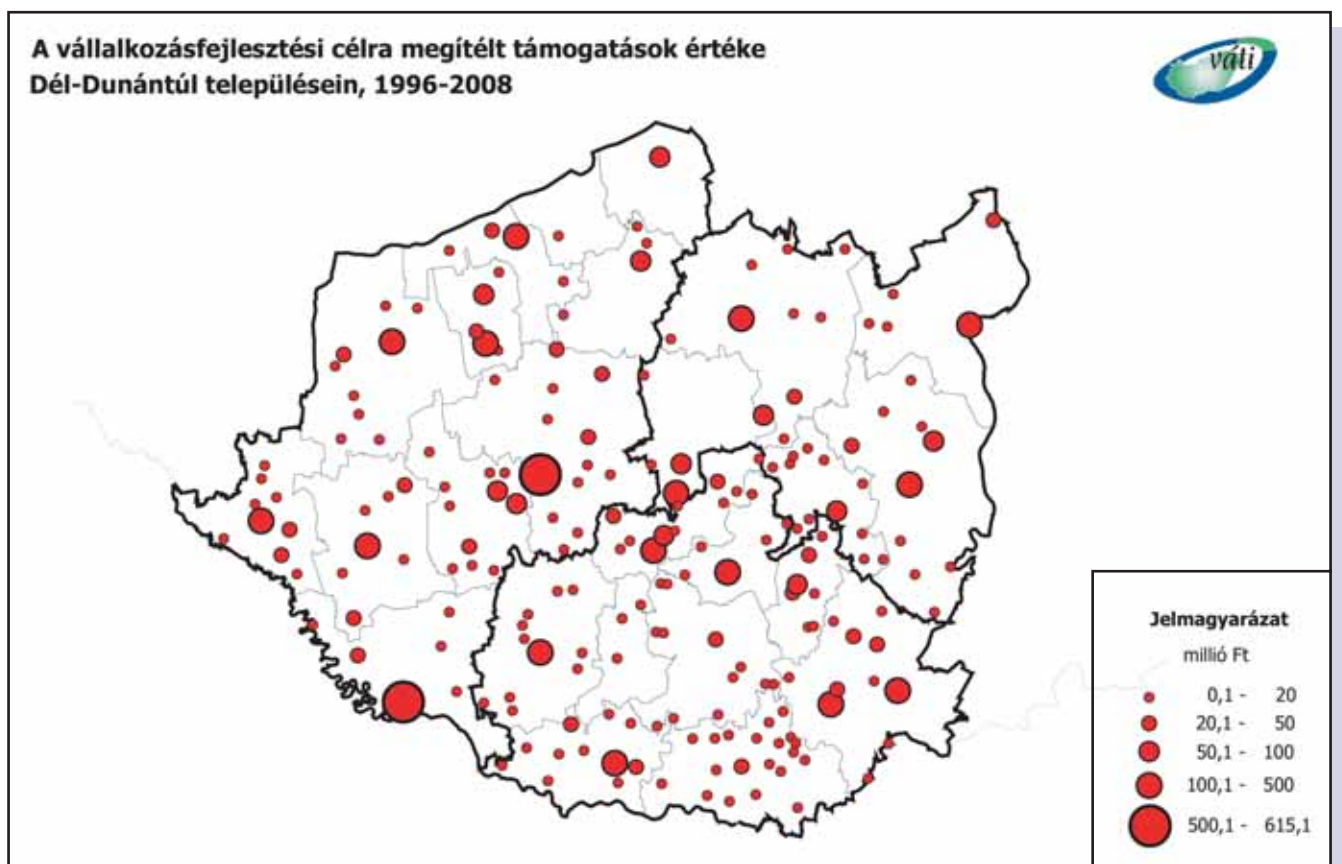

Támogatáshoz alig jutott települések találhatók Tolna megye észak-keleti és dél-nyugati részén, míg a másik két megyében viszonylag egyenletesen eloszlás volt jellemző. Az 1000 főre jutó projektek száma a Sellyei és a Sásdi kistérségekben volt a legmagasabb, mivel a kis lélekszámú, fejletlen települések gyakrabban jutottak támogatáshoz.

A **gazdaságfejlesztés** (vállalkozásfejlesztés, az üzleti szolgáltatások-, infrastruktúra-fejlesztés) területén Dél-dunántúli régióban összesen 729 projekt keretében 32,7 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás nagysága ebből 8,4 milliárd forint volt.

A régióba jutó területfejlesztési források közül a második legmagasabb támogatási összeg a vállalkozásfejlesztésre fordítódott. 627 pályázat keretében összesen 6,2 milliárd forintnyi támogatást kaptak a térség települései. Ez a régióba érkezett összes területfejlesztési támogatás 11%-a, míg az ugyancsak elmaradt Észak-Alföldön ugyanez az arány 22% volt.

A régió településeinek egyharmada kapott támogatást vállalkozásfejlesztésre (ami átlagosnak mondható), főként gép-
vásárlásra, telephely-, gyáregység felújításra, -bővítésre, valamint mezőgazdasági tevékenységekhez köthető fejlesztésekre. A legnagyobb arányban a 20 millió forint alatti támogatást kapott települések voltak, (203 támogatást kapott település 73%-a). Nem volt olyan kistérség, ahol egyetlen település sem kapott volna támogatást, viszont volt több, ahol csak néhány (pl. Balaton part, Tolna megye nagy része). A vállalkozásfejlesztés területén is Kaposvár és Barcs volt a két legnagyobb támogatást élvező település, Pécs ezen a téren is jócskán elmaradt még saját megyéjében is. Az átlagos támogatási összeg 10,2 millió Ft volt, ami kevesebb az országos átlagnál, és a fejlettebb Közép-Dunántúl értékénél. Azaz a régióban nem csak kevés forrás jutott erre a célra, de az is döntően csak kisebb fejlesztésekre.

100 millió forint fölötti támogatást 17 település kapott, 200 millió fölött 6, míg 300 millió forint fölött csak 3 (Kaposvár, Barcs és Szekszárd). A vállalkozásfejlesztési projektek közül a legnagyobb költségvetésű egy szennai aeroszolos palack gyártó üzem fejlesztése volt (690,4 millió Ft költség, 51,6 millió Ft támogatás). A legnagyobb támogatást elnyert projekt pedig egy barcsi liftgyártó üzem telephely építése volt, ahol 121 milliós támogatást adtak az 500 milliós projekthez a 2001-es TFC-ből.

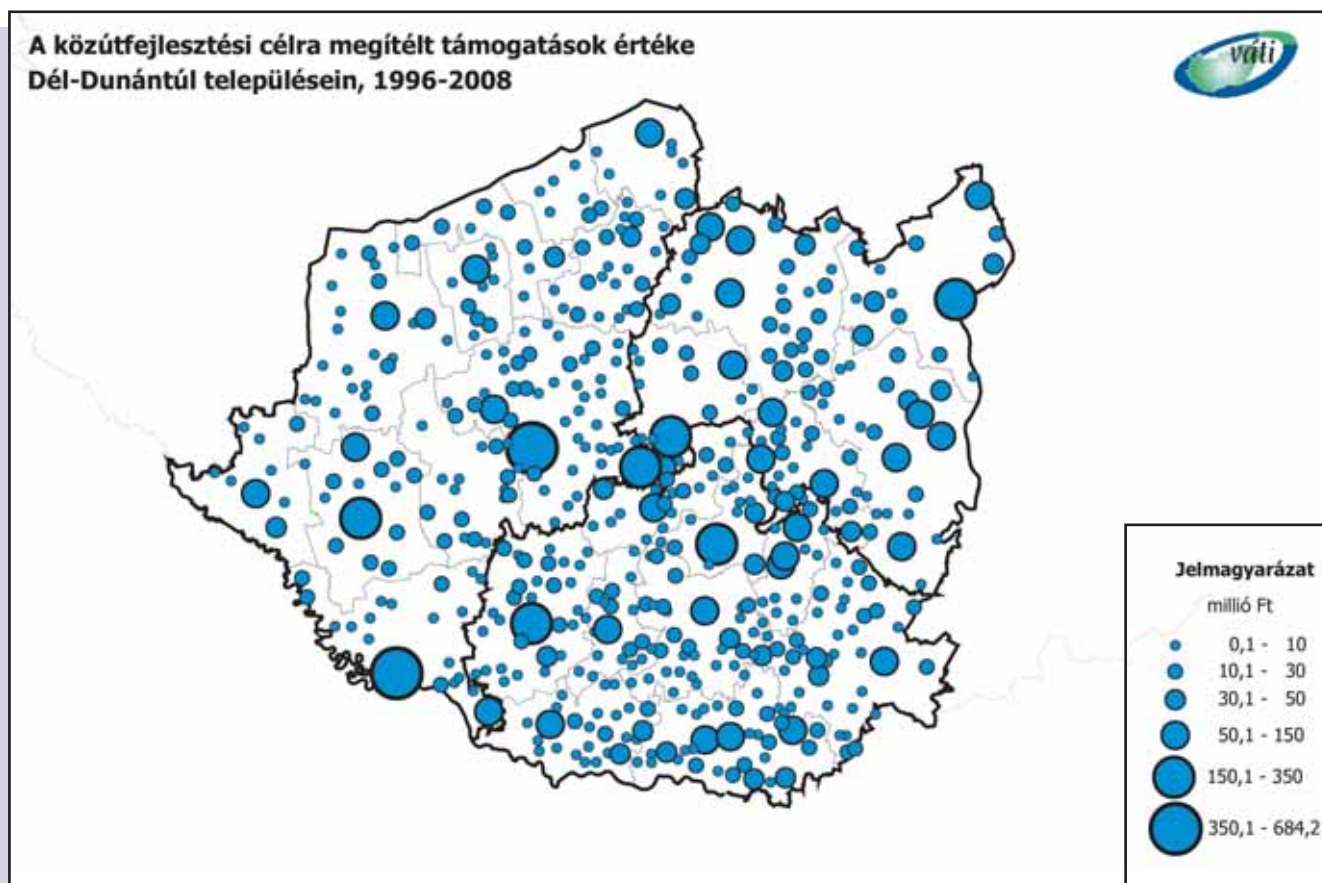
A **turizmusfejlesztés** célterület a Dél-dunántúli régióban összesen 513 projektet jelentett, amelyek keretében 1996-2008 között 11,8 milliárd forintnyi beruházás valósult meg, a támogatás ebből 3,2 milliárd forint volt. Ezzel a régióban a turizmus részesedése 5,5% volt, amivel a közepesen támogatott célok közé tartozott. A turizmusfejlesztéssel kapcsolatos beruházások 57%-ban a TRFC-ből kaptak támogatást, ezen kívül TFC (25%) és TEKI (10%) által támogatott beruházások is voltak még csekély számban.

A turisztikai fogadóképítésre 131 beruházás kapott támogatást, összesen 767 millió forint értékben, amelyből csaknem 5,5 milliárd forint költségvetésű projektet lehetett megvalósítani. A turisztikai vonzerő-fejlesztés alcél keretében 382 támogatott beruházás volt a régióban, melyekből 6,4 milliárd forintnyi beruházást kívántak megvalósítani, közel 2,5 milliárd forintnyi állami támogatással kiegészítve.

A Dél-Dunántúlon a legtöbb turizmusfejlesztési támogatást kapott kistérség a Siófoki volt, amely beruházásaihoz több, mint 450 millió forint támogatáshoz jutott. Ezen kívül 300 millió forint támogatás fölött a Barcsi kistérség pályázói kaptak (340 millió Ft). Somogy megye összes turisztikai támogatása meghaladta az 1,7 milliárd forintot (Baranya 953 millió Ft, Tolna 522 millió Ft). Ezzel szemben a Tabi kistérség 1996 és 2008 között mindössze 2,5 millió forint támogatást kapott erre a célra, annak ellenére, hogy leghátrányosabb helyzetű kistérségről volt szó.

A Dél-dunántúli régió turizmusfejlesztésének legnagyobb – területfejlesztési támogatással megvalósult – beruházása a Marcali termál hotel felépítése volt, amelynek költsége meghaladta a 3,2 milliárd forintot. A legtöbb támogatást élvező projekt a siófoki turizmusfejlesztés volt, közel 350 milliós forintnyi támogatás érkezett a 2002-es TFC-ből.

A fő célok közül a legnagyobb támogatást a **közlekedésfejlesztés** pályázatai kapták a Dél-dunántúli régióban, 2782 pályázat keretében összesen 13,2 milliárd forint értékben. Ebből valamivel több, mint 10 milliárdot tett ki a közútfejlesztési alcélra megítélt támogatás (1911 pályázat), a további 3 milliárd forint pedig a járda-, kerékpárút-, buszmegálló, folyami kikötő és repülőterek építését, -felújítását, bővítését támogatta (871 pályázat).

A vizsgált években útépitésre, -felújításra a régió településeinek 80%-a kapott támogatást, ami jelentős arányt jelentett. A támogatási összeg településenként 0,3 millió és 684,2 millió forint között változott. Amíg a Nyugat-Dunántúlon 168 millió forint volt a legnagyobb mértékben támogatott település által elnyert összes támogatás, a Dél-Dunántúlon két település, Kaposvár és Barcs is 350 millió Ft feletti támogatást nyert el. A régióban további 7 település kapott 150 millió forint fölötti támogatást (Szigetvár, Komló, Dombóvár, Nagyatád, Paks és Kercseliget).

A leginkább aprófalvas Baranyában valósult meg a legtöbb projekt, viszont Somogy megye kapta a legnagyobb támogatási összeget (3,8 milliárd Ft), annak ellenére, hogy Somogy megye északi és nyugati részén fekvő települések között kevesebb volt a támogatott. Ugyanez igaz Tolna megyére is, ahol a megye keleti és nyugati részén fekvő települések közül kevesebb kapott támogatást, mint a megye középső részén fekvő aprófalvak, viszont előbbiek többnyire jóval magasabb összegűek voltak. A legnagyobb támogatások a Kaposvár-Dombóvár tengely mentén koncentráálódtak, itt a belterületi útépités, összekötő- és elkerülő útépités voltak a legjelentősebb támogatásokat felhasználó beruházások. Itt is megfigyelhető Pécs és agglomerációjának alacsony támogatottsága.

A közútfejlesztési beruházások közül a legnagyobb költségű projekt a kaposvári 61. számú elkerülő út megépítése volt, amelynek az összköltségvetése 1,2 milliárd Ft, az elnyert támogatás nagysága ebből 210 millió forint volt (1999-es TFC). A legnagyobb támogatást elnyert projekt pedig a barcsi elkerülő útfejlesztés volt, ahol a 359 millió forintos költségvetésből 250,5 millió forintnyi támogatást adtak az 1997-es TEKI-ből.

A Dél-Dunántúl **lakossági infrastruktúra-fejlesztése** összesen 6,7 milliárd forint támogatást kapott 871 projekt keretében, ahol a beruházások összköltsége meghaladta a 18,4 milliárd forintot. Az alcélok közül a vízrendezés projektjeiből volt a legtöbb – az összes projekt több mint fele –, a támogatott beruházások összesen 1,7 milliárd forint támogatást kaptak. Ezen kívül az ivóvízhálózat-fejlesztés, és a vezetékes földgázhálózat-fejlesztés kapott még nagyobb támogatást. Az előirányzatok közül a projektek a TEKI-ből kaptak támogatást (57%), ezen kívül jelentősebbek voltak még a CÉDE (20%) és a TFC támogatások (7,5%).

A lakossági infrastruktúra-fejlesztés beruházásai közül leginkább a települési földgázellátás, vízvezetés, ivóvízhálózat kiépítés, villamosenergia-hálózat fejlesztés voltak a legnépszerűbb fejlesztési elképzelések. A lakossági infrastruktúra-fejlesztésre a Sellyei kistérség kapta a legtöbb támogatást 1996 és 2008 között, valamivel több, mint 1 milliárd forintot, ezt követően a legtöbbet a Tamási kistérség (709 millió Ft) és a Siklósi kistérség (555 millió Ft). Ezzel szemben a Siófoki kistérség egyáltalán nem kapott támogatást erre a célra.

A lakossági infrastruktúra-fejlesztésen belül a legnagyobb költségvetésű projekt a simontornyai vezetékes gázhálózat kiépítése volt, amelynek teljes költségvetése meghaladta az 1,2 milliárd forintot, ez 125 millió TEKI támogatással egészült ki 1996-ban.

A **környezetvédelem** 249 pályázatának teljes költségvetése meghaladta a 45,1 milliárd forintot, amelyből a támogatás 3,8 milliárd forintot tett ki. Az előirányzatok közül számos olyan volt, amelyből 20-nál több projektet támogattak. A legnagyobb arányban a TEKI-ből részesültek a támogatott beruházások (34%-ban), másodikként a TEHU-ból (25%), majd a támogatások 8-15%-át adták a CÉDE, TFC és TRFC keretek.

A vizsgált 13 éves időtávban a környezetvédelem főcélon belül a csatornaépítésre adták a legtöbb támogatást (az összes környezetvédelemre adott 3,8 milliárd Ft támogatásból 2,7 milliárd forint került erre az alcélra). 108 projekt volt itt támogatásra érdemes, melyek összes beruházási költsége meghaladta a 42,1 milliárd forintot.

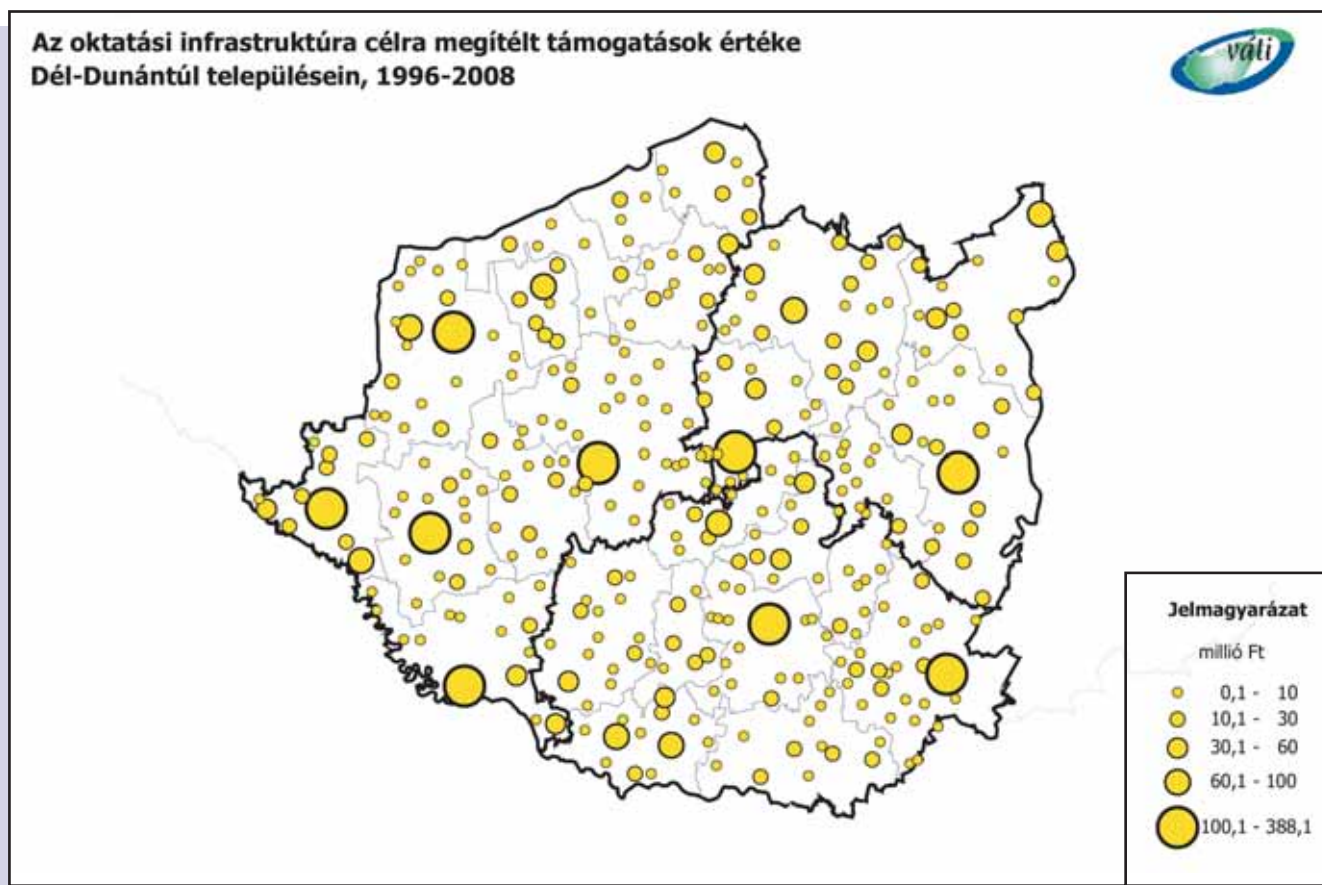
A régió kistérségei közül a környezetvédelmi fejlesztésekre kapott támogatások tekintetében kiemelkedik a Mohácsi és a Szekszárdi kistérség (593-594 millió Ft). A harmadik ebben a rangsorban a Dombóvári kistérség, amely 463 millió forint támogatáshoz jutott. A Fonyódi és Balatonföldvári kistérségek egyáltalán nem kaptak támogatást ebben a szektorban, és ugyancsak rendkívül szerény mértékben kapott a Siófoki kistérség is, 743 ezer forintot.

A legnagyobb költségvetésű környezetvédelmi beruházás Madocsa és térségének szennyvízcsatornázása és -tisztítása volt, meghaladta a 4,6 milliárd forintot. A legnagyobb támogatást megszerző projekt pedig egy szőlészeti hulladék-feldolgozó üzem létesítése volt Magyarbólyon, amely több, mint 140 millió forint támogatást kapott a 2006-os TRFC-ből.

A Dél-dunántúli régióban a területfejlesztési források közül a harmadik legtöbb támogatás a **humán infrastruktúra-fejlesztést** célozta. Ez 3301 projektet és összesen 28,4 milliárd forintnyi beruházást jelentett, amelyek 48%-át fedezték a megítélt támogatások (13,7 milliárd Ft).

A humán infrastruktúra-fejlesztés célon belül legnagyobb arányban az oktatási infrastruktúra-fejlesztés volt támogatott. Utóbbi alcélra összesen 978 projekt kapott támogatást a régióban mintegy 5,1 milliárd forint értékben, amelyből 11,7 milliárd forint költségű beruházást sikerült megvalósítani. Az átlagos beruházási költség 33,8 millió forint (kb. kétszerese, mint pl. a Közép-Dunántúl értéke), az átlagos támogatás nagyság pedig projektenként 4,1 millió forint volt, ami valamennyi régiót tekintve a legalacsonyabb.

A vizsgálati időszakban a régió településeinek fele kapott támogatást oktatási infrastruktúra-fejlesztésre. A legnagyobb támogatást kapott települések főként kis- és középvárosokhoz köthetőek, kivétel Pécs, amely a negyedik legnagyobb támogatást kapta ezen a területen.

Amíg Tolna és Baranya megyékben 2-2 település kapott 100 millió forintnál magasabb támogatást (Szekszárd és Dombóvár, illetve Pécs és Mohács), addig Somogyban 5 ilyen település volt (Marcali, Kaposvár, Barcs, Csurgó és Nagyatád). Emellett továbbá régió szerte több olyan leghátrányosabb helyzetű kistérség települése jutott 60-100 milliós támogatáshoz is, amely egyéb területen nem tartozott a kiemelten támogatottak közé (pl. Selye, Sásd, Lengyeltóti, Tamási). Mindezek ellenére a támogatások rendkívül elaprózódtak, a támogatások nagyság jellemzően nem haladta meg a 10 millió forintot településenként.

Az oktatási infrastruktúra-fejlesztésre megítélt területfejlesztési támogatások közül a régió legnagyobb költségvetésű beruházása a nagyatádi Ady Endre Gimnázium és Szakközépiskola rekonstrukciója és bővítése, valamint a József Attila Kollégium rekonstrukciója volt (1,1 milliárd Ft), a legnagyobb támogatást Kaposvár kapta, a dél-dunántúli informatikai felsőoktatási hálózat továbbfejlesztéséért (92,6 millió Ft) a 2002-es TFC-ből.

A régió kapta a legtöbb támogatást **humán erőforrás-fejlesztés**re. A Dél-Dunántúlon összesen 58 projekt valósult meg, ezek teljes költségvetése 1,1 milliárd Ft volt, melynek 84,2 %-át (943 millió Ft) fedezte a támogatás. A projektek száma is itt volt a legtöbb. A többi célhoz viszonyítva ugyanakkor a humán erőforrás-fejlesztés területén a Dél-dunántúli régió kapta a legkevesebb támogatást, (az országosan legnagyobb támogatottság ellenére).

Az pályázatok közül öt darab 100 millió Ft feletti és kettő 50 és 100 millió Ft közötti volt, ugyanakkor 11 esetben 1 millió Ft alatt maradt a támogatás. 21 projekt volt Baranya megyében, míg Somogy és Tolna megyében 17-17 projekt valósult meg, azonban a nagy támogatottságú projektek Somogy megyére jellemzőek. A 656 településből 29-en valósult meg projekt, ezek főleg aprófalvak. Igaz összességében a legtöbb támogatást Siófok, Pécs és Kaposvár kapta, míg a projektek száma Pécs és Kaposvár mellett Szekszárdon, Baranyajenőn, valamint Gödrén volt a legtöbb.

A projektek célonkénti megoszlása a következő: szociális programra 24, képzésre 22, sportra 7, egyébre 3, valamint az egészségügyi és roma programokra 1-1 esetben adtak támogatást. A régió egyedül ifjúsági programok fejlesztésére nem kapott támogatást. A legmagasabb összeggel támogatott projektek közül kettőt Siófok nyert el a képzés területén, egyenként 100 millió Ft feletti támogatottsággal. A szociális programok közül pedig a legmagasabb összeggel (16 millió Ft) támogatott fejlesztési program Bátán valósult meg felzárkóztatást célozva, melyek, összköltsége elérte a 20 millió Ft volt.

A **közfoglalkoztatás** területén a régióban összesen 311 projekt keretében 1,1 milliárd Ft összköltségű beruházás valósult meg, melyből a támogatás nagysága 700,7 millió Ft volt. Ebben a régióban valósult meg a legtöbb közmunkához kapcsolódó fejlesztés, viszont összességében csak a második legtöbb támogatást kapta a 13 év alatt.

A legtöbb projekt a Tabi, a Tamási, a Marcali, a Sellyei, a Siklósi és a Nagyatádi kistérségekben valósult meg. Jellemző az elaprózottság, 151 fejlesztés is csak 5 millió Ft alatti támogatást kapott. Összesen a 656 település közel fele, 313 részesült támogatásban. A legtöbb támogatásban, 18,7 millió Ft-ban részesült a 2000-es TFC-ből a Koppányvölgye Területfejlesztési Társulás közmunkaprogramja, melynek összköltsége 73,7 millió Ft volt.

Az 1408 **településüzemeltetési** projekt teljes költségvetése elérte a 6,4 milliárd forintot, amelyből a támogatás 4 milliárd forintot tett ki. Ebben a régióban valósult meg a legtöbb beruházás ezen a területen, de a legtöbb támogatás nem ide érkezett.

Az 1408 projektből 18 részesült 20-50 millió Ft közötti támogatásban. A legtöbb projekt (1251) azonban csak 5 millió Ft alatti támogatást kapott. A régióban lévő 655 településből 557 kapott támogatást, ez 85%-os támogatottságot jelent. Ebből Barcs (156,8 millió Ft) és Tamási (124,9 millió Ft) kapott a legtöbbet. Az alterületek közül ebben a régióban is a közigazgatás és a kegyeleti infrastruktúra terén megvalósított fejlesztések száma és támogatottsága a legtöbb. A régió települései kapták a legtöbb fejlesztési forrást, 1,2 milliárd Ft-ot a 4,3 milliárdból a kegyeleti infrastruktúra fejlesztésére, ami az aprófalvas településszerkezettel, a települések nagy számával lehetett összefüggésben.

A Dél-dunántúli régióban 611 **tervezés** területét érintő projekt valósult meg 3,7 milliárd Ft összköltségből, melynek 62,8%-a (2,3 milliárd Ft) támogatásként járult a fejlesztésekhez. A településrendezési tervek elkészítésére 630,3 millió Ft (397 pályázat), a fejlesztési koncepciókra, programokra 721,8 millió Ft (130 pályázat), valamint az egyéb tervezésekre 957,5 millió Ft (84 pályázat) volt a megítélt támogatás összege. Az utóbbira megítélt támogatás ebben a régióban a legmagasabb. Ezekbe tartoznak a tervdokumentumok, melyek legtöbb esetben egy-egy konkrét beruházáshoz köthető megvalósíthatósági tervek, tanulmányok, rekultivációs tervek, pályázati dokumentációk.

Két projekt volt, amely 100 millió Ft feletti támogatásban részesült. Ezeket, melyeket a Balaton Fejlesztési Tanács pályázott meg a turizmusfejlesztés (194,2 millió Ft) és a gazdasági infrastruktúra (115 millió Ft) fejlesztési pályázat lebonyolítására. A többi tervezési projektre fordított támogatás összege 1 millió Ft alatti (187 darab) és 2 és 5 millió Ft közötti (164 darab) volt.

A Siófoki és a Szekszárdi kistérség részesült a legmagasabb támogatásban, a 655 településből összesen 412 kapott támogatást a tervezés területére, melyek közül a megyeszékhelyek és Siófok a legtámogatottabbak. A projektek többsége az 500 fő alatti népességű településeken valósult meg. Összesen 88 olyan projekt volt, amely nem köthető egyetlen településhez, mivel nagyobb térségi fejlesztést alapozott meg.

1996 és 2008 között a Dél-dunántúli régióban 425 olyan **egyéb** beruházás valósult meg, amelyet egyik korábbi főcél alá sem lehetett besorolni. Az ezekre a projektekre jutó támogatás meghaladta a 1,3 milliárd forintot, és mindebből 4,7 milliárd forint költségvetésű beruházás valósult meg.

IV.5.2. Mintaprojektek a Dél-Dunántúlon

Bóly

Ipari park kialakítása

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

A közel 4000 fős baranyai település 1997-ben kapta meg a városi rangot az aprófalvas, társadalmi-gazdasági értelemben elmaradott, Mohács központú térségben. A XIX. században uradalmi székhely volt, ekkor volt az első aranykora a településnek a német telepesek és kézművesek megjelenésével, a sváb hagyományok ma is erősek. A II. világháborút követően az ipar Mohácsra került, Bóly a szocialista mezőgazdaság egyik fellegvára lett gabona- és vetőmagtermesztéssel.

Az ipari park a város délnyugati részén található a Töttös felé vezető úton, a vasútállomástól 3, a mohácsi kikötőtől 16 kilométerre. A kis- és közepes méretű vállalkozások számára kialakított parcellák nagysága 6000-25000 m². Az iparterület sajátossága a 82 °C-os melegvíz, melynek egy része közvetlenül is felhasználásra kerülhet technológiai, vagy palackozott ásványvízként, azonban mára a város központjába vezetve megoldott a közintézményekben fűtésre történő felhasználása is. Az ipari park fő profilja a mezőgazdasági termékfeldolgozás, az ipari összeszerelés, és az építő- és építőanyag-ipar. A helyi ipari kultúrát és a szakképzett munkaerő minőségét jelzi, hogy az elmúlt 10 évben betelepült vállalkozás még nem hagyta el a térséget, folyamatos a befektetői beáramlás. A 14 jól prosperáló cég állandó fejlesztéseket hajt végre, és egyre nagyobb területeket vesz igénybe.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A rendszerváltozást követően a településnek összesen 0,5 hektár ipari területe volt, gyakorlatilag az önkormányzat nem rendelkezett földdel. Azonban szükséges volt a városban szétszórta elhelyezkedő külföldi és hazai befektetők egység

es ipari környezetbe telepítése, ahol a vállalkozók számára is lehetséges – amennyiben szükséges – a területi bővülés.

A város ipari parkjának kialakítása 1997-ben kezdődött, és több lépcsőn keresztül, folyamatos területbővüléssel érte el mai nagyságát. 1998-ban Bóly a frissen létrehozott Mohácsi Vállalkozási Övezet tagja lett 10 évre, annak minden kedvezményével, lehetőségével. Az első időszakban már megjelent néhány külföldi befektető a városban (német, olasz cégek – fémipar, autóipar), akik igényelték az övezet adta kedvezményeket, olyannyira, hogy a nélkül nem is tudták volna beindítani vállalkozásaikat.

FINANSZÍROZÁS

A vizsgált projekt pályázata 1996-ban nyert 10,466 millió Ft TEKI támogatást, a 16 milliós beruházási költséghez, amely az ipari parki terület infrastruktúrával történő ellátását szolgálta.

FEJLESZTÉS OUTPUTJA

A fejlesztés során kiépítették a szerviz utakat (utcákat), és biztosították a kialakított telkeken a víz, tűzvíz, villany, gáz, csatorna, telefon, internet elérhetőséget.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Az ipari parkban jelenleg 561 fő dolgozik, akik kb. fele-fele arányban végeznek betanított, illetve szakmunkát. Közülük kb. 250 fő a helyi lakos, a többi dolgozót saját buszjárataikkal szállítják a vállalkozók a környező településekről. Az ipari parkban az alábbi vállalkozások működnek:

Cég megnevezése	Fő tevékenysége	Területe (ha)	Ipari parki betelepülés (év)
Bóly Töttös Zrt.	Mg. termékfeldolgozás és tárolás	11,48	1995
Altan Beton Hungária	Egyéb, beton, cement, gipsztermék gyártása	5,05	1995
SMT Hungária	Közúti gépjármű, gépjárműmotor alkatrészeinek gyártása	2,00	1996
Max Blank Hungária Kft.	Fém megmunkálás	1,98	1997
Magyar Telekom Nyrt	Erősítő és átjátszó torony működtetése	0,025	2001
HVS Bau Kft	Épület, vb szerkezetek, közművezeték építése	1,00	2002
Vodafone Magyarország Rt.	Erősítő és átjátszó torony működtetése	0,025	2002
H-SPIC Kft.	Lakatos munkák	0,3	2006/2007
Altan Agricola Kft.	Mg-i termékfeldolgozás	2,56	folyamatban
Bolió Kft.	Növényi olaj előállítás	0,5	2007 (Használatba vételi engedély folyamatban)
Schumann-Fischer Kft.	Mélyépítés, magasépítés	1,0	2008-ban a terület körbekerítve
Farkas Kertészet Kft	Kertészeti és parki dísznövény szaporító anyag előállítás csemete nevelés	1,0	2008-ban a terület körbekerítve infrastruktúra kiépítve
AQUACUT Kft.	Élelmiszeri gépek alkatrész gyártása	0,4	2008/2009
LEDERER és NITZE Bt.	Gyógyászati segédeszközök elemeinek gyártása	0,4	2008/2009
Maros Ferenc	Lakatos szerkezetek gyártása	0,34	2008/2010
Maul József	Lakatos szerkezetek gyártása	0,34	2008/2010
Schmidt Tamás	Mezőgazdasági termék felvásárlás, tárolás	0,5	2008/2010

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Jelenleg további területek vásárlása, ezáltal a 45 hektáros park bővítése történik. A legnagyobb foglalkoztatók a parkban újabb üzemcsarnokokat építenek, ezen kívül az önkormányzat is vásárolt területet, ahol saját forrásból készül ipari termelésre alkalmas épületeket építeni, majd bérbe adni.

Az önkormányzat mindenkori költségvetéséből kb. 8-10%-ot tesz ki az iparüzési adóbevételek. Fejlesztésekre a rendelkezésre álló bevételeket fordítják, a településnek csupán minimális hitelállománya van. Néhány éven belül elkészülnek az M6-M60-as gyorsforgalmi utak, amik további lökést adhatnak e térségnek.

Csányoszró

Dinnyepalánta termelés elindítása (H és V Agro Trans Kft.)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Csányoszró község Baranya megye déli részén fekszik, 700 fős lakosságával az Ormánság harmadik legnagyobb települése. A térség gazdaságát valaha meghatározó mezőgazdaságot a szövetkezetek megszűnésével elaprózott magánvállalkozások, kistermelők és külső befektetők vitték tovább, többnyire sikertelenül. Az agrárium általánosan nehéz helyzete, a kevés tőke és meglehetősen rossz adottságú területek miatt az ormánsági gazdálkodók közül kevesen bírták a versenyt. A mezőgazdaság, mint fő munkáltató visszaesése és az ipar, valamint a kezdeményező tőke, vállalkozások hiánya miatt lett az Ormánság hosszú ideje az ország egyik legrosszabb foglalkoztatottsági és gazdasági helyzetű térsége.

A H és V Agro Trans Kft. magánvállalkozásként indult 1989-ben, a magánvállalkozás mint családi gazdaság a Kft. mellett ma is működik. Az eredeti tevékenység, a fuvarozás mellett mezőgazdasággal is kezdtek foglalkozni. A családi vállalkozás 2003-ra érte el azt a nagyságot, hogy Kft.-vé alakuljanak, jelenleg 190 hektár területet művelnek meg saját gépekkel. A termelés fő profilja a szántóföldi gabonatermesztés és dinnyetermesztés, állattartással is foglalkoznak, de ennek jelentősége kicsi a két fő területhez képest.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A homokos talajú, hazai összehasonlításban meleg éghajlatú Ormánságban a dinnyetermesztés hagyományos tevékenységnek számít, ma is a térség kevés számú jól eladható terméke közé tartozik. Az elmúlt 4-5 évben viszont a piaci lehetőségek romlása, elsősorban a felvásárlási árak csökkenése miatt a kistermelők felhagytak a dinnyével, csak a nagyobb, tőkeerősebb termelők tudnak gazdaságosan működni, a településen már csak 3 termelő dinnyézik. A kft. pontosan ezért döntött úgy, hogy csak a pályázati lehetőségek kihasználásával, komolyabb termelői fejlesztéssel tud jövedelmezően dinnyét termelni.

A dinnyepalánta nevelés megvalósítása összekapcsolódott azzal is, hogy új munkaerőre volt szükség a frissen alakult kft.-nek. Ezért pályáztak, hiszen így egyszerre nagyobb összegű vissza nem térítendő támogatást kérhettek. A beruházás célja elsősorban oltott dinnyepalánták fóliasátorban nevelése volt; emellett a megvásárolni kívánt területen levő raktárakkal a tárolási kapacitás növelése, erre építve későbbiekben berraktározás, mezőgazdasági szolgáltatások nyújtása is cél volt. A dinnyepalántákat korábban az Alföldről vásárolták, a fóliasátrakban viszont saját célra magról nevelik, majd tők alanyra oltják a dinnyét. Az oltás következtében a növény erősebb, ellenállóbb és szárazságtűrőbb, így biztonságosabban termesztethető.

A beruházás a térség fejlesztési elképzeléseihez is jól igazodott, hiszen a térségi fejlesztési tervben szerepel a tájspecifikus, Dráva menti homokos talajon termesztendő növények elterjesztése (szilva, dinnye).

FINANSZÍROZÁS

A telephely 17,6 millió Ft, a fóliasátrak 1,8 millió Ft-ba kerültek. Az ehhez nyújtott támogatás forrása a Kistérségi támogatási alap (KITA), értéke 10,3 millió Ft volt.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés konkrétan a telephely (rajta levő mérlegház, 2 db síktároló, szárító) és 2 db fóliasátor megvásárlása volt. A telepen jelentős átalakításra nem volt szükség, a fóliasátrakat a cég maga építette fel, nem vettek igénybe külső segítséget. A pályázatban vállalt foglalkoztatottak száma 6 fő 5 évre, amely létszám az állandó 4-5 fő foglalkoztatásából, valamint az időszakosan 4-6 hónapra alkalmazott 4-5 főből áll. A foglalkoztatottak számának növelése volt a támogatás egyik fő célja is. Az alkalmazottak ugyanakkor a palántaszegzonon kívüli időszakban a cég más munkáit végzik, így a többi termelői kapacitás is jelentősen nőtt.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A saját nevelésnek köszönhetően a palánta költsége csökkent. Mivel több ütemben ültetnek dinnyét, ezért korábban az évi többszöri szállítás jelentősen növelte a költségeket. A cég a beruházás megvalósulása óta folyamatosan és eredményesen működik. 2008-ban 11 hektár területen termesztett dinnyét a kft. 500 t/ha átlagos termésátlaggal. A telepen lehetőség van terményszárításra is, amit a többi termelő számára is végeznek, így a szolgáltatási körük bővült. A pályázatban vállalt dolgozói létszámot sikerült fenntartani (5 fő 5 évre), sőt 2008-ban újabb 2 fő felvételét tervezik. Ez nagy eredménynek számít, mivel a településen még ilyen létszámmal is az önkormányzat után a legnagyobb munkaadók közé tartoznak, így az önkormányzat nem szed iparüzési adót. A Kft.-nél ugyanis alapvetően helyi lakosok dolgoznak. Iskolai végzettségüket tekintve mindegyikük szakmunkás, a leendő dolgozók egyike érettségizett.

A dinnyetermesztéssel kapcsolatos beszállítók a megyéből illetve a szomszédos Tolna megyéből kerülnek ki: Sziget-Chem Agrokémiai Kft. Szigetvár, KITE Zrt. pellérdi telephelye, Mezőmag Kft. Dombóvár, Linzer Agro Trade Kft. Dombóvár.

A dinnyére jól kialakult kapcsolatuk van, évről évre visszatérő felvásárlókkal. Az értékesítés körzete ennek megfelelően országos, részben külföldi is. Főbb felvásárló partnereik a Tercia Kft Sopron, Naszig Kft. Sellye, Grimson Kft Cegléd.

A H és V Agro Trans Kft. és az önkormányzat kapcsolata igen jónak mondható, anyagilag és aktívan, munkájukkal is részt vesznek a hagyománnyá váló falunap rendezésében, mint a legjelentősebb helyi civil szervezet, az Együtt Csányoszóért Egyesület tagjai, például egy tehén felajánlásával. A település virágosításához saját fóliasátrukban nevelik elő a virágpalántákat, télen gépeikkel részt vesznek a hó eltakarításban.

Ádánd

Egészségcentrum építése

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Ádánd Siófoktól 12 km-re fekszik a Kis-Koppány patak mellett. A Balaton könnyen megközelíthető a faluból. Népessége az elmúlt 10 évben 6,5%-kal nőtt a bevándorlásnak köszönhetően, így a település lakosainak száma eléri a 2400 főt. Háttértelepülésként nem élvezzi a balatoni turizmusból fakadó előnyöket, a munkanélküliségi ráta az országos szint felett van és a jövedelmek is messze elmaradnak az országostól.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A településen korábban is működött házi orvosi, házi gyermekorvosi, illetve védőnői szolgálat. Előbbi két szolgáltatást körzetes szerepben látják el, azaz Siójut település is ide tartozik, ahol hetente egyszer van kihelyezett rendelés, a hét a többi napján átjárnak a betegek. A korábbi épületben méltatlan körülmények közt dolgoztak az orvosok, a gyermekorvos és a védőnő egy szobában rendelt. Az épület tulajdonképp egy lakás toldaléképülete volt, amely beázott, hullott a vakolat, nem volt megoldott az épület előtti parkolás sem, az épület nem volt akadálymentesített.

Az ÁNTSZ csak ideiglenesen engedélyezte a működését, az engedélyt folyamatosan meg kellett újítani, a fejlesztés hiányában az engedély került volna veszélybe, és a továbbiakban nem lett volna biztosított e szolgáltatások ellátása a településen. Az új egészségközpont létrehozása tehát alapvetően szükségszerű volt a település számára.

FINANSZÍROZÁS

A 15,335 millió Ft-os beruházáshoz a megyei területfejlesztési tanács 2003-ban 10,749 millió Ft támogatást ítélt meg, a különbözetet a település saját erőből biztosította. A tervezéstől a kivitelezésig a teljes beruházást helyi szakemberek, vállalkozások részvételével valósították meg, a helyiek mintegy 5 millió Ft értékű társadalmi munkával járultak hozzá az egészségház felépítéséhez.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

Az új egészségcentrum egy 646 m² nagyságú épület, ahol a házi orvosi, házi gyermekorvosi és a védőnői rendelő kapott helyet a kiszolgáló létesítményekkel együtt. Az épület akadálymentesített, a közművek közül csak szennyvízcsatorna hiányzik, ez ugyanis még a településen nem épült ki (de az épületben kialakították a megfelelő csöveket). Elkészült az épület előtti terület térkövezése is.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A beruházás eredményeképp nem egyszerűen egy korszerű egészségcentrumban, kulturált körülmények között folyik az ádándi és a siójudi lakosok alapellátása, hanem a fejlesztés hiányában megszűnt volna helyben az alapellátás. Összesen tehát 3 ezer lakos alapellátását lehet a megfelelő színvonalon megoldani. A gyermekorvosi, védőnői szolgálat fontosságát

jelzi, hogy a két településen évente megközelítőleg 30 gyermek születik.

A fejlesztés nem teremtett új munkahelyet, de sikerült megtartani az itt dolgozó orvosok munkahelyét. Közülük az egyik orvos helyben, a másik Siófokon, a védőnő Siójuton lakik.

Az új beruházás lehetővé teszi a régi helyszínhez kapcsolódó tereprendezési munkák elvégzését, hozzájárulva a településkép javulásához. A beruházás egyik legnagyobb hatása a település társadalmi életére az összefogás volt, amely az egészségház építése során valósult meg, és ami pénzben is kifejezhető értéket teremtett.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A fejlesztéshez kapcsolódó további feladat a rendelőként szolgáló korábbi épületrészhez kapcsolódik. Az önkormányzat a 2008-ban elnyert 3,8 millió Ft támogatással kívánja rendezni ennek sorsát. Elbontják az épületrészt ennek helyén, illetve korábbi udvarán egy térköves utcát nyitnak gyalogosok és kerékpárosok számára, közvilágítással. Ily módon javítva a településen belüli közlekedési kapcsolatokat, hozzájárulva a településkép javulásához is.

Somogyvár

Gombatermesztő üzem beindítása (Gyenis Szövetkezet)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Somogy megye névadóját és hajdani székhelyét, a Lengyeltóti kistérségbe tartozó Somogyvárt jelenleg 1876-an lakják. Az utcák, egy kivétellel, szilárd burkolatúak, kiépült a szennyvízcsatorna, és a gázhálózat. A munkanélküliség 12%-os, ez a megyén belül közepesnek számít, de egyre nő. A faluban a legnagyobb foglalkoztatók közintézmények (óvoda, általános iskola, speciális szakiskola, diák- és gyermekotthon), ahol 200-an dolgoznak. Ezt követi csak az önkormányzat és a mezőgazdasági szövetkezet. A Közútkezelő alkalmazásában 30 helyi dolgozik, de ez csak fél éves időmunkát biztosít. A Somogyvár belterületéhez tartozó, de annak központjától 6 km-re lévő, 270 lakosú Vityapusztán működik a településrész egyetlen foglalkoztatója a Gyenis Szövetkezet. A cég tevékenységi köre elsősorban növénytermesztés, szárítás, tárolás. Régebben a régió kukoricaövezet volt, azóta egyre inkább áttérnek az ipari növények (repce, napraforgó) termesztésére, emellett a terület 30-35%-a megmaradt kukoricának, 25%-án étkezési búza terem.

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

Korábban a virágzó Öreglaki Állami Gazdaság működött az akkoriban 550 lakosú Vityapusztán nagy magtárakkal, 200 hektár gyümölcsösrel (körtés, almás), majd ezt, a privatizáció után, fejlesztés helyett felélték, lerombolták. A telepet felszámolása után, 1997 környékén vásárolta meg a Gyenis család. A telephely tehénistállókból és kiszolgáló épületekből állt. Az istálló épülete megvételtkor romos, kifosztott állapotban volt, még a vezetékeket is kiszedték előzőleg a falból.

A laskagomba termesztés kialakítását a nagy mennyiségű szalma felhalmozódása indokolta. A laskagomba egy szalmabázisú termék, a szalmát jelenleg mintegy ezer tonnás mennyiségben tárolják. A nyár és a forró idő nem alkalmas gombatermesztésre, de amikor enyhül az idő, el lehet kezdeni, de ehhez szükséges a termesztés helyét hűteni. A Szövetkezetnek a szalma termesztéséhez nem kell földterületet bérelni, a tevékenység a tagok (jelenleg kb. 15 fő) földjén zajlik. A környéken rajtuk kívül nincs más hasonló piaci szereplő.

Korábban a cég 2 előirányzatból pályázott sikeresen. 2000-ben egy 350 kW névleges teljesítményű biomassza (szalma)-tüzelésű szárítót épített, amely biomassza-kazán egyben az istálló fűtését is szolgálja. A 20 millió Ft-os beruházás 30% visszatérítendő és 30% vissza nem térítendő KAC támogatással jött létre. Azért használnak biomasszát, illetve szalmát, mert a vezetékes földgázbekötés e településrészen nem valósult meg. E támogatáson kívül FVM-es támogatással épült meg 2002 és 2005 között a gombaház, készült el falak belső szigetelése, és létesült a csomagoló. A megvalósításban (falak felépítése, berendezések gyártása) saját munkásaik vállaltak szerepet, helyi vállalkozó bevonására nem volt szükség, csupán az elektromos hálózat kiépítéséhez.

A települési önkormányzat a rendezési terv módosításával segítette a Szövetkezetet, kérvényezésükre a telep területén belüli területhasználatokat átminősítette, a korábban rosszul dokumentáltakat kijavította. A település az ivóvízrendszer felújításával, az ivóvíz-hálózat 6-7 évvel ezelőtti vityapusztai kiépítésével segítette a cég telephelyének infrastrukturális korszerűsítését. A DÉDÁSZ is végzett ezen kívül üzembiztonságot javító hálózat felújítást, a vezetékeket cserélte ki.

FINANSZÍROZÁS

A beruházás 31 millió 113 ezer Ft összköltségű volt. A cég 14 millió Ft-ot nyert el 2003-ban a TFC-ből, de ebből csak 10,693 millió Ft-ot vett igénybe. A támogatáson kívül 17 millió 113 ezer Ft tervezett saját erőt (ténylegesen 20 millió 420 ezer Ft-ot) és 10 millió 693 ezer Ft egyéb forrást használtak fel. Hitelt nem vett fel a cég.

A gombaház külső és a csomagoló szigetelését az FM 14-1-0295-01 pályázat előirányzatából végezték el.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés során a hűtőkamra, egy csomagoló, egy zsáktöltő, valamint a termelő tér központi hűtőit szereztek be. Emellett vállalta a cég 6 fő meglévő munkahelyének a megtartását, és 5 évre átlagosan a 13,5 fő foglalkoztatott létszám fenntartását (14-et mindvégig biztosították), ez a kötelezettség 2008-ban jár le. A fejlesztés célja a gombatermesztéshez nélkülözhetetlen folyamatos és egyenletes üzemben belüli paraméterek kialakítása, hogy ne legyenek a kültéri hőmérsékletnek, időjárásnak kiszolgáltatva.

A céghez az alapanyagok beszállítása a megyéből történik, az értékesítés vonzáskörzete 1%-ban a település, 10%-ban a kistérség – e kettőből nagyüzemi konyhák jelentkeznek az apró törmelékekért -, az áru 60%-a a régióban, 39%-a országosan terítődik. A cég egyelőre csak friss áruként értékesíti a gombát (a hetente elszállított mennyiség átlagosan 1,5 t). A szárítójuk ugyan alkalmas lenne a gomba szárítására, a higiéniai követelményeket viszont nem tudják teljesíteni, mivel gabonát szárítanak benne előzőleg, ez után ki kellene takarítani, vagy vegyszerezni a berendezést.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A fejlesztés elsődleges haszna foglalkoztatási. A munkahelyek száma a fejlesztés után a cégnél 16-22 fő között változik, korábban csak 6 főtt foglalkoztattak, tehát 10 fővel bővült a foglalkoztatottak száma. Jelenleg Somogyvárról 9, Vityapusztáról 7 fő dolgozik náluk, szakképzettségük szerint: 1 érettségizett, 6 szakmunkás és 9 segédmunkás. Vityapusztán továbbra is a legnagyobb foglalkoztatók, igaz a településrész túlnyomórészt cigány kisebbség lakosai közül az érdeklődés hiánya miatt nem tudnak senkit alkalmazni.

A fejlesztés a beruházónál a foglalkoztatás, termelékenység növekedését, új tevékenység, a gombatermesztés megjelenését tette lehetővé, ami e támogatás nélkül biztosan nem valósult volna meg.

A fejlesztésnek is köszönhető a cég stabil árbevétel növekedése, illetve az, hogy növényi melléktermékből (szalma) nagy tápértékű, egészséges, jó minőségű élelmiszert állít elő. A cég 2007-ben 308600 Ft iparüzési adót fizetett. Ez a 2007-es évben a település összes iparüzési adójához képest az 1 %-ot sem éri el, 2008-ban pedig várhatóan 2% körül lesz.

A cég szívesen vállalja az iskolások fuvarozását diákolimpiákra, az öreglaki uszodába, illetve a számukra meghirdetett sporteseményekre. Év végén adományokkal támogatják az iskolát.

A településrész, a telep infrastruktúrájának javításával cég javított a környezeti állapoton, például cég ártalmatlanított egy döglakat.

Egyetlen, a fejlesztésnek is betudható negatív hatás a Vityapuszta irányából és irányába haladó kamionforgalom, ami erősen amortizálja az utat. Az általuk használt külterületi utakat viszont karbantartják. Az önkormányzat szeretné felújítani ezt az összekötő utat, de sajnos nem találnak rá megfelelő pályázati forrást, önerőből pedig nem tudják megoldani a problémát.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

Legutóbb egy, az ÚMVP által mezőgazdasági gépekre kiírt pályázaton indultak, és szereztek be 25%-os támogatással mezőgazdasági gépjárműveket, traktort, vontatókocsikat, pótkocsikat és szippantókocsit.

A cégnél évente átlagban 4 tonna gomba terem, de ez a mennyiség folyamatosan nő. Ma még egyedül értékesítenek – nagykereskedőknek –, de a későbbiekben egy értékesítési hálózathoz akarnak csatlakozni, hogy külföldre is eljussanak a terményeik, ott ugyanis háromszoros áron adhatnák el. A gombatermesztés jövedelmezőségét segítené egy hűtőautó beszerzése, amelyet a termelés egyenletesebbé tétele, a kereskedésben, szállításban való javulás, a termelési hektikusságok leküzdése indokolna.

Gyulaj

Összekötő út építése (Gyulaj és Szakály)

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Gyulaj Tolna megyében, a Dombóvári kistérségben található. Az elvándorlással sújtott, 1048 fős község világszerte dámvadállományáról ismert. A Gyulaji Rezervátum 7800 hektáros területen terül el, ami egy hajdani Esterházy-birtok volt.

A település nagyon kedvezőtlen társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkezik, a fejlődés elősegítése érdekében fontos a település lakosai számára a környező városi szolgáltatások, valamint a lehetséges munkahelyek minél kedvezőbb és gyorsabb elérhetősége.

A FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A Gyulaj-Szakály összekötő út megépítésének terve az 1990-es évek elejére vezethető vissza.

A projekt megalapozottságát Gyulaj település elhelyezkedése indokolta: a vasútvonallal nem rendelkező község az állatokat védő rezervátum miatt csak dél felől volt megközelíthető közúton, észak felé az Erdőgazdaság sorompója zárja el az utat, errefelé csak külön engedéllyel, díjfizetés ellenében lehetett közlekedni. A falu zsáktelepülés jellege rányomta a bélyegét a települési életminőségre, megnehezítette a falu lakóinak hozzáférést a szolgáltatásokhoz, hiszen a leggyorsabban elérhető település a 8 km-re fekvő Kurd volt, míg a kistérségi központ Dombóvár 25 kilométerre található.

FINANSZÍROZÁS

A projekt a 2000-ben elnyert, 24,4 millió forintos TEKI támogatás segítségével valósulhatott meg. Mivel az útépités teljes költsége 105 millió forintot tett ki, további támogatásokra is szükség volt, melyet jórészt az FVM, KHVM (43,9 millió Ft) biztosított, de hozzájárult az Országos Cigány Önkormányzat is 3 millió forinttal, ugyanis a lakosság kb. 50%-a roma származású, de az általános iskola alsó tagozataiban ez az arány eléri a 80%-ot is. Gyulaj önkormányzatának önerejét (szintén 3 millió Ft) hitelből finanszírozták. A megvalósításhoz a BM Önerő Alapja 33 millió forinttal járult hozzá.

A megépült útszakaszt 2002. augusztus 18-án adták át a forgalomnak. A beruházást egy dél-dunántúli cég, a Mecsek-Aszfalt Kft. végezte. Az útépitéshez kapcsolódó egyéb tevékenységeket (pl. fa- és bozótirtás, tuskózás) gyulaji munkaerővel, közhasznú foglalkoztatás keretében oldották meg. Ezek a tereprendezési munkálatok 13 embernek adtak munkát 2000 októberétől, 2001 áprilisáig, munkásonként átlagosan három hónapig. A beruházással új munkahely közvetlenül nem jött létre, de az út menti kaszálás, ároktisztítás továbbra is munkát biztosít a közhasznú munkásoknak.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A projekt megvalósítása során 4343 folyóméter új út épült 4 méter szélességben, mely a község északi határától a települést északról elzáró, a dámvadrezervátumot védő sorompótól kelet felé a Tárkánypusztához tartó mezőgazdasági útig tart.

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

Ezen útszakaszon keresztül gyorsan elérhetővé vált a 65-ös sz. út mentén elhelyezkedő Szakály (10 km), ahol több gyorsvonat is megáll. Mivel az út megépülésével Tamási elérése lényegesen rövidebb időt vesz igénybe, mint a kistérségi központ Dombóváré, ezért a gyulaji lakosság egyre nagyobb mértékben tudja igénybe venni Tamási városi szolgáltatásait (okmányiroda, bevásárlóközpont, szakiskola, gimnázium,

rendelőintézet). Rövidebb útvonalon és gyorsabban el lehet jutni a megyeszékhely Szekszárdra is, így számos fontos szolgáltatás (pl. kórház, szakiskola, gimnázium, okmányiroda) elérhetősége vált kedvezőbbé.

város	közúti elérhetőség			
	projekt előtt		projekt után	
Tamási	39 km	43 perc	21 km	25 perc
Dombóvár	25 km	29 perc	25 km	29 perc
Szekszárd	52 km	56 perc	48 km	52 perc

A megépült út jó néhány gyulai lakosnak megkönnyíti munkahelye elérését, hiszen sokan járnak Tamásiba (elsősorban egy húsüzembe) dolgozni, de a Szakály határában található állattartó telepeken is több gyulai dolgozik. Többen összefogva gépkocsival utaznak, a húsüzemben dolgozó 10-12 embert pedig a cég mikrobuszal szállítja Tamásiba. A viszonylag gyorsan és könnyen elérhető munkahelyek azért is fontosak a gyulaiak számára, mert a Kurdra, Hőgyészre, Dombóvárra vagy éppen Szekszárdra bejárók ingázását a tömegközlekedési kapcsolatok hiányosságai kedvezőtlenül befolyásolják: összesen 5 autóbusz-járatpár közlekedik Gyulajról a szomszédos Kurdra, ahol át kell szállni a többi település felé, azaz igen körülményes a munkaidőt a ritka buszjáratokhoz igazítani. Fontos megemlíteni, hogy az összekötőút inkább a gyulaiak számára hozott kedvező változást, a szomszédos Szakályban inkább a kedvezőtlen hatásokról számoltak be, a forgalom növekedésén túl, sokan a bűnözés növekedését is ennek számlájára írják.

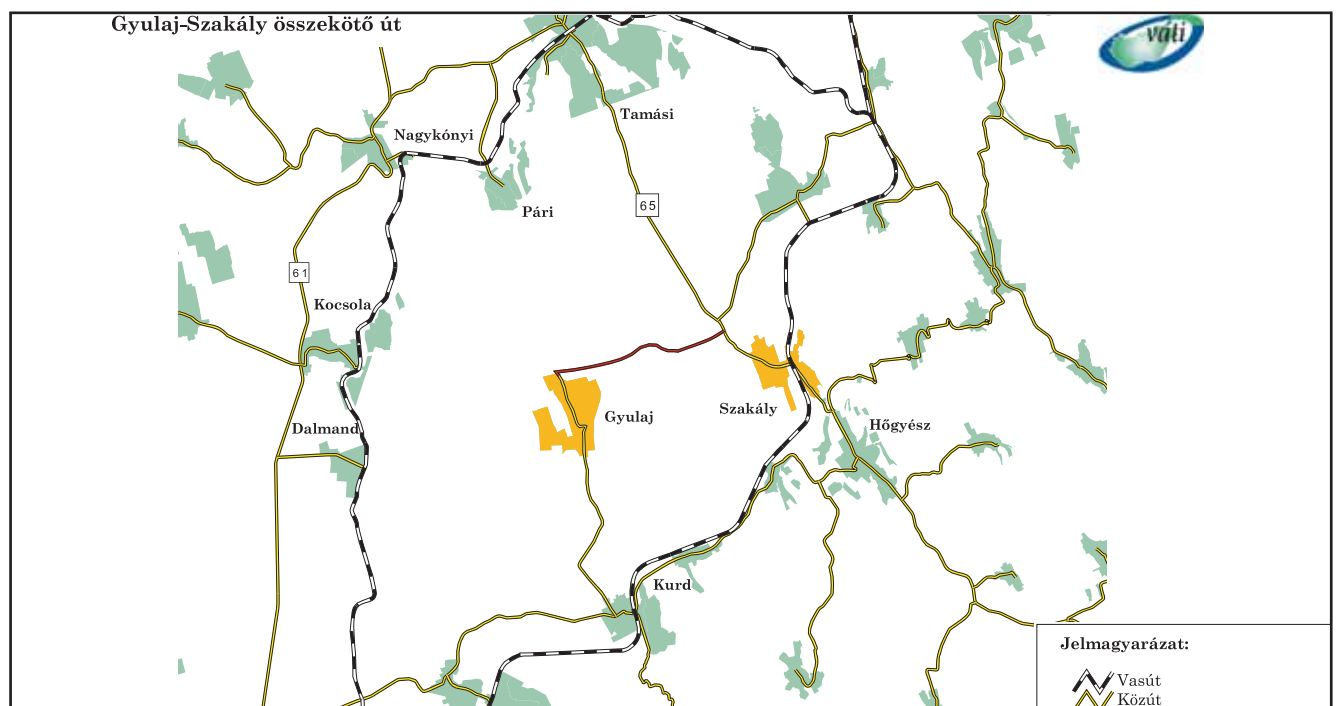
FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A megépített útszakasz burkolat-szélessége 4 méter, ami két személygépkocsi egymás mellett való elhaladását lehetővé teszi, azonban a keskeny útszélesség a főleg szegényebbeket, időseket, valamint tanulókat érintő közösségi közlekedés még ma sem megoldott. Tömegközlekedéssel továbbra is csupán Hőgyészen keresztül, kétszeri átszállással tudnának Tamásiba járni a diákok, amit így sokan nem is vállalnak. Jelenleg csupán egy diák jár erre.

Másrészt, mivel az út nem felel meg a közúti normáknak, ezért a megyei közútkezelő nem vállalja a fenntartását, ami a forráshiányos önkormányzatra hárul, a padka karbantartását az önkormányzat közmunkásai végzik. Az út minősége egyelőre jó, a tárkánypusztai magánút minősége azonban nagyon rossz.

Mivel a földmunkákat még az eredeti tervek szerint végezték, az útalap és a széles padka lehetővé teszi az út 6 méteresre történő szélesítését, ami már megfelelné a közúti és a közösségi közlekedési normáknak. Ez azonban az önkormányzat gazdasági helyzete miatt jelenleg nincs napirenden. A gondok enyhítése érdekében az önkormányzat járműbeszerzést tervez, enyhítve a Tamásiba bejárók (pl. szakiskolások, középiskolások, nyugdíjasok) közlekedési problémáit.

Az önkormányzat hosszú távú tervei között szerepel egy összekötő út kiépítése a falutól nyugatra fekvő Kocsola felé is, mintegy a szakályi út folytatásaként. Az elkövetkező években az önkormányzatnak évről évre nagyobb összeget kell majd karbantartásra, állagmegóvásra fordítani. További problémaként jelentkezhet, hogy az út folytatását jelentő Szakály-Tárkánypusztai út állaga tovább romlik, annak felújítása nem biztos, hogy megtörténik.

Sióagárd

Vizitúra útvonal kiépítése a Sión

FEJLESZTÉS ELŐZMÉNYE, INDOKOLTSÁGA, CÉLJA

A Sió felső szakaszán a vizitúrázás lehetőségei ritkán adóttak, hiszen a folyó csak a Balaton leeresztése esetén hajózható, amelyre leginkább a kora tavaszi – vizitúrázás szempontjából nem a legkedvezőbb – időszak a legjellemzőbb, ráadásul az elmúlt évek átlagosnál szárazabb időjárása ezen időszakok hosszát jelentősen lerövidítette.

A Sió vizitúra útvonal kialakításának terve még 2000-ben fogalmazódott meg, arra alapozva, hogy a térségben nincs más vizitúra útvonal. A sióagárdi önkormányzat kezdeményezéséhez csatlakozó környékbeli falvak (Kölesd, Medina és Harc) egyrészt e települések bevételeinek növekedését kívánták elérni, másrészt felhívni a figyelmet e turisztikailag kevésbé frekvenciált térség természeti szépségeire és néprajzi-kulturális értékeire.

BERUHÁZÁS KÖRNYEZETE

Az érintett települések közül az 1700 lakosú Kölesd a Tolnai Borvidék központja, borútállomás is egyben, a faluban honismereti kiállítás is megtekinthető. A 900 lelket számláló Harc község szintén a Tolnai Borvidékhez tartozik, emellett pálinkaház is található a településen. Medina szerb nemzetiség által lakott 850 fős település, a szálláshely-infrastruktúra hiányosságainak mérséklése céljából felújított malomépület a Sió vizitúráinak központja lehet, emellett kézműves alkotóház is működik a településen. Jelenleg itt van lehetőség túrakenu bérlésére. A Sió és a Sárvíz összefolyásánál fekvő, 1400 fős, népviseletéről híres Sióagárdon tájház és – országosan is egyedülálló – hízmúzeum található. A leányvári pincefaluban étkezési és borkóstolási lehetőség áll a látogatók rendelkezésére. A Sió vizitúra útvonala mentén, e településen van még szálláslehetőség magánháznál, 10 fő részére. A településen műanyaghajókészítő és -javító műhely is van, amely a túrakenuk esetleges hibái esetén nyújthat segítséget.

FINANSZÍROZÁS

Az érintett önkormányzatok forráshiányosak, így önállóan nem lett volna lehetőségük a projekt megvalósításához szükséges önerő biztosítására. A TFC-ből kapott 10,5 millió forintos hazai támogatás mellé a projekt megvalósításához 3,5 millió forint saját erőre volt szükség, amelyet a Szekszárd és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás biztosított, a települések éves befizetett tagdíjából. Szintén a Társulás segédkezett a pályázati dokumentáció összeállításában is. A munkák kivitelezésében helyi vállalkozások vettek részt, helyi munkaerő felhasználásával, de állandó munkalehetőséget a program ez idáig nem teremtett.

FEJLESZTÉS TÁRGYA

A fejlesztés a Kölesd és a Keselyűsi árvízkapu közötti 42 kilométeres folyószakaszon tartalmazta négy kikötőhely, négy tájékoztató tábla kihelyezését a négy érintett településen, ezen kívül két, a megvalósításhoz szükséges tanulmány

elkészítését, valamint tájékoztató kiadványok, prospektusok előállítását. A tereprendezés, és folyamatos tereptisztítás végett minden kikötő mellett lehetőség nyílik vadkempingezésre is. A beruházás legnagyobb költségű része (5,3 millió Ft) az egykori medinai malomépület felújítása és átalakítása volt. E ráfordítás, valamint későbbi támogatások eredményeként, a túraközpontként működő egykori malom mára teljesen összközművesített lett, vízvételési, zuhanyozási, valamint csónak- és kerékpár-kölcsönzési lehetőséget biztosít a turistáknak. Ezen kívül a csónakok hosszabb idejű, biztonságos tárolására is alkalmas.

A kiépített infrastruktúra fenntartásáról az önkormányzatok gondoskodnak, helyi vállalkozások és közmunkások bevonásával (pl. tájékoztató táblák újrafestése, karbantartása, a kikötőhelyek kaszálása, tisztán tartása).

FEJLESZTÉS EREDMÉNYE, HATÁSA

A vízitúrázók száma növekszik, azonban a látogatók ez idáig csupán a környékről érkeztek, hisz a pénzszűke miatt a reklámlehetőségek korlátozottak, a térség ismertsége leginkább csak szájhagyomány útján növekszik. A fejlesztés hatására közvetlenül nem teremtődött munkahely, de az idővel várhatóan megnövekedő megnövekedett turistaforgalom vélhetően jó hatással lesz a települések és vállalkozásaik bevételeire.

A vízitúra útvonalról a honlap ugyan még csak készülöben van, ám a kihelyezett táblarendszer és az elkészült információs anyagok (szórólap, DVD) segíthetik a kiállítási megjelenéseken keresztül a térség promócióját. Konkrét TDM-kialakítás még nem indult meg, de tervbe van véve kistérségi alapon (várhatóan Szekszárd koordinálásával).

Az érintett települések közötti összefogás, amely kifejezetten jónak mondható: a települések részt vesznek egymás falunapjain, előzetesen időpontokat egyeztetnek, kölcsönösen segítik egymás rendezvényeinek megszervezését, lebonyolítását.

A projekt inkább egy lehetséges fejlesztési sorozat első lépéseként értelmezhető, hosszútávon a fejlesztésnek nem a tömegturizmus térségbe vonzása a célja (erre kevés is a reális esély), inkább „középutas megoldásban” gondolkoznak.

FEJLESZTÉS UTÓÉLETE, JÖVŐJE

A medinai malomépületben a jövőbeni fejlesztési elképzelések szerint vendégszobák, étterem, valamint szabadidőközpont kialakítására is sor kerül.

A vízitúra útvonal kialakítása kapcsolódik a térségben már működő turisztikai ágazatokhoz, különösen a borturizmushoz, ökoturisztikához és az aktív turizmushoz (kerékpáros-, horgász- és lovasturizmus), a vallási turizmushoz (Sióagárd, Medina), így hozzájárul egy komplex turisztikai programcsomag kialakításához. A komplex programcsomag részeit képezhetik a zombai Szent Gaál kastély, Szedresen a lovas udvarház, az ozorai vár, Harcon a Brüll pálinkaház, valamint Tengelicen az Orchidea termálhotel. A komplex fejlesztés elősegítené, hogy a turisták egyre többen és egyre hosszabban maradjanak a térségben.

Több településen is tervezik a szálláshelyek bővítését, ezen belül elsősorban a falusi szálláshelyek kialakítását, a régóta működő, 10 vendég fogadására alkalmas síóagárdi Víg Vendégház példája követőkre találhat. További célok között szerepel a most rendelkezésre álló „lépcsős” kikötők helyett, minden állomáshelyen egy modern, mobil kikötő kiépítése, valamint a vízitúra útvonal több pontján túrakenu kölcsönző létesítése.

